ภาค ๑
คำทำวัตรเช้า

(คำบูชาพระรัตนตรัย)

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา ;	พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นพระอรหันต์ ดับเพลิงกิเลสเพลิงทุกข์สิ้นเชิง ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง ;
พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ ;	ข้าพเจ้าอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ;
	(กราบ)
สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม ;	พระธรรม เป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว ;
ธัมมัง นะมัสสามิ ;	ข้าพเจ้านมัสการพระธรรม ;
	(กราบ)
สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ;	พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าปฏิบัติดีแล้ว ;
สังฆัง นะมามิ.	ข้าพเจ้านอบน้อมพระสงฆ์.
	(กราบ)

(ปุพพภาคนมการ)

(หันทะ มะยัง พุทธัสสะ ภะคะวะโต ปุพพะภาคะนะมะการัง กะโรมะ เส.)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต, อะระหะโต, สัมมาสัมพุทธัสสะ. *(ว่า ๓ ครั้ง)*

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้น, ซึ่งเป็นผู้ไกลจากกิเลส, ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง. *(ว่าครั้งเดียว)*

(พุทธาภิถุติ)

(หันทะ มะยัง พุทธาภิถุติง กะโรมะ เส.)

โย โส ตะถาคะโต ;	พระตถาคตเจ้านั้น พระองค์ใด ;
อะระหัง ;	เป็นผู้ไกลจากกิเลส ;
สัมมาสัมพุทโธ ;	เป็นผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง ;
วิชชาจะระณะสัมปันโน ;	เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ ;
สุคะโต ;	เป็นผู้ไปแล้วด้วยดี ;
โลกะวิทู ;	เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง ;
อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ ;	เป็นผู้สามารถฝึกบุรุษที่สมควรฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า ;
สัตถา เทวะมะนุสสานัง ;	เป็นครูผู้สอนของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ;
พุทโธ ;	เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยธรรม ;
ภะคะวา;	เป็นผู้มีความจำเริญจำแนกธรรม สั่งสอนสัตว์ ;
โย อิมัง โลกัง สะเทวะกัง สะมาระกัง สะพรัหมะกัง สัสสะมะณะพราหมะณิง ปะชัง สะเทวะมะนุสสัง สะยัง อะภิญญา สัจฉิกัตวา ปะเวเทสิ ;	พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด ได้ทรงทำความดับทุกข์ให้แจ้งด้วยพระปัญญาอันยิ่งเองแล้ว ทรงสอนโลกนี้ พร้อมทั้งเทวดา มาร พรหม และหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณ-พราหมณ์ พร้อมทั้งเทวดาและมนุษย์ ให้รู้ตาม ;
โย ธัมมัง เทเสสิ ;	พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด ทรงแสดง-ธรรมแล้ว ;
อาทิกัลยาณัง ;	ไพเราะในเบื้องต้น ;
มัชเฌกัลยาณัง ;	ไพเราะในท่ามกลาง ;
ปะริโยสานะกัลยาณัง ;	ไพเราะในที่สุด ;

สาตถัง สะพยัญชะนัง	ทรงประกาศพรหมจรรย์ คือแบบแห่งการ
เกวะละปะริปุณณัง	ปฏิบัติอันประเสริฐ บริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง
ปะริสุทธัง พรัหมะจะริยัง	พร้อมทั้งอรรถะ (คำอธิบาย) พร้อมทั้ง
ปะกาเสสิ ;	พยัญชนะ (หัวข้อ) ;
ตะมะหัง ภะคะวันตัง	ข้าพเจ้าบูชาอย่างยิ่ง เฉพาะพระผู้มี
อะภิปูชะยามิ ;	พระภาคเจ้า พระองค์นั้น ;
ตะมะหัง ภะคะวันตัง	ข้าพเจ้านอบน้อมพระผู้มีพระภาคเจ้า
สิระสา นะมามิ.	พระองค์นั้น ด้วยเศียรเกล้า.

(กราบระลึกถึงพระพุทธคุณ)

(ธัมมาภิถุติ)

(หันทะ มะยัง ธัมมาภิถุติง กะโรมะ เส.)

โย โส สวากขาโต ภะคะวะตา	พระธรรมนั้นใด เป็นสิ่งที่พระผู้มีพระภาคเจ้า
ธัมโม ;	ได้ตรัสไว้ดีแล้ว ;
สันทิฏฐิโก ;	เป็นสิ่งที่ผู้ศึกษาและปฏิบัติ พึงเห็นได้ด้วยตนเอง ;
อะกาลิโก ;	เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้และให้ผลได้ ไม่จำกัดกาล ;
เอหิปัสสิโก ;	เป็นสิ่งที่ควรกล่าวกับผู้อื่นว่า ท่านจงมาดูเถิด ;
โอปะนะยิโก ;	เป็นสิ่งที่ควรน้อมเข้ามาใส่ตัว ;
ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ ;	เป็นสิ่งที่ผู้รู้ก็รู้ได้เฉพาะตน ;
ตะมะหัง ธัมมัง อะภิปูชะยามิ ;	ข้าพเจ้าบูชาอย่างยิ่ง เฉพาะพระธรรมนั้น ;
ตะมะหัง ธัมมัง สิระสา นะมามิ.	ข้าพเจ้านอบน้อมพระธรรมนั้น ด้วยเศียรเกล้า.

(กราบระลึกถึงพระธรรมคุณ)

(สังฆาภิถุติ)

(หันทะ มะยัง สังฆาภิถุติง กะโรมะ เส.)

โย โส สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ;	สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น หมู่ใด ปฏิบัติดีแล้ว ;
อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ;	สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า หมู่ใด ปฏิบัติตรงแล้ว ;
ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ;	สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า หมู่ใด ปฏิบัติเพื่อรู้ธรรมเป็นเครื่องออกจากทุกข์แล้ว ;
สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ;	สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า หมู่ใด ปฏิบัติสมควรแล้ว ;

ยะทิทัง ;	ได้แก่บุคคลเหล่านี้คือ ;
จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา ;	คู่แห่งบุรุษ ๔ คู่,* นับเรียงตัวบุรุษได้ ๘ บุรุษ ;
เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ;	นั่นแหละสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ;
อาหุเนยโย ;	เป็นสงฆ์ควรแก่สักการะที่เขานำมาบูชา ;
ปาหุเนยโย ;	เป็นสงฆ์ควรแก่สักการะที่เขาจัดไว้ต้อนรับ ;
ทักขิเณยโย ;	เป็นผู้ควรรับทักษิณาทาน ;
อัญชะลีกะระณีโย ;	เป็นผู้ที่บุคคลทั่วไปควรทำอัญชลี ;
อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสะ ;	เป็นเนื้อนาบุญของโลก, ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ;

ตะมะหัง สังฆัง อะภิปูชะยามิ ;	ข้าพเจ้าบูชาอย่างยิ่ง เฉพาะพระสงฆ์หมู่นั้น ;
ตะมะหัง สังฆัง สิระสา นะมามิ.	ข้าพเจ้านอบน้อมพระสงฆ์หมู่นั้น ด้วยเศียรเกล้า.

(กราบระลึกถึงพระสังฆคุณ)

---

* สี่คู่ คือ โสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล,สกิทาคามิมรรค สกิทาคามิผล,อนาคามิมรรค อนาคามิผล, อรหัตตมรรค อรหัตตผล.

(รตนัตตยัปปณามคาถา)

(หันทะ มะยัง ระตะนัตตะยัปปะณามะคาถาโย เจวะ สังเวคะปะริกิตตะนะปาฐัญจะ ภะณามะ เส.)

พุทโธ สุสุทโธ กะรุณามะหัณณะโว ; พระพุทธเจ้าผู้บริสุทธิ์ มีพระกรุณา ดุจห้วงหรรณพ ;

โยจจันตะสุทธัพพะระญาณะโลจะโน ; พระองค์ใด มีตาคือญาณอันประเสริฐหมดจดถึงที่สุด ;

โลกัสสะ ปาปูปะกิเลสะฆาตะโก ; เป็นผู้ฆ่าเสียซึ่งบาป และอุปกิเลสของโลก ;

วันทามิ พุทธัง อะหะมาทะเรนะ ตัง ; ข้าพเจ้าไหว้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น โดยใจเคารพเอื้อเฟื้อ ;

ธัมโม ปะทีโป วิยะ ตัสสะ สัตถุโน ; พระธรรมของพระศาสดา สว่างรุ่งเรืองเปรียบดวงประทีป ;

โย มัคคะปากามะตะเภทะภินนะโก ; จำแนกประเภท คือ มรรค ผล นิพพาน ส่วนใด ;

โลกุตตะโร โย จะ ตะทัตถะทีปะโน ; ซึ่งเป็นตัวโลกุตตระ และส่วนใดที่ชี้แนวแห่งโลกุตตระนั้น ;

วันทามิ ธัมมัง อะหะมาทะเรนะ ตัง ; ข้าพเจ้าไหว้พระธรรมนั้น โดยใจเคารพเอื้อเฟื้อ ;

สังโฆ สุเขตตาภะยะติเขตตะสัญญิโต ; พระสงฆ์เป็นนาบุญอันยิ่งใหญ่กว่านาบุญอันดีทั้งหลาย ;

โย ทิฏฐะสันโต สุคะตานุโพธะโก ; เป็นผู้เห็นพระนิพพาน ตรัสรู้ตามพระสุคตหมู่ใด ;

โลลัปปะหีโน อะริโย สุเมธะโส ; เป็นผู้ละกิเลสเครื่องโลเล เป็นพระอริยเจ้ามีปัญญาดี ;

วันทามิ สังฆัง อะหะมาทะเรนะ ตัง ;	ข้าพเจ้าไหว้พระสงฆ์หมู่นั้น โดยใจเคารพเอื้อเฟื้อ ;
อิจเจวะเมกันตะภิปูชะเนยยะกัง วัตถุตตะยัง วันทะยะตาภิสังขะตัง ปุญญัง มะยา ยัง มะมะ สัพพุ-ปัทวา มา โหนตุ เว ตัสสะ ปะภาวะสิทธิยา.	บุญใด ที่ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่ซึ่งวัตถุสาม คือ พระรัตนตรัยอันควรบูชายิ่งโดยส่วนเดียว ได้กระทำแล้วเป็นอย่างยิ่งเช่นนี้นี้ ขออุปัทวะ(ความชั่ว)ทั้งหลาย จงอย่ามีแก่ข้าพเจ้าเลย ด้วยอำนาจความสำเร็จอันเกิดจากบุญนั้น.

(สังเวคปริกิตตนปาฐะ)

อิธะ ตะถาคะโต โลเก อุปปันโน ;	พระตถาคตเจ้าเกิดขึ้นแล้ว ในโลกนี้ ;
อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ;	เป็นผู้ไกลจากกิเลส ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง ;
ธัมโม จะ เทสิโต นิยยานิโก ;	และพระธรรมที่ทรงแสดง เป็นธรรมเครื่องออกจากทุกข์ ;
อุปะสะมิโก ปะรินิพพานิโก ;	เป็นเครื่องสงบกิเลส เป็นไปเพื่อปรินิพพาน ;
สัมโพธะคามี สุคะตัปปะเวทิโต ;	เป็นไปเพื่อความรู้พร้อม เป็นธรรมที่พระสุคตประกาศ ;
มะยันตัง ธัมมัง สุตวา เอวัง ชานามะ ;	พวกเราเมื่อได้ฟังธรรมนั้นแล้ว จึงได้รู้อย่างนี้ว่า ;
ชาติปิ ทุกขา ;	แม้ความเกิดก็เป็นทุกข์ ;
ชะราปิ ทุกขา ;	แม้ความแก่ก็เป็นทุกข์ ;
มะระณัมปิ ทุกขัง ;	แม้ความตายก็เป็นทุกข์ ;
โสกะปะริเทวะทุกขะโทมะนัสสุปายาสาปิ ทุกขา ;	แม้ความโศก ความร่ำไรรำพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจก็เป็นทุกข์ ;

อัปปิเยหิ สัมปะโยโค ทุกโข ;	ความประสบกับสิ่งไม่เป็นที่รักที่พอใจก็เป็นทุกข์ ;
ปิเยหิ วิปปะโยโค ทุกโข ;	ความพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รักที่พอใจ ก็เป็นทุกข์ ;
ยัมปิจฉัง นะ ละภะติ ตัมปิ ทุกขัง ;	มีความปรารถนาสิ่งใด ไม่ได้สิ่งนั้น นั่นก็เป็นทุกข์ ;
สังขิตเตนะ ปัญจุปาทานักขันธา ทุกขา ;	ว่าโดยย่อ อุปาทานขันธ์ทั้งห้าเป็นตัวทุกข์ ;
เสยยะถีทัง ;	ได้แก่สิ่งเหล่านี้ คือ ;
รูปูปาทานักขันโธ ;	ขันธ์ อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น คือรูป ;
เวทะนูปาทานักขันโธ ;	ขันธ์ อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น คือเวทนา ;
สัญญูปาทานักขันโธ ;	ขันธ์ อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น คือสัญญา ;
สังขารูปาทานักขันโธ ;	ขันธ์ อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น คือสังขาร ;
วิญญาณูปาทานักขันโธ ;	ขันธ์ อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น คือวิญญาณ ;
เยสัง ปะริญญายะ ;	เพื่อให้สาวกกำหนดรอบรู้อุปาทานขันธ์เหล่านี้เอง ;
ธะระมาโน โส ภะคะวา ;	จึงพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น เมื่อยังทรงพระชนม์อยู่ ;
เอวัง พะหุลัง สาวะเก วิเนติ ;	ย่อมทรงแนะนำสาวกทั้งหลาย เช่นนี้เป็นส่วนมาก ;
เอวัง ภาคา จะ ปะนัสสะ ภะคะวะโต สาวะเกสุ อะนุสาสะนี พะหุลา-ปะวัตตะติ ;	อนึ่งคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ย่อมเป็นไปในสาวกทั้งหลาย ส่วนมาก มีส่วนคือ การจำแนกอย่างนี้ว่า ;
รูปัง อะนิจจัง ;	รูปไม่เที่ยง ;
เวทะนา อะนิจจา ;	เวทนาไม่เที่ยง ;

สัญญา อะนิจจา ;	สัญญาไม่เที่ยง ;
สังขารา อะนิจจา ;	สังขารไม่เที่ยง ;
วิญญาณัง อะนิจจัง ;	วิญญาณไม่เที่ยง ;
รูปัง อะนัตตา ;	รูปไม่ใช่ตัวตน ;
เวทะนา อะนัตตา ;	เวทนาไม่ใช่ตัวตน ;
สัญญา อะนัตตา ;	สัญญาไม่ใช่ตัวตน ;
สังขารา อะนัตตา ;	สังขารไม่ใช่ตัวตน ;
วิญญาณัง อะนัตตา ;	วิญญาณไม่ใช่ตัวตน ;
สัพเพ สังขารา อะนิจจา ;	สังขารทั้งหลายทั้งปวง ไม่เที่ยง ;
สัพเพ ธัมมา อะนัตตาติ ;	ธรรมทั้งหลายทั้งปวง ไม่ใช่ตัวตน ดังนี้ ;
เต (ตา)* มะยัง โอติณณามหะ ;	พวกเราทั้งหลาย เป็นผู้ถูกครอบงำแล้ว ;
ชาติยา ;	โดยความเกิด ;
ชะรามะระเณนะ ;	โดยความแก่และความตาย ;
โสเกหิ ปะริเทเวหิ ทุกเขหิ โทมะนัสเสหิ อุปายาเสหิ ;	โดยความโศก ความร่ำไรรำพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจทั้งหลาย ;
ทุกโขติณณา ;	เป็นผู้ถูกความทุกข์ หยั่งเอาแล้ว ;
ทุกขะปะเรตา ;	เป็นผู้มีความทุกข์ เป็นเบื้องหน้าแล้ว ;
อัปเปวะนามิมัสสะ เกวะลัสสะ ทุกขัก-ขันธัสสะ อันตะกิริยา ปัญญาเยถาติ ;	ทำไฉน การทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ จะพึงปรากฏชัด แก่เราได้ ;

(สำหรับอุบาสก อุบาสิกาสวด)

จิระปะรินิพพุตัมปิ ตัง ภะคะวันตัง สะระณังคะตา ;	เราทั้งหลาย ผู้ถึงแล้วซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า แม้ปรินิพพานนานแล้ว พระองค์นั้นเป็นสรณะ ;

* ข้อความที่อยู่ในวงเล็บต่อท้ายเช่นนี้ สำหรับผู้หญิงว่า

ธัมมัญจะ สังฆัญจะ ; ถึงพระธรรมด้วย ถึงพระสงฆ์ด้วย ;

ตัสสะ ภะคะวะโต สาสะนัง ยะถาสะติ ยะถาพะลัง มะนะสิกะโรมะ อะนุปะฏิ–ปัชชามะ ; จักทำในใจอยู่ ปฏิบัติตามอยู่ซึ่งคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ตามสติกำลัง ;

สา สา โน ปะฏิปัตติ ; ขอให้ความปฏิบัตินั้น ๆ ของเราทั้งหลาย ;
อิมัสสะ เกวะลัสสะ ทุกขักขันธัสสะ อันตะกิริยายะ สังวัตตะตุ. จงเป็นไปเพื่อการทำที่สุด แห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้เทอญ.

(สำหรับภิกษุสามเณรสวด)

จิระปะรินิพพุตัมปิ ตัง ภะคะวันตัง อุททิสสะอะระหันตัง สัมมาสัมพุทธัง ; เราทั้งหลาย อุทิศเฉพาะพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ไกลจากกิเลส ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง แม้ปรินิพพานนานแล้วพระองค์นั้น ;

สัทธา อาคารัสมา อะนะคาริยัง ปัพพะชิตา ; เป็นผู้มีศรัทธา ออกบวชจากเรือน ไม่เกี่ยวข้องด้วยเรือนแล้ว ;
ตัสมิง ภะคะวะติ พรัหมะจะริยัง จะรามะ ; ประพฤติอยู่ซึ่งพรหมจรรย์ ในพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ;
ภิกขูนัง สิกขาสาชีวะสะมาปันนา ; ถึงพร้อมด้วยสิกขา และธรรมเป็นเครื่องเลี้ยงชีวิตของภิกษุทั้งหลาย ;

ตัง โน พรัหมะจะริยัง อิมัสสะ เกวะลัสสะ ทุกขักขันธัสสะ อันตะ–กิริยายะ สังวัตตะตุ. ขอให้พรหมจรรย์ของเราทั้งหลายนั้น จงเป็นไปเพื่อการทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้เทอญ.

(จบคำทำวัตรเช้า)

คำขอร้องของพระศาสดา

ยัง ภิกขะเว สัตถารา กะระณียัง สาวะกานะ
หิเตสินา อะนุกัมปะเกนะ อะนุกัมปัง อุปาทายะ
กะตัง โว ตัง มะยา
ภิกษุทั้งหลาย กิจอันใด เราผู้แสวงหาประโยชน์เกื้อกูล อาศัยความเอ็นดู
จะพึงกระทำแก่สาวกทั้งหลาย เราได้กระทำกิจนั้นแล้วแก่พวกเธอทั้งหลาย

เอตานิ ภิกขะเว รุกขะมูลานิ
เอตานิ สุญญาคารานิ
ภิกษุทั้งหลาย นั่นโคนไม้ นั่นเรือนว่าง

ฌายะถะ ภิกขะเว มา ปะมาทัตถะ
เธอทั้งหลาย จงเพียรเผากิเลส อย่าได้ประมาทเถิด

มา ปัจฉา วิปปะฏิสาริโน อะหุวัตถะ
เธอทั้งหลาย อย่าได้เป็นผู้เดือดร้อนใจในภายหลังเลย

อะยัง โว อัมหากัง อะนุสาสนี
นี้เป็นคำพร่ำสอนของเรา เพื่อเธอทั้งหลาย.

สฬายตนวคฺค สํ. ๑๘/๔๔๑/๖๗๔

ภาค ๒
คำทำวัตรเย็น

(คำบูชาพระ และปุพพภาคนมการ ใช้อย่างเดียวกับคำทำวัตรเช้า)

(พุทธานุสสติ)

(หันทะ มะยัง พุทธานุสสะตินะยัง กะโรมะ เส.)

ตัง โข ปะนะ ภะคะวันตัง เอวัง กัลยาโณ กิตติสัทโท อัพภุคคะโต ;	ก็กิตติศัพท์อันงามของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ได้ฟุ้งไปแล้วอย่างนี้ว่า ;
อิติปิ โส ภะคะวา ;	เพราะเหตุอย่างนี้ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ;
อะระหัง ;	เป็นผู้ไกลจากกิเลส ;
สัมมาสัมพุทโธ ;	เป็นผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง ;
วิชชาจะระณะสัมปันโน ;	เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ ;
สุคะโต ;	เป็นผู้ไปแล้วด้วยดี ;
โลกะวิทู ;	เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง ;
อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ ;	เป็นผู้สามารถฝึกบุรุษที่สมควรฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า ;
สัตถา เทวะมะนุสสานัง ;	เป็นครูผู้สอนของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ;
พุทโธ ;	เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยธรรม ;
ภะคะวา ติ.	เป็นผู้มีความจำเริญ จำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์ ดังนี้.

(พุทธาภิคีติ)

(หันทะ มะยัง พุทธาภิคีติง กะโรมะ เส.)

พุทธะวาระหันตะวะระตาทิคุณาภิยุตโต ;	พระพุทธเจ้าประกอบด้วยคุณ มีความประเสริฐแห่งอรหันตคุณเป็นต้น ;

สุทธาภิญาณะกะรุณาหิ สะมาคะตัตโต ;	มีพระองค์อันประกอบด้วยพระญาณ และพระกรุณาอันบริสุทธิ์ ;
โพเธสิ โย สุชะนะตัง กะมะลังวะ สูโร ;	พระองค์ใด ทรงกระทำชนที่ดีให้เบิกบาน ดุจอาทิตย์ทำบัวให้บาน ;
วันทามะหัง ตะมะระณัง สิระสา ชิเนนทัง ;	ข้าพเจ้าไหว้พระชินสีห์ ผู้ไม่มีกิเลส พระ-องค์นั้น ด้วยเศียรเกล้า ;
พุทโธ โย สัพพะปาณีนัง สะระณัง เขมะมุตตะมัง ;	พระพุทธเจ้าพระองค์ใด เป็นสรณะอันเกษมสูงสุด ของสัตว์ทั้งหลาย ;
ปะฐะมานุสสะติฏฐานัง วันทามิ ตัง สิเรนะหัง ;	ข้าพเจ้าไหว้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น อันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกองค์ที่หนึ่ง ด้วยเศียรเกล้า ;
พุทธัสสาหัสมิ ทาโส (ทาสี) วะ พุทโธ เม สามิกิสสะโร ;	ข้าพเจ้าเป็นทาสของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเป็นนาย มีอิสระเหนือข้าพเจ้า ;
พุทโธ ทุกขัสสะ ฆาตา จะ วิธาตา จะ หิตัสสะ เม ;	พระพุทธเจ้าเป็นเครื่องกำจัดทุกข์ และทรงไว้ซึ่งประโยชน์แก่ข้าพเจ้า ;
พุทธัสสาหัง นิยยาเทมิ สะรีรัญชีวิตัญจิทัง ;	ข้าพเจ้ามอบกายถวายชีวิตนี้ แด่พระพุทธเจ้า ;
วันทันโตหัง (ตีหัง) จะริสสามิ พุทธัสเสวะ สุโพธิตัง ;	ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่จักประพฤติตาม ซึ่งความตรัสรู้ดีของพระพุทธเจ้า ;
นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง พุทโธ เม สะระณัง วะรัง ;	สรณะอื่นของข้าพเจ้าไม่มี พระพุทธเจ้าเจ้าเป็นสรณะอันประเสริฐของข้าพเจ้า ;
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ วัฑเฒยยัง สัตถุสาสะเน ;	ด้วยการกล่าวคำสัจจ์นี้ ข้าพเจ้าพึงเจริญในพระศาสนาของพระศาสดา ;
พุทธัง เม วันทะมาเนนะ (มานายะ) ยัง ปุญญัง ปะสุตัง อิธะ ;	ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่ซึ่งพระพุทธเจ้า ได้ขวนขวายบุญใด ในบัดนี้ ;

สัพเพปิ อันตะรายา เม มาเหสุง ตัสสะ เตชะสา.	อันตรายทั้งปวง อย่าได้มีแก่ข้าพเจ้า ด้วยเดชแห่งบุญนั้น.

(หมอบกราบลงแล้วว่า)

กาเยนะ วาจายะ วะ เจตะสา วา ;	ด้วยกายก็ดี ด้วยวาจาก็ดี ด้วยใจก็ดี ;
พุทเธ กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง ;	กรรมน่าติเตียนอันใด ที่ข้าพเจ้ากระทำแล้วในพระพุทธเจ้า ;
พุทโธ ปะฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง ;	ขอพระพุทธเจ้า จงงดซึ่งโทษล่วงเกินอันนั้น ;
กาลันตะเร สังวะริตุง วะ พุทเธ.	เพื่อการสำรวมระวัง ในพระพุทธเจ้า ในกาลต่อไป.*

(ธัมมานุสสติ)

(หันทะ มะยัง ธัมมานุสสะตินะยัง กะโรมะ เส.)

สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม ;	พระธรรม เป็นสิ่งที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ดีแล้ว ;
สันทิฏฐิโก ;	เป็นสิ่งที่ผู้ศึกษาและปฏิบัติ พึงเห็นได้ด้วยตนเอง ;
อะกาลิโก ;	เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ และให้ผลได้ไม่จำกัดกาล ;

* บทขอให้งดโทษนี้ มิได้เป็นการล้างบาป เป็นเพียงการเปิดเผยตัวเอง, และ คำว่าโทษในที่นี้มิได้หมายความถึงกรรม หมายเพียงโทษเล็กน้อยซึ่งเป็น “ส่วนตัว” ระหว่างกันที่พึงอโหสิกันได้ การขอขมาชนิดนี้ สำเร็จผลได้ในเมื่อผู้ขอตั้งใจทำจริง ๆ และเป็นเพียงศีลธรรมหรือสิ่งที่ควรประพฤติ

เอหิปัสสิโก ; เป็นสิ่งที่ควรกล่าวกับผู้อื่นว่า ท่านจงมาดูเถิด ;

โอปะนะยิโก ; เป็นสิ่งที่ควรน้อมเข้ามาใส่ตัว ;

ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหีติ. เป็นสิ่งที่ผู้รู้ก็รู้ได้เฉพาะตน ดังนี้.

(ธัมมาภิคีติ)

(หันทะ มะยัง ธัมมาภิคีติง กะโรมะ เส.)

สวากขาตะตาทิคุณะโยคะวะเสนะ เสยโย ;

พระธรรม เป็นสิ่งที่ประเสริฐ เพราะประกอบด้วยคุณ คือความที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้ดีแล้ว เป็นต้น ;

โย มัคคะปากะปะริยัตติวิโมกขะเภโท ;

เป็นธรรมอันจำแนกเป็น มรรค ผล ปริยัติ และนิพพาน ;

ธัมโม กุโลกะปะตะนา ตะทะธาริธารี ;

เป็นธรรมทรงไว้ซึ่งผู้ทรงธรรม จากการตกไปสู่โลกที่ชั่ว ;

วันทามะหัง ตะมะหะรัง วะระธัมมะเมตัง ;

ข้าพเจ้าไหว้พระธรรมอันประเสริฐนั้น อันเป็นเครื่องขจัดเสียซึ่งความมืด ;

ธัมโม โย สัพพะปาณีนัง สะระณัง เขมะมุตตะมัง ;

พระธรรมใด เป็นสรณะอันเกษมสูงสุด ของสัตว์ทั้งหลาย ;

ทุติยานุสสะติฏฐานัง วันทามิ ตัง สิเรนะหัง ;

ข้าพเจ้าไหว้พระธรรมนั้น อันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกองค์ที่สองด้วยเศียรเกล้า ;

ธัมมัสสาหัสมิ ทาโส (ทาสี) วะ ธัมโม เม สามิกิสสะโร ;

ข้าพเจ้าเป็นทาสของพระธรรม พระธรรมเป็นนายมีอิสระเหนือข้าพเจ้า ;

ธัมโม ทุกขัสสะ ฆาตา จะ วิธาตา จะ หิตัสสะ เม ;

พระธรรมเป็นเครื่องกำจัดทุกข์ และทรงไว้ซึ่งประโยชน์แก่ข้าพเจ้า ;

ธัมมัสสาหัง นิยยาเทมิ สะรีรัญชีวิตัญจิทัง ;
ข้าพเจ้ามอบกายถวายชีวิตนี้ แด่พระธรรม ;
วันทันโตหัง (ตีหัง) จะริสสามิ ธัมมัสเสวะ สุธัมมะตัง ;
ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่จักประพฤติตาม ซึ่งความเป็นธรรมดีของพระธรรม ;

นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง ธัมโม เม สะระณัง วะรัง ;
สรณะอื่นของข้าพเจ้าไม่มี พระธรรมเป็นสรณะอันประเสริฐของข้าพเจ้า ;
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ วัฑเฒยยัง สัตถุสาสะเน ;
ด้วยการกล่าวคำสัจจ์นี้ ข้าพเจ้าพึงเจริญในพระศาสนาของพระศาสดา ;
ธัมมัง เม วันทะมาเนนะ (มานายะ) ยัง ปุญญัง ปะสุตัง อิธะ ;
ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่ซึ่งพระธรรม ได้ขวนขวายบุญใด ในบัดนี้ ;
สัพเพปิ อันตะรายา เม มาเหสุง ตัสสะ เตชะสา.
อันตรายทั้งปวง อย่าได้มีแก่ข้าพเจ้า ด้วยเดชแห่งบุญนั้น.

(หมอบกราบลงแล้วว่า)

กาเยนะ วาจายะ วะ เจตะสา วา ; ด้วยกายก็ดี ด้วยวาจาก็ดี ด้วยใจก็ดี ;
ธัมเม กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง ; กรรมน่าติเตียนอันใด ที่ข้าพเจ้ากระทำแล้วในพระธรรม ;
ธัมโม ปะฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง ; ขอพระธรรม จงงดซึ่งโทษล่วงเกินอันนั้น ;
กาลันตะเร สังวะริตุง วะ ธัมเม. เพื่อการสำรวมระวัง ในพระธรรม ในกาลต่อไป.

(สังฆานุสสติ)

(หันทะ มะยัง สังฆานุสสะตินะยัง กะโรมะ เส.)

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ;
สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า หมู่ใด ปฏิบัติดีแล้ว ;

อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ;
สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า หมู่ใด ปฏิบัติตรงแล้ว ;
ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ;
สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า หมู่ใด ปฏิบัติเพื่อรู้ธรรมเป็นเครื่องออกจากทุกข์แล้ว ;
สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ;
สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า หมู่ใด ปฏิบัติสมควรแล้ว ;

ยะทิทัง ;	ได้แก่บุคคลเหล่านี้ คือ ;
จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะ-ปุคคะลา ;	คู่แห่งบุรุษ ๔ คู่ นับเรียงตัวบุรุษ ได้ ๘ บุรุษ ;
เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ;	นั่นแหละ สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ;
อาหุเนยโย ;	เป็นสงฆ์ควรแก่สักการะที่เขานำมาบูชา ;
ปาหุเนยโย ;	เป็นสงฆ์ควรแก่สักการะที่เขาจัดไว้ต้อนรับ ;
ทักขิเณยโย ;	เป็นผู้ควรรับทักษิณาทาน ;
อัญชะลีกะระณีโย ;	เป็นผู้ที่บุคคลทั่วไปควรทำอัญชลี ;
อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสาติ.	เป็นเนื้อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ดังนี้.

(สังฆาภิคีติ)

(หันทะ มะยัง สังฆาภิคีติง กะโรมะ เส.)

สัทธัมมะโช สุปะฏิปัตติคุณาทิยุตโต ;
พระสงฆ์ที่เกิดโดยพระสัทธรรม ประกอบด้วยคุณ มีความปฏิบัติดี เป็นต้น ;
โยฏฐัพพิโธ อะริยะปุคคะละสังฆะเสฏโฐ ;
เป็นหมู่แห่งพระอริยบุคคลอันประเสริฐ แปดจำพวก ;
สีลาทิธัมมะปะวะราสะยะกายะจิตโต ;
มีกายและจิต อันอาศัยธรรม มีศีลเป็นต้น อันบวร ;

วันทามะหัง ตะมะริยานะคะณัง สุสุทธัง ;
ข้าพเจ้าไหว้หมู่แห่งพระอริยเจ้าเหล่านั้น อันบริสุทธิ์ด้วยดี ;
สังโฆ โย สัพพะปาณีณัง สะระณัง เขมะมุตตะมัง ;
พระสงฆ์ หมู่ใด เป็นสรณะอันเกษมสูงสุด ของสัตว์ทั้งหลาย ;

ตะติยานุสสะติฏฐานัง วันทามิ ตัง สิเรนะหัง ;
ข้าพเจ้าไหว้พระสงฆ์หมู่นั้น อันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกองค์ที่สามด้วยเศียรเกล้า ;
สังฆัสสาหัสมิ ทาโส (ทาสี) วะ สังโฆ เม สามิกิสสะโร ;
ข้าพเจ้าเป็นทาสของพระสงฆ์ พระสงฆ์เป็นนาย มีอิสระเหนือข้าพเจ้า ;
สังโฆ ทุกขัสสะ ฆาตา จะ วิธาตา จะ หิตัสสะ เม ;
พระสงฆ์เป็นเครื่องกำจัดทุกข์ และทรงไว้ซึ่งประโยชน์แก่ข้าพเจ้า ;
สังฆัสสาหัง นิยยาเทมิ สะรีรัญชีวิตัญจิทัง ;
ข้าพเจ้ามอบกายถวายชีวิตนี้ แด่พระสงฆ์ ;
วันทันโตหัง (ตีหัง) จะริสสามิ สังฆัสโสปะฏิปันนะตัง ;
ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่จักประพฤติตาม ซึ่งความปฏิบัติดีของพระสงฆ์ ;

นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง สังโฆ เม สะระณัง วะรัง ;
สรณะอื่นของข้าพเจ้าไม่มี พระสงฆ์เป็นสรณะอันประเสริฐของข้าพเจ้า ;
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ วัฑเฒยยัง สัตถุสาสะเน ;
ด้วยการกล่าวคำสัจจ์นี้ ข้าพเจ้าพึงเจริญในพระศาสนา ของพระศาสดา ;
สังฆัง เม วันทะมาเนนะ (มานายะ) ยัง ปุญญัง ปะสุตัง อิธะ ;
ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่ซึ่งพระสงฆ์ ได้ขวนขวายบุญใด ในบัดนี้ ;
สัพเพปิ อันตะรายา เม มาเหสุง ตัสสะ เตชะสา.
อันตรายทั้งปวง อย่าได้มีแก่ข้าพเจ้า ด้วยเดชแห่งบุญนั้น.

(หมอบกราบลงแล้วว่า)

กาเยนะ วาจายะ วะ เจตะสา วา ; ด้วยกายก็ดี ด้วยวาจาก็ดี ด้วยใจก็ดี ;

สังเฆ กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง ; กรรมน่าติเตียนอันใด ที่ข้าพเจ้ากระทำแล้วในพระสงฆ์ ;

สังโฆ ปะฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง ; ขอพระสงฆ์ จงงดซึ่งโทษล่วงเกินอันนั้น ;

กาลันตะเร สังวะริตุง วะ สังเฆ. เพื่อการสำรวมระวังในพระสงฆ์ ในกาลต่อไป.

(จบคำทำวัตรเย็น)

ภิกษุนกแก้ว นกขุนทอง

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุที่หมายถึงนี้ เล่าเรียนปริยัติธรรม (นานาชนิด) แต่เธอไม่รู้ความหมาย อันยิ่งแห่งธรรมนั้นด้วยปัญญา ภิกษุนี้เราเรียกว่า ผู้มากด้วยปริยัติ (นักศึกษา) ยังมิใช่ธรรมวิหารี ผู้อยู่ด้วยธรรม และได้ประโยชน์แห่งธรรม

อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุแสดงธรรมตามที่ได้ฟังได้เรียนมาจากคนอื่นโดยละเอียด แต่เธอไม่รู้ความหมายอันยิ่งแห่งธรรมนั้นด้วยปัญญา ภิกษุนี้เราเรียกว่า ผู้มากด้วยการบัญญัติ (นักเทศน์) ยังมิใช่ธรรมวิหารี ผู้อยู่ด้วยธรรมและได้ประโยชน์แห่งธรรม

อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุทำการสาธยายธรรม ตามที่ได้ฟังได้เรียนมาโดยละเอียด แต่เธอไม่รู้ความหมายอันยิ่งแห่งธรรมนั้นด้วยปัญญา ภิกษุนี้ เราเรียกว่า ผู้มากด้วยการสวด (นักสวด) ยังมิใช่ธรรมวิหารีผู้อยู่ด้วยธรรมและได้ประโยชน์แห่งธรรม

อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุคิดพล่ามไปในธรรม ตามที่ได้ฟังได้เรียนมาแต่เธอไม่รู้ความหมายอันยิ่งแห่งธรรมนั้นด้วยปัญญา ภิกษุนี้เราเรียกว่า ผู้มากด้วยการคิด (นักคิดฟุ้งซ่าน) ยังมิใช่ธรรมวิหารี ผู้อยู่ด้วยธรรมและได้ประโยชน์แห่งธรรม

**(คัดจากบาลี พระพุทธภาษิต ปญฺจก.อํ ๒๒/๑๐๐/๗๔ ตรัสแก่ภิกษุรูปหนึ่ง)*

กรวดน้ำตอนเช้า-เย็นและบทแผ่เมตตา

บทกรวดน้ำตอนเช้า
(สัพพปัตติทานคาถา)

(หันทะ มะยัง สัพพะปัตติทานะคาถาโย ภะณามะ เส.)

ปุญญัสสิทานิ กะตัสสะ ยานัญญานิ กะตานิ เม ;
เตสัญจะ ภาคิโน โหนตุ สัตตานันตาปปะมาณะกา ;

สัตว์ทั้งหลาย ไม่มีที่สุด ไม่มีประมาณ จงมีส่วนแห่งบุญที่ข้าพเจ้าได้ทำในบัดนี้ และแห่งบุญอื่นที่ได้ทำไว้ก่อนแล้ว ;

เย ปิยา คุณะวันตา จะ มัยหัง มาตาปิตาทะโย ;
ทิฏฐา เม จาปยะทิฏฐา วา อัญเญ มัชฌัตตะเวริโน ;

คือจะเป็นสัตว์เหล่าใด ซึ่งเป็นที่รักใคร่และมีบุญคุณ เช่น มารดา บิดา ของข้าพเจ้าเป็นต้นก็ดี ที่ข้าพเจ้าเห็นแล้วหรือไม่ได้เห็นก็ดี สัตว์เหล่าอื่น ที่เป็นกลาง ๆ หรือเป็นคู่เวรกันก็ดี ;

สัตตา ติฏฐันติ โลกัสมิง เต ภุมมา จะตุโยนิกา ;
ปัญเจกะจะตุโวการา สังสะรันตา ภะวาภะเว ;

สัตว์ทั้งหลาย ตั้งอยู่ในโลก อยู่ในภูมิทั้งสาม อยู่ในกำเนิดทั้งสี่ มีขันธ์ห้าขันธ์ มีขันธ์ขันธ์เดียว มีขันธ์สี่ขันธ์ กำลังท่องเที่ยวอยู่ในภพน้อยภพใหญ่ก็ดี ;

ญาตัง เย ปัตติทานังเม อะนุโมทันตุ เต สะยัง ;
เย จิมัง นัปปะชานันติ เทวา เตสัง นิเวทะยุง ;

สัตว์เหล่าใด รู้ส่วนบุญที่ข้าพเจ้าแผ่ให้แล้ว สัตว์เหล่านั้น จงอนุโมทนาเองเถิด ส่วนสัตว์เหล่าใดยังไม่รู้ส่วนบุญนี้ ขอเทวดาทั้งหลายจงบอกสัตว์เหล่านั้นให้รู้ ;

มะยา ทินนานะ ปุญญานัง อะนุโมทะนะเหตุนา ;
สัพเพ สัตตา สะทา โหนตุ อะเวรา สุขะชีวิโน ;
เขมัปปะทัญจะ ปัปโปนตุ เตสาสา สิชฌะตัง สุภา.

เพราะเหตุที่ได้อนุโมทนาส่วนบุญที่ข้าพเจ้าแผ่ให้แล้ว สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง จงเป็นผู้ไม่มีเวร อยู่เป็นสุขทุกเมื่อ จงถึงบทอันเกษม กล่าวคือพระนิพพาน ความปรารถนาที่ดีงามของสัตว์เหล่านั้นจงสำเร็จเถิด.

(บทกรวดน้ำยังกิญจิ)

ยังกิญจิ กุสะลัง กัมมัง กุศลกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง
กัตตัพพัง กิริยัง มะมะ ; เป็นกิจซึ่งควรฝักใฝ่ ;
กาเยนะ วาจามะนะสา ด้วย กาย วาจา ใจ
ติทะเส สุคะตัง กะตัง ; เราทำแล้วเพื่อไปสุคติ ; (สวรรค์)

เย สัตตา สัญญิโน อัตถิ สัตว์ใดมีสัญญา
เย จะ สัตตา อะสัญญิโน ; หรือหาไม่ เป็นอสัญญ์ ;
กะตัง ปุญญะผะลัง มัยหัง ผลบุญข้าทำนั้น
สัพเพ ภาคี ภะวันตุ เต ; ทุก ๆ สัตว์จงมีส่วน ;

เย ตัง กะตัง สุวิทิตัง สัตว์ใดรู้ก็เป็นอันว่า
กะตัง ปุญญะผะลัง มะยา ; ข้าให้แล้วตามควร ;
เย จะ ตัตถะ นะ ชานันติ สัตว์ใดมิรู้ถ้วน
เทวา คันตะวา นิเวทะยุง ; ขอเทวดาจงเล่าขาน ;

สัพเพ โลกัมหิ เย สัตตา ปวงสัตว์ในโลกีย์
ชีวันตาหาระเหตุกา ; มีชีวิตด้วยอาหาร ;
มะนุญญัง โภชะนัง สัพเพ จงได้โภชน์สำราญ
ละภันตุ มะมะ เจตะสา. ตามเจตนาของข้าพเจ้า เทอญ.

บทกรวดน้ำตอนเย็น

(อุททิสสนาธิฏฐานคาถา)

(หันทะ มะยัง อุททิสสะนาธิฏฐานะคาถาโย ภะณามะเส)

อิมินา ปุญญะกัมเมนะ ; ด้วยบุญนี้ อุทิศให้ ;
อุปัชฌายา คุณุตตะรา ; อุปัชฌาย์ ผู้เลิศคุณ ;
อาจะริยูปะการา จะ ; และอาจารย์ ผู้เกื้อหนุน ;
มาตา ปิตา จะ ญาตะกา ; ทั้งพ่อแม่ และปวงญาติ ;

สุริโย จันทิมา ราชา ; สูรย์จันทร์ และราชา ;
คุณะวันตา นะราปิ จะ ; ผู้ทรงคุณ หรือสูงชาติ ;
พรัหมะมารา จะ อินทา จะ ; พรหมมาร และอินทราช ;
โลกะปาลา จะ เทวะตา ; ทั้งทวยเทพ และโลกบาล ;
ยะโม มิตตา มะนุสสา จะ ; ยมราช มนุษย์มิตร ;
มัชฌัตตา เวริกาปิ จะ ; ผู้เป็นกลาง ผู้จ้องผลาญ ;

สัพเพ สัตตา สุขี โหนตุ ; ขอให้เป็นสุขศานติ์ ทุกทั่วหน้า อย่าทุกข์ทน ;
ปุญญานิ ปะกะตานิ เม ; บุญผองที่ข้าทำ จงช่วยอำนวยศุภผล ;
สุขัง จะ ติวิธัง เทนตุ ; ให้สุข สามอย่างล้น ;
ขิปปัง ปาเปถะ โวมะตัง ; ให้ลุถึง นิพพานพลัน ;*

อิมินา ปุญญะกัมเมนะ ; ด้วยบุญนี้ ที่เราทำ ;
อิมินา อุททิเสนะ จะ ; และอุทิศ ให้ปวงสัตว์ ;
ขิปปาหัง สุละเภ เจวะ ; เราพลันได้ ซึ่งการตัด ;
ตัณหุปาทานะเฉทะนัง ; ตัวตัณหา อุปาทาน ;
เย สันตาเน หินา ธัมมา ; สิ่งชั่ว ในดวงใจ ;

---
*ถ้าจะว่าเพียงเท่านี้ ไม่ว่าต่อไปอีกให้เปลี่ยน **"นิพพานพลัน"** เป็น **นิพพานเทอญ"**

ยะวา นิพพานะโต มะมัง ;	กว่าเราจะถึงนิพพาน ;
นัสสันตุ สัพพะทา เยวะ ;	มลายสิ้นจากสันดาน ;
ยัตถะ ชาโต ภะเว ภะเว ;	ทุก ๆ ภพ ที่เราเกิด ;
อุชุจิตตัง สะติปัญญา ;	มีจิตตรงและสติ ทั้งปัญญาอันประเสริฐ ;
สัลเลโข วิริยัมหินา ;	พร้อมทั้ง ความเพียรเลิศ เป็นเครื่องขูดกิเลสหาย ;
มารา ละภันตุ โนกาสัง ;	โอกาสอย่าพึงมี แก่หมู่มารสิ้นทั้งหลาย ;
กาตุญจะ วิริเยสุ เม ;	เป็นช่อง ประทุษร้าย ทำลายล้างความเพียรจม ;
พุทธาทิปะวะโร นาโถ ;	พระพุทธผู้ บวรนาถ ;
ธัมโม นาโถ วะรุตตะโม ;	พระธรรมที่พึ่งอุดม ;
นาโถ ปัจเจกะพุทโธ จะ ;	พระปัจเจกะพุทธสม-;
สังโฆ นาโถตตะโร มะมัง ;	ทบพระสงฆ์ ที่พึ่งผยอง ;
เตโสตตะมานุภาเวนะ ;	ด้วยอานุภาพนั้น ;
มาโรกาสัง ละภันตุ มา ;	ขอหมู่มาร อย่าได้ช่อง ;
ทะสะปุญญานุภาเวนะ ;	ด้วยเดชบุญ ทั้งสิบป้อง ;
มาโรกาสัง ละภันตุ มา.	อย่าเปิดโอกาสแก่มาร เทอญ.

(บทกรวดน้ำย่อ)

อิทัง เม ญาตีนัง โหตุ สุขิตา โหนตุ ญาตะโย.

ขอส่วนบุญนี้จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า ขอให้ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า จงมีความสุขเถิด.

*(หมายเหตุ ถ้าใช้หลายคนร่วมกันเป็นเจ้าภาพ เปลี่ยนคำว่า **“เม”** เป็น **“โน”**)*

(บทแผ่เมตตา)

สัพเพ สัตตา ;	สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น ;
อะเวรา โหนตุ ;	จงเป็นสุข ๆ เถิด อย่าได้มีเวรต่อกันและกันเลย ;
อัพยาปัชฌา โหนตุ ;	จงเป็นสุข ๆ เถิด อย่าได้พยาบาทเบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย ;
อะนีฆา โหนตุ ;	จงเป็นสุข ๆ เถิด อย่าได้มีความทุกข์กายทุกข์ใจเลย ;
สุขี อัตตานัง ปะริหะรันตุ.	จงมีความสุขกายสุขใจ รักษาตนให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งสิ้นเถิด.

อานิสงส์การเจริญเมตตา

เมตตายะ ภิกขะเว เจโตวิมุตติยา อาเสวิตายะ ภาวิตายะ พะหุลีกะตายะ ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อเมตตาเจโตวิมุติอันบุคคลบำเพ็ญแล้ว ภาวนาแล้ว เจริญให้มากแล้ว ;
ยานีกะตายะ วัตถุกะตายะ อะนุฏฐิตายะ;	ทำให้เป็นเครื่องดำเนินทางใจ ทำให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจ ;
ปะริจิตายะ สุสะมารัทธายะ ;	อบรม สร้างสม ปรารภด้วยดี ;
เอกาทะสานิสังสา ปาฏิกังขา ;	อานิสงส์ 11 อย่าง อันบุคคลนั้นพึงหวังได้แน่นอน ;
กะตะเม เอกาทะสะ? ;	อานิสงส์ 11 อย่างนั้น เป็นไฉน? ;
สุขัง สุปะติ ;	หลับก็เป็นสุข ;
สุขัง ปะฏิพุชฌะติ ;	ตื่นก็เป็นสุข;
นะ ปาปะกัง สุปินัง ปัสสะติ ;	ไม่ฝันร้าย ;

มะนุสสานัง ปิโย โหติ ;	เป็นที่รักใคร่ของเพื่อนมนุษย์ ;
อะมะนุสสานัง ปิโย โหติ ;	เป็นที่รักใคร่ของเหล่าอมนุษย์ ;
เทวะตา รักขันติ ;	เทวดาปกปักรักษา ;
นาสสะอัคคิ วา วิสัง วา สัตถัง วา กามะติ ;	ไฟและยาพิษหรือแม้แต่ศัตราวุธ ก็ไม่กร้ำกราย ;
ตุวะฏัง จิตตัง สะมาธิยะติ ;	จิตตั้งมั่นเป็นสมาธิได้เร็ว ;
มุขะวัณโณ วิปปะสีทะติ ;	สีหน้าผ่องใส ;
อะสัมมุฬโห กาลัง กะโรติ ;	ไม่หลงสติเวลาตาย ;
อุตตะริง อัปปะฏิวิชฌันโต พรัหมะโลกูปะโค โหติ ;	เมื่อไม่สามารถบรรลุธรรมชั้นสูงในภพนี้ได้ ก็ย่อมเข้าถึงพรหมโลก ;
เมตตายะ ภิกขะเว เจโตวิมุตติยา อาเสวิตายะ ภาวิตายะ พะหุลีกะตายะ ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อเมตตาเจโตวิมุต อันบุคคลบำเพ็ญแล้ว ภาวนาแล้ว เจริญให้มากแล้ว ;
ยานีกะตายะ วัตถุกะตายะ อะนุฏฐิตายะ ;	ทำให้เป็นเครื่องดำเนินทางใจ ทำให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจ ;
ปะริจิตายะ สุสะมารัทธายะ ;	อบรม สร้างสม ปรารภดีแล้ว ;
อิเม เอกาทะสานิสังสา ปาฏิกังขาติ ;	อานิสงส์ทั้ง 11 ประการนี้ บุคคลนั้นพึงหวังได้อย่างไม่ต้องสงสัย ;
อิทะมะโวจะ ภะคะวา ;	พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้อย่างนี้ ;
อัตตะมานา เต ภิกขู ภะคะวะโต ภาสิตัง อะภินันทุนติ.	ภิกษุเหล่านั้น ต่างมีใจยินดี ชื่นชมในพระภาษิตของพระผู้มีพระภาคเจ้า ด้วยประการฉะนี้แล.

ภาค ๓
สวดมนต์พิเศษบางบท

(สรณคมนาปาฐะ)

(หันทะ มะยัง ติสะระณะคะมะนะปาฐัง ภะณามะ เส.)

พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ ;	ข้าพเจ้าถือเอาพระพุทธเจ้า เป็นสรณะ ;
ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ ;	ข้าพเจ้าถือเอาพระธรรม เป็นสรณะ ;
สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ ;	ข้าพเจ้าถือเอาพระสงฆ์ เป็นสรณะ ;
ทุติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ ;	แม้ครั้งที่สอง ข้าพเจ้าถือเอาพระพุทธเจ้า เป็นสรณะ ;
ทุติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ ;	แม้ครั้งที่สอง ข้าพเจ้าถือเอาพระธรรม เป็นสรณะ ;
ทุติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ ;	แม้ครั้งที่สอง ข้าพเจ้าถือเอาพระสงฆ์ เป็นสรณะ ;
ตะติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ ;	แม้ครั้งที่สาม ข้าพเจ้าถือเอาพระพุทธเจ้า เป็นสรณะ ;
ตะติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ ;	แม้ครั้งที่สาม ข้าพเจ้าถือเอาพระธรรม เป็นสรณะ ;
ตะติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ.	แม้ครั้งที่สาม ข้าพเจ้าถือเอาพระสงฆ์ เป็นสรณะ.

(อัฏฐสิกขาบทปาฐะ)

(หันทะ มะยัง อัฏฐะสิกขาปะทะปาฐัง ภะณามะ เส.)

ปาณาติปาตา เวระมะณี ; เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการฆ่า ;

อะทินนาทานา เวระมะณี ; เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้แล้ว ;

อะพรัหมะจะริยา เวระมะณี ; เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการกระทำอันมิใช่พรหมจรรย์ ;

มุสาวาทา เวระมะณี ; เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการพูดไม่จริง ;

สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวระมะณี ; เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการเสพของเมามีสุราและเมรัยเป็นต้น อันเป็นที่ตั้งของความประมาท ;

วิกาละโภชะนา เวระมะณี ; เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล ;

นัจจะ คีตะ วาทิตะ วิสูกะ ทัสสะนา-มาลา คันธะ วิเลปะนะ ธาระณะ-มัณฑะนะ วิภูสะนัฏฐานา เวระมะณี ; เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการฟ้อนรำ การขับเพลง การดนตรี การดูการเล่นชนิดเป็นข้าศึกต่อกุศล การทัดทรงสวมใส่ การประดับ การตกแต่งตนด้วยพวงมาลา ด้วยเครื่องกลิ่นและเครื่องผัดทา ;

อุจจาสะยะนะ มะหาสะยะนา เวระมะณี. เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการนั่งนอนบนที่นอนสูง และที่นอนใหญ่.

(ธรรมทั้งหลายอยู่ที่ใจ)

มะโนปุพพังคะมา ธัมมา มะโนเสฏฐา มะโนมะยา ;

ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐสุด สำเร็จแล้วที่ใจ ;

มะนะสา เจ ปะทุฏเฐนะ ภาสะติ วา กะโรติ วา ;

ถ้าคนมีใจชั่วแล้ว พูดอยู่ก็ตาม ทำอยู่ก็ตาม ;

ตะโต นัง ทุกขะมะนะเวติ จักกังวะ วะหะโต ปะทัง.

ความทุกข์ย่อมติดตามคนเหล่านั้น เหมือนล้อเกวียนหมุนตามรอยเท้าโค ฉันนั้น.

(เห็นพระพุทธเจ้าคือเห็นปฏิจจสมุปบาท)

โย ธัมมัง ปัสสะติ โส มัง ปัสสะติ ;
ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นเราตถาคต ;
โย มัง ปัสสะติ โส ธัมมัง ปัสสะติ ;
ผู้ใดเห็นเราตถาคต ผู้นั้นชื่อว่าเห็นธรรม ;
โย ธัมมัง ปัสสะติ โส ปะฏิจจะสะมุปปาทัง ปัสสะติ ;
ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นปฏิจจสมุปบาท ;
โย ปะฏิจจะสะมุปปาทัง ปัสสะติ โส ธัมมัง ปัสสะติ.
ผู้ใดเห็นปฏิจจสมุปบาท ผู้นั้นชื่อว่าเห็นธรรม.

(ตถาคตเป็นแต่เพียงผู้บอก)

ตุมเหหิ กิจจัง อาตัปปัง อักขาตาโร ตะถาคะตา
ปะฏิปันนา ปะโมกขันติ ฌายิโน มาระพันธะนา.
ท่านทั้งหลายต้องทำความเพียรด้วยตนเอง ตถาคตเป็นแต่เพียงผู้บอก
ผู้ปรกติเพ่งพินิจ จักพ้นจากบ่วงแห่งมาร.

(เขมาเขมสรณทีปิกคาถา)

(หันทะ มะยัง เขมาเขมะสะระณะทีปิกะคาถาโย ภะณามะ เส.)

พะหุง เว สะระณัง ยันติ ปัพพะตานิ วะนานิ จะ ;
อารามะรุกขะเจตะยานิ มะนุสสา ภะยะตัชชิตา ;
มนุษย์เป็นอันมาก เมื่อเกิดมีภัยคุกคามแล้ว ก็ถือเอาภูเขาบ้าง ป่าไม้บ้าง อาราม
และรุกขเจดีย์บ้าง เป็นสรณะ ;
เนตัง โข สะระณัง เขมัง เนตัง สะระณะมุตตะมัง ;
เนตัง สะระณะมาคัมมะ สัพพะทุกขา ปะมุจจะติ ;
นั่น มิใช่สรณะอันเกษมเลย นั่นมิใช่สรณะอันสูงสุด เขาอาศัยสรณะนั่นแล้ว
ย่อมไม่พ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ ;

โย จะ พุทธัญญะ ธัมมัญจะ สังฆัญจะ สะระณัง คะโต ;
จัตตาริ อะริยะสัจจานิ สัมมัปปัญญายะ ปัสสะติ ;

ส่วนผู้ใดถือเอาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะแล้ว เห็นอริยสัจจ์ คือ ความจริงอันประเสริฐสี่ ด้วยปัญญาอันชอบ ;

ทุกขัง ทุกขะสะมุปปาทัง ทุกขัสสะ จะ อะติกกะมัง ;
อะริยัญจัฏฐังคิกัง มัคคัง ทุกขูปะสะมะคามินัง ;

คือเห็นความทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความก้าวล่วงทุกข์เสียได้ และหนทางมีองค์แปดอันประเสริฐ เครื่องถึงความระงับทุกข์ ;

เอตัง โข สะระณัง เขมัง เอตัง สะระณะมุตตะมัง ;
เอตัง สะระณะมาคัมมะ สัพพะทุกขา ปะมุจจะติ.

นั่นแหละเป็นสรณะอันเกษม นั่นเป็นสรณะอันสูงสุด เขาอาศัยสรณะนั่นแล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้.

(อริยธนคาถา)

(หันทะ มะยัง อะริยะธะนะคาถาโย ภะณามะ เส.)

ยัสสะ สัทธา ตะถาคะเต อะจะลา สุปะติฏฐิตา ;

ศรัทธาในพระตถาคตของผู้ใด ตั้งมั่นอย่างดี ไม่หวั่นไหว ;

สีลัญจะ ยัสสะ กัลยาณัง อะริยะกันตัง ปะสังสิตัง ;

และศีลของผู้ใดงดงาม เป็นที่สรรเสริญที่พอใจ ของพระอริยเจ้า ;

สังเฆ ปะสาโท ยัสสัตถิ อุชุภูตัญจะ ทัสสะนัง ;

ความเลื่อมใสของผู้ใดมีในพระสงฆ์, และความเห็นของผู้ใดตรง ;

อะทะลิทโทติ ตัง อาหุ อะโมฆันตัสสะ ชีวิตัง ;

บัณฑิตกล่าวเรียกเขาผู้นั้นว่า คนไม่จน ชีวิตของเขาไม่เป็นหมัน ;

ตัสมา สัทธัญจะ สีลัญจะ ปะสาทัง ธัมมะทัสสะนัง ;
อะนุยุญเชถะ เมธาวี สะรัง พุทธานะสาสะนัง.

เพราะฉะนั้นเมื่อระลึกได้ถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอยู่ ผู้มีปัญญาควรก่อสร้างศรัทธา ศีล ความเลื่อมใส และความเห็นธรรมให้เนือง ๆ.

(ติลักขณาทิคาถา)
(หันทะ มะยัง ติลักขะณาทิคาถาโย ภะณามะ เส.)

สัพเพ สังขารา อะนิจจาติ ยะทา ปัญญายะ ปัสสะติ ;

เมื่อใด บุคคลเห็นด้วยปัญญาว่า สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง ;

อะถะ นิพพินทะติ ทุกเข เอสะ มัคโค วิสุทธิยา ;

เมื่อนั้น ย่อมเหนื่อยหน่ายในสิ่งที่เป็นทุกข์ที่ตนหลง นั่นแหละเป็นทางแห่งพระนิพพาน อันเป็นธรรมหมดจด ;

สัพเพ สังขารา ทุกขาติ ยะทา ปัญญายะ ปัสสะติ ;

เมื่อใด บุคคลเห็นด้วยปัญญาว่า สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ ;

อะถะ นิพพินทะติ ทุกเข เอสะ มัคโค วิสุทธิยา ;

เมื่อนั้น ย่อมเหนื่อยหน่ายในสิ่งที่เป็นทุกข์ ที่ตนหลง นั่นแหละ เป็นทางแห่งพระนิพพาน อันเป็นธรรมหมดจด ;

สัพเพ ธัมมา อะนัตตาติ ยะทา ปัญญายะ ปัสสะติ ;

เมื่อใด บุคคลเห็นด้วยปัญญาว่า ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา ;

อะถะ นิพพินทะติ ทุกเข เอสะ มัคโค วิสุทธิยา ;

เมื่อนั้น ย่อมเหนื่อยหน่ายในสิ่งที่เป็นทุกข์ ที่ตนหลง นั่นแหละ เป็นทางแห่งพระนิพพานอันเป็นธรรมหมดจด ;

อัปปะกา เต มะนุสเสสุ เย ชะนา ปาระคามิโน ;

ในหมู่มนุษย์ทั้งหมาย ผู้ที่ถึงฝั่งแห่งพระนิพพานมีน้อยนัก ;

อะถายัง อิตะรา ปะชา ตีระเมวานุธาวะติ ;

หมู่มนุษย์นอกนั้น ย่อมวิ่งเลาะอยู่ตามฝั่งในนี่เอง ;

เย จะ โข สัมมะทักขาเต ธัมเม ธัมมานุวัตติโน ;

ก็ชนเหล่าใดประพฤติสมควรแก่ธรรม ในธรรมที่ตรัสไว้ชอบแล้ว ;

เต ชะนา ปาระเมสสันติ มัจจุเธยยัง สุทุตตะรัง ;

ชนเหล่านั้นจักถึงฝั่งแห่งพระนิพพาน ข้ามพ้นบ่วงแห่งมัจจุที่ข้ามได้ยากนัก ;

กัณหัง ธัมมัง วิปปะหายะ สุกกัง ภาเวถะ ปัณฑิโต ;

จงเป็นบัณฑิตละธรรมดำเสีย แล้วเจริญธรรมขาว ;

โอกา อะโนกะมาคัมมะ วิเวเก ยัตถะ ทูระมัง ;

ตัตราภิระติมิจเฉยยะ หิตวา กาเม อะกิญจะโน.

จงมาถึงที่ไม่มีน้ำ จากที่มีน้ำ จงละกามเสีย เป็นผู้ไม่มีความกังวล จงยินดีเฉพาะต่อพระนิพพาน อันเป็นที่สงัด ซึ่งสัตว์ยินดีได้โดยยาก.

(ภารสุตตาคาถา)

(หันทะ มะยัง ภาระสุตตะคาถาโย ภะณามะ เส.)

ภารา หะเว ปัญจักขันธา ; ขันธ์ทั้งห้า เป็นของหนักเน้อ ;

ภาระหาโร จะ ปุคคะโล ; บุคคลแหละ เป็นผู้แบกของหนักพาไป ;

ภาราทานัง ทุกขัง โลเก ; การแบกถือของหนักเป็นความทุกข์ในโลก ;

ภาระนิกเขปะนัง สุขัง ; การสลัดของหนัก ทิ้งลงเสีย เป็นความสุข ;

นิกขิปิตวา คะรุง ภารัง ; พระอริยเจ้า สลัดทิ้งของหนักลงเสียแล้ว ;

อัญญัง ภารัง อะนาทิยะ ; ทั้งไม่หยิบฉวยเอาของหนักอันอื่นขึ้นมาอีก ;

สะมูลัง ตัณหัง อัพพุยหะ ; ก็เป็นผู้ถอนตัณหาขึ้นได้ กระทั่งราก ;

นิจฉาโต ปะรินิพพุโต. เป็นผู้หมดสิ่งปรารถนา ดับสนิทไม่มีส่วนเหลือ.

(ภัทเทกรัตตคาถา)

(หันทะ มะยัง ภัทเทกะรัตตะคาถาโย ภะณามะ เส.)

อะตีตัง นานวาคะเมยยะ นัปปะฏิกังเข อะนาคะตัง ;

บุคคลไม่ควรตามคิดถึงสิ่งที่ล่วงไปแล้วด้วยอาลัย และไม่พึงพะวงถึงสิ่งที่ยังไม่มาถึง ;

ยะทะตีตัมปะหีนันตัง อัปปัตตัญจะ อะนาคะตัง ;
สิ่งเป็นอดีตก็ละไปแล้ว สิ่งเป็นอนาคตก็ยังไม่มา ;
ปัจจุปันนัญจะ โย ธัมมัง ตัตถะ ตัตถะ วิปัสสะติ ;
อะสังหิรัง อะสังกุปปัง ตัง วิทธา มะนุพรูหะเย ;
ผู้ใดเห็นธรรมอันเกิดขึ้นเฉพาะหน้าในที่นั้นๆ อย่างแจ่มแจ้ง ไม่ง่อนแง่น คลอนแคลน เขาควรพอกพูนอาการเช่นนั้นไว้ ;

อัชเชวะ กิจจะมาตัปปัง โก ชัญญา มะระณัง สุเว ;
ความเพียรเป็นกิจที่ต้องทำวันนี้ ใครจะรู้ความตาย แม้พรุ่งนี้ ;
นะ หิ โน สังคะรันเตนะ มะหาเสเนนะ มัจจุนา ;
เพราะการผลัดเพี้ยนต่อมัจจุราช ซึ่งมีเสนามาก ย่อมไม่มีสำหรับเรา ;
เอวัง วิหาริมาตาปิง อะโหรัตตะมะตันทิตัง ;
ตัง เว ภัททะกะรัตโตติ สันโต อาจิกขะเต มุนิ.
มุนีผู้สงบ ย่อมกล่าวเรียก ผู้มีความเพียรอยู่เช่นนั้น ไม่เกียจคร้านทั้งกลางวันกลางคืนว่า “ผู้เป็นอยู่แม้เพียงราตรีเดียว” ก็น่าชม.

(ธัมมคารวาทิคาถา)

(หันทะ มะยัง ธัมมะคาระวาทิคาถาโย ภะณามะ เส.)

เย จะ อะตีตา สัมพุทธา เย จะ พุทธา อะนาคะตา ;
โย เจตะระหิ สัมพุทโธ พะหุนนัง โสกะนาสะโน ;
พระพุทธเจ้าบรรดาที่ล่วงไปแล้วด้วย ที่ยังไม่มาตรัสรู้ด้วย และพระพุทธเจ้าผู้ขจัดโศกของมหาชนในกาลบัดนี้ด้วย ;
สัพเพ สัทธัมมะคะรุโน วิหะริงสุ วิหาติ จะ ;
อะถาปิ วิหะริสสันติ เอสา พุทธานะธัมมะตา ;
พระพุทธเจ้าทั้งปวงนั้น ทุกพระองค์ เคารพพระธรรม ได้เป็นมาแล้วด้วย กำลังเป็นอยู่ด้วยและจักเป็นด้วย เพราะธรรมดาของพระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นเช่นนั้นเอง ;

ตัสมา หิ อัตตะกาเมนะ มะหัตตะมะภิกังขะตา ;
สัทธัมโม คะรุกาตัพโพ สะรัง พุทธานะสาสะนัง ;

เพราะฉะนั้น บุคคลผู้รักตน หวังอยู่เฉพาะคุณเบื้องสูง เมื่อระลึกได้ถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอยู่ จงทำความเคารพพระธรรม ;

นะ หิ ธัมโม อะธัมโม จะ อุโภ สะมะวิปากิโน ;

ธรรมและอธรรม จะมีผลเหมือนกันทั้งสองอย่าง หามิได้ ;

อะธัมโม นิระยัง เนติ ธัมโม ปาเปติ สุคะติง ;

อธรรมย่อมนำไปนรก ธรรมย่อมนำให้ถึงสุคติ ;

ธัมโม หะเว รักขะติ ธัมมะจาริง ;

ธรรมแหละ ย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรมเป็นนิจ ;

ธัมโม สุจิณโณ สุขะมาวะหาติ ;

ธรรมที่ประพฤติดีแล้ว ย่อมนำสุขมาให้ตน ;

เอสานิสังโส ธัมเม สุจิณเณ.

นี่เป็นอานิสงส์ ในธรรมที่ตนประพฤติดีแล้ว.

(โอวาทปาติโมกขคาถา)

(หันทะ มะยัง โอวาทะปาติโมกขะคาถาโย ภะณามะ เส.)

สัพพะปาปัสสะ อะกะระณัง ; การไม่ทำบาปทั้งปวง ;
กุสะลัสสูปะสัมปะทา ; การทำกุศลให้ถึงพร้อม ;
สะจิตตะปะริโยทะปะนัง ; การชำระจิตของตนให้ขาวรอบ ;
เอตัง พุทธานะสาสะนัง; ธรรม ๓ อย่างนี้ เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ;

ขันตี ปะระมัง ตะโป ตีติกขา ; ขันติ คือความอดกลั้น เป็นธรรมเครื่องเผากิเลสอย่างยิ่ง ;
นิพพานัง ปะระมัง วะทันติ พุทธา ; ผู้รู้ทั้งหลาย กล่าวพระนิพพานว่าเป็นธรรมอันยิ่ง ;

นะ หิ ปัพพะชิโต ปะรูปะฆาตี ;	ผู้กำจัดสัตว์อื่นอยู่ ไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิตเลย ;
สะมะโณ โหติ ปะรัง วิเหฐะยันโต ;	ผู้ทำสัตว์อื่นให้ลำบากอยู่ ไม่ชื่อว่าเป็นสมณะเลย ;
อะนูปะวาโท อะนูปะฆาโต ;	การไม่พูดร้าย การไม่ทำร้าย ;
ปาติโมกเข จะ สังวะโร ;	การสำรวมในปาติโมกข์ ;
มัตตัญญุตา จะ ภัตตัสมิง ;	ความเป็นผู้รู้ประมาณในการบริโภค ;
ปันตัญจะ สะยะนาสะนัง ;	การนอน การนั่ง ในที่อันสงัด ;
อะธิจิตเต จะ อาโยโค ;	ความหมั่นประกอบในการทำจิตให้ยิ่ง ;
เอตัง พุทธานะสาสะนัง.	ธรรม ๖ อย่างนี้ เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย.

(ปฐมพุทธภาสิตคาถา)

(หันทะ มะยัง ปะฐะมะพุทธะภาสิตะคาถาโย ภะณามะ เส.)

อะเนกะชาติสังสารัง สันธาวิสสัง อะนิพพิสัง ;

เมื่อเรายังไม่พบญาณ ได้แล่นท่องเที่ยวไปในสงสาร เป็นอเนกชาติ ;

คะหะการัง คะเวสันโต ทุกขา ชาติ ปุนัปปุนัง ;

แสวงหาอยู่ซึ่งนายช่างปลูกเรือน คือตัณหาผู้สร้างภพ การเกิดทุกคราวเป็นทุกข์ร่ำไป ;

คะหะการะกะ ทิฏโฐสิ ปุนะ เคหัง นะ กาหะสิ ;

นี่แน่ะ นายช่างปลูกเรือน เรารู้จักเจ้าเสียแล้ว เจ้าจะทำเรือนให้เราไม่ได้อีกต่อไป ;

สัพพา เต ผาสุกา ภัคคา คะหะกูฏัง วิสังขะตัง ;

โครงเรือนทั้งหมดของเจ้าเราหักเสียแล้ว ยอดเรือนเราก็รื้อเสียแล้ว ;

วิงสังขาระคะตัง จิตตัง ตัณหานัง ขะยะมัชฌะคา.

จิตของเราถึงแล้วซึ่งสภาพที่อะไรปรุงแต่งไม่ได้อีกต่อไป มันได้ถึงแล้วซึ่งความสิ้นไปแห่งตัณหา. *(คือถึงนิพพาน)*

(ปัจฉิมพุทโธวาทปาฐะ)

(หันทะ มะยัง ปัจฉิมมะพุทโธวาทะปาฐัง ภะณามะ เส.)

หันทะทานิ ภิกขะเว อามันตะยามิ โว ; ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ เราขอเตือนท่านทั้งหลายว่า ;

วะยะธัมมา สังขารา ; สังขารทั้งหลาย มีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา ;

อัปปะมาเทนะ สัมปาเทถะ ; ท่านทั้งหลาย จงทำความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด ;

อะยัง ตะถาคะตัสสะ ปัจฉิมา วาจา. นี้เป็นพระวาจามีในครั้งสุดท้าย ของพระตถาคตเจ้า.

(บทพิจารณาสังขาร)*

สัพเพ สังขารา อะนิจจา ;

สังขาร คือร่างกาย จิตใจ และรูปธรรม นามธรรม ทั้งหมดทั้งสิ้น มันไม่เที่ยง เกิดขึ้นแล้ว ดับไป มีแล้ว หายไป ;

สัพเพ สังขารา ทุกขา ;

สังขาร คือร่างกาย จิตใจ และรูปธรรม นามธรรม ทั้งหมดทั้งสิ้น มันเป็นทุกข์ทนยาก เพราะเกิดขึ้นแล้ว แก่ เจ็บ ตายไป ;

สัพเพ ธัมมา อะนัตตา ;

สิ่งทั้งหลายทั้งปวง ทั้งที่เป็นสังขาร และมิใช่สังขาร ทั้งหมดทั้งสิ้น ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่ควรถือว่าเรา ว่าของเรา ว่าตัวว่าตนของเรา ;

---

* บทพิจารณานี้เป็นของเก่า แต่ได้แก้ไขคำแปลของบทที่ว่า สัพเพ ธัมมา อะนัตตา ซึ่งยังผิดพลาดอยู่ โดยที่แปลคำว่า ธัมมา เท่ากับคำว่า สังขาร ซึ่งผิดหลักธรรม และเป็นไปไม่ได้, จึงแก้ไขเสียใหม่ตามที่ปรากฏอยู่นั้น.

อะธุวัง ชีวิตัง ;	ชีวิตเป็นของไม่ยั่งยืน ;
ธุวัง มะระณัง ;	ความตายเป็นของยั่งยืน ;
อะวัสสัง มะยา มะริตัพพัง ;	อันเราจะพึงตายเป็นแท้ ;
มะระณะปะริโยสานัง เม ชีวิตัง ;	ชีวิตของเรา มีความตาย เป็นที่สุดรอบ ;
ชีวิตัง เม อะนิยะตัง ;	ชีวิตของเรา เป็นของไม่เที่ยง ;
มะระณัง เม นิยะตัง ;	ความตายของเรา เป็นของเที่ยง ;
วะตะ ;	ควรที่จะสังเวช ;
อะยัง กาโย ;	ร่างกายนี้ ;
อะจิรัง ;	มิได้ตั้งอยู่นาน ;
อะเปตะวิญญาโณ ;	ครั้นปราศจากวิญญาณ ;
ฉุฑโฑ ;	อันเขาทิ้งเสียแล้ว ;
อะธิเสสสะติ ;	จักนอนทับ ;
ปะฐะวิง ;	ซึ่งแผ่นดิน ;
กะลิงคะรัง อิวะ ;	ประดุจดังว่าท่อนไม้และท่อนฟืน ;
นิรัตถัง.	หาประโยชน์มิได้.

(ธัมมุทเทส ๔)

อุปะนียะติ โลโก ;	โลกคือหมู่สัตว์อันชราต้อนไปอยู่ ;
อัทธุโว ;	ไม่มีความยั่งยืน ;
อะตาโณ โลโก ;	ไร้ผู้ต่อต้าน ;
อะณะภิสสะโร ;	ไม่มีใครเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ;
อัสสะโก โลโก ;	ไม่มีอะไรเป็นของ ๆ ตน ;
สัพพัง ปะหายะ คะมะนียัง ;	จำต้องละทิ้งทั้งปวงแล้วต้องไป ;
อูโน โลโก ;	โลกคือจิตนี้ พร่องอยู่เป็นนิจ ;
อะติตโต ;	ไม่รู้จักอิ่ม ไม่รู้จักเบื่อ ;
ตัณหา ทาโส.	จึงต้องตกเป็นทาสของตัณหา.

(ตายนคาถา)

(หันทะ มะยัง ตายะนะคาถาโย ภะณามะ เส.)

ฉินทะ โสตัง ปะรักกัมมะ กาเม ปะนูทะ พราหมะณะ ;

ท่านจงพยายามตัดตัณหาเพียงดั่งกระแสน้ำเสีย จงถ่ายถอนกามทั้งหลายเสีย เถิดนะพราหมณ์ ;

นัปปะหายะ มุนิ กาเม เนกัตตะมุปะปัชชะติ ;

เพราะพระมุนี ไม่ละกามทั้งหลายแล้ว จะเข้าถึงความเป็นผู้เดียวไม่ได้ ;

กะยิรา เจ กะริยาเถนัง ทัฬหะเมนัง ปะรักกะเม ;

ถ้าจะทำ ก็พึงทำกิจนั้นเถิด แต่พึงบากบั่นทำกิจนั้นให้จริง ;

สิถิโล หิ ปะริพพาโช ภิยโย อากิระเต ระชัง ;

เพราะสมณธรรมที่ประพฤติย่อหย่อน ยิ่งโปรยโทษดุจธุลี ;

อะกะตัง ทุกกะฏัง เสยโย ปัจฉา ตัปปะติ ทุกกะฏัง ;

ความชั่วไม่ทำเสียเลยดีกว่า เพราะทำแล้ว ย่อมเดือดร้อนในภายหลัง ;

กะตัญจะ สุกะตัง เสยโย ยัง กัตวา นานุตัปปะติ ;

ทำความดีนั้นแหละดีกว่า เพราะทำแล้ว ย่อมไม่เดือดร้อนในภายหลัง ;

กุโส ยะถา ทุคคะหิโต หัตถะเมวานุกันตะติ ;

หญ้าคาที่บุคคลจับไม่ดี ย่อมบาดมือตนเองฉันใด ;

สามัญญัง ทุปปะรามัฏฐัง นิระยายูปะกัฑฒะติ ;

ความเป็นสมณะ อันบรรพชิตรักษาไม่ดี ย่อมฉุดไปนรกฉันนั้น ;

ยังกิญจิ สิถิลัง กัมมัง สังกิลิฏฐัญจะ ยัง วะตัง สังกัสสะรัง พรัหมะจะริยัง นะ ตัง โหติ มะหัปผะลันติ.

การงานอันใดอันหนึ่งที่ย่อหย่อนด้วย ความประพฤติอันใดที่เศร้าหมองแล้วด้วย และพรหมจรรย์อันใดที่ตนระลึกด้วยความรังเกียจด้วย กิจสามอย่างนั้น ย่อมเป็นของไม่มีผลมาก ดังนี้.

(สีลุทเทสปาโฐ)

(หันทะ มะยัง สีลุทเทสะปาฐัง ภะณามะ เส.)

ภาสิตะมิทัง เตนะ ภะคะวะตา ชานะตา ปัสสะตา อะระหะตา สัมมาสัมพุทเธนะ ;

พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้รู้ผู้เห็น ผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ได้ทรงภาษิตไว้ดังนี้ว่า ;

สัมปันนะสีลา ภิกขะเว วิหะระถะ สัมปันนะ ปาฏิโมกขา ;

ภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล มีปาฏิโมกข์ ถึงพร้อมแล้วอยู่เถิด ;

ปาฏิโมกขะสังวะระสังวุตา วิหะระถะ อาจาระโคจะระสัมปันนา ;

ท่านทั้งหลาย จงเป็นผู้สำรวมแล้ว ด้วยความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ มีอาจาระ คือ มารยาทและโคจรคือที่เที่ยวไปถึงพร้อมแล้วอยู่เถิด ;

อะณุมัตเตสุ วัชเชสุ ภะยะทัสสาวี สะมาทายะ สิกขะถะ สิกขาปะเทสูติ ;

พวกท่าน จงเป็นผู้มีปรกติเห็นภัยในโทษทั้งหลาย มาตรว่าเล็กน้อย สมาทานศึกษาในสิกขาบททั้งหลายเถิด ;

ตัสมาติหัมเหหิ สิกขิตัพพัง ;

เพราะฉะนั้น อันเราทั้งหลายควรสำเหนียกดังนี้ว่า ;

สัมปันนะสีลา วิหะริสสามะ สัมปันนะปาฏิโมกขา ;

เราทั้งหลาย จักเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลอยู่ ;

ปาฏิโมกขะสังวะระสังวุตา วิหะริสสามะ อาจาระโคจะระสัมปันนา ;

เราทั้งหลาย จักเป็นผู้สำรวมแล้ว ด้วยความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ มีอาจาระ คือ มารยาท และโคจรคือที่เที่ยวไปถึงพร้อมแล้วอยู่ ;

อะณุมัตเตสุ วัชเชสุ ภะยะทัสสาวี สะมาทายะ สิกขิสสามะ สิกขาปะเทสูติ ;

เราทั้งหลาย จักเป็นผู้มีปรกติเห็นภัยในโทษทั้งหลาย มาตรว่าเล็กน้อย สมาทานศึกษาในสิกขาบททั้งหลาย ดังนี้ ;

เอวัญหิ โน สิกขิตัพพัง. อันเราทั้งหลาย ควรสำเหนียกอย่างนี้แล.

(สังวราสังวรคาถา)

(หันทะ มะยัง สังวะราสังวะระคาถาโย ภะณามะ เส.)

สุภานุปัสสิง วิหะรันตัง อินทะริเยสุ	มารย่อมรังควานคนที่ตามเห็นอารมณ์ว่างาม
อะสังวุตัง โภชะนัมหิ อะมัตตัญญุง	ไม่สำรวมแล้วในอินทรีย์ทั้งหลาย ไม่รู้
กุสีตัง หีนะวีริยัง ตัง เว	ประมาณในการบริโภค เกียจคร้านแล้ว
ปะสะหะติ มาโร ;	มีความเพียรอันเลวนั้นแล ;
วาโต รุกขังวะ ทุพพะลัง ;	เหมือนลม รังควานต้นไม้ที่ทุพพลภาพได้ ฉันนั้น ;
อะสุภานุปัสสิง วิหะรันตัง อินทะริเยสุ	มารย่อมไม่รังควาน คนที่ตามเห็นอารมณ์
สุสังวุตัง โภชะนัมหิ จะ มัตตัญญุง	ว่าไม่งาม สำรวมดีแล้วในอินทรีย์ทั้งหลาย
สัทธัง อารัทธะวีริยัง ตัง เว	รู้จักประมาณในการบริโภค มีศรัทธาและ
นัปปะสะหะติ มาโร ;	ความเพียรอันปรารภแล้วนั่นแล ;
สาธุ สัพพัตถะ สังวะโร ;	ความสำรวมในทวาร ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เป็นคุณเครื่องให้สำเร็จประโยชน์ ;
สัพพัตถะ สังวุโต ภิกขุ	ภิกษุ ผู้สำรวมดีแล้ว ในทวารทั้งหลาย
สัพพะทุกขา ปะมุจจะตีติ.	ย่อมพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงได้ ดังนี้แล.

(พุทธอุทานคาถา)

(หันทะ มะยัง พุทธะอุทานะคาถาโย ภะณามะ เส.)

ยะทา หะเว ปาตุภะวันติ ธัมมา	เมื่อใด ธรรมทั้งหลายปรากฏแก่พราหมณ์
อาตาปิโน ฌายะโต พราหมะณัสสะ ;	ผู้มีสติปัญญาเพียรเพ่งอยู่ ;
อะถัสสะ กังขา วะปะยันติ สัพพา ;	เมื่อนั้น ความสงสัยทั้งปวงของพราหมณ์ นั้นย่อมสิ้นไป ;

ยะโต ปะชานาติ สะเหตุธัมมัง ;	เพราะรู้แจ้งชัดว่า ธรรมทั้งหลายเกิดแต่เหตุ ;
ยะทา หะเว ปาตุภะวันติ ธัมมา	เมื่อใด ธรรมทั้งหลายปรากฏแก่พราหมณ์
อาตาปิโน ฌายะโต พราหมะณัสสะ ;	ผู้มีสติปัญญาเพียรเพ่งอยู่ ;
อะถัสสะ กังขา วะปะยันติ สัพพา ;	เมื่อนั้น ความสงสัยทั้งปวงของพราหมณ์นั้น ย่อมสิ้นไป ;
ยะโต ขะยัง ปัจจะยานัง อะเวทิ ;	เพราะได้รู้ความสิ้นไปแห่งปัจจัยทั้งหลาย ;
ยะทา หะเว ปาตุภะวันติ ธัมมา	เมื่อใด ธรรมทั้งหลายปรากฏแก่พราหมณ์
อาตาปิโน ฌายะโต พราหมะณัสสะ ;	ผู้มีสติปัญญาเพียรเพ่งอยู่ ;
วิธูปะยัง ติฏฐะติ มาระเสนัง ;	พราหมณ์นั้น ย่อมกำจัดมารและเสนามารดำรงอยู่ได้ ;
สูโรวะ โอภาสะยะมันตะลิกขันติ.	ดุจอาทิตย์กำจัดความมืด ส่องสว่างอยู่ฉันนั้น.

(ขันติกถา)

โย ปะนะ ภิกขุ ;	ภิกษุรูปใด ;
ธัมมานุธัมมะปะฏิปันโน วิหะระติ ;	เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมอยู่ ;
สามีจิปะฏิปันโน อะนุธัมมะจารี ;	เป็นผู้ปฏิบัติชอบ เป็นผู้ปฏิบัติตามธรรมเป็นปรกติ ;
โส ตะถาคะตัง สักกะโรติ	ผู้นั้นย่อมได้ชื่อว่า ได้สักการบูชาใน
คะรุกะโรติ มาเนติ ปูเชติ ;	พระตถาคตเจ้า ;
ปะระมายะ ปูชายะ ปะฏิปัตติปูชายะ ;	ด้วยการปฏิบัติบูชา อันเป็นการบูชาอย่างสูงสุด ;
สีละสะมาธิคุณานัง ขันตี ปะธานะการะณัง ;	ความอดทน เป็นที่ตั้งแห่งศีลและสมาธิ ;

สัพเพปิ กุสะลา ธัมมา ขันตะยาเยวะ วัฑฒันติเต ;	กุศลธรรมทั้งหลาย ย่อมเจริญเพราะความอดทนโดยแท้ ;
เกวะลานังปิ ปาปานัง ขันตี มูลัง นิกันตะติ ;	ความอดทนย่อมตัดเสียได้ ซึ่งรากเหง้าแห่งอกุศลธรรมทั้งหลาย ;
คะระหะกะละหาทีนัง มูลัง ขะนะติ ขันติโก ;	ผู้อดทนย่อมขุดเสียได้ ซึ่งหายนะเหตุทั้งหลาย มีการติเตียนการทะเลาะกัน เป็นต้น ;
ขันติ ธีรัสสะ ลังกาโร ;	ความอดทน เป็นเครื่องประดับของนักปราชญ์ ;
ขันตี ตะโป ตะปัสสิโน ;	ความอดทน เป็นตบะของนักปฏิบัติ ;
ขันตี พะลัง วะ ยะตีนัง;	ความอดทน เป็นกำลังของผู้บำเพ็ญพรตทั้งหลาย ;
ขันตี หิตะ สุขาวะหา ;	ความอดทน นำประโยชน์และความสุขมาให้ ;
ขันติโก เมตตะวา ลาภี ยะสัสสี สุขะสีละวา ;	ผู้อดทน ชื่อว่าเป็นผู้มีมิตร มีลาภ มียศ มีความสุขเป็นปรกติ ;
ปิโย เทวะมะนุสสานัง มะนาโป โหติ ขันติโก ;	ผู้อดทนชื่อว่าเป็นที่รักที่เจริญใจของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ;
อัตตะโนปิ ปะเรสัญจะ อัตถาวะโห วะ ขันติโก ;	ผู้อดทน ชื่อว่าเป็นผู้นำประโยชน์มาให้ตนและชนเหล่าอื่นด้วย ;
สัคคะโมกขะคะมัง มัคคัง อารุฬโห โหติ ขันติโก ;	ผู้อดทนชื่อว่าเป็นผู้เข้าสู่เส้นทางที่ไปสวรรค์และพระนิพพาน ;
สัตถุโน วะจะโนวาทัง กะโรติเยวะ ขันติโก ;	ผู้อดทนชื่อว่าเป็นผู้ทำตามโอวาทของพระศาสดานั่นเทียว ;
ปะระมายะ จะ ปูชายะ ชินัง ปูเชติ ขันติโก ;	ผู้อดทนชื่อว่าได้บูชาพระชินเจ้า ด้วยการบูชาอย่างสูงสุด ;

สุขา สังฆัสสะ สามัคคี ;
ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะ ย่อมนำความสุขมาให้ ;

สะมัคคานัง ตะโป สุโข ;
ความเพียรของผู้พร้อมเพรียงกัน ย่อยนำความสุขมาให้ ;

สุโข วิเวโก ตุฏฐัสสะ สุตะธัมมัสสะ ปัสสะโต ;
ความสงัดของผู้ยินดีในธรรมที่เห็นปรากฏแล้ว ย่อมนำความสุขมาให้ ;

อัพยาปัชฌัง สุขัง โลเก ปาณะภูเตสุ สัญญะโม ;
ความไม่เบียดเบียน ความสำรวมในสัตว์ทั้งหลาย ย่อมอยู่เป็นสุขในโลก ;

สุขา วิราคะตา โลเก กามานัง สะมะติกกะโม ;
ความปราศจากกำหนัด ความก้าวล่วงกามทั้งหลายในโลกเสียได้ ย่อมอยู่เป็นสุข ;

อัสมิมานัสสะ วินะโย เอตัง เว ปะระมัง สุขัง ;
การนำอัสมิมานะออกหมดเสียได้ เป็นสุขอย่างยิ่ง ;

กิจโฉ มะนุสสะปะฏิลาโภ ;
การได้อัตภาพเป็นมนุษย์ เป็นของยาก ;

กิจฉัง มัจจานะ ชีวิตัง ;
การดำรงชีวิตอยู่อย่างสะดวกสบาย เป็นของยาก ;

กิจฉัง สัทธัมมัสสะวะนัง ;
การได้ฟังพระสัทธรรมเป็นสิ่งที่หาได้ยาก ;

กิจโฉ พุทธานะมุปปาโท ;
ความเกิดขึ้นแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นการยาก ;

อัปปะมาโท อะมะตัง ปะทัง ;
ความไม่ประมาท เป็นทางไม่ตาย ;

ปะมาโท มัจจุโน ปะทัง ;
ความประมาท เป็นทางแห่งความตาย ;

อัปปะมัตตา นะ มิยยันติ ;
ผู้ไม่ประมาท ชื่อว่ายังไม่ตาย ;

เย ปะมัตตา ยะถา มะตา ;
ผู้ประมาทแล้ว ชื่อว่าตายแล้ว ;

เอตัง วิเสสะโต ญัตวา อัปปะมาทัมหิ ปัณฑิตา ;
บัณฑิตทั้งหลาย ทราบความข้อนี้โดยทั่วกันแล้ว ย่อมตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ;

อัปปะมาเท ปะโมทันติ อะริยานัง โคจะเร ระตา.

ย่อมบันเทิงในความไม่ประมาท ยินดีแล้วในธรรมอันเป็นที่ไปของพระอริยเจ้าทั้งหลาย.

(ปราภวสุตตปาฐะ)

(หันทะ มะยัง ปะราภะวะสุตตะปาฐัง ภะณามะ เส.)

สุวิชาโน ภะวัง โหติ ; ผู้รู้ดีเป็นผู้เจริญ ;
ทุวิชาโน ปะราภาโว ; ผู้รู้ชั่วเป็นผู้เสื่อม ;
ธัมมะกาโม ภะวัง โหติ ; ผู้ใคร่ธรรมเป็นผู้เจริญ ;
ธัมมะเทสสี ปะราภะโว ; ผู้เกลียดชังธรรมเป็นผู้เสื่อม ;

อะสันตัสสะ ปิยา โหนติ **นะ สันเต กุรุเต ปิยัง ;**
อะสะตัง ธัมมัง โรเจติ **ตัง ปะราภะวะโต มุขัง ;**

ผู้ใดทำความรักในคนพาล ไม่ทำความรักในบัณฑิต เขาชอบใจธรรมของคนพาล ข้อนั้นเป็นทางแห่งความเสื่อม ;

นิททาสีลี สะภาสีลี **อะนุฏฐาตา จะ โย นะโร**
อะละโส โกธะปัญญาโน **ตัง ปะราภะวะโต มุขัง ;**

ผู้ใดเป็นผู้ชอบนอนหลับ ชอบพูดคุย ไม่ขยันมักเกียจคร้านการงาน และเป็นคนมักโกรธ ข้อนั้นเป็นทางแห่งความเสื่อม ;

โย มาตะรัง ปิตะรัง วา **ชิณณะกัง คะตะโยพพะนัง**
ปะหุสันโต นะ ภะระติ **ตัง ปะราภะวะโต มุขัง ;**

ผู้ใดมีความสามารถอยู่ ไม่เลี้ยงดูมารดาบิดา ผู้เฒ่าแก่ชราแล้ว ข้อนั้นเป็นทางแห่งความเสื่อม ;

โย พราหมะณัง สะมะณัง วา **อัญญัง วาปิ วะณิพพะกัง**
มุสาวาเทนะ วัญเจติ **ตัง ปะราภะวะโต มุขัง ;**

ผู้ใดหลอกลวงสมณะพราหมณ์ หลอกแม้วณิพกคนขอทานอื่นใด ด้วยมุสาวาจา ข้อนั้นเป็นทางแห่งความเสื่อม ;

ปะหุตะวิตโต ปุริโส สะหิรัญโญ สะโภชะโน
เอโก ภุญชะติ สาธูนิ ตัง ปะราภะวะโต มุขัง ;

ผู้ใดมีทรัพย์สินเงินทอง มีของเหลือกินเหลือใช้ เขาบริโภคของที่ดี ๆ นั้นแต่ผู้เดียว ข้อนั้นเป็นทางแห่งความเสื่อม ;

ชาติถัทโธ ธะนะถัทโธ โคตตะถัทโธ จะ โย นะโร
สัญญาติมะติมัญเญติ ตัง ปะราภะวะโต มุขัง ;

ผู้ใดหยิ่งเพราะชาติกำเนิด หยิ่งเพราะทรัพย์ หยิ่งเพราะโคตร แล้วดูหมิ่นซึ่งญาติของตน ข้อนั้นเป็นทางแห่งความเสื่อม ;

อิตถีธุตโต สุราธุตโต อักขะธุตโต จะ โย นะโร
ลัทธัง ลัทธัง วินาเสติ ตัง ปะราภะวะโต มุขัง ;

ผู้ใดเป็นนักเลงหญิง นักเลงสุรา และนักเลงการพนัน เขาได้ทำลายทรัพย์ที่หามาได้ให้พินาศฉิบหายไป ข้อนั้นเป็นทางแห่งความเสื่อม ;

เสหิ ทาเรหิ อะสันตุฏโฐ เวสิยาสุ ปะทุสสะติ
ทุสสะติ ปะระทาเรสุ ตัง ปะราภะวะโต มุขัง ;

ผู้ใดไม่พอใจรักใคร่ในภรรยาตน กลับไปเที่ยวซุกซนกับหญิงแพศยา และลอบทำชู้กับภรรยาของผู้อื่น ข้อนั้นเป็นทางแห่งความเสื่อม ;

อะตีตะโยพพะโน โปโส อาเนติ ติมพะรุตถะนิง
ตัสสา อิสสา นะ สุปปะติ ตัง ปะราภะวะโต มุขัง ;

ชายใดผู้ถึงวัยเฒ่าแล้ว ได้นำหญิงสาวแรกรุ่นมาเป็นภรรยา เขานอนไม่หลับเพราะความหึงหวง และห่วงอาลัยในหญิงนั้น ข้อนั้นเป็นทางแห่งความเสื่อม ;

อิตถิง โสณฑิง วิกิริณิง ปุริสัง วาปิ ตาทิสัง
อิสสะริยัสมิง ฐะเปติ ตัง ปะราภะวะโต มุขัง ;

ชายใดตั้งหญิงนักเลงใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายมาเป็นแม่เรือน และหรือหญิงใดตั้งชายนักเลงใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายมาเป็นพ่อเรือน ข้อนั้นเป็นทางแห่งความเสื่อม ;

อัปปะโภโค มะหาตัณโห ขัตติเย ชายะเต กุเล
โส จะ รัชชัง ปัตถะยะติ ตัง ปะราภะวะโต มุขัง ;

ผู้ใดเกิดในตระกูลกษัตริย์ มีโภคะน้อย แต่มีความอยากใหญ่ ปรารถนาราชสมบัติ ข้อนั้นเป็นทางแห่งความเสื่อม ;

เอเต ปะราภะเว โลเก ปัณฑิโต สะมะเวกขิยะ
อะริโย ทัสสะนะสัมปันโน สะ โลเก ภะชะเต สิวัง ;

ผู้เป็นบัณฑิตสมบูรณ์ด้วยความเห็นอันประเสริฐ ได้เห็นเหตุแห่งความเสื่อมทั้งหลายเหล่านั้น ชัดแล้ว ท่านย่อมเว้นสิ่งเหล่านั้นเสีย เมื่อเป็นเช่นนี้ ท่านจึงพบและเสพแต่โลก ซึ่งมีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว ;

อิติ. ด้วยประการฉะนี้แล.

(ปรมกัลยาณมิตตคาถา)

(หันทะ มะยัง ปะระมะกัลยาณะมิตตะคาถาโย ภะณามะ เส.)

อานันโท ภะคะวันตัง เอตะทะโวจะ ; พระอานนท์ได้กล่าวคำนี้กับพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ;

อุปัฑฒะมิทัง ภันเต พรัหมะจะริยัสสะ ยะทิทัง กัลยาณะมิตตะตา กัลยาณะสะหายะตา กัลยาณะสัมปะวังกะตาติ ; ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนผู้แวดล้อมดี นี้เป็นครึ่งหนึ่งของพรหมจรรย์ ;

เอวัง วุตตาหัง เอตะทะโวจะ ; เมื่อพระอานนท์กล่าวอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสกับพระอานนท์ว่า ;

มา เหวัง อานันทะ ; ดูก่อนอานนท์ เธออย่ากล่าวอย่างนั้น ;

สะกะละเมวะ หิทัง อานันทะ พรัหมะ-จะริยัง ยะทิทัง กัลยาณะมิตะตา กัลยา-ณะสะหายะตา กัลยาณะสัมปะวังกะตาติ ;
ดูก่อนอานนท์ ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนผู้แวดล้อมดี นี้เป็นทั้งหมด ของพรหมจรรย์ทีเดียว ;

เอวัง โข อานันทะ ภิกขุ กัลยาณะมิตโต กัลยาณะสะหาโย กัลยาณะสัมปะวังโก อะริยัง อัฏฐังคิกัง มัคคัง ภาเวติ ;
ดูก่อนอานนท์ ภิกษุ (พุทธบริษัท) ผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนผู้แวดล้อมดี ย่อมเจริญอริยมรรคมีองค์แปดให้มากได้อย่างนี้ แล ;

มะมัญหิ อานันทะ กัลยาณะมิตตัง อาคัมมะ ;
ดูก่อนอานนท์ สัตว์ทั้งหลายเหล่าใดได้อาศัยเรา (คือพระพุทธเจ้า) เป็นกัลยาณมิตรแล้ว ;

ชาติธัมมา สัตตา ชาติยา ปะมุจจันติ ;
สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น ผู้มีความเกิดเป็นธรรมดา ย่อมหลุดพ้นจากความเกิดได้ ;

ชะราธัมมา สัตตา ชะรายะ ปะมุจจันติ ;
สัตว์ทั้งหลายผู้มีความแก่เป็นธรรมดา ย่อมหลุดพ้นจากความแก่ได้ ;

พะยาธิธัมมา สัตตา พะยาธิโต ปะมุจจันติ ;
สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ย่อมหลุดพ้นจากความเจ็บไข้ได้ ;

โสกะปะริเทวะทุกขะโทมะนัสสุปายาสะธัมมา สัตตา โสกะปะริเทวะทุกขะโทมะนัสสุปายาเสหิ ปะมุจจันตีติ ;

สัตว์ทั้งหลายผู้มีความโศก ความร่ำไรรำพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจความคับแค้นใจเป็นธรรมดา ย่อมหลุดพ้นจากความโศก ความร่ำไรรำพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจได้ ดังนี้ ;

อิติ. ด้วยอาการอย่างนี้แล.

(เทวทูตสุตตปาฐะ)

(หันทะ มะยัง เทวะทูตะสุตตะปาฐะ โย ภะณามะเส.)

โจทิตา เทวะทูเตหิ เย ปะมัชชันติ มาณะวา
เต ทีฆะรัตตัง โสจันติ หีนะกายุปะคา นะรา ;

บุคคลเหล่าใด ถูกเทวทูตทั้งหลายตักเตือนแล้ว ยังประมาทอยู่ บุคคลเหล่านั้นจะเข้าถึงกำเนิดชั้นเลว เกิดในนรกประสบทุกข์โศกอยู่สิ้นกาลนาน ;

เย จะ โข เทวะทูเตหิ สันโต สัปปุริสา อิธะ
โจทิตา นัปปะมัชชันติ อะริยะธัมเม กุทาจะนัง ;

ส่วนบุคคลเหล่าใด เป็นสัตบุรุษ ผู้สงบ ถูกเทวทูตทั้งหลายตักเตือนแล้ว ย่อมไม่ประมาทในอริยธรรม กำหนดรู้อยู่เป็นนิจ ;

อุปาเทนะ ภะยัง ทิสวา ชาติมะระณะสัมภะเว
อะนุปาทา วิมุจจันติ ชาติมะระณะสังขะเย ;

บุคคลเหล่าใด เห็นภัยในความยึดมั่นถือมั่น อันเป็นปัจจัยก่อให้เกิดชาติ ชรา มรณะ บุคคลเหล่านั้น ย่อมหลุดพ้นจากอุปาทานเพราะความพยายามกระทำให้สิ้นซึ่งชาติ ชรา มรณะนั้น ;

เต เขมะปัตตา สุขิโน ทิฏฐะธัมมาภินิพพุตา
สัพพะเวระภะยาตีตา สัพพะทุกขัง อุปัจจะคุนติ.

บุคคลเหล่านั้นชื่อว่า “ เป็นผู้มีความเกษมสุข เป็นผู้บรรลุพระนิพพานในปัจจุบันชาตินี้ เป็นผู้ไม่มีเวรไม่มีภัย เป็นผู้ล่วงพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ ” ดังนี้แล.

ภาค ๔
บทพิจารณาประจำวัน

(ธาตุปัจจเวกขณ์)

(หันทะ มะยัง ธาตุปัจจะเวกขะณะปาฐัง ภะณามะ เส.)

(บทพิจารณาเครื่องนุ่งห่ม)

ยะถาปัจจะยัง ปะวัตตะมานัง ธาตุมัตตะเมเวตัง ;	สิ่งเหล่านี้ นี่เป็นสักแต่ว่าธาตุตามธรรมชาติเท่านั้น กำลังเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยอยู่เนืองนิจ ;
ยะทิทัง จีวะรัง ตะทุ ปะภุญชะโก จะ ปุคคะโล ;	สิ่งเหล่านี้คือจีวร และคนผู้ใช้สอยจีวรนั้น ;
ธาตุมัตตะโก ;	เป็นสักว่าธาตุตามธรรมชาติ ;
นิสสัตโต ;	มิได้เป็นสัตวะอันยั่งยืน ;
นิชชีโว ;	มิได้เป็นชีวะอันเป็นบุรุษบุคคล ;
สุญโญ ;	ว่างเปล่าจากความหมายแห่งความเป็นตัวตน ;
สัพพานิ ปะนะ อิมานิ จีวะรานิ อะชิคุจฉะนิยานิ ;	ก็จีวรทั้งหมดนี้ ไม่เป็นของน่าเกลียดมาแต่เดิม ;
อิมัง ปูติกายัง ปัตวา ;	ครั้นมาถูกเข้ากับกายอันเน่าอยู่เป็นนิจนี้แล้ว ;
อะติวิยะ ชิคุจฉะนิยานิ ชายันติ.	ย่อมกลายเป็นของน่าเกลียดอย่างยิ่งไปด้วยกัน.

(บทพิจารณาอาหาร)

ยะถาปัจจะยัง ปะวัตตะมานัง ธาตุมัตตะเมเวตัง ;	สิ่งเหล่านี้นี่เป็นสักว่าธาตุตามธรรมชาติเท่านั้น กำลังเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยอยู่เนืองนิจ ;
ยะทิทัง ปิณฑะปาโต ตะทุปะภุญชะโก จะ ปุคคะโล ;	สิ่งเหล่านี้คือบิณฑบาต และคนผู้บริโภคบิณฑบาตนั้น ;
ธาตุมัตตะโก ;	เป็นสักว่าธาตุตามธรรมชาติ ;
นิสสัตโต ;	มิได้เป็นสัตวะอันยั่งยืน ;
นิชชีโว ;	มิได้เป็นชีวะอันเป็นบุรุษบุคคล ;
สุญโญ ;	ว่างเปล่าจากความหมายแห่งความเป็นตัวตน ;
สัพโพ ปะนายัง ปิณฑะปาโต อะชิคุจฉะนิโย ;	ก็บิณฑบาตทั้งหมดนี้ ไม่เป็นของน่าเกลียดมาแต่เดิม ;
อิมัง ปูติกายัง ปัตวา ;	ครั้นมาถูกเข้ากับกายอันเน่าอยู่เป็นนิจนี้แล้ว ;
อะติวิยะ ชิคุจฉะนีโย ชายะติ.	ย่อมกลายเป็นของน่าเกลียดอย่างยิ่งไปด้วยกัน.

(บทพิจารณาที่อยู่อาศัย)

ยะถาปัจจะยัง ปะวัตตะมานัง ธาตุมัตตะเมเวตัง ;	สิ่งเหล่านี้นี่เป็นสักว่าธาตุตามธรรมชาติเท่านั้น กำลังเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยอยู่เนืองนิจ ;
ยะทิทัง เสนาสะนัง ตะทุปะภุญชะโก จะ ปุคคะโล ;	สิ่งเหล่านี้คือเสนาสนะ และคนผู้ใช้สอยเสนาสนะนั้น ;
ธาตุมัตตะโก ;	เป็นสักว่าธาตุตามธรรมชาติ ;
นิสสัตโต ;	มิได้เป็นสัตวะอันยั่งยืน ;
นิชชีโว ;	มิได้เป็นชีวะอันเป็นบุรุษบุคคล ;

สุญโญ ; ว่างเปล่าจากความหมายแห่งความเป็นตัวตน ;
สัพพานิ ปะนะ อิมานิ เสนาสะนานิ อะชิคุจฉะนิยานิ ; ก็เสนาสนะทั้งหมดนี้ ไม่เป็นของน่าเกลียดมาแต่เดิม ;
อิมัง ปูติกายัง ปัตวา ; ครั้นมาถูกเข้ากับกายอันเน่าอยู่เป็นนิจนี้แล้ว ;
อะติวิยะ ชิคุจฉะนียานิ ชายันติ. ย่อมกลายเป็นของน่าเกลียดอย่างยิ่งไปด้วยกัน.

(บทพิจารณายารักษาโรค)

ยะถาปัจจะยัง ปะวัตตะมานัง ธาตุมัตตะเมเวตัง ;
สิ่งเหล่านี้นี่เป็นสักว่าธาตุตามธรรมชาติเท่านั้น กำลังเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยอยู่เนืองนิจ ;

ยะทิทัง คิลานะปัจจะยะเภสัชชะปะริกขาโร ตะทุปะภุญชะโก จะ ปุคคะโล ;
สิ่งเหล่านี้คือเภสัชบริขาร อันเกื้อกูลแก่คนไข้ และคนผู้บริโภคเภสัชบริขารนั้น ;
ธาตุมัตตะโก ; เป็นสักว่าธาตุตามธรรมชาติ ;
นิสสัตโต ; มิได้เป็นสัตวะอันยั่งยืน ;
นิชชีโว ; มิได้เป็นชีวะอันเป็นบุรุษบุคคล ;
สุญโญ ; ว่างเปล่าจากความหมายแห่งความเป็นตัวตน ;

สัพโพ ปะนายัง คิลานะปัจจะยะเภสัชชะปะริกขาโร อะชิคุจฉะนิโย ;
ก็คิลานะเภสัชบริขารทั้งหมดนี้ ไม่เป็นของน่าเกลียดมาแต่เดิม ;
อิมัง ปูติกายัง ปัตวา ; ครั้นมาถูกเข้ากับกายอันเน่าอยู่เป็นนิจนี้แล้ว ;
อะติวิยะ ชิคุจฉะนีโย ชายะติ. ย่อมกลายเป็นของน่าเกลียดอย่างยิ่งไปด้วย

(ตังขณิกปัจจเวกขณ์)

(หันทะ มะยัง ตังขะณิกะปัจจะเวกขะณะปาฐัง ภะณามะ เส.)

(บทพิจารณาเครื่องนุ่งห่ม)

ปะฏิสังขา โยนิโส จีวะรัง ปะฏิเสวามิ ;

เราย่อมพิจารณาโดยแยบคายแล้ว นุ่งห่มจีวร ;

ยาวะเทวะ สีตัสสะ ปะฏิฆาตายะ ; เพียงเพื่อบำบัดความหนาว ;

อุณหัสสะ ปะฏิฆาตายะ ; เพื่อบำบัดความร้อน ;

ฑังสะมะกะสะวาตาตะปะสิริงสะปะสัมผัสสานัง ปะฏิฆาตายะ ;

เพื่อบำบัดสัมผัสอันเกิดจาก เหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย ;

ยาวะเทวะ หิริโกปินะ ปะฏิจฉาทะนัตถัง.

และเพียงเพื่อปกปิดอวัยวะ อันให้เกิดความละอาย.

(บทพิจารณาอาหาร)

ปะฏิสังขา โยนิโส ปิณฑะปาตัง ปะฏิเสวามิ ; เราย่อมพิจารณาโดยแยบคาย แล้วฉันบิณฑบาต ;

เนวะทะวายะ ; ไม่ให้เป็นไปเพื่อความเพลิดเพลินสนุกสนาน ;

นะ มะทายะ ; ไม่ให้เป็นไปเพื่อความเมามัน เกิดกำลังพลังทางกาย ;

นะ มัณฑะนายะ ; ไม่ให้เป็นไปเพื่อประดับ ;

นะ วิภูสะนายะ ; ไม่ให้เป็นไปเพื่อตกแต่ง ;

ยาวะเทวะ อิมัสสะ กายัสสะ ฐิติยา ; แต่ให้เป็นเพียงเพื่อความตั้งอยู่ได้แห่งกายนี้ ;

ยาปะนายะ ; เพื่อความเป็นไปได้ของอัตตภาพ ;

วิหิงสุปะระติยา ; เพื่อความสิ้นไปแห่งความลำบากทางกาย ;

พรัหมะจะริยานุคคะหายะ ; เพื่ออนุเคราะห์แก่การประพฤติพรหมจรรย์ ;

อิติ ปุราณัญจะ เวทะนัง ปะฏิหังขามิ ; ด้วยการทำอย่างนี้ เราย่อมระงับเสียได้ซึ่งทุกขเวทนาเก่า คือความหิว ;
นะวัญจะ เวทะนัง นะ อุปปาเทสสามิ ; และไม่ทำทุกขเวทนาใหม่ให้เกิดขึ้น ;

ยาตรา จะเม ภะวิสสะติ อะนะวัชชะตา จะ ผาสุวิหาโร จาติ.
อนึ่ง ความเป็นไปโดยสะดวกแห่งอัตตภาพนี้ด้วย ความเป็นผู้หาโทษมิได้ด้วย และความเป็นอยู่โดยผาสุกด้วย จักมีแก่เรา ดังนี้.

(บทพิจารณาที่อยู่อาศัย)

ปะฏิสังขา โยนิโส เสนาสะนัง ปะฏิเสวามิ ;
เราย่อมพิจารณาโดยแยบคายแล้ว ใช้สอยเสนาสนะ ;
ยาวะเทวะ สีตัสสะ ปะฏิฆาตายะ ; เพียงเพื่อบำบัดความหนาว ;
อุณหัสสะ ปะฏิฆาตายะ ; เพื่อบำบัดความร้อน ;
ฑังสะมะกะสะวาตาตะปะสิริงสะปะสัมผัสสานัง ปะฏิฆาตายะ ;
เพื่อบำบัดสัมผัสอันเกิดจาก เหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย ;
ยาวะเทวะ อุตุปะริสสะยะวิโนทะนัง ปะฏิสัลลานารามัตถัง.
เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายอันจะพึงมีจากดินฟ้าอากาศ และเพื่อความเป็นผู้ยินดีอยู่ได้ในที่หลีกเร้นสำหรับภาวนา.

(บทพิจารณายารักษาโรค)

ปะฏิสังขา โยนิโส คิลานะปัจจะยะเภสัชชะปะริกขารัง ปะฏิเสวามิ ;
เราย่อมพิจารณาโดยแยบคายแล้ว บริโภคเภสัชบริขาร อันเกื้อกูลแก่คนไข้ ;
ยาวะเทวะ อุปปันนานัง เวยยาพาธิกานัง เวทะนานัง ปะฏิฆาตายะ ;
เพียงเพื่อบำบัดทุกขเวทนาอันบังเกิดขึ้นแล้ว มีอาพาธต่าง ๆ เป็นมูล ;
อัพยาปัชฌะปะระมะตายาติ.
เพื่อความเป็นผู้ไม่มีโรคเบียดเบียนเป็นอย่างยิ่ง ดังนี้.

(อดีตปัจจเวกขณ์)

(หันทะมะยัง อตีตะปัจจะเวกขะณะปาฐัง ภะณามะ เส.)

(บทพิจารณาเครื่องนุ่งห่ม)

อัชชะ มะยา อะปัจจะเวกขิตวา ยัง จีวะรัง ปะริภุตตัง ;
จีวรใด อันเรานุ่งห่มแล้ว ไม่ทันพิจารณาในวันนี้ ;
ตัง ยาวะเทวะ สีตัสสะ ปะฏิฆาตายะ ;
จีวรนั้น เรานุ่งห่มแล้ว เพียงเพื่อบำบัดความหนาว ;
อุณหัสสะ ปะฏิฆาตายะ ; เพื่อบำบัดความร้อน ;
ฑังสะมะกะสะวาตาตะปะสิริงสะปะสัมผัสสานัง ปะฏิฆาตายะ ;
เพื่อบำบัดสัมผัสอันเกิดจาก เหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย ;
ยาวะเทวะ หิริโกปีนะปะฏิจฉาทะนัตถัง.
และเพียงเพื่อปกปิดอวัยวะอันให้เกิดความละอาย.

(บทพิจารณาอาหาร)

อัชชะ มะยา อะปัจจะเวกขิตวา โย ปิณฑะปาโต ปะริภุตโต ;
บิณฑบาตใดอันเราฉันแล้ว ไม่ทันพิจารณาในวันนี้ ;
โส เนวะ ทะวายะ ;
บิณฑบาตนั้น เราฉันแล้ว ไม่ใช่เป็นไปเพื่อความเพลิดเพลินสนุกสนาน ;
นะ มะทายะ ; ไม่ใช่เป็นไปเพื่อความเมามันเกิดกำลังพลังทางกาย ;
นะ มัณฑะนายะ ; ไม่ใช่เป็นไปเพื่อประดับ ;
นะ วิภูสะนายะ ; ไม่ใช่เป็นไปเพื่อตกแต่ง ;
ยาวะเทวะ อิมัสสะ กายัสสะฐิติยา ; แต่ให้เป็นไปเพียงเพื่อความตั้งอยู่ได้แห่งกายนี้ ;
ยาปะนายะ ; เพื่อความเป็นไปได้ของอัตตภาพ ;

วิหิงสุปะระติยา ; เพื่อความสิ้นไปแห่งความลำบากทางกาย ;

พรัหมะจะริยานุคคะหายะ ; เพื่ออนุเคราะห์แก่การประพฤติพรหมจรรย์ ;

อิติ ปุราณัญจะ เวทะนัง ปะฏิหังขามิ ;

ด้วยการทำอย่างนี้ เราย่อมระงับเสียได้ซึ่งทุกขเวทนาเก่าคือความหิว ;

นะวัญจะ เวทะนัง นะ อุปปาเทสสามิ ;

และไม่ทำทุกขเวทนาใหม่ให้เกิดขึ้น ;

ยาตรา จะ เม ภะวิสสะติ อะนะวัชชะตา จะ ผาสุวิหาโรจาติ.

อนึ่ง ความเป็นไปโดยสะดวกแก่อัตภาพนี้ด้วย ความเป็นผู้หาโทษมิได้ด้วย และความเป็นอยู่โดยผาสุกด้วย จักมีแก่เรา ดังนี้.

(บทพิจารณาที่อยู่อาศัย)

อัชชะ มะยา อะปัจจะเวกขิตตะวา ยัง เสนาสะนัง ปะริภุตตัง ;

เสนาสนะใด อันเราใช้สอยแล้ว ไม่ทันพิจารณา ในวันนี้ ;

ตัง ยาวะเทวะ สีตัสสะ ปะฏิฆาตายะ,

เสนาสนะนั้นเราใช้สอยแล้ว เพียงเพื่อบำบัดความหนาว ;

อุณหัสสะ ปะฏิฆาตายะ ; เพื่อบำบัดความร้อน ;

ฑังสะมะกะสะวาตาตะปะสิริงสะปะสัมผัสสานัง ปะฏิฆาตายะ ;

เพื่อบำบัดสัมผัสอันเกิดจาก เหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย ;

ยาวะเทวะ อุตุปะริสสะยะวิโนทะนัง ปะฏิสัลลานารามัตถัง.

เพียงเพื่อบรรเทาอันตราย อันจะพึงมีจากดินฟ้าอากาศ และเพื่อความเป็นผู้ยินดีอยู่ได้ในที่หลีกเร้นสำหรับภาวนา.

(บทพิจารณายารักษาโรค)

อัชชะ มะยา อะปัจจะเวกขิตวา โย คิลานะปัจจะยะเภสัชชะ ปะริกขาโร ปะริภุตโต ;

คิลานะเภสัชบริขารใด อันเราบริโภคแล้ว ไม่ทันพิจารณาในวันนี้ ;

โส ยาวะเทวะ อุปปันนานัง เวยยาพาธิกานัง เวทะนานัง ปะฏิฆาตายะ ;

คิลานะเภสัชบริขารนั้น เราบริโภคแล้ว เพียงเพื่อบำบัดทุกขเวทนาอันบังเกิดขึ้นแล้ว มีอาพาธต่าง ๆ เป็นมูล ;

อัพยาปัชฌะปะระมะตายาติ.

เพื่อความเป็นผู้ไม่มีโรคเบียดเบียน เป็นอย่างยิ่ง ดังนี้.

(ปัญจอภิณหปัจจเวกขณ์)

ชะราธัมโมมหิ ชะรัง อะนะตีโต (ตา) ;

เรามีความแก่เป็นธรรมดา จะล่วงพ้นความแก่ไปไม่ได้ ;

พะยาธิธัมโมมหิ พะยาธิง อะนะตีโต (ตา) ;

เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา จะล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปไม่ได้ ;

มะระณะธัมโมมหิ มะระณัง อะนะตีโต (ตา) ;

เรามีความตายเป็นธรรมดา จะล่วงพ้นความตายไปไม่ได้ ;

สัพเพหิ เม ปิเยหิ มะนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว ;

เราจักพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งหลาย ;

กัมมัสสะโกมหิ ; เรามีกรรมเป็นของ ๆ ตน ;
กัมมะทายาโท ; เราจักต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น ;
กัมมะโยนิ ; เรามีกรรมเป็นแดนเกิด ;
กัมมะพันธุ ; เรามีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ ;
กัมมะปะฏิสะระโณ ; เรามีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ;
ยัง กัมมัง กะริสสามิ ; เราทำกรรมอันใดไว้ ;
กัลยาณัง วา ปาปะกัง วา ; เป็นกรรมดีก็ตาม เป็นกรรมชั่วก็ตาม ;
ตัสสะ ทายาโท ภะวิสสามิ ; เราจักต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น ;

เอวัง อัมเหหิ อะภิณหัง ปัจจะเวกขิตัพพัง.

เราทั้งหลาย พึงพิจารณาเนือง ๆ อย่างนี้แล.

(ปัพพชิตอภิณหปัจจเวกขณปาฐะ*)

(หันทะ มะยัง ปัพพะชิตะอะภิณหะปัจจะเวกขะณะปาฐัง ภะณามะ เส.)

ทะสะ อิเม ภิกขะเว ธัมมา ปัพพะชิเตนะ อะภิณหัง ปัจจะเวกขิตัพพัง ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการเหล่านี้มีอยู่ เป็นธรรมที่บรรพชิตควรพิจารณาให้แจ่มชัดอยู่เนืองนิจ ;
กะตะเม ทะสะ ? ;	ธรรม ๑๐ ประการเหล่านี้เป็นไฉน? ;
เววัณณิยัมหิ อัชฌูปะคะโตติ ปัพพะชิเตนะ อะภิณหัง ปัจจะเวกขิตัพพัง ;	บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า เรามีเพศต่างจากคฤหัสถ์แล้ว อาการกิริยาใดๆ ของสมณะ เราต้องทำอาการกิริยานั้นๆ ;
ปะระปะฏิพัทธา เม ชีวิกาติ ปัพพะชิเตนะ อะภิณหัง ปัจจะเวกขิตัพพัง ;	บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า การเลี้ยงชีวิตของเราเนื่องด้วยผู้อื่น เราควรทำตัวให้เขาเลี้ยงง่าย ;
อัญโญ เม อากัปโป กะระณีโยติ ปัพพะชิเตนะ อะภิณหัง ปัจจะเวกขิตัพพัง ;	บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า อาการกาย วาจาอย่างอื่น ที่เราจะต้องทำให้ดีขึ้นไปกว่านี้ ยังมีอยู่อีก มิใช่เพียงเท่านี้ ;
กัจจิ นุ โข เม อัตตา สีละโต นะ อุปะวะทะตีติ ปัพพะชิเตนะ อะภิณหัง ปัจจะเวกขิตัพพัง ;	บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า ตัวเราเองติเตียนตัวเราเองโดยศีลได้หรือไม่ ;

* หรือ ทสธมฺมสุตฺตํ. อํ.ทสก.๒๔/๒๔-๕

กัจจิ นุ โข มัง อะนุวิจจะ วิญญู สะพรัหมะจารี สีละโต นะ อุปะวะทันตีติ ปัพพะชิเตนะ อะภิณหัง ปัจจะเวกขิตัพพัง ;

บรรพชิตควรพิจารณาเนือง ๆ ว่า เมื่อกล่าวโดยศีลแล้ว เพื่อนสพรหมจารีที่เป็นวิญญูชนใคร่ครวญแล้ว ติเตียนเราโดยศีลได้หรือไม่ ;

สัพเพหิ เม ปิเยหิ มะนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโวติ ปัพพะชิเตนะ อะภิณหัง ปัจจะเวกขิตัพพัง ;

บรรพชิตควรพิจารณาเนือง ๆ ว่า เราจักพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งนั้น ;

กัมมัสสะโกมหิ กัมมะทายาโท กัมมะโยนิ กัมมะพันธุ กัมมะปะฏิสะระโณ ยัง กัมมัง กะริสสามิ กัลยาณัง วา ปาปะกัง วา ตัสสะ ทายาโท ภะวิสสามีติ ปัพพะชิเตนะ อะภิณหัง ปัจจะเวกขิตัพพัง ;

บรรพชิตควรพิจารณาเนือง ๆ ว่า เรามีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นผู้ให้ผล มีกรรมเป็นที่กำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมอันใดไว้ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เราจักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น ;

กะถัมภูตัสสะ เม รัตตินทิวา วีติปะตันตีติ ปัพพะชิเตนะ อะภิณหัง ปัจจะเวกขิตัพพัง ;

บรรพชิตควรพิจารณาเนือง ๆ ว่า วันคืนล่วงไป ๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่ ;

กัจจิ นุ โขหัง สุญญาคาเร อะภิระมามีติ ปัพพะชิเตนะ อะภิณหัง ปัจจะเวกขิตัพพัง ;

บรรพชิตควรพิจารณาเนือง ๆ ว่า เรายินดีในที่สงัดหรือไม่ ;

อัตถิ นุ โข เม อุตตะริมะนุสสะธัมมา อะละมะริยะญาณะทัสสะนะวิเสโส อะธิคะโต โสหัง ปัจฉิเม กาเล สะพรัหมะจารีหิ ปุฏโฐ นะ มังกุ ภะวิสสามีติ ปัพพะชิเตนะ อะภิณหัง ปัจจะเวกขิตัพพัง ;

บรรพชิตควรพิจารณาเนือง ๆ ว่า ญาณทัสสนะอันวิเศษ ควรแก่พระอริยเจ้า อันเป็นธรรมอันยิ่ง ที่เราได้ถึงแล้ว มีอยู่หรือไม่ เราจะไม่เป็นผู้เก้อเขิน เมื่อถูกเพื่อนสพรหมจารีด้วยกันถาม ในกาลภายหลัง ;

อิเม โข ภิกขะเว ทะสะ ธัมมา ปัพพะชิเตนะ อะภิณหัง ปัจจะเวก-ขิตัพพา ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการเหล่านี้นี่แล อันบรรพชิตควรพิจารณาให้แจ่มชัดอยู่เนืองนิจ ;
อิติ.	ด้วยอาการอย่างนี้แล.

(สามเณรสิกขา)

อะนุญญาสิโข ภะคะวา ;	พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงอนุญาตไว้แล้วแล ;
สามะเณรานัง ทะสะ สิกขาปะทานิ ;	ซึ่งสิกขาบทสิบประการ แก่สามเณรทั้งหลาย ;
เตสุ จะ สามะเณเรหิ สิกขิตุง ;	และเพื่อให้สามเณรศึกษาในสิกขาบท เหล่านี้คือ ;
ปาณาติปาตา เวระมะณี ;	เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการฆ่า ;
อะทินนาทานา เวระมะณี ;	เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้แล้ว ;
อะพรัมะจะริยา เวระมะณี ;	เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการกระทำอันมิใช่พรหมจรรย์ ;
มุสาวาทา เวระมะณี ;	เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการพูดไม่จริง ;
สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวระมะณี ;	เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการเสพของเมา มีสุรา และเมรัย เป็นต้น อันเป็นที่ตั้งของความประมาท ;
วิกาละโภชะนา เวระมะณี ;	เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล ;
นัจจะ คีตะ วาทิตะ วิสูกะ ทัสสะนา เวระมะณี ;	เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการฟ้อนรำ การขับเพลง การดนตรี การดูการเล่นชนิดที่เป็นข้าศึกต่อกุศล ;

มาลา คันธะ วิเลปะนะ ธาระณะมัณฑะนะ วิภูสะนัฏฐานา เวระมะณี ;	เจตนาเป็นเครื่องเว้นจาก การทัดทรงสวมใส่ การประดับ การตกแต่งตนด้วยพวงมาลาด้วยเครื่องกลิ่น และเครื่องผัดทา ;
อุจจาสะยะนะ มะหาสะยะนา เวระมะณี ;	เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการนั่งนอน บนที่นอนสูง และที่นอนใหญ่ ;
ชาตะ รูปะ ระชะตะ ปะฏิคคะหะนา เวระมะณี ;	เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการรับเงินและทอง ;
อะนุญญาสิโข ภะคะวา ;	พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงอนุญาตไว้แล้วแล ;
ทะสะหิ อังเคหิ สะมันนาคะตัง สามะเณรัง นาเสตุง ;	เพื่อยังสามเณรผู้ประกอบด้วยองค์สิบเหล่านี้ ให้ฉิบหายเสีย ;
กะตะเมหิ ทะสะหิ ;	องค์สิบ คืออะไรบ้าง ;
ปาณาติปาตี โหติ ;	สามเณรเป็นผู้ชอบฆ่า ;
อะทินนาทายี โหติ ;	เป็นผู้ชอบถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้แล้ว ;
อะพรัหมะจารี โหติ ;	เป็นผู้ชอบกระทำในสิ่งอันมิใช่พรหมจรรย์ ;
มุสาวาที โหติ ;	เป็นผู้ชอบพูดคำไม่จริง ;
มัชชะปายี โหติ ;	เป็นผู้ชอบเสพของเมามีสุราและเมรัยเป็นต้น อันเป็นที่ตั้งของความประมาท ;
พุทธัสสะ อะวัณณัง ภาสะติ ;	เป็นผู้ชอบกล่าวติเตียนพระพุทธเจ้า ;
ธัมมัสสะ อะวัณณัง ภาสะติ ;	เป็นผู้ชอบกล่าวติเตียนพระธรรม ;
สังฆัสสะ อะวัณณัง ภาสะติ ;	เป็นผู้ชอบกล่าวติเตียนพระสงฆ์ ;
มิจฉาทิฏฐิโก โหติ ;	เป็นผู้มีความเห็นผิดจากพระธรรมวินัย ;
ภิกขุณี ทูสะโก โหติ ;	เป็นผู้ชอบประทุษร้ายนางภิกษุณี ;

อะนุญญาสิโข ภะคะวา ;	พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงอนุญาตไว้แล้วแล ;
อิเมหิ ทะสะหิ อังเคหิ สะมันนาคะตัง สามะเณรัง นาเสตุนติ ;	เพื่อยังสามเณร ผู้ประกอบด้วยองค์สิบเหล่านี้ให้ฉิบหายเสีย ดังนี้ ;
อะนุญญาสิโข ภะคะวา ;	พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงอนุญาตไว้แล้วแล ;
ปัญจะหิ อังเคหิ สะมันนาคะตัสสะ สามะเณรัสสะ ทัณฑะกัมมัง กาตุง ;	เพื่อทำทัณฑกรรม คือลงโทษแก่สามเณร ผู้ประกอบด้วยองค์ห้านี้ ;
กะตะเมหิ ปัญจะหิ ;	องค์ห้า มีอะไรบ้าง ;
ภิกขูนัง อะลาภายะ ปะริสักกะติ ;	คือ สามเณรเป็นผู้พยายาม ทำให้ภิกษุเสื่อมจากลาภที่ควรจะได้ ;
ภิกขูนัง อะนัตถายะ ปะริสักกะติ ;	เป็นผู้พยายามทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่ภิกษุทั้งหลาย ;
ภิกขูนัง อะนาวาสายะ ปะริสักกะติ ;	เป็นผู้พยายามไม่ให้ภิกษุอยู่ได้อย่างสงบ ;
ภิกขู อักโกสะติ ปะริภาสะติ ;	เป็นผู้พยายามด่าว่าร้ายภิกษุทั้งหลาย ;
ภิกขู ภิกขูหิ เภเทหิ ;	เป็นผู้พยายามพูดยุยงให้ภิกษุแตกสามัคคีกัน ;
อะนุญญาสิโข ภะคะวา ;	พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงอนุญาตไว้แล้วแล ;
อิเมหิ ปัญจะหิ อังเคหิ สะมันนาคะตัสสะ สามะเณรัสสะ ทัณฑะกัมมัง กาตุนติ.	เพื่อทำทัณฑกรรมแก่สามเณร ผู้กระทำ-ความผิด อันประกอบไปด้วยองค์ห้าเหล่านี้ดังนี้.

ภิกษุเถระโลเล

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุเถระที่ประกอบด้วยเหตุ ๕ อย่าง เหล่านี้แล้ว ย่อมไม่เป็นที่ไว้วางใจ ไม่น่าเคารพ ไม่น่ายกย่องสรรเสริญของเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ที่อยู่ร่วมกัน คือ...

๑. ภิกษุชั้นเถระนั้น ยังกำหนัดในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ยังขัดเคืองในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความขัดเคือง ยังหลงใหลในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความหลงใหล ยังตื่นเต้นในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความตื่นเต้น ยังมัวเมาในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความมัวเมา

๒. ภิกษุชั้นเถระนั้น ยังไม่เป็นผู้ปราศจากราคะ ยังไม่เป็นผู้ปราศจากโทสะ ยังไม่เป็นผู้ปราศจากโมหะ ยังลบหลู่คุณท่าน ยังตีตนเสมอท่าน

๓. ภิกษุชั้นเถระนั้น เป็นคนหลอกลวงเก่งด้วย เป็นคนพูดพิรี้พิไรเก่งด้วย เป็นคนพูดหว่านล้อมเก่งด้วย เป็นคนพูดให้เกิดมานะเก่งด้วย เป็นคนหากำไรในทำนองเอาลาภเล็กต่อลาภใหญ่เก่งด้วย

๔. ภิกษุชั้นเถระนั้น เป็นคนไม่มีศรัทธา ไม่มีความละอายบาป ไม่มีความเกรงกลัวต่อบาป เป็นคนเกียจคร้าน เป็นคนมีปัญญาทราม

๕. ภิกษุชั้นเถระนั้น ไม่อดใจในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุเถระผู้ประกอบไปด้วยเหตุ ๕ อย่างเหล่านี้แล้ว ย่อมไม่เป็นที่ไว้วางใจ ย่อมเป็นที่น่าเคารพ ไม่น่ายกย่องสรรเสริญของเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ร่วมกันเลย

ปญฺจก องฺ ๒๒/๑๒๖-๘/๑๘-๕

ภิกษุอุปัชฌายะเสีย

ภิกษุทั้งหลาย! ในกาลยืดยาวไปภายหน้า จักมีภิกษุผู้ไม่ได้อบรมกาย อบรมศีล อบรมจิต และมิได้อบรมปัญญา เขาทั้งหลายทั้งที่เป็นเช่นนั้นอยู่ จักเป็นอุปัชฌายะ ให้อุปสมบทแก่บุคคลอื่น ๆ แต่แล้วจักไม่อาจแนะนำฝึกสอนคนเหล่านั้นในศีลอันยิ่ง ในสมาธิอันยิ่ง และในปัญญาอันยิ่ง และแม้คนผู้บวชแล้วเหล่านั้น ทั้งที่ไม่ได้อบรมกาย อบรมศีล อบรมจิต และอบรมปัญญาให้ถูกต้อง เธอทั้งหลายเป็นเช่นนั้นอยู่ แต่ก็จักได้เป็นอุปัชฌายะ ให้อุปสมบท (ต่อจากอุปัชฌาย์คนแรก) สืบไป ๆ จักไม่อาจแนะนำฝึกสอนผู้บวชแล้วทั้งหลาย ในศีลอันยิ่งในสมาธิอันยิ่ง และในปัญญาอันยิ่งได้ คนเหล่านั้นจักมิได้อบรมกาย อบรมศีล อบรมจิต อบรมปัญญาเช่นเดียวกัน

ภิกษุทั้งหลาย! ด้วยอาการอย่างนี้นี่เอง วินัยมีมลทินเพราะธรรมมีมลทิน ธรรมมีมลทินเพราะวินัยมีมลทิน นี่เป็นอนาคตภัยที่ยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในเวลาต่อไป เธอทั้งหลายพึงสำนึกไว้ ครั้นได้สำนึกแล้วก็พึงพยายามกำจัดภัยนั้นเสีย.

ปญฺจก องฺ ๒๒/๑๒๑/๗๙

ภาค ๕
มนต์พิธี

(นมการสิทธิคาถา)

โย จักขุมา โมหะมาลาปะกัฏโฐ ;	ท่านพระองค์ใด มีพระปัญญาจักษุขจัดมลทินคือ โมหะเสียแล้ว ;
สามังวะ พุทโธ สุคะโต วิมุตโต ;	ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าโดยลำพังพระองค์เอง เสด็จไปดี พ้นไปแล้ว ;
มารัสสะ ปาสา วินิโมจะยันโต ปาเปสิ เขมัง ชะนะตัง วิเนยยัง ;	ทรงเปลื้องชุมชน อันเป็นเวไนยจากบ่วงแห่งมาร นำให้ถึงความเกษม ;
พุทธัง วะรันตัง สิระสา นะมามิ ;	ข้าพระพุทธเจ้าขอถวายนมัสการพระพุทธเจ้า ผู้บวรพระองค์นั้น ;
โลกัสสะ นาถัญจะ วินายะกัญจะ ;	ผู้เป็นนาถะ และเป็นผู้นำแห่งโลก ;
ตันเตชะสา เต ชะยะสิทธิ โหตุ ;	ด้วยเดชพระพุทธเจ้านั้น ขอความสำเร็จแห่งชัยชนะจงมีแก่ท่าน ;
สัพพันตะรายา จะ วินาสะเมนตุ.	และขออันตรายทั้งมวล จงถึงความพินาศ.
ธัมโม ธะโช โย วิยะ ตัสสะ สัตถุ ;	พระธรรมเจ้าใด เป็นดุจธงชัยแห่งพระศาสดา พระองค์นั้น ;
ทัสเสสิ โลกัสสะ วิสุทธิมัคคัง ;	สำแดงทางแห่งความบริสุทธิ์แก่โลก ;
นิยยานิโก ธัมมะธะรัสสะธารี ;	เป็นคุณอันนำยุคเข็ญคุ้มครองชนผู้ทรงธรรม ;
สาตาวะโห สันติกะโร สุจิณโณ ;	ประพฤติดีแล้ว นำความสุขมา ทำความสงบ ;

ธัมมัง วะรันตัง สิระสา นะมามิ ;	ข้าพระพุทธเจ้าขอถวายนมัสการพระธรรมอันบวรนั้น ;
โมหัปปะทาลัง อุปะสันตะทาหัง ;	อันทำลายโมหะ ระงับความเร่าร้อน ;
ตันเตชะสา เต ชะยะสิทธิ โหตุ ;	ด้วยเดชพระธรรมเจ้านั้น ขอความสำเร็จแห่งชัยชนะจงมีแก่ท่าน ;
สัพพันตะรายา จะ วินาสะเมนตุ.	และขออันตรายทั้งมวล จงถึงความพินาศ.
สัทธัมมะเสนาสุคะตานุโคโย ;	พระสงฆะเจ้าใด เป็นเสนาประกาศพระสัทธรรม ดำเนินตามพระศาสดาผู้เสด็จไปดีแล้ว (คือมีสมานฉันท์ในการประกาศพระศาสนา) ;
โลกัสสะ ปาปูปะกิเลสะเชตา ;	ผจญเสียซึ่งอุปกิเลสอันลามกของโลก ;
สันโต สะยัง สันตินิโยชะโก จะ ;	เป็นผู้สงบเองด้วย ประกอบผู้อื่นไว้ในความสงบด้วย ;
สังฆัง วะรันตัง สิระสา นะมามิ ;	ข้าพระพุทธเจ้าขอถวายนมัสการ พระสงฆะเจ้าผู้บวรนั้น ;
พุทธานุพุทธัง สะมะสีละทิฏฐิง ;	ผู้ตรัสรู้ตามพระพุทธเจ้า มีศีลและทิฏฐิเสมอกัน ;
ตันเตชะสา เต ชะยะสิทธิ โหตุ ;	ด้วยเดชพระสงฆะเจ้านั้น ขอความสำเร็จแห่งชัยชนะจงมีแก่ท่าน ;
สัพพันตะรายา จะ วินาสะเมนตุ.	และขออันตรายทั้งมวล จงถึงความพินาศเทอญ.

(นโมการัฏฐกคาถา)

นะโม อะระหะโต สัมมา สัมพุทธัสสะ มะเหสิโน ;

ขอนอบน้อม แด่พระผู้มีพระภาค อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้แสวงหา ซึ่งประโยชน์อันใหญ่ ;

นะโม อุตตะมะธัมมัสสะ สวากขาตัสเสวะ เตนิธะ ;

ขอนอบน้อม แด่พระธรรมอันสูงสุดในพระศาสนานี้ ที่พระองค์ตรัสไว้ดีแล้ว ;

นะโม มะหาสังฆัสสาปิ วิสุทธะสีละทิฏฐิโน ;

ขอนอบน้อม แด่พระสงฆ์หมู่ใหญ่ ผู้มีศีลและทิฏฐิอันหมดจด ;

นะโม โอมาตยารัทธัสสะ ระตะนัตตะยัสสะ สาธุกัง ;

ขอนอบน้อม แด่พระรัตนตรัย ที่ปรารภดีแล้ว ให้สำเร็จประโยชน์ ;

นะโม โอมะกาตีตัสสะ ตัสสะ วัตถุตตะยัสสะปิ ;

ขอนอบน้อม แม้แด่พระรัตนตรัย อันล่วงพ้นโทษต่ำช้านั้น ;

นะโมการัปปะภาเวนะ วิคัจฉันตุ อุปัททะวา ;

ด้วยความประกาศ การกระทำความนอบน้อม อุปัทวะทั้งหลาย จงพินาศไป ;

นะโมการานุภาเวนะ สุวัตถิ โหตุ สัพพะทา ;

ขอความสวัสดีจงมีทุกเมื่อ ;

นะโมการัสสะ เตเชนะ วิธิมหิ โหมิ เตชะวา.

ด้วยเดชแห่งการกระทำความนอบน้อม เราจงเป็นผู้มีเดช ในมงคลพิธีเถิด.

(มงคลสูตร)

พะหู เทวา มะนุสสา จะ มังคะลานิ อะจินตะยุง ;

เทวดาองค์หนึ่งได้กราบทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า, หมู่เทวดาและมนุษย์มากหลาย, มุ่งหมายความเจริญก้าวหน้า, ได้คิดถึงเรื่องมงคลแล้ว ;

อากังขะมานา โสตถานัง พรูหิ มังคะละมุตตะมัง ;

ขอพระองค์ทรงบอกทางมงคลอันสูงสุดเถิด, พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรัสตอบดังนี้ว่า ;

อะเสวะนา จะ พาลานัง ; — การไม่คบคนพาล ;
ปัณฑิตานัญจะ เสวะนา ; — การคบบัณฑิต ;
ปูชา จะ ปูชะนียานัง ; — การบูชาต่อบุคคลควรบูชา ;
เอตัมมังคะละมุตตะมัง ; — กิจสามอย่างนี้ เป็นมงคลอันสูงสุด ;

ปะฏิรูปะเทสะวาโส จะ ; — การอยู่ในประเทศอันสมควร ;
ปุพเพ จะ กะตะปุญญะตา ; — การเป็นผู้มีบุญได้ทำไว้ก่อน ;
อัตตะสัมมาปะณิธิ จะ ; — การตั้งตนไว้ชอบ ;
เอตัมมังคะละมุตตะมัง ; — กิจสามอย่างนี้ เป็นมงคลอันสูงสุด ;

พาหุสัจจัญจะ ; — การเป็นผู้ได้ยินได้ฟังมาก ;
สิปปัญจะ ; — การมีศิลปวิทยา ;
วินะโย จะ สุสิกขิโต ; — วินัยที่ศึกษาดีแล้ว ;
สุภาสิตา จะ ยา วาจา ; — วาจาที่เป็นสุภาษิต ;
เอตัมมังคะละมุตตะมัง ; — กิจสี่อย่างนี้ เป็นมงคลอันสูงสุด ;

มาตาปิตุอุปัฏฐานัง ; — การบำรุงเลี้ยงมารดาบิดา ;
ปุตตะทารัสสะ สังคะโห ; — การสงเคราะห์บุตรและภรรยา ;

อะนากุลา จะ กัมมันตา ;	การงานที่ไม่ยุ่งเหยิงสับสน ;
เอตัมมังคะละมุตตะมัง ;	กิจสามอย่างนี้เป็นมงคลอันสูงสุด ;
ทานัญจะ ;	การบำเพ็ญทาน ;
ธัมมะจะริยา จะ ;	การประพฤติธรรม ;
ญาตะกานัญจะ สังคะโห ;	การสงเคราะห์หมู่ญาติ ;
อะนะวัชชานิ กัมมานิ ;	การงานอันปราศจากโทษ ;
เอตัมมังคะละมุตตะมัง ;	กิจสี่อย่างนี้ เป็นมงคลอันสูงสุด ;
อาระตี วิระตี ปาปา ;	การงดเว้นจากบาปกรรม ;
มัชชะปานา จะ สัญญะโม ;	การยับยั้งใจไว้ได้จากการดื่มน้ำเมา ;
อัปปะมาโท จะ ธัมเมสุ ;	การไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย ;
เอตัมมังคะละมุตตะมัง ;	กิจสามอย่างนี้ เป็นมงคลอันสูงสุด ;
คาระโว จะ ;	ความเคารพ ;
นิวาโต จะ ;	ความถ่อมตัว ;
สันตุฏฐี จะ ;	ความสันโดษ ;
กะตัญญุตา ;	ความกตัญญู ;
กาเลนะ ธัมมัสสะวะนัง ;	การฟังธรรมตามกาล ;
เอตัมมังคะละมุตตะมัง ;	กิจห้าอย่างนี้ เป็นมงคลอันสูงสุด ;
ขันตี จะ ;	ความอดทน ;
โสวะจัสสะตา ;	ความเป็นคนว่าง่าย ;
สะมะณานัญจะ ทัสสะนัง ;	การพบเห็นผู้สงบจากกิเลส ;
กาเลนะ ธัมมะสากัจฉา ;	การสนทนาธรรมตามกาล ;
เอตัมมังคะละมุตตะมัง ;	กิจสี่อย่างนี้ เป็นมงคลอันสูงสุด ;

ตะโป จะ ; ความเพียรเผากิเลส ;
พรัหมะจะริยัญจะ ; การประพฤติพรหมจรรย์ ;
อะริยะสัจจานะทัสสะนัง ; การเห็นความจริงของพระอริยเจ้า ;
นิพานะสัจฉิกิริยา จะ ; การทำพระนิพพานให้แจ้ง ;
เอตัมมังคะละมุตตะมัง ; กิจสี่อย่างนี้ เป็นมงคลอันสูงสุด ;

ผุฏฐัสสะ โลกะธัมเมหิ จิตตัง ยัสสะ นะ กัมปะติ ; จิตของผู้ใดอันโลกธรรมทั้งหลาย ถูกต้อง-แล้ว ย่อมไม่หวั่นไหว ;
อะโสกัง ; เป็นจิตไม่เศร้าโศก ;
วิระชัง ; เป็นจิตไร้ธุลีกิเลส ;
เขมัง ; เป็นจิตเกษมศานต์ ;
เอตัมมังคะละมุตตะมัง ; กิจสี่อย่างนี้ เป็นมงคลอันสูงสุด ;
เอตาทิสานิ กัตวานะ สัพพัตถะมะปะราชิตา สัพพัตถะโสตถิง คัจฉันติ ตันเตสังมัง คะละมุตตะมันติ ;

เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายได้กระทำมงคลเช่นมงคลเหล่านี้ให้มีในตนได้แล้ว จึงเป็นผู้ไม่พ่ายแพ้ในที่ทั้งปวง ย่อมถึงซึ่งความสวัสดีในทุกสถาน ข้อนั้นเป็นมงคลอันสูงสุด ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เหล่านั้นโดยแท้ ;

อิติ. ด้วยประการฉะนี้แล ฯ.

(กรณียเมตตสูตร)

กะระณียะมัตถะกุสะเลนะ ยันตัง สันตัง ปะทัง อะภิสะเมจจะ ;

กิจนั้นใดอันพระอริยเจ้า บรรลุบทอันระงับกระทำแล้ว กิจนั้นอันกุลบุตรผู้ฉลาดในประโยชน์พึงกระทำ ;

สักโก อุชู จะ สุหุชู จะ ; กุลบุตรนั้นพึงเป็นผู้อาจหาญ และซื่อตรงดี ;
สุวะโจ จัสสะ มุทุ อะนะติมานี ; เป็นผู้ว่าง่าย อ่อนโยนไม่มีอติมานะ ;

สันตุสสะโก จะ สุภะโร จะ ; เป็นผู้สันโดษเลี้ยงง่าย ;
อัปปะกิจโจ จะ สัลละหุกะวุตติ ; เป็นผู้ที่มีกิจธุระน้อย ประพฤติเบากายเบาจิต ;
สันตินทะริโย จะ นิปะโก จะ ; มีอินทรีย์ระงับแล้ว มีปัญญา ;
อัปปะคัพโภ กุเลสุ อะนะนุคิทโธ ; เป็นผู้ไม่คะนอง ไม่พัวพันในสกุลทั้งหลาย ;

นะ จะ ขุททัง สะมาจะเร กิญจิ เยนะ วิญญู ปะเร อุปะวะเทยยุง ;
วิญญูชนติเตียนชนทั้งหลายได้ ด้วยกรรมอันใด ไม่พึงประพฤติกรรมอันนั้นเลย พึงแผ่ไมตรีจิตไปในหมู่สัตว์ว่า ;
สุขิโน วา เขมิโน โหนตุ สัพเพ สัตตา ภะวันตุ สุขิตัตตา ;
ขอสัตว์ทั้งปวง จงเป็นผู้มีสุข มีความเกษม มีตนถึงความสุขเถิด ;

เย เกจิ ปาณะภูตัตถิ ; สัตว์มีชีวิตทั้งหลาย เหล่าใดเหล่าหนึ่งมีอยู่ ;
ตะสา วา ถาวะรา วา อะนะวะเสสา ;
ยังเป็นผู้สะดุ้ง (คือมีตัณหา) หรือเป็นผู้มั่นคง (ไม่มีตัณหา) ทั้งหมดไม่เหลือ ;
ทีฆา วา เย มะหันตา วา มัชฌิมา รัสสะกา อะณุกะถูลา ;
เหล่าใดยาวหรือใหญ่ ปานกลางหรือสั้น, หรือผอม พี ;
ทิฏฐา วา เย จะ อะทิฏฐา เย จะ ทูเร วะสันติ อะวิทูเร ;
เหล่าใดที่เราเห็นแล้วหรือมิได้เห็น เหล่าใดอยู่ในที่ไกลหรือที่ใกล้ ;
ภูตา วา สัมภะเวสี วา ; ที่เกิดแล้ว หรือกำลังแสวงหาภพอยู่ก็ดี ;
สัพเพ สัตตา ภะวันตุ สุขิตตัตตา ; ขอสัตว์ทั้งปวงเหล่านั้น จงเป็นผู้มีตนถึงความสุขเถิด ;

นะ ปะโร ปะรัง นิกุพเพถะ ; สัตว์อื่นไม่พึงข่มเหงสัตว์อื่น ;
นาติมัญเญถะ กัตถะจิ นัง กิญจิ ; อย่าพึงดูหมิ่นอะไรๆเขาในที่ไรๆ เลย ;
พยาโรสะนา ปะฏิฆะสัญญา นาญญะมัญญัสสะ ทุกขะมิจเฉยยะ ;
ไม่ควรปรารถนาทุกข์แก่กันและกัน เพราะความกริ้วโกรธ และความเคืองแค้น ;

มาตา ยะถา นิยัง ปุตตัง อายุสา เอกะปุตตะมะนุรักเข ;

มารดาถนอมลูกคนเดียวผู้เกิดในตน ด้วยยอมพร่าชีวิตได้ ฉันใด ;

เอวัมปิ สัพพะภูเตสุ มานะสัมภาวะเย อะปะริมาณัง ;

พึงเจริญเมตตา มีในใจ ไม่มีประมาณในสัตว์ทั้งปวง แม้ฉันนั้น ;

เมตตัญจะ สัพพะโลกัสมิง มานะสัมภาวะเย อะปะริมาณัง ;

บุคคลพึงเจริญเมตตามีในใจ ไม่มีประมาณไปในโลกทั้งสิ้น ;

อุทธัง อะโธ จะ ติริยัญจะ ; ทั้งเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องเฉียง ;

อะสัมพาธัง อะเวรัง อะสะปัตตัง ; เป็นธรรมอันไม่คับแคบ ไม่มีเวร ไม่มีศัตรู ;

ติฏฐัญจะรัง นิสินโน วา สะยะโน วา ; ผู้เจริญเมตตาจิตนั้น ยืนอยู่ก็ดี เดินไปก็ดี นั่งแล้วก็ดี นอนแล้วก็ดี ;

ยาวะตัสสะ วิคะตะมิทโธ ; เป็นผู้ปราศจากความง่วงนอนเพียงใด ;

เอตัง สะติง อะธิฏเฐยยะ ; ก็ตั้งสติอันนั้นได้เพียงนั้น ;

พรัหมะเมตัง วิหารัง อิธะมาหุ ; บัณฑิตทั้งหลาย กล่าวกิริยาอันนี้ว่า เป็นพรหมวิหารในพระศาสนานี้ ;

ทิฏฐิญจะ อะนุปะคัมมะ สีละวา ; บุคคลที่มีเมตตา ไม่เข้าถึงทิฏฐิ เป็นผู้มีศีล ;

ทัสสะเนนะ สัมปันโน ; ถึงพร้อมด้วยทัสสนะ ; (คือโสดาปัตติมรรค)

กาเมสุ วิเนยยะ เคธัง ; นำความหมกมุ่นในกามทั้งหลายออก ;

นะ หิ ชาตุ คัพภะเสยยัง ปุนะเรตีติ. ย่อมไม่ถึงความนอน (เกิด) ในครรภ์อีก โดยแท้ ทีเดียวแล.

(ธัมมนิยามสุตตปาฐะ)

(หันทะ มะยัง ธัมมะนิยามะสุตตะปาฐัง ภะณามะเส.)

อุปปาทา วา ภิกขะเว ตะถาคะตานัง อะนุปปาทา วา ตะถาคะตานัง ;

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุที่พระตถาคตทั้งหลาย จะบังเกิดขึ้นก็ตาม หรือไม่บังเกิดขึ้นก็ตาม ;

ฐิตา วะ สา ธาตุ ;	ธรรมธาตุนั้น ย่อมตั้งอยู่แล้วนั่นเทียว ;
ธัมมัฏฐิตะตา ;	คือความตั้งอยู่แห่งธรรมดา ;
ธัมมะนิยามะตา ;	คือความเป็นกฎตายตัวแห่งธรรมดา ;
สัพเพ สังขารา อะนิจจาติ.	ว่าสังขารทั้งหลายทั้งปวง ไม่เที่ยง ดังนี้.

ตัง ตะถาคะโต อะภิสัมพุชฌะติ อะภิสะเมติ ;

ตถาคตย่อมรู้พร้อมเฉพาะ ย่อมถึงพร้อมเฉพาะ ซึ่งธรรมธาตุนั้น ;

อะภิสัมพุชฌิตวา อะภิสะเมตวา ;	ครั้นรู้พร้อมเฉพาะแล้วถึงพร้อมเฉพาะแล้ว ;

อาจิกขะติ เทเสติ ;	ย่อมบอก ย่อมแสดง ;
ปัญญะเปติ ปัฏฐะเปติ ;	ย่อมบัญญัติ ย่อมตั้งขึ้นไว้ ;
วิวะระติ วิภะชะติ ;	ย่อมเปิดเผย ย่อมจำแนกแจกแจง ;
อุตตานีกะโรติ ;	ย่อมทำให้เป็นเหมือนการหงายของที่คว่ำ ;
สัพเพ สังขารา อะนิจจาติ.	ว่าสังขารทั้งหลายทั้งปวง ไม่เที่ยง ดังนี้.

อุปปาทา วา ภิกขะเว ตะถาคะตานัง อะนุปปาทา วา ตะถาคะตานัง ;

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุที่พระตถาคตทั้งหลาย จะบังเกิดขึ้นก็ตาม หรือไม่บังเกิดขึ้นก็ตาม ;

ฐิตา วะ สา ธาตุ ;	ธรรมธาตุนั้น ย่อมตั้งอยู่แล้วนั่นเทียว ;
ธัมมัฏฐิตะตา ;	คือความตั้งอยู่แห่งธรรมดา ;
ธัมมะนิยามะตา ;	คือความเป็นกฎตายตัวแห่งธรรมดา ;
สัพเพ สังขารา ทุกขาติ.	ว่าสังขารทั้งหลายทั้งปวง เป็นทุกข์ ดังนี้.

ตัง ตะถาคะโต อะภิสัมพุชฌะติ อะภิสะเมติ ;

ตถาคตย่อมรู้พร้อมเฉพาะ ย่อมถึงพร้อมเฉพาะ ซึ่งธรรมธาตุนั้น ;

อะภิสัมพุชฌิตวา อะภิสะเมตวา ;	ครั้นรู้พร้อมเฉพาะแล้วถึงพร้อมเฉพาะแล้ว ;

อาจิกขะติ เทเสติ ; ย่อมบอก ย่อมแสดง ;
ปัญญะเปติ ปัฏฐะเปติ ; ย่อมบัญญัติ ย่อมตั้งขึ้นไว้ ;

วิวะระติ วิภะชะติ ; ย่อมเปิดเผย ย่อมจำแนกแจกแจง ;
อุตตานีกะโรติ ; ย่อมทำให้เป็นเหมือนการหงายของที่คว่ำ ;
สัพเพ สังขารา ทุกขาติ. ว่าสังขารทั้งหลายทั้งปวง เป็นทุกข์ ดังนี้.

อุปปาทา วา ภิกขะเว ตะถาคะตานัง อะนุปปาทา วา ตะถาคะตานัง ;
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุที่พระตถาคตทั้งหลาย จะบังเกิดขึ้นก็ตาม หรือไม่บังเกิดขึ้นก็ตาม ;
ฐิตา วะ สา ธาตุ ; ธรรมธาตุนั้น ย่อมตั้งอยู่แล้วนั่นเทียว ;
ธัมมัฏฐิตะตา ; คือความตั้งอยู่แห่งธรรมดา ;
ธัมมะนิยามะตา ; คือความเป็นกฎตายตัวแห่งธรรมดา ;
สัพเพ ธัมมา อะนัตตาติ. ว่าธรรมทั้งหลายทั้งปวงเป็นอนัตตา ดังนี้.

ตัง ตะถาคะโต อะภิสัมพุชฌะติ อะภิสะเมติ ;
ตถาคตย่อมรู้พร้อมเฉพาะ ย่อมถึงพร้อมเฉพาะ ซึ่งธรรมธาตุนั้น ;
อะภิสัมพุชฌิตวา อะภิสะเมตวา ; ครั้นรู้พร้อมเฉพาะแล้วถึงพร้อมเฉพาะแล้ว ;

อาจิกขะติ เทเสติ ; ย่อมบอก ย่อมแสดง ;
ปัญญะเปติ ปัฏฐะเปติ ; ย่อมบัญญัติ ย่อมตั้งขึ้นไว้ ;
วิวะระติ วิภะชะติ ; ย่อมเปิดเผย ย่อมจำแนกแจกแจง ;
อุตตานีกะโรติ ; ย่อมทำให้เป็นเหมือนการหงายของที่คว่ำ ;
สัพเพ ธัมมา อะนัตตาติ. ว่าธรรมทั้งหลายทั้งปวงเป็นอนัตตา ดังนี้.

ภาค ๖
พระอภิธรรม

(พระสังคิณี)

(หันทะ มะยัง สัตตาภิธัมมะปะกะเณสุ ปุพพะภาคะ กะถาโย ภะณามะ เส)

กุสะลา ธัมมา ;	ธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศล ;
อะกุสะลา ธัมมา ;	ธรรมทั้งหลายที่เป็นอกุศล ;
อัพยากะตา ธัมมา ;	ธรรมทั้งหลายที่เป็นอัพยากฤต ;
กะตะเม ธัมมา กุสะลา ;	ธรรมเหล่าไหนเป็นกุศล? ;
ยัสมิง สะมะเย ;	ในสมัยใด ;
กามาวะจะรัง กุสะลัง จิตตัง อุปปันนัง โหติ โสมะนัสสะสะหะคะตัง ;	กามาวจรกุศลจิตที่ร่วมด้วยโสมนัส ;
ญาณะสัมปะยุตตัง ;	ประกอบด้วยญาณเกิดขึ้นปรารภอารมณ์ใด ๆ ;
รูปารัมมะนัง วา ;	อารมณ์ทางรูปก็ดี ;
สัททารัมมะนัง วา ;	อารมณ์ทางเสียงก็ดี ;
คันธารัมมะนัง วา ;	อารมณ์ทางกลิ่นก็ดี ;
ระสารัมมะนัง วา ;	อารมณ์ทางรสก็ดี ;
โผฏฐัพพารัมมะนัง วา ;	อารมณ์สัมผัสทางกายก็ดี ;
ธัมมารัมมะนัง วา ;	อารมณ์นึกคิดทางใจก็ดี ;
ยัง ยัง วา ปะนารัพภะ ตัสมิง สะมะเย ผัสโส โหติ อะวิกเขโป โหติ ;	ในสมัยนั้น ผัสสะและความไม่ฟุ้งซ่านย่อมมี ;

เย วา ปะนะ ตัสมิง สะมะเย ;	อีกอย่างหนึ่ง ในสมัยนั้นธรรมเหล่าใด ;
อัญเญปิ อัตถิ ปะฏิจจะสะมุป-	แม้อื่นมีอยู่เป็นธรรมที่ไม่มีรูป
ปันนา อะรูปิโน ธัมมา ;	อาศัยกันและกันเกิดขึ้น ;
อิเม ธัมมา กุสะลา.	ธรรมเหล่านี้เป็นกุศล.

(พระวิภังค์)

ปัญจักขันธา ;	ขันธ์ห้าคือ ;
รูปักขันโธ ;	รูปขันธ์ ; (รูปกาย,รูปความคิด)
เวทะนากขันโธ ;	เวทนาขันธ์ ; (ความเสวยอารมณ์ทางกายและใจ)
สัญญากขันโธ ;	สัญญาขันธ์ ; (ความจำได้หมายรู้)
สังขารักขันโธ ;	สังขารขันธ์ ; (ความนึกคิดปรุงแต่ง)
วิญญาณักขันโธ ;	วิญญาณขันธ์ ; (ความรู้แจ้งในอารมณ์)
ตัตถะ กะตะโม รูปักขันโธ ;	บรรดาขันธ์ทั้งหมดนั้น รูปขันธ์เป็นอย่างไร? ;
ยังกิญจิ รูปัง ;	รูปอย่างใดอย่างหนึ่ง ;
อะตีตานาคะตะปัจจุปันนัง ;	ที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ;
อัชฌัตตัง วา พะหิทธา วา ;	ภายในก็ตาม ภายนอกก็ตาม ;
โอฬาริกัง วา สุขุมัง วา ;	หยาบก็ตาม ละเอียดก็ตาม ;
หีนัง วา ปะณีตัง วา ;	เลวก็ตาม ประณีตก็ตาม ;
ยัง ทูเร วา สันติเก วา ;	อยู่ไกลก็ตาม อยู่ใกล้ก็ตาม ;
ตะเทกัชฌัง อะภิสัญญูหิตวา	ย่นกล่าวรวมกัน ;
อะภิสังขิปิตวา ;	
อะยัง วุจจะติ รูปักขันโธ.	เรียกว่า รูปขันธ์.

(พระธาตุกถา)

สังคะโห อะสังคะโห ;	การสงเคราะห์ การไม่สงเคราะห์ ;
สังคะหิเตนะ อะสังคะหิตัง ;	สิ่งที่ไม่สงเคราะห์เข้ากับสิ่งที่สงเคราะห์แล้ว ;
อะสังคะหิเตนะ สังคะหิตัง ;	สิ่งที่สงเคราะห์เข้ากับสิ่งที่สงเคราะห์ไม่ได้ ;
สังคะหิเตนะ สังคะหิตัง ;	สิ่งที่สงเคราะห์เข้ากับสิ่งที่สงเคราะห์ได้ ;
อะสังคะหิเตนะ อะสังคะหิตัง ;	สิ่งที่ไม่สงเคราะห์เข้ากับสิ่งที่สงเคราะห์ไม่ได้ ;

สัมปะโยโค วิปปะโยโค ;	การอยู่ด้วยกัน การพลัดพรากกัน ;
สัมปะยุตเตนะ วิปปะยุตตัง ;	การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก ;
วิปปะยุตเตนะ สัมปะยุตตัง ;	การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก ;
อะสังคะหิตัง.	จัดเป็นสิ่งที่สงเคราะห์ไม่ได้.

(พระปุคคลบัญญัติ)

ฉะปัญญัตติโย ;	บัญญัติหกคือ ;
ขันธะปัญญัตติ ;	ขันธะบัญญัติ ;
อายะตะนะปัญญัตติ ;	อายตนะบัญญัติ ;
ธาตุปัญญัตติ ;	ธาตุบัญญัติ ;
สัจจะปัญญัตติ ;	สัจจะบัญญัติ ;
อินทริยะปัญญัตติ ;	อินทรีย์บัญญัติ ;
ปุคคะละปัญญัตติ ;	บุคคลบัญญัติ ;

กิตตาวะตา ปุคคะลานัง ปุคคะละปัญญัตติ ;	บุคคลบัญญัติของบุคคลมีเท่าไหร่? ;
สะมะยะวิมุตโต อะสะมะยะวิมุตโต ;	ผู้พ้นในกาลบางคราว ผู้พ้นอย่างเด็ดขาด ;
กุปปะธัมโม อะกุปปะธัมโม ;	ผู้มีธรรมที่กำเริบได้ ผู้มีธรรมที่กำเริบไม่ได้ ;
ปะริหานะธัมโม อะปะริหานะธัมโม ;	ผู้มีธรรมที่เสื่อมได้ ผู้มีธรรมที่เสื่อมไม่ได้ ;
เจตะนาภัพโพ อะนุรักขะนาภัพโพ ;	ผู้มีธรรมที่ควรแก่เจตนา ผู้มีธรรมที่ควรแก่การรักษา ;

ปุถุชะโน โคตระภู ;	ผู้เป็นปุถุชน ผู้คร่อมโคตร ;
ภะยูปะระโต อะภะยูปะระโต ;	ผู้ละชั่วเพราะกลัว ผู้ละชั่วไม่ใช่เพราะกลัว ;
ภัพพาคะมะโน อะภัพพาคะมะโน ;	ผู้ไม่ถึงสิ่งที่ควร ผู้ถึงสิ่งที่ไม่ควร ;
นิยะโต อะนิยะโต ;	ผู้เที่ยง ผู้ไม่เที่ยง ;
ปะฏิปันนะโก ผะเลฏฐิโต ;	ผู้ปฏิบัติ ผู้ตั้งอยู่ในผล ;
อะระหา อะระหัตตายะ ปะฏิปันโน.	ผู้เป็นพระอรหันต์ ผู้ปฏิบัติเพื่อเป็นพระอรหันต์.

(พระกถาวัตถุ)

ปุคคะโล อุปะลัพภะติ สัจฉิกัตถะปะระมัตเถนาติ ;	เราค้นหาบุคคลไม่ได้ในปรมัตถ์ คือความหมายที่แท้จริง ;
อามันตา โย สัจฉิกัตโถ ปะระมัตโถ ตะโต โส ปุคคะโล, อุปะลัพภะติ สัจฉิกัตถะปะระมัตเถนาติ ;	ค้นหาบุคคลไม่ได้ในปรมัตถ์ คือความหมายที่แท้จริงอันใดมีอยู่ เราค้นหาบุคคลนั้นไม่ได้ในปรมัตถ์ ;
นะ เหวัง วัตตัพเพ อาชานาหิ นิคคะหัง ;	ท่านไม่ควรกล่าวอย่างนั้น ท่านจงรู้นิคหะเถิด ถ้าท่านค้นหาบุคคลได้ในปรมัตถ์ ;
หัญจิ ปุคคะโล อุปะลัพภะติ สัจฉิกัตถะ ปะระมัตเถนะ เตนะ วะตะเร วัตตัพเพ ;	โดยความหมายอันแท้จริงแล้ว ท่านควรกล่าวด้วยเหตุนั้นว่าปรมัตถ์ คือ ความหมายอันแท้จริงอันใดมีอยู่ เราค้นหาบุคคลนั้นไม่ได้ในปรมัตถ์ ;
โย สัจฉิกัตโถ ปะระมัตโถ ตะโต โส ปุคคะโล อุปะลัพภะติ สัจฉิกัตถะ ปะระมัตเถนาติ มิจฉา.	คำตอบของท่านที่ว่าปรมัตถ์ คือความหมายอันแท้จริงอันใดมีอยู่ เราค้นหาบุคคลนั้นได้ในปรมัตถ์ อันนั้นจึงผิด.

(พระยมก)

เย เกจิ กุสะลา ธัมมา ;	ธรรมบางเหล่าเป็นกุศล ;
สัพเพ เต กุสะละมูลา ;	ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดมีกุศลเป็นมูล ;
เย วา ปะนะ กุสะละมูลา ;	อีกอย่างหนึ่ง ธรรมเหล่าใดมีกุศลเป็นมูล ;
สัพเพ เต ธัมมา กุสะลา ;	ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดก็เป็นกุศล ;
เย เกจิ กุสะลา ธัมมา ;	ธรรมบางเหล่าเป็นกุศล ;
สัพเพ เต กุสะละมูเลนะ เอกะมูลา ;	ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดเป็นอันเดียวกับธรรมที่มีกุศลเป็นมูล ;
เย วา ปะนะ กุสะละมูเลนะ เอกะมูลา ;	อีกอย่างหนึ่ง ธรรมเหล่าใดมีมูลอันเดียวกับธรรมที่เป็นกุศล ;
สัพเพ เต ธัมมา กุสะลา.	ธรรมเหล่านั้นทั้งหมด เป็นกุศล.

(พระมหาปัฏฐาน)

เหตุปัจจะโย ;	ธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัย ;
อารัมมะณะปัจจะโย ;	ธรรมที่มีอารมณ์เป็นปัจจัย ;
อะธิปะติปัจจะโย ;	ธรรมที่มีอธิบดีเป็นปัจจัย ;
อะนันตะระปัจจะโย ;	ธรรมที่มีปัจจัยไม่มีอะไรคั่นในระหว่าง ;
สะมะนันตะระปัจจะโย ;	ธรรมที่มีปัจจัยมีที่สุดเสมอกัน ;
สะหะชาตะปัจจะโย ;	ธรรมที่เกิดพร้อมกับปัจจัย ;
อัญญะมัญญะปัจจะโย ;	ธรรมที่เป็นปัจจัยของกันและกัน ;
นิสสะยะปัจจะโย ;	ธรรมที่มีนิสัยเป็นปัจจัย ;
อุปะนิสสะยะปัจจะโย ;	ธรรมที่มีอุปนิสัยเป็นปัจจัย ;
ปุเรชาตะปัจจะโย ;	ธรรมที่มีการเกิดก่อนเป็นปัจจัย ;
ปัจฉาชาตะปัจจะโย ;	ธรรมที่มีการเกิดภายหลังเป็นปัจจัย ;
อาเสวะนะปัจจะโย ;	ธรรมที่มีการเสพเป็นปัจจัย ;
กัมมะปัจจะโย ;	ธรรมที่มีกรรมเป็นปัจจัย ;
วิปากะปัจจะโย ;	ธรรมที่มีวิบากเป็นปัจจัย ;

อาหาระปัจจะโย ;	ธรรมที่มีอาหารเป็นปัจจัย ;
อินทริยะปัจจะโย ;	ธรรมที่มีอินทรีย์เป็นปัจจัย ;
ฌานะปัจจะโย ;	ธรรมที่มีฌานเป็นปัจจัย ;
มัคคะปัจจะโย ;	ธรรมที่มีมรรคเป็นปัจจัย ;
สัมปะยุตตะปัจจะโย ;	ธรรมที่มีการประกอบเป็นปัจจัย ;
วิปปะยุตตะปัจจะโย ;	ธรรมที่ไม่มีการประกอบเป็นปัจจัย ;
อัตถิปัจจะโย ;	ธรรมที่มีปัจจัย ;
นัตถิปัจจะโย ;	ธรรมที่ไม่มีปัจจัย ;
วิคะตะปัจจะโย ;	ธรรมที่มีการอยู่ปราศจากเป็นปัจจัย ;
อะวิคะตะปัจจะโย.	ธรรมที่มีการอยู่ไม่ปราศจากเป็นปัจจัย.

(บังสุกุลตาย)

อะนิจจา วะตะ สังขารา ;	สังขารนี้ ไม่เที่ยงหนอ ;
อุปปาทะวะยะธัมมิโน ;	มีการเกิดขึ้นแล้ว ย่อมเสื่อมไปเป็นธรรมดา ;
อุปปัชชิตวานิรุชฌันติ ;	เมื่อเกิดขึ้น ย่อมดับไป ;
เตสัง วูปะสะโม สุโข.	ความเข้าไปสงบระงับแห่งสังขาร คือความคิดปรุงแต่งนี้เสียได้ ย่อมเป็นสุข ดังนี้.

(ธัมมสังคิณีมาติกา)

(หันทะ มะยัง ธัมมะสังคิณีมาติกะคาถาโย ภะณามะ เส.)

กุสะลา ธัมมา ;	ธรรมที่เป็นกุศล ก็มี ;
อะกุสะลา ธัมมา ;	ธรรมที่เป็นอกุศล ก็มี ;
อัพยากะตา ธัมมา ;	ธรรมที่ไม่เป็นทั้งกุศลและอกุศล ก็มี ;
สุขายะ เวทะนายะ สัมปะยุตตา ธัมมา ;	ธรรมที่ประกอบด้วยความรู้สึกเป็นสุข ก็มี ;
ทุกขายะ เวทะนายะ สัมปะยุตตา ธัมมา ;	ธรรมที่ประกอบด้วยความรู้สึกเป็นทุกข์ก็มี ;
อะทุกขะมะสุขายะ เวทะนายะ สัมปะยุตตา ธัมมา ;	ธรรมที่ประกอบด้วยความรู้สึกไม่สุข ไม่ทุกข์ ก็มี ;

วิปากาธัมมา ;	ธรรมที่เป็นผล ก็มี ;
วิปากะธัมมะธัมมา ;	ธรรมที่เป็นเหตุแห่งผล ก็มี ;
เนวะวิปากะนะวิปากะธัมมะธัมมา ;	ธรรมที่ทั้งไม่เป็นผล และไม่เป็นเหตุแห่งผล ก็มี ;
อุปาทินนุปาทานิยา ธัมมา ;	ธรรมที่ถูกยึดมั่น และเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น ก็มี ;
อะนุปาทินนุปาทานิยา ธัมมา ;	ธรรมที่ไม่ถูกยึดมั่น แต่เป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น ก็มี ;
อะนุปาทินนานุปาทานิยา ธัมมา ;	ธรรมที่ทั้งไม่ถูกยึดมั่น และไม่เป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น ก็มี ;
สังกิลิฏฐะสังกิเลสิกา ธัมมา ;	ธรรมที่เศร้าหมอง และเป็นที่ตั้งแห่งความเศร้าหมองได้ ก็มี ;
อะสังกิลิฏฐะสังกิเลสิกา ธัมมา ;	ธรรมที่ไม่เศร้าหมอง แต่เป็นที่ตั้งแห่งความเศร้าหมองได้ ก็มี ;
อะสังกิลิฏฐาสังกิเลสิกา ธัมมา ;	ธรรมที่ทั้งไม่เศร้าหมอง และไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเศร้าหมองได้ ก็มี ;
สะวิตักกะสะวิจารา ธัมมา ;	ธรรมที่มีวิตก คือ ความตรึก และมีวิจารคือความตรอง ก็มี ;
อะวิตักกะวิจาระมัตตา ธัมมา ;	ธรรมที่ไม่มีวิตก มีแต่วิจาร ก็มี ;
อะวิตักกาวิจารา ธัมมา ;	ธรรมที่ไม่มีทั้งวิตก และวิจาร ก็มี ;
ปีติสะหะคะตา ธัมมา ;	ธรรมที่เป็นไปพร้อมกับความเอิบอิ่มใจ ก็มี ;
สุขะสะหะคะตา ธัมมา ;	ธรรมที่เป็นไปพร้อมกับความสุข ก็มี ;
อุเปกขาสะหะคะตา ธัมมา ;	ธรรมที่เป็นไปพร้อมกับความวางเฉย ก็มี ;
ทัสสะเนนะปะหาตัพพา ธัมมา ;	ธรรมที่พึงละด้วยทัสสนะ ก็มี ;
ภาวะนายะ ปะหาตัพพา ธัมมา ;	ธรรมที่พึงละด้วยภาวนา ก็มี ;
เนวะ ทัสสะเนนะ นะ ภาวะนายะ ปะหาตัพพา ธัมมา ;	ธรรมที่ละมิได้ด้วยทั้งทัสสนะ และมิได้ด้วยภาวนาก็มี ;

ทัสสะเนนะ ปะหาตัพพะเหตุกา ธัมมา ;	ธรรมมีสาเหตุที่พึงละด้วยทัสสนะ ก็มี ;
ภาวะนายะ ปะหาตัพพะเหตุกา ธัมมา ;	ธรรมมีสาเหตุที่พึงละด้วยภาวนา ก็มี ;
เนวะ ทัสสะเนนะ นะ ภาวะนายะ ปะหาตัพพะเหตุกา ธัมมา ;	ธรรมมีสาเหตุที่ละมิได้ด้วยทั้งทัสสนะ และมิได้ด้วยภาวนา ก็มี ;
อาจะยะคามิโน ธัมมา ;	ธรรมที่นำไปสู่การสั่งสม ก็มี ;
อะปะจะยะคามิโน ธัมมา ;	ธรรมที่นำไปสู่ความปราศจากการสั่งสม ก็มี ;
เนวาจะยะคามิโน นาปะจะยะคามิโน ธัมมา ;	ธรรมที่ไม่นำไปทั้งสู่การสั่งสม และสู่ความปราศจากการสั่งสม ก็มี ;
เสกขา ธัมมา ;	ธรรมที่เป็นของอริยบุคคล ผู้ยังต้องศึกษาอยู่ ก็มี ;
อะเสกขา ธัมมา ;	ธรรมที่เป็นของผู้บรรลุอรหัตตผล ซึ่งไม่ต้องศึกษาแล้ว ก็มี ;
เนวะเสกขา นาเสกขา ธัมมา ;	ธรรมที่ไม่เป็นทั้งของผู้ยังต้องศึกษา และผู้ไม่ต้องศึกษา ก็มี ;
ปะริตตา ธัมมา ;	ธรรมที่มีถึงสภาวะยังเล็กน้อย ก็มี ;
มะหัคคะตา ธัมมา ;	ธรรมที่ถึงสภาวะใหญ่แล้ว ก็มี ;
อัปปะมาณา ธัมมา ;	ธรรมที่มีสภาวะประมาณมิได้ ก็มี ;
ปะริตตารัมมะณา ธัมมา ;	ธรรมที่มีสภาวะยังเล็กน้อยเป็นอารมณ์ ก็มี ;
มะหัคคะตารัมมะณา ธัมมา ;	ธรรมที่มีสภาวะใหญ่แล้วเป็นอารมณ์ ก็มี ;
อัปปะมาณารัมมะณา ธัมมา ;	ธรรมที่มีสภาวะอันประมาณมิได้เป็นอารมณ์ ก็มี ;
หีนา ธัมมา ;	ธรรมอย่างทราม ก็มี ;
มัชฌิมา ธัมมา ;	ธรรมอย่างกลาง ก็มี ;
ปะณีตา ธัมมา ;	ธรรมอย่างประณีต ก็มี ;
มิจฉัตตะนิยะตา ธัมมา ;	ธรรมที่แน่นอนฝ่ายผิด ก็มี ;
สัมมัตตะนิยะตา ธัมมา ;	ธรรมที่แน่นอนฝ่ายถูก ก็มี ;

อะนิยะตา ธัมมา ;	ธรรมที่ไม่แน่นอน ก็มี ;
มัคคารัมมะณา ธัมมา ;	ธรรมที่มีมรรคเป็นอารมณ์ ก็มี ;
มัคคะเหตุกา ธัมมา ;	ธรรมที่มีมรรคเป็นเหตุ ก็มี ;
มัคคาธิปะติโน ธัมมา ;	ธรรมที่มีมรรคเป็นประธาน ก็มี ;
อุปปันนา ธัมมา ;	ธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ก็มี ;
อะนุปปันนา ธัมมา ;	ธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้น ก็มี ;
อุปปาทิโน ธัมมา ;	ธรรมที่จักเกิดขึ้น ก็มี ;
อะตีตา ธัมมา ;	ธรรมที่เป็นอดีต ก็มี ;
อะนาคะตา ธัมมา ;	ธรรมที่เป็นอนาคต ก็มี ;
ปัจจุปปันนา ธัมมา ;	ธรรมที่เป็นปัจจุบัน ก็มี ;
อะตีตารัมมะณา ธัมมา ;	ธรรมที่มีอดีตเป็นอารมณ์ ก็มี ;
อะนาคะตารัมมะณา ธัมมา ;	ธรรมที่มีอนาคตเป็นอารมณ์ ก็มี ;
ปัจจุปปันนารัมมะณา ธัมมา ;	ธรรมที่มีปัจจุบันเป็นอารมณ์ ก็มี ;
อัชฌัตตา ธัมมา ;	ธรรมภายใน ก็มี ;
พะหิทธา ธัมมา ;	ธรรมภายนอก ก็มี ;
อัชฌัตตะพะหิทธา ธัมมา ;	ธรรมทั้งภายในและภายนอก ก็มี ;
อัชฌัตตารัมมะณา ธัมมา ;	ธรรมมีสภาวะภายในเป็นอารมณ์ ก็มี ;
พะหิทธารัมมะณา ธัมมา ;	ธรรมมีสภาวะภายนอกเป็นอารมณ์ ก็มี ;
อัชฌัตตะพะหิทธารัมมะณา ธัมมา ;	ธรรมมีสภาวะทั้งภายในและภายนอก เป็นอารมณ์ ก็มี ;
สะนิทัสสะนะสัปปะฏิฆา ธัมมา ;	ธรรมที่เห็นได้ และกระทบได้ ก็มี ;
อะนิทัสสะนะสัปปะฏิฆา ธัมมา ;	ธรรมที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ ก็มี ;
อะนิทัสสะนาปปะฏิฆา ธัมมา.	ธรรมทั้งที่เห็นไม่ได้ และกระทบไม่ได้ ก็มี.

บุคคล ๔ ประเภท

๑. **ไปไม่กลับ** หมายถึง อริยชนผู้สิ้นทุกข์ ผู้ไปถึงที่สุดของทุกข์แล้ว

๒. **หลับไม่ตื่น** หมายถึง กัลยาณชนผู้หลับใหลติดในสุขเวทนา ลาภ ยศ สรรเสริญ กิน กาม เกียรติ แม้จะเป็นผู้ดีของสังคม แต่ก็ไม่อาจพบทางสว่างของชีวิตได้,หรือหมายเอาพวกนักกรรมฐานที่คิดอยู่ในความสงบแบบสมถะ

๓. **ฟื้นไม่มี** หมายถึง ทุรชนผู้ทำอนันตริยกรรมจะไม่สามารถพัฒนาจิตตนสู่ความพ้นทุกข์ได้เลย

๔. **หนีไม่พ้น** หมายถึง ปุถุชนผู้เวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏย่อมไม่อาจหนีพ้นจากความ เกิด แก่ เจ็บ ตายได้

ภิกษุโอ้เอ้

ภิกษุทั้งหลาย ! มูลเหตุ ๘ อย่างเหล่านี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมเสีย สำหรับภิกษุ ผู้ยังไม่จบกิจแห่งการปฏิบัติเพื่อลุถึงนิพพาน มูลเหตุ ๘ อย่างได้แก่

๑. ความเป็นผู้พอใจในการทำงานก่อสร้าง

๒. ความเป็นผู้พอใจในการคุย

๓. ความเป็นผู้พอใจในการนอน

๔. ความเป็นผู้พอใจในการจับกลุ่มคลุกคลีกัน

๕. ความเป็นผู้ไม่ควบคุมตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ

๖. ความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในการกิน

๗. ความเป็นผู้พอใจในการกระทำเพื่อให้เกิดสัมผัส สนุกสบายทางกาย

๘. ความเป็นผู้พอใจในการขยายกิจการงานต่าง ๆ ให้โยกโย้โอ้เอ้เนิ่นช้า

ภิกษุทั้งหลาย ! มูลเหตุ ๘ อย่างเหล่านี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมเสีย สำหรับภิกษุ ผู้ไม่จบกิจแห่งการปฏิบัติเพื่อลุถึงนิพพาน.

---

* อฏฺฐก. องฺ. ๒๓/๓๔๓/๑๘๓

ภาค ๗
พระมหาสติปัฏฐานสูตร

เอวัมเม สุตัง ;	ข้าพเจ้า (พระอานนท์) ได้ฟังมาอย่างนี้ว่า;
เอกัง สะมะยัง ภะคะวา ;	ครั้งหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้า ;
กูรูสุ วิหะระติ ;	ประทับอยู่ในดินแดนแห่งหมู่ชนชาวกุรุทั้งหลาย ;
กัมมาสะธัมมัง นามะ กุรูนัง นิคะโม ;	นิคมแห่งชาวกุรุ ชื่อนิคมกัมมาสทัมมะ ;
ตัตระ โข ภะคะวา ภิกขู อามันเตสิ ภิกขะโวติ ;	ณ ที่นั่นเอง พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลาย ;
ภะทันเตติ เต ภิกขู ภะคะวะโต ปัจจัสโสสุง ภะคะวา เอตะทะโวจะ ;	ครั้นภิกษุทั้งหลายทูลขานว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ" ดังนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคจึงตรัสเนื้อความอันเป็นอุทเทสคือหัวข้อแห่งมหาสติปัฏฐานสูตร นี้ว่า ;
เอกายะโน อะยัง ภิกขะเว มัคโค ;	ภิกษุทั้งหลาย หนทางนี้ เป็นหนทางเพียงทางเดียว ;
สัตตานัง วิสุทธิยา ;	เพื่อความบริสุทธิ์หมดจด ของสัตว์ทั้งหลาย ;
โสกะปะริเทวานัง สะมะติกกะมายะ ;	เพื่อการก้าวล่วงเสียซึ่งความโศกและความร่ำไรรำพัน ;
ทุกขะโทมะนัสสานัง อัตถังคะมายะ ;	เพื่อความตั้งอยู่ไม่ได้แห่งทุกข์และโทมนัส ;
ญายัสสะ อะธิคะมายะ ;	เพื่อบรรลุธรรมอันสัตว์พึงรู้ ;
นิพพานัสสะ สัจฉิกิริยายะ ;	เพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง ;

ยะทิทัง จัตตาโร สะติปัฏฐานา ;	หนทางนี้คือ**สติปัฏฐานสี่** ;
กะตะเม จัตตาโร ;	สติปัฏฐานทั้งสี่คืออะไรเล่า? ;
อิธะ ภิกขะเว ภิกขุ ;	ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ ;
กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ ;	เป็นผู้มีปรกติเห็นกายในกายอยู่ ;
อาตาปี สัมปะชาโน สะติมา ;	เธอมีความเพียรเครื่องเผาบาป มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ ;
วิเนยยะ โลเก อะภิชฌาโทมะนัสสัง*;	นำความพอใจและความไม่พอใจในโลกออกเสียได้ เรียกว่า **กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ;**
เวทะนาสุ เวทะนานุปัสสี วิหะระติ ;	เป็นผู้มีปรกติเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ ;
อาตาปี สัมปะชาโน สะติมา ;	เธอมีความเพียรเครื่องเผาบาป มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ ;
วิเนยยะ โลเก อะภิชฌาโทมะนัสสัง ;	นำความพอใจและความไม่พอใจในโลกออกเสียได้ เรียกว่า **เวทนานุปัสสนาสติ-ปัฏฐาน ;**
จิตเต จิตตานุปัสสี วิหะระติ ;	เป็นผู้มีปรกติเห็นจิตในจิตอยู่ ;
อาตาปี สัมปะชาโน สะติมา ;	เธอมีความเพียรเครื่องเผาบาป มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ ;
วิเนยยะ โลเก อะภิชฌาโทมะนัสสัง ;	นำความพอใจและความไม่พอใจในโลกออกเสียได้ เรียกว่า **จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน ;**

อภิชฌา คือ ความเพ่งเล็งอย่างยิ่ง ด้วยอำนาจความโลภ ความหลง เป็นความรู้สึกฝ่ายบวก, กิเลสบวก.
โทมนัส คือ ความขัดใจด้วยอำนาจของความโกรธ ความหลง เป็นความรู้สึกฝ่ายลบ, กิเลสลบ.

ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	เป็นผู้มีปรกติเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ ;
อาตาปี สัมปะชาโน สะติมา ;	เธอมีความเพียรเครื่องเผาบาป มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ ;
วิเนยยะ โลเก อะภิชฌาโทมะนัสสัง.	นำความพอใจและความไม่พอใจในโลกออกเสียได้ เรียกว่า **ธัมมานุปัสสนาสติ - ปัฏฐาน.**

๑. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน

เห็นกายโดยลักษณะ ๖ อย่าง

(๑.๑ อานาปานะปัพพะ กำหนดรู้ลมหายใจ)

กะถัญจะ ภิกขะเว ภิกขุ	ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณา
กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ ;	เห็นกายในกายอยู่นั้น เป็นอย่างไรเล่า? ;
อิธะ ภิกขะเว ภิกขุ ;	ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ ;
อะรัญญะคะโต วา ;	ไปแล้วสู่ป่าก็ตาม ;
รุกขะมูละคะโต วา ;	หรือโคนไม้ก็ตาม ;
สุญญาคาระคะโต วา ;	หรือเรือนว่างก็ตาม ;
นิสีทะติ ปัลลังกัง อาภุชิตวา ;	ย่อมนั่งคู้ขาเข้ามาโดยรอบ ; (ขัดสมาธิ)
อุชุง กายัง ปะณิธายะ ;	ตั้งกายตรง ;
ปะริมุขัง สะติง อุปัฏฐะเปตวา ;	ดำรงสติเฉพาะหน้า ;
โส สะโตวา อัสสะสะติ ;	เธอเป็นผู้มีสติ นั่นเทียว ขณะหายใจเข้า,
สะโต ปัสสะสะติ ;	มีสติ ขณะหายใจออก ;
ทีฆัง วา อัสสะสันโต ;	เมื่อหายใจเข้ายาว ;
ทีฆัง อัสสะสามีติ ปะชานาติ ;	ก็รู้ชัดว่า เราหายใจเข้ายาว ;
ทีฆัง วา ปัสสะสันโต ;	เมื่อหายใจออกยาว ;
ทีฆัง ปัสสะสามีติ ปะชานาติ ;	ก็รู้ชัดว่า เราหายใจออกยาว ;

รัสสัง วา อัสสะสันโต ;	เมื่อหายใจเข้าสั้น ;
รัสสัง อัสสะสามีติ ปะชานาติ ;	ก็รู้ชัดว่า เราหายใจเข้าสั้น ;
รัสสัง วา ปัสสะสันโต ;	เมื่อหายใจออกสั้น ;
รัสสัง ปัสสะสามีติ ปะชานาติ ;	ก็รู้ชัดว่า เราหายใจออกสั้น ;
สัพพะกายะปะฏิสังเวที อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;	เธอย่อมศึกษาว่า เราจักเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งกายทั้งปวง ขณะหายใจเข้า ;
สัพพะกายะปะฏิสังเวที ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;	เธอย่อมศึกษาว่า เราจักเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งกายทั้งปวง ขณะหายใจออก ;
ปัสสัมภะยัง กายะสังขารัง อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;	เธอย่อมศึกษาว่า เราทำกายสังขาร (คือลมหายใจเข้า-ออก) ให้สงบระงับอยู่ ขณะหายใจเข้า ;
ปัสสัมภะยัง กายะสังขารัง ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;	เธอย่อมศึกษาว่า เราทำกายสังขารให้สงบระงับอยู่ ขณะหายใจออก*;
ปีติปะฏิสังเวที อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;	เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งปีติ ขณะหายใจเข้า ;
ปีติปะฏิสังเวที ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;	เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งปีติ ขณะหายใจออก ;
สุขะปะฏิสังเวที อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;	เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งสุข ขณะหายใจเข้า ;
สุขะปะฏิสังเวที ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;	เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งสุข ขณะหายใจออก ;

* อานาปานสติ ในมหาสติปัฏฐานสูตร มีอยู่ ๒ หมวดเท่านี้, หมวดที่ ๓-๑๖ นั้น ยกมาจาก อานาปานสติสูตร, คิริมานันทสูตร (อาพาธสูตร)

จิตตะสังขาระปะฏิสังเวที อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;
เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งจิตปรุงแต่ง ขณะหายใจเข้า ;

จิตตะสังขาระปะฏิสังเวที ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;
เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งจิตปรุงแต่ง ขณะหายใจออก ;

ปัสสัมภะยัง จิตตะสังขารัง อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;
เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตปรุงแต่งให้สงบระงับอยู่ ขณะหายใจเข้า ;

ปัสสัมภะยัง จิตตะสังขารัง ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;
เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตปรุงแต่งให้สงบระงับอยู่ ขณะหายใจออก ;

จิตตะปะฏิสังเวที อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;
เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งจิต ขณะหายใจเข้า ;

จิตตะปะฏิสังเวที ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;
เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งจิต ขณะหายใจออก ;

อะภิปปะโมจะยัง จิตตัง อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;
เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตให้ปราโมทย์ยิ่งอยู่ ขณะหายใจเข้า ;

อะภิปปะโมจะยัง จิตตัง ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;
เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตให้ปราโมทย์ยิ่งอยู่ ขณะหายใจออก ;

สะมาทะหัง จิตตัง อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;
เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตให้ตั้งมั่นอยู่ ขณะหายใจเข้า ;

สะมาทะหัง จิตตัง ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;
เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตให้ตั้งมั่นอยู่ ขณะหายใจออก ;

วิโมจะยัง จิตตัง อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;
เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตให้ปล่อยวางอยู่ ขณะหายใจเข้า ;

วิโมจะยัง จิตตัง ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;	เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตให้ปล่อยวางอยู่ ขณะหายใจออก ;
อะนิจจานุปัสสี อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;	เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้ตามเห็นซึ่งความไม่เที่ยงอยู่ ขณะหายใจเข้า ;
อะนิจจานุปัสสี ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;	เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้ตามเห็นซึ่งความไม่เที่ยงอยู่ ขณะหายใจออก ;
วิราคานุปัสสี อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;	เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้ตามเห็นซึ่งความจางคลายอยู่ ขณะหายใจเข้า ;
วิราคานุปัสสี ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;	เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้ตามเห็นซึ่งความจางคลายอยู่ ขณะหายใจออก ;
นิโรธานุปัสสี อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;	เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้ตามเห็นซึ่งความดับไม่เหลืออยู่ ขณะหายใจเข้า ;
นิโรธานุปัสสี ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;	เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้ตามเห็นซึ่งความดับไม่เหลืออยู่ ขณะหายใจออก ;
ปะฏินิสสัคคานุปัสสี อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;	เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้ตามเห็นซึ่งความสลัดคืนอยู่ ขณะหายใจเข้า ;
ปะฏินิสสัคคานุปัสสี ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ;	เธอย่อมศึกษาว่า เราเป็นผู้ตามเห็นซึ่งความสลัดคืนอยู่ ขณะหายใจออก ;
เสยยะถาปิ ภิกขะเว ทักโข ภะมะกาโร วา ภะมะการันเตวาสี วา ;	ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนนายช่างกลึงหรือลูกมือของนายช่างกลึงผู้ชำนาญ ;
ฑีฆัง วา อัญฉันโต ฑีฆัง อัญฉามีติ ปะชานาติ ;	เมื่อชักเชือกกลึงยาว ก็รู้ชัดว่าเราชักเชือกกลึงยาว ;

รัสสัง วา อัญฉันโต รัสสัง อัญฉามีติ ปะชานาติ ;
เอวะเมวะ โข ภิกขะเว ภิกขุ ;

เมื่อชักเชือกกลึงสั้น ก็รู้ชัดว่าเราชักเชือกกลึงสั้น ;
ภิกษุทั้งหลาย ฉันใดก็ฉันนั้น ;

อิติ อัชฌัตตัง วา กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ ;
พะหิทธา วา กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ ;
อัชฌัตตะพะหิทธา วา กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ ;

ด้วยอาการอย่างนี้ ที่ภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นกายในกาย อันเป็นภายในบ้าง ;
ในกาย อันเป็นภายนอกบ้าง ;
ในกาย ทั้งอันเป็นภายในและภายนอกบ้าง ;

สะมุทะยะธัมมานุปัสสี วา กายัสมิง วิหะระติ ;
วะยะธัมมานุปัสสี วา กายัสมิง วิหะระติ ;
สะมุทะยะวะยะธัมมานุปัสสี วา กายัสมิง วิหะระติ ;

และเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรม อันเป็นเหตุเกิดขึ้นในกายนี้บ้าง ;
เห็นธรรม อันเป็นเหตุเสื่อมไปในกายนี้บ้าง ;
เห็นธรรม ทั้งอันเป็นเหตุเกิดขึ้นและเสื่อมไปในกายนี้บ้าง ;

อัตถิ กาโยติ วา ปะนัสสะ สะติ ปัจจุปัฏฐิตา โหติ ;
ยาวะ เทวะ ญาณะมัตตายะ ;
ปะติสสะติมัตตายะ ;
อะนิสสิโต จะ วิหะระติ ;
นะ จะ กิญจิ โลเก อุปาทิยะติ ;

ก็แหละสติ คือความระลึกว่า "กายมีอยู่" ดังนี้ ของเธอนั้น เป็นสติที่เธอดำรงไว้ ;
เพียงเพื่อรู้ ;
เพียงเพื่ออาศัยระลึก ;
ที่แท้เธอเป็นผู้ที่ตัณหาและทิฏฐิอาศัยไม่ได้ ;
เธอไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลกนี้ ;

เอวัมปิ ภิกขะเว ภิกขุ กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ.

ภิกษุทั้งหลายแม้อย่างนี้ก็ชื่อว่าภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นกายในกายอยู่.

(๑.๒ อิริยาปะถะปัพพะ กำหนดรู้อิริยาบถใหญ่)

ปุนะ จะปะรัง ภิกขะเว ภิกขุ ;	ภิกษุทั้งหลาย อย่างอื่นยังมีอยู่อีก ;
คัจฉันโต วา คัจฉามีติ ปะชานาติ ;	ภิกษุเมื่อเดินอยู่ ย่อมรู้ชัดว่า "เราเดินอยู่" ;
ฐิโต วา ฐิโตมหีติ ปะชานาติ ;	เมื่อยืน ย่อมรู้ชัดว่า "เรายืนอยู่" ;
นิสินโน วา นิสินโนมหีติ ปะชานาติ ;	เมื่อนั่ง ย่อมรู้ชัดว่า "เรานั่งอยู่" ;
สะยาโน วา สะยาโนมหีติ ปะชานาติ ;	เมื่อนอน ย่อมรู้ชัดว่า "เรานอนอยู่" ;
ยะถา ยะถา วา ปะนัสสะ กาโย ปะณิหิโต โหติ ;	เธอตั้งกายไว้ด้วยอาการอย่างใด ๆ ;
ตะถา ตะถา นัมปะชานาติ ;	ย่อมรู้ทั่วถึงกายนั้น ด้วยอาการอย่างนั้น ๆ ;
อิติ อัชฌัตตัง วา กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ ;	ด้วยอาการอย่างนี้ ที่ภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นกายในกาย อันเป็นภายในบ้าง ;
พะหิทธา วา กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ ;	ในกาย อันเป็นภายนอกบ้าง ;
อัชฌัตตะพะหิทธา วา กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ ;	ในกาย ทั้งอันเป็นภายในและภายนอกบ้าง ;
สะมุทะยะธัมมานุปัสสี วา กายัสมิง วิหะระติ ;	และเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรม อันเป็นเหตุเกิดขึ้นในกายนี้บ้าง ;
วะยะธัมมานุปัสสี วา กายัสมิง วิหะระติ ;	เห็นธรรมอันเป็นเหตุเสื่อมไปในกายนี้บ้าง ;
สะมุทะยะวะยะธัมมานุปัสสี วา กายัสมิง วิหะระติ ;	เห็นธรรมทั้งอันเป็นเหตุเกิดขึ้นและเสื่อมไปในกายนี้บ้าง ;
อัตถิ กาโยติ วา ปะนัสสะ สะติ ปัจจุปัฏฐิตา โหติ ;	ก็แหละสติ คือความระลึกว่า "กายมีอยู่" ดังนี้ ของเธอนั้น เป็นสติที่เธอดำรงไว้ ;
ยาวะเทวะ ญาณะมัตตายะ ;	เพียงเพื่อรู้ ;
ปะติสสะติมัตตายะ ;	เพียงเพื่ออาศัยระลึก ;
อะนิสสิโต จะ วิหะระติ ;	ที่แท้ เธอเป็นผู้ที่ตัณหาและทิฏฐิอาศัยไม่ได้ ;

นะ จะ กิญจิ โลเก อุปาทิยะติ ; เอวัมปิ ภิกขะเว ภิกขุ กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ.

เธอไม่ยึดมั่นอะไร ๆ ในโลกนี้ ; ภิกษุทั้งหลาย แม้อย่างนี้ ก็ชื่อว่าภิกษุเป็นผู้มีปรกติ พิจารณาเห็นกายในกายอยู่.

(๑.๓ สัมปะชัญญะปัพพะ กำหนดรู้อิริยาบถย่อย)

ปุนะ จะปะรัง ภิกขะเว ภิกขุ ;

ภิกษุทั้งหลาย อย่างอื่นยังมีอยู่อีก ;

อะภิกกันเต ปะฏิกกันเต สัมปะชานะการี โหติ ;

ภิกษุย่อมเป็นผู้มีปรกติทำความรู้สึกตัวทั่วพร้อมในการก้าวไปข้างหน้า ในการถอยกลับมาข้างหลัง ;

อาโลกิเต วิโลกิเต สัมปะชานะการี โหติ ;

เป็นผู้มีปรกติทำความรู้สึกตัวทั่วพร้อมในการแลดู การเหลียวดู ;

สัมมิญชิเต ปาสาริเต สัมปะชานะการี โหติ ;

เป็นผู้มีปรกติทำความรู้สึกตัวทั่วพร้อมในการคู้ การเหยียดอวัยวะ ;

สังฆาฏิ ปัตตะ จีวะระ ธาระเณ สัมปะชานะการี โหติ ;

เป็นผู้มีปรกติทำความรู้สึกตัวทั่วพร้อมในการทรงสังฆาฏิ บาตร จีวร ;

อะสิเต ปีเต ขายิเต สายิเต สัมปะชานะการี โหติ ;

เป็นผู้มีปรกติทำความรู้สึกตัวทั่วพร้อมในการกิน การดื่ม การเคี้ยว การลิ้ม ;

อุจจาระปัสสาวะ กัมเม สัมปะชานะการี โหติ ;

เป็นผู้มีปรกติทำความรู้สึกตัวทั่วพร้อมในการถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ ;

คะเต ฐิเต นิสินเน สุตเต ชาคะริเต ภาสิเต ตุณหีภาเว สัมปะชานะการี โหติ ;

เป็นผู้มีปรกติทำความรู้สึกตัวทั่วพร้อมในการไป การหยุด การนั่ง การหลับ การตื่น การพูด การนิ่ง ;

อิติ อัชฌัตตัง วา กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ ;

ด้วยอาการอย่างนี้ ที่ภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นกายในกาย อันเป็นภายในบ้าง ;

พะหิทธา วา กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ ;

ในกาย อันเป็นภายนอกบ้าง ;

อัชฌัตตะพะหิทธา วา กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ ; ในกาย ทั้งอันเป็นภายในและภายนอกบ้าง ;

สะมุทะยะธัมมานุปัสสี วา กายัสมิง วิหะระติ ; และเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรม อันเป็นเหตุเกิดขึ้น ในกายนี้บ้าง ;

วะยะธัมมานุปัสสี วา กายัสมิง วิหะระติ ; เห็นธรรม อันเป็นเหตุเสื่อมไปในกายนี้บ้าง ;

สะมุทะยะวะยะธัมมานุปัสสี วา กายัสมิง วิหะระติ ; เห็นธรรมทั้งอันเป็นเหตุเกิดขึ้นและเสื่อมไปในกายนี้บ้าง ;

อัตถิ กาโยติ วา ปะนัสสะ สะติ ปัจจุปัฏฐิตา โหติ ; ก็แหละสติคือความระลึกว่า “กายมีอยู่” ดังนี้ ของเธอนั้น เป็นสติที่เธอดำรงไว้ ;

ยาวะเทวะ ญาณะมัตตายะ ; เพียงเพื่อรู้ ;

ปะติสสะติมัตตายะ ; เพียงเพื่ออาศัยระลึก ;

อะนิสสิโต จะ วิหะระติ ; ที่แท้ เธอเป็นผู้ที่ตัณหาและทิฏฐิอาศัยไม่ได้ ;

นะ จะ กิญจิ โลเก อุปาทิยะติ ; เธอไม่ยึดมั่นอะไร ๆ ในโลกนี้ ;

เอวัมปิ ภิกขะเว ภิกขุ กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ. ภิกษุทั้งหลาย แม้อย่างนี้ ก็ชื่อว่าภิกษุผู้มีปรกติพิจารณา เห็นกายในกายอยู่.

(๑.๔ ปฏิกูลปัพพะ กำหนดรู้ปฏิกูลในกาย ๓๑ อย่าง)

ปุนะ จะปะรัง ภิกขะเว ภิกขุ ; ภิกษุทั้งหลาย อย่างอื่นยังมีอยู่อีก ;

อิมะเมวะ กายัง อุทธัง ปาทะตะลา ; ภิกษุพิจารณาเห็นกายนี้แล จากพื้นเท้าขึ้นไปสู่เบื้องบน ;

อะโธ เกสะมัตถะกา ตะจะปะริยันตัง ; จากปลายผมลงมาในเบื้องต่ำอันมีหนังหุ้มอยู่โดยรอบ ;

ปูรันนานัปปะการัสสะ อะสุจิโน ปัจจะเวกขะติ ; เต็มไปด้วยของไม่สะอาด มีประการต่าง ๆ ว่า ;

อัตถิ อิมัสมิง กาเย ;	ในร่างกายนี้มี ;
เกสา โลมา นะขา ทันตา ตะโจ ;	ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ;
มังสัง นะหารู อัฏฐี อัฏฐิมิญชัง วักกัง ;	เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม ;
หะทะยัง ยะกะนัง กิโลมะกัง ปีหะกัง ปัปผาสัง ;	หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ;
อันตัง อันตะคุณัง อุทะริยัง กะรีสัง ;	ไส้ใหญ่ ไส้น้อย อาหารใหม่ อาหารเก่า ;
ปิตตัง เสมหัง ปุพโพ โลหิตัง เสโท เมโท ;	น้ำดี เสลด น้ำเหลือง เลือด เหงื่อ มันข้น ;
อัสสุ วะสา เขโฬ สิงฆาณิกา ละสิกา มุตตันติ ;	น้ำตา มันเหลว น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มูตร ดังนี้ ;
เสยยะถาปิ ภิกขะเว อุภะโตมุขา มูโตฬี ;	ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเสมือนไถ้มีปากสองข้าง ;
ปูรา นานาวิหิตัสสะ ธัญญัสสะ เสยยะถีทัง ;	เต็มไปด้วยธัญญาชาติมีสิ่งต่าง ๆ กล่าวคือ ;
สาลีนัง วีหีนัง มุคคานัง ;	ข้าวสาลี ข้าวเปลือก ถั่วเขียว ;
มาสานัง ติลานัง ตัณฑุลานัง ;	ถั่วราชมาส งา ข้าวสาร ;
ตะเมนัง จักขุมา ปุริโส มุญจิตวา ปัจจะเวกเขยยะ ;	บุรุษผู้มีตาดีแก้ไถ้นั้นออกแล้ว พิจารณาเห็นได้ว่า ;
อิเม สาลี อิเม วีหี อิเม มุคคา ;	พวกนี้ข้าวสาลี พวกนี้ข้าวเปลือก พวกนี้ถั่วเขียว ;
อิเม มาสา อิเม ติลา อิเม ตัณฑุลาติ ;	พวกนี้ถั่วราชมาส พวกนี้งา พวกนี้ข้าวสาร ;
เอวะเมวะ โข ภิกขะเว ภิกขุ ;	ภิกษุทั้งหลาย ฉันใดก็ฉันนั้น ;
อิติ อัชฌัตตัง วา กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ ;	ด้วยอาการอย่างนี้ ที่ภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นกายในกาย อันเป็นภายในบ้าง ;
พะหิทธา วา กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ ;	ในกาย อันเป็นภายนอกบ้าง ;
อัชฌัตตะพะหิทธา วา กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ ;	ในกาย ทั้งอันเป็นภายในและภายนอกบ้าง ;

สะมุทะยะธัมมานุปัสสี วา กายัสมิง วิหะระติ ;	และเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรม อันเป็นเหตุเกิดขึ้น ในกายนี้บ้าง ;
วะยะธัมมานุปัสสี วา กายัสมิง วิหะระติ ;	เห็นธรรมอันเป็นเหตุเสื่อมไป ในกายนี้บ้าง ;
สะมุทะยะวะยะธัมมานุปัสสี วา กายัสมิง วิหะระติ ;	เห็นธรรมทั้งอันเป็นเหตุเกิดขึ้นและเสื่อมไปในกายนี้บ้าง ;
อัตถิ กาโยติ วา ปะนัสสะ สะติ ปัจจุปัฏฐิตา โหติ ;	ก็แหละสติ คือความระลึกว่า "กายมีอยู่" ดังนี้ของเธอนั้น เป็นสติที่เธอดำรงไว้ ;
ยาวะเทวะ ญาณะมัตตายะ ;	เพียงเพื่อรู้ ;
ปะติสสะติมัตตายะ ;	เพียงเพื่ออาศัยระลึก ;
อะนิสสิโต จะ วิหะระติ ;	ที่แท้ เธอเป็นผู้ที่ตัณหาและทิฏฐิอาศัยไม่ได้ ;
นะ จะ กิญจิ โลเก อุปาทิยะติ ;	เธอไม่ยึดมั่นอะไร ๆ ในโลกนี้ ;
เอวัมปิ ภิกขะเว ภิกขุ กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ.	ภิกษุทั้งหลาย แม้อย่างนี้ ก็ชื่อว่าภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นกายในกายอยู่.

(๑.๕ ธาตุปัพพะ กำหนดรู้ธาตุ ๔ อย่าง)

ปุนะ จะปะรัง ภิกขะเว ภิกขุ ;	ภิกษุทั้งหลาย อย่างอื่นยังมีอยู่อีก ;
อิมะเมวะ กายัง ยะถาฐิตัง ยะถาปะณิหิตัง ;	ภิกษุย่อมพิจารณากายอันตั้งอยู่ ดำรงอยู่ตามปรกตินี้แล้ว ;
ธาตุโส ปัจจะเวกขะติ ;	โดยความเห็นเป็นธาตุว่า ;
อัตถิ อิมัสมิง กาเย ;	ในร่างกายนี้มี ;
ปะฐะวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตูติ ;	ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ดังนี้ ;
เสยยะถาปิ ภิกขะเว ทักโข โคฆาตะโก วา ;	ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนคนฆ่าโค ;

โคฆาตะกันเตวาสี วา ;	หรือลูกมือของคนฆ่าโคผู้ชำนาญ ;
คาวิง วะธิตวา ;	ฆ่าโคแล้ว ;
จาตุมมะหาปะเถ วิละโส ปะฏิวิภะชิตวา นิสินโน อัสสะ ;	นั่งแบ่งออกเป็นส่วน ๆ ที่หนทางสี่แยก ;
เอวะเมวะ โข ภิกขะเว ภิกขุ ;	ภิกษุทั้งหลาย ฉันใดก็ฉันนั้น ;
อิมะเมวะ กายัง ยะถาฐิตัง ยะถา ปะณิหิตัง ธาตุโส ปัจจะเวกขะติ ;	ที่ภิกษุย่อมพิจารณาเห็นกาย อันตั้งอยู่ ดำรงอยู่ตามปรกตินี้แล โดยความเป็นธาตุว่า ;
อัตถิ อิมัสมิง กาเย ;	มีอยู่ในกายนี้ ;
ปะฐะวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตูติ ;	ทั้งธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ดังนี้ ;
อิติ อัชฌัตตัง วา กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ ;	ด้วยอาการอย่างนี้ ที่ภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นกายในกาย อันเป็นภายในบ้าง ;
พะหิทธา วา กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ ;	ในกาย อันเป็นภายนอกบ้าง ;
อัชฌัตตะพะหิทธา วา กาเยนุปัสสี วิหะระติ ;	ในกาย ทั้งอันเป็นภายในและภายนอกบ้าง ;
สะมุทะยะธัมมานุปัสสี วา กายัสมิ วิหะระติ ;	และเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรม อันเป็นเหตุเกิดขึ้นในกายนี้บ้าง ;
วะยะธัมมานุปัสสี วา กายัสมิง วิหะระติ ;	เห็นธรรม อันเป็นเหตุเสื่อมไปในกายนี้บ้าง ;
สะมุทะยะวะยะธัมมานุปัสสี วา กายัสมิง วิหะระติ ;	เห็นธรรม ทั้งอันเป็นเหตุเกิดขึ้นและเสื่อมไปในกายนี้บ้าง ;
อัตถิ กาโยติ วา ปะนัสสะ สะติ ปัจจุปัฏฐิตา โหติ ;	ก็แหละสติ คือความระลึกว่า "กายมีอยู่" ดังนี้ ของเธอนั้น เป็นสติที่เธอดำรงไว้ ;

ยาวะเทวะ ญาณะมัตตายะ ;	เพียงเพื่อรู้ ;
ปะติสสะติมัตตายะ ;	เพียงเพื่ออาศัยระลึก ;
อะนิสสิโต จะ วิหะระติ ;	ที่แท้ เธอเป็นผู้ที่ตัณหาและทิฏฐิอาศัยไม่ได้ ;
นะ จะ กิญจิ โลเก อุปาทิยะติ ;	เธอไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลกนี้ ;
เอวัมปิ ภิกขะเว ภิกขุ กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ.	ภิกษุทั้งหลาย แม้อย่างนี้ก็ชื่อว่าภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นกายในกายอยู่.

(๑.๖ นะวะสีถิกาปัพพะ กำหนดรู้ซากศพทั้ง ๙)

ปุนะ จะปะรัง ภิกขะเว ภิกขุ ;	ภิกษุทั้งหลาย อย่างอื่นยังมีอยู่อีก ;
เสยยะถาปิ ปัสเสยยะ สะรีรัง ;	ภิกษุทั้งหลายเหมือนกับว่าเห็นซากศพ ; (สรีระ)
สีวะถิกายะ ฉัฑฑิตัง ;	ที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า ที่ทิ้งศพ ;
เอกาหะมะตัง วา ทวีหะมะตัง วา ตีหะมะตัง วา ;	ตายแล้วหนึ่งวันบ้าง สองวันบ้าง สามวันบ้าง ;
อุทธุมาตะกัง วีนีละกัง วิปุพพะกะชาตัง ;	กำลังขึ้นอืด มีสีเขียวน่าเกลียด มีหนองไหล น่าเกลียด ฉันใด ;
โส อิมะเมวะ กายัง อุปะสังหะระติ ;	เธอพึงน้อมเข้าไปเปรียบกับกายว่า ;
อะยัมปิ โข กาโย ;	แม้กายนี้แล ;
เอวัง ธัมโม ;	ก็มีธรรมดาเป็นอย่างนี้ ;
เอวัง ภาวี ;	มีภาวะเป็นอย่างนี้ ;
เอวัง อะนะตีโตติ ;	ไม่ล่วงพ้นจากความเป็นอย่างนี้ไปได้ ดังนี้ ;
ฯลฯ	ฯลฯ

สีวะถิกายะ ฉัฑฑิตัง ;	ที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า ที่ทิ้งศพ ;
กาเกหิ วา ขัชชะมานัง ;	อันฝูงกาบ้าง เจาะกินอยู่ ;
คิชเฌหิ วา ขัชชะมานัง ;	อันฝูงนกตะกรุมบ้าง จิกกินอยู่ ;
กุละเลหิ วา ขัชชะมานัง ;	อันฝูงแร้งบ้าง เจาะกินอยู่ ;
สุวาเณหิ วา ขัชชะมานัง ;	อันฝูงสุนัขบ้าง กัดกินอยู่ ;
สิงคาเลหิ วา ขัชชะมานัง ;	อันฝูงสุนัขจิ้งจอกบ้าง กัดกินอยู่ ;
วิวิเธหิ วา ปาณะกะชาเตหิ	อันหมู่หนอนต่างชนิดบ้าง
ขัชชะมานัง ;	บ่อนกินอยู่ ฉันใด ;
ฯลฯ	ฯลฯ

สีวะถิกายะ ฉัฑฑิตัง ;	ที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า ที่ทิ้งศพ ;
อัฏฐิสังขะลิกัง ;	เป็นโครงกระดูก ;
สะมังสะโลหิตัง ;	มีเนื้อและเลือด ;
นะหารุสัมพันธัง ;	ยังมีเอ็นเป็นเครื่องรึงรัดอยู่ ฉันใด ;
ฯลฯ	ฯลฯ

สีวะถิกายะ ฉัฑฑิตัง ;	ที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า ที่ทิ้งศพ ;
อัฏฐิสังขะลิกัง ;	เป็นโครงกระดูก ;
นิมมังสะโลหิตะมักขิตัง ;	ปราศจากเนื้อ แต่ยังมีเลือดเปื้อนอยู่ ;
นะหารุสัมพันธัง ;	ยังมีเอ็นเป็นเครื่องรึงรัดอยู่ ฉันใด ;
ฯลฯ	ฯลฯ

สีวะถิกายะ ฉัฑฑิตัง ;	ที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า ที่ทิ้งศพ ;
อัฏฐิสังขะลิกัง ;	เป็นโครงกระดูก ;
อะปะคะตะมังสะโลหิตัง ;	ปราศจากเนื้อและเลือดแล้ว ;
นะหารุสัมพันธัง ;	ยังมีเอ็นเป็นเครื่องรึงรัดอยู่ ฉันใด ;
ฯลฯ	ฯลฯ

สีวะถิกายะ ฉัฑฑิตัง ;	ที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า ที่ทิ้งศพ ;
อัฏฐิกานิ ;	เป็นโครงกระดูก ;
อะปะคะตะนะหารุสัมพันธานิ ;	ไม่มีเอ็นรึงรัดแล้ว ;
ทิสาวิทิสา วิกขิตตานิ ;	กระจัดกระจายไปในทิศทางต่างๆ ;
อัญเญนะ หัตถัฏฐิกัง อัญเญนะ ปาทัฏฐิกัง ;	กระดูกมือไปทาง กระดูกเท้าไปทาง ;
อัญเญนะ ชังฆัฏฐิกัง อัญเญนะ อูรัฏฐิกัง ;	กระดูกแข้งไปทาง กระดูกขาไปทาง ;
อัญเญนะ กะฏิฏฐิกัง อัญเญนะ ปิฏฐิกัณฏะกัฏฐิกัง ;	กระดูกสะเอวไปทาง กระดูกสันหลังไปทาง ;
อัญเญนะ ผาสุกัฏฐิกัง อัญเญนะ อุรัฏฐิกัง ;	กระดูกซี่โครงไปทาง กระดูกหน้าอกไปทาง ;
อัญเญนะ พาหุฏฐิกัง อัญเญนะ อังสัฏฐิกัง ;	กระดูกแขนไปทาง กระดูกไหล่ไปทาง ;
อัญเญนะ คีวัฏฐิกัง อัญเญนะ หะนุฏฐิกัง ;	กระดูกคอไปทาง กระดูกคางไปทาง ;
อัญเญนะ ทันตัฏฐิกัง อัญเญนะ สีสะกะฏาหัง ;	กระดูกฟันไปทาง กะโหลกศีรษะไปทางฉันใด ;
ฯลฯ	ฯลฯ
สีวะถิกายะ ฉัฑฑิตัง ;	ที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า ที่ทิ้งศพ ;
อัฏฐิกานิ ;	เป็นชิ้นกระดูกทั้งหลาย ;
เสตานิ สังขะวัณณุปะนิกานิ ;	มีสีขาวเปรียบด้วยสีสังข์ ฉันใด ;
ฯลฯ	ฯลฯ
สีวะถิกายะ ฉัฑฑิตัง ;	ที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า ที่ทิ้งศพ ;
อัฏฐิกานิ ;	เป็นชิ้นกระดูกทั้งหลาย ;
ปุญชะกิตานิ เตโรวัสสิกานิ ;	เป็นกองๆ เรี่ยราดอยู่นานเกินกว่าปีหนึ่งฉันใด ;
ฯลฯ	ฯลฯ

สีวะถิกายะ ฉัฑฑิตัง ;	ที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า ที่ทิ้งศพ ;
อัฏฐิกานิ ;	เป็นกระดูกทั้งหลาย ;
ปูตีนิ จุณณะกะชาตานิ ;	เปื่อยเป็นผงละเอียด ฉันใด ;
โส อิมะเมวะ กายัง อุปะสังหะระติ ;	เธอพึงน้อมเข้าไปเปรียบกับกายว่า ;
อะยัมปิ โข กาโย ;	แม้กายนี้แล ;
เอวัง ธัมโม ;	ก็มีธรรมดาเป็นอย่างนี้ ;
เอวัง ภาวี ;	มีภาวะเป็นอย่างนี้ ;
เอวัง อะนะตีโตติ ;	ไม่ล่วงพ้นความเป็นอย่างนี้ไปได้ ดังนี้ ;
อิติ อัชฌัตตัง วา กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ ;	ด้วยอาการอย่างนี้ ที่ภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นกายในกาย อันเป็นภายในบ้าง ;
พะหิทธา วา กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ ;	ในกาย อันเป็นภายนอกบ้าง ;
อัชฌัตตะพะหิทธา วา กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ ;	ในกาย ทั้งอันเป็นภายในและภายนอกบ้าง ;
สะมุทะยะธัมมานุปัสสี วา กายัสมิง วิหะระติ ;	และเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมอันเป็นเหตุเกิดขึ้น ในกายนี้บ้าง ;
วะยะธัมมานุปัสสี วา กายัสมิง วิหะระติ ;	เห็นธรรม อันเป็นเหตุเสื่อมไป ในกายนี้บ้าง ;
สะมุทะยะวะยะธัมมานุปัสสี วา กายัสมิง วิหะระติ ;	เห็นธรรม ทั้งอันเป็นเหตุเกิดขึ้นและเสื่อมไปในกายนี้บ้าง ;
อัตถิ กาโยติ วา ปะนัสสะ สะติ ปัจจุปัฏฐิตา โหติ ;	ก็แหละสติ คือความระลึกว่า “กายมีอยู่” ดังนี้ ของเธอนั้น เป็นสติที่เธอดำรงไว้ ;
ยาวะเทวะ ญาณะมัตตายะ ;	เพียงเพื่อรู้ ;
ปะติสสะติมัตตายะ ;	เพียงเพื่ออาศัยระลึก ;
อะนิสสิโต จะ วิหะระติ ;	ที่แท้เธอเป็นผู้ที่ตัณหาและทิฏฐิอาศัยไม่ได้ ;
นะ จะ กิญจิ โลเก อุปาทิยะติ ;	เธอไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลกนี้ ;

เอวัมปิ โข ภิกขะเว ภิกขุ กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ.	ภิกษุทั้งหลาย แม้อย่างนี้ก็ชื่อว่าภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นกายในกายอยู่.

๒.เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน

(เห็นเวทนาโดยลักษณะ ๙ อย่าง)

กะถัญจะ ภิกขะเว ภิกขุ เวทะนาสุ เวทะนานุปัสสี วิหะระติ ;	ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่นั้นเป็นอย่างไรเล่า?;
อิธะ ภิกขะเว ภิกขุ ;	ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ ;
สุขัง เวทะนัง เวทิยะมาโน ;	เมื่อเสวยเวทนาอันเป็นสุขก็ตาม,
สุขัง เวทะนัง เวทิยามีติ ปะชานาติ ;	ย่อมรู้ชัดว่า “เราเสวยเวทนาอันเป็นสุข” ;
ทุกขัง เวทะนัง เวทิยะมาโน ;	เมื่อเสวยเวทนาอันเป็นทุกข์ก็ตาม ;
ทุกขัง เวทะนัง เวทิยามีติ ปะชานาติ ;	ย่อมรู้ชัดว่า “เราเสวยเวทนาอันเป็นทุกข์” ;
อะทุกขะมะสุขัง เวทะนัง เวทิยะมาโน ;	เมื่อเสวยเวทนาอันไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ตาม ;
อะทุกขะมะสุขัง เวทะนัง เวทิยามีติ ปะชานาติ ;	ย่อมรู้ชัดว่า “เราเสวยเวทนาอันไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุข” ;
สามิสัง วา สุขัง เวทะนัง เวทิยะมาโน ;	เมื่อเสวยเวทนาอันเป็นสุขเจืออามิส* ก็ตาม ;
สามิสัง สุขัง เวทะนัง เวทิยามีติ ปะชานาติ ;	ย่อมรู้ชัดว่า “เราเสวยสุขเวทนาอันเจืออามิส” ;
นิรามิสัง วา สุขัง เวทะนัง เวทิยะมาโน ;	เมื่อเสวยเวทนาอันเป็นสุขไม่เจืออามิสก็ตาม ;

* หมายถึงเหยื่อล่อ มีรูป เสียง เป็นต้น

นิรามิสัง สุขัง เวทะนัง เวทิยามีติ ปะชานาติ ;	ย่อมรู้ชัดว่า "เราเสวยสุขเวทนา อันไม่เจือ อามิส" ;
สามิสัง วา ทุกขัง เวทะนัง เวทิยะมาโน ;	เมื่อเสวยเวทนาอันเป็นทุกข์เจืออามิสก็ตาม ;
สามิสัง ทุกขัง เวทะนัง เวทิยามีติ ปะชานาติ ;	ย่อมรู้ชัดว่า "เราเสวยทุกขเวทนา อันเจือ อามิส" ;
นิรามิสัง วา ทุกขัง เวทะนัง เวทิยะมาโน ;	เมื่อเสวยเวทนาอันเป็นทุกข์ ไม่เจืออามิส ก็ตาม ;
นิรามิสัง ทุกขัง เวทะนัง เวทิยามีติ ปะชานาติ ;	ย่อมรู้ชัดว่า "เราเสวยทุกขเวทนาอันไม่เจือ อามิส" ;
สามิสัง วา อะทุกขะมะสุขัง เวทะนัง เวทิยะมาโน ;	เมื่อเสวยเวทนาอันไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุขอันเจือ อามิสก็ตาม ;
สามิสัง อะทุกขะมะสุขัง เวทะนัง เวทิยามีติ ปะชานาติ ;	ย่อมรู้ชัดว่า "เราเสวยอทุกขมสุขเวทนา อันเจืออามิส" ;
นิรามิสัง วา อะทุกขะมะสุขัง เวทะนัง เวทิยะมาโน ;	เมื่อเสวยเวทนาอันไม่ใช่ทุกข์ไม่ใส่สุขอันไม่ เจืออามิสก็ตาม ;
นิรามิสัง อะทุกขะมะสุขัง เวทะนัง เวทิยามีติ ปะชานาติ ;	ย่อมรู้ชัดว่า "เราเสวยอทุกขมสุขเวทนาอัน ไม่เจืออามิส" ;
อิติ อัชฌัตตัง วา เวทะนาสุ เวทะนานุปัสสี วิหะระติ ;	ด้วยอาการอย่างนี้ ที่ภิกษุเป็นผู้มีปรกติ พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอันเป็น ภายในบ้าง ;
พะหิทธา วา เวทะนาสุ เวทะนานุปัสสี วิหะระติ ;	ในเวทนาทั้งหลาย อันเป็นภายนอกบ้าง ;

อัชฌัตตะพะหิทธา วา เวทะนาสุ เวทะนานุปัสสี วิหะระติ ;	ในเวทนาทั้งหลาย ทั้งอันเป็นภายใน และภายนอกบ้าง ;
สะมุทะยะธัมมานุปัสสี วา เวทะนาสุ วิหะระติ ;	และเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรม อันเป็นเหตุเกิดขึ้นในเวทนาบ้าง ;
วะยะธัมมานุปัสสี วา เวทะนาสุ วิหะระติ ;	เห็นธรรมอันเป็นเหตุเสื่อมไปในเวทนาบ้าง ;
สะมุทะยะวะยะธัมมานุปัสสี วา เวทะนาสุ วิหะระติ ;	เห็นธรรมทั้งอันเป็นเหตุเกิดขึ้นและเสื่อมไปในเวทนาบ้าง ;
อัตถิ เวทะนาติ วา ปะนัสสะ สะติ ปัจจุปัฏฐิตา โหติ ;	ก็แหละสติ คือความระลึกว่า "เวทนามีอยู่" ดังนี้ ของเธอนั้น เป็นสติที่เธอดำรงไว้ ;
ยาวะเทวะ ญาณะมัตตายะ ;	เพียงเพื่อรู้ ;
ปะติสสะติมัตตายะ ;	เพียงเพื่ออาศัยระลึก ;
อะนิสสิโต จะ วิหะระติ ;	ที่แท้ เธอเป็นผู้ที่ตัณหาและทิฏฐิอาศัยไม่ได้ ;
นะ จะ กิญจิ โลเก อุปาทิยะติ;	เธอไม่ยึดมั่นอะไร ๆ ในโลกนี้ ;
เอวัง โข ภิกขะเว ภิกขุ เวทะนาสุ เวทะนานุปัสสี วิหะระติ.	ภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แล ชื่อว่าภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่.

๓.จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน
(เห็นจิตโดยลักษณะ ๑๖ อย่าง)

กะถัญจะ ภิกขะเว ภิกขุ จิตเต จิตตานุปัสสี วิหะระติ ;	ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่นั้น เป็นอย่างไรเล่า? ;
อิธะ ภิกขะเว ภิกขุ ;	ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ ;

สะราคัง วา จิตตัง สะราคัง จิตตันติ ปะชานาติ ;	รู้จักจิต อันมีราคะก็ตามว่า "จิตมีราคะ" ;
วีตะราคัง วา จิตตัง วีตะราคัง จิตตันติ ปะชานาติ ;	รู้จักจิต อันปราศจากราคะก็ตามว่า "จิตปราศจากราคะ" ;
สะโทสัง วา จิตตัง สะโทสัง จิตตันติ ปะชานาติ ;	รู้จักจิต อันมีโทสะก็ตามว่า "จิตมีโทสะ" ;
วีตะโทสัง วา จิตตัง วีตะโทสัง จิตตันติ ปะชานาติ ;	รู้จักจิต อันปราศจากโทสะก็ตามว่า "จิตปราศจากโทสะ" ;
สะโมหัง วา จิตตัง สะโมหัง จิตตันติ ปะชานาติ ;	รู้จักจิต อันมีโมหะก็ตามว่า "จิตมีโมหะ" ;
วีตะโมหัง วา จิตตัง วีตะโมหัง จิตตันติ ปะชานาติ ;	รู้จักจิต อันปราศจากโมหะก็ตามว่า "จิตปราศจากโมหะ" ;
สังขิตตัง วา จิตตัง สังขิตตัง จิตตันติ ปะชานาติ ;	รู้จักจิต อันหดหู่ก็ตามว่า "จิตหดหู่" ;
วิกขิตตัง วา จิตตัง วิกขิตตัง จิตตันติ ปะชานาติ ;	รู้จักจิต อันฟุ้งซ่านก็ตามว่า "จิตฟุ้งซ่าน" ;
มะหัคคะตัง วา จิตตัง มะหัคคะตัง จิตตันติ ปะชานาติ ;	รู้จักจิต ที่ได้อารมณ์อันเลิศก็ตามว่า "จิตถึงแล้วซึ่งอารมณ์อันเลิศ" ;
อะมะหัคคะตัง วา จิตตัง อะมะหัคคะตัง จิตตันติ ปะชานาติ ;	รู้จักจิต ที่ไม่ได้อารมณ์อันเลิศก็ตามว่า "จิตไม่ได้อารมณ์อันเลิศ" ;
สะอุตตะรัง วา จิตตัง สะอุตตะรัง จิตตันติ ปะชานาติ ;	รู้จักจิต อันมีจิตอื่นยิ่งกว่าก็ตามว่า "จิตยังมีจิตอื่นยิ่งกว่า" ;

อะนุตตะรัง วา จิตตัง อะนุตตะรัง จิตตันติ ปะชานาติ ;
รู้จักจิต อันไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่าก็ตามว่า "จิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า" ;

สะมาหิตัง วา จิตตัง สะมาหิตัง จิตตันติ ปะชานาติ ;
รู้จักจิต อันตั้งมั่นก็ตามว่า "จิตตั้งมั่น" ;

อะสะมาหิตัง วา จิตตัง อะสะมาหิตัง จิตตันติ ปะชานาติ ;
รู้จักจิต อันไม่ตั้งมั่นก็ตามว่า "จิตไม่ตั้งมั่น" ;

วิมุตตัง วา จิตตัง วิมุตตัง จิตตันติ ปะชานาติ ;
รู้จักจิต อันหลุดพ้นแล้วก็ตามว่า "จิตหลุดพ้นแล้ว" ;

อะวิมุตตัง วา จิตตัง อะวิมุตตัง จิตตันติ ปะชานาติ ;
รู้จักจิต อันไม่หลุดพ้นก็ตามว่า "จิตยังไม่หลุดพ้น" ;

อิติ อัชฌัตตัง วา จิตเต จิตตานุปัสสี วิหะระติ ;
ด้วยอาการอย่างนี้ ที่ภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นจิตในจิต อันเป็นภายในบ้าง ;

พะหิทธา วา จิตเต จิตตานุปัสสี วิหะระติ ;
ในจิต อันเป็นภายนอกบ้าง ;

อัชฌัตตะพะหิทธา วา จิตเต จิตตานุปัสสี วิหะระติ ;
ในจิต ทั้งอันเป็นภายในและภายนอกบ้าง ;

สะมุทะยะธัมมานุปัสสี วา จิตตัสมิง วิหะระติ ;
และเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมอันเป็นเหตุเกิดขึ้นในจิตบ้าง ;

วะยะธัมมานุปัสสี วา จิตตัสมิง วิหะระติ ;
เห็นธรรมอันเป็นเหตุเสื่อมไปในจิตบ้าง ;

สะมุทะยะวะยะธัมมานุปัสสี วา จิตตัสมิง วิหะระติ ;
เห็นธรรมทั้งอันเป็นเหตุเกิดขึ้นและเสื่อมไปในจิตบ้าง ;

อัตถิ จิตตันติ วา ปะนัสสะ สะติ ปัจจุปัฏฐิตา โหติ ;
ก็แหละสติ คือความระลึกว่า "จิตมีอยู่" ดังนี้ ของเธอนั้น เป็นสติที่เธอดำรงไว้ ;

ยาวะเทวะ ญาณะมัตตายะ ;
ปะติสสะติมัตตายะ ;
อะนิสสิโต จะ วิหะระติ ;
นะ จะ กิญจิ โลเก อุปาทิยะติ ;

เพียงเพื่อรู้ ;
เพียงเพื่ออาศัยระลึก ;
ที่แท้เธอเป็นผู้ที่ตัณหาและทิฏฐิอาศัยไม่ได้ ;
เธอไม่ยึดมั่นอะไร ๆ ในโลกนี้ ;

เอวัง โข ภิกขะเว ภิกขุ จิตเต จิตตานุปัสสี วิหะระติ.

ภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แล ชื่อว่าภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่.

๔. ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน

เห็นธรรมโดยลักษณะ ๕ อย่าง

(๔.๑ นิวาระณะปัพพะ กำหนดรู้นิวรณ์ ๕ อย่าง)

กะถัญจะ ภิกขะเว ภิกขุ ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่นั้นเป็นอย่างไรเล่า ? ;

อิธะ ภิกขะเว ภิกขุ ;
ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;
ปัญจะสุ นีวะระเณสุ ;

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ ;
เป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย ;
คือนิวรณ์ห้าอย่าง ;

กะถัญจะ ภิกขะเว ภิกขุ ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;

ภิกษุทั้งหลายภิกษุเป็นผู้มีปรกติเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย คือนิวรณ์ห้าอย่างนั้นเป็นอย่างไรเล่า ? ;

อิธะ ภิกขะเว ภิกขุ ;
สันตัง วา อัชฌัตตัง กามะฉันทัง อัตถิ เม อัชฌัตตัง กามะฉันโทติ ปะชานาติ ;

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ ;
ย่อมรู้แจ้งชัดซึ่งความพอใจในกาม อันมีอยู่ภายในจิตก็ตามว่า “ความพอใจในกามภายในจิตของเรามีอยู่” ;

อะสันตัง วา อัชฌัตตัง กามะฉันทัง นัตถิ เม อัชฌัตตัง กามะฉันโทติ ปะชานาติ ;	รู้แจ้งชัดซึ่งความพอใจในกามอันไม่มีอยู่ภายในจิตก็ตามว่า “ความพอใจในกามภายในจิตของเราไม่มีอยู่” ;
ยะถา จะ อะนุปปันนัสสะ กามะฉันทัสสะ อุปปาโท โหติ ;	ก็แหละการบังเกิดขึ้นแห่งความพอใจในกามที่ยังไม่บังเกิดขึ้น ย่อมมีได้ด้วยอาการอย่างไร ;
ตัญจะ ปะชานาติ ;	เธอรู้แจ้งชัด ซึ่งการไม่บังเกิดขึ้นนั้นด้วย ;
ยะถา จะ อุปปันนัสสะ กามะฉันทัสสะ ปะหานัง โหติ ;	การละความพอใจในกามที่บังเกิดขึ้นแล้ว ย่อมมีได้ด้วยอาการอย่างไร ;
ตัญจะ ปะชานาติ ;	เธอรู้แจ้งชัด ซึ่งการละนั้นด้วย ;
ยะถา จะ ปะหีนัสสะ กามะฉันทัสสะ อายะติง อะนุปปาโท โหติ ;	การไม่บังเกิดขึ้นอีกต่อไปแห่งความพอใจในกามที่ละได้แล้ว ย่อมมีได้ด้วยอาการอย่างไร ;
ตัญจะ ปะชานาติ ;	เธอรู้แจ้งชัด ซึ่งการไม่บังเกิดขึ้นอีกต่อไปนั้นด้วย ;
สันตัง วา อัชฌัตตัง พะยาปาทัญจะ ;	ความอึดอัดขัดเคืองด้วย ;
ถีนะมิทธัญจะ ;	ความง่วงเหงาหดหู่ด้วย ;
อุทธัจจะกุกกุจจัญจะ ;	ความฟุ้งซ่านรำคาญใจด้วย ;
วิจิกิจฉัญจะ ;	และความลังเลสงสัยด้วย อันมีอยู่ภายในจิตก็ตามว่า ;
อัตถิ เม อัชฌัตตัง พะยาปาโท จะ ;	ความอึดอัดขัดเคืองด้วย ;
ถีนะมิทธัญจะ ;	ความง่วงเหงาหดหู่ด้วย ;
อุทธัจจะกุกกุจจัญจะ ;	ความฟุ้งซ่านรำคาญใจด้วย ;

วิจิกิจฉา จาติ ปะชานาติ ;	และความลังเลสงสัยด้วย ภายในจิตของเรามีอยู่ ;
อะสันตัง วา อัชฌัตตัง พะยาปาทัญจะ ;	รู้แจ้งชัด ซึ่งความอึดอัดขัดเคืองด้วย ;
ถีนะมิทธัญจะ ;	ความง่วงเหงาหดหู่ด้วย ;
อุทธัจจะกุกกุจจัญจะ ;	ความฟุ้งซ่านรำคาญใจด้วย ;
วิจิกิจฉัญจะ ;	และความลังเลสงสัยด้วย อันไม่มีอยู่ภายในจิตก็ตามว่า ;
นัตถิ เม อัชฌัตตัง พะยาปาโท จะ ;	ความอึดอัดขัดเคืองด้วย ;
ถีนะมิทธัญจะ ;	ความง่วงเหงาหดหู่ด้วย ;
อุทธัจจะกุกกุจจัญจะ ;	ความฟุ้งซ่านรำคาญใจด้วย ;
วิจิกิจฉา จาติ ปะชานาติ ;	และความลังเลสงสัยด้วย ภายในจิตของเราไม่มีอยู่ ;
ยะถา จะ อะนุปปันนัสสะ	และการไม่บังเกิดขึ้นแห่งความอึดอัด
พะยาปาทัสสะ จะ ;	ขัดเคืองด้วย ;
ถีนะมิทธัสสะ จะ ;	ความง่วงเหงาหดหู่ด้วย ;
อุทธัจจะกุกกุจจัสสะ จะ ;	ความฟุ้งซ่านรำคาญใจด้วย ;
ปะหีนายะ วิจิกิจฉายะ อายะติง	และความลังเลสงสัยด้วย ที่ละได้แล้ว
อะนุปปาโท โหติ ;	ย่อมมีได้ด้วยอาการอย่างไร ;
ตัญจะ ปะชานาติ ;	เธอรู้แจ้งชัดซึ่งการไม่บังเกิดขึ้นอีกต่อไปนั้นด้วย ;
อิติ อัชฌัตตัง วา ธัมเมสุ	ด้วยอาการอย่างนี้ ที่ภิกษุเป็นผู้มีปรกติ
ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย อันเป็นภายในบ้าง ;
พะหิทธา วา ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	ในธรรมทั้งหลาย อันเป็นภายนอกบ้าง ;

อัชฌัตตะพะหิทธา วา ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	ในธรรมทั้งหลาย ทั้งอันเป็นภายในและภายนอกบ้าง ;
สะมุทะยะธัมมานุปัสสี วา ธัมเมสุ วิหะระติ ;	และเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมอันเป็นเหตุเกิดขึ้นในธรรมบ้าง ;
วะยะธัมมานุปัสสี วา ธัมเมสุ วิหะระติ ;	เห็นธรรมอันเป็นเหตุเสื่อมไปในธรรมบ้าง ;
สะมุทะยะวะยะธัมมานุปัสสี วา ธัมเมสุ วิหะระติ ;	เห็นธรรมทั้งอันเป็นเหตุเกิดขึ้นและเสื่อมไปในธรรมบ้าง ;
อัตถิ ธัมมาติ วา ปะนัสสะ สะติ ปัจจุปัฏฐิตา โหติ ;	ก็แหละสติ คือความระลึกว่า “ธรรมมีอยู่” ดังนี้ ของเธอนั้น เป็นสติที่เธอดำรงไว้ ;
ยาวะเทวะ ญาณะมัตตายะ ;	เพียงเพื่อรู้ ;
ปะติสสะติมัตตายะ ;	เพียงเพื่ออาศัยระลึก ;
อะนิสสิโต จะ วิหะระติ ;	ที่แท้ เธอเป็นผู้ที่ตัณหาและทิฏฐิอาศัยไม่ได้ ;
นะ จะ กิญจิ โลเก อุปาทิยะติ ;	เธอไม่ยึดมั่นอะไร ๆ ในโลกนี้ ;
เอวัมปิ โข ภิกขะเว ภิกขุ ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	ภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แล ชื่อว่าภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย ;
ปัญจะสุ นีวะระเณสุ ;	คือนิวรณ์ห้าอย่างอยู่ ;

(๔.๒ ขันธะปัพพะ กำหนดรู้ขันธ์ ๕ อย่าง)

ปุนะ จะปะรัง ภิกขะเว ภิกขุ ;	ภิกษุทั้งหลาย อย่างอื่นยังมีอยู่อีก ;
ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	ภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย ;
ปัญจะสุ อุปาทานักขันเธสุ ;	คืออุปาทานขันธ์ห้าอย่าง ;

กะถัญจะ ภิกขะเว ภิกขุ ธัมเมสุ วิหะระติ ;	ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย ;
ปัญจะสุ อุปาทานักขันเธสุ ;	คืออุปาทานขันธ์ห้าอย่างนั้นเป็นอย่างไรเล่า? ;
อิธะ ภิกขะเว ภิกขุ ;	ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ ย่อมพิจารณาเห็นว่า ;
อิติ รูปัง ;	รูปเป็นอย่างนี้ ; (สิ่งที่ต้องแตกสลาย)
อิติ รูปัสสะ สะมุทะโย ;	เหตุให้เกิดรูปเป็นอย่างนี้ ;
อิติ รูปัสสะ อัตถังคะโม ;	ความสลายของรูปเป็นอย่างนี้ ;
อิติ เวทะนา ;	เวทนาเป็นอย่างนี้ ; (การเสวยอารมณ์)
อิติ เวทะนายะ สะมุทะโย ;	เหตุให้เกิดเวทนาเป็นอย่างนี้ ;
อิติ เวทะนายะ อัตถังคะโม ;	ความสลายของเวทนาเป็นอย่างนี้ ;
อิติ สัญญา ;	สัญญาเป็นอย่างนี้ ; (ความจำได้หมายรู้)
อิติ สัญญายะ สะมุทะโย ;	เหตุให้เกิดสัญญาเป็นอย่างนี้ ;
อิติ สัญญายะ อัตถังคะโม ;	ความสลายของสัญญาเป็นอย่างนี้ ;
อิติ สังขารา ;	สังขารเป็นอย่างนี้ ; (ความคิดปรุงแต่ง)
อิติ สังขารานัง สะมุทะโย ;	เหตุให้เกิดสังขารเป็นอย่างนี้ ;
อิติ สังขารานัง อัตถังคะโม ;	ความสลายของสังขารเป็นอย่างนี้ ;
อิติ วิญญาณัง ;	วิญญาณเป็นอย่างนี้ ; (ความรู้แจ้งอารมณ์)
อิติ วิญญาณัสสะ สะมุทะโย ;	เหตุให้เกิดวิญญาณเป็นอย่างนี้ ;
อิติ วิญญาณัสสะ อัตถังคะโม ;	ความสลายของวิญญาณเป็นอย่างนี้ ดังนี้ ;
อิติ อัชฌัตตัง วา ธัมเมสุ-	ด้วยอาการอย่างนี้ ที่ภิกษุเป็นผู้มีปรกติ

ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย อันเป็นภายในบ้าง ;
พะหิทธา วา ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	ในธรรมทั้งหลาย อันเป็นภายนอกบ้าง ;
อัชฌัตตะพะหิทธา วา ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	ในธรรมทั้งหลาย ทั้งอันเป็นภายในและภายนอกบ้าง ;
สะมุทะยะธัมมานุปัสสี วา ธัมเมสุ วิหะระติ ;	และเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมอันเป็นเหตุเกิดขึ้นในธรรมบ้าง ;
วะยะธัมมานุปัสสี วา ธัมเมสุ วิหะระติ ;	เห็นธรรมอันเป็นเหตุเสื่อมไปในธรรมบ้าง ;
สะมุทะยะวะยะธัมมานุปัสสี วา ธัมเมสุ วิหะระติ ;	เห็นธรรมทั้งอันเป็นเหตุเกิดขึ้นและเสื่อมไปในธรรมบ้าง ;
อัตถิ ธัมมาติ วา ปะนัสสะ สะติ ปัจจุปัฏฐิตา โหติ ;	ก็แหละสติ คือความระลึกว่า “ธรรมมีอยู่” ดังนี้ ของเธอนั้น เป็นสติที่เธอดำรงไว้ ;
ยาวะเทวะ ญาณะมัตตายะ ;	เพียงเพื่อรู้ ;
ปะติสสะติมัตตายะ ;	เพียงเพื่ออาศัยระลึก ;
อะนิสสิโต จะ วิหะระติ ;	ที่แท้เธอเป็นผู้ที่ตัณหาและทิฏฐิอาศัยไม่ได้ ;
นะ จะ กิญจิ โลเก อุปาทิยะติ ;	เธอไม่ยึดมั่นอะไร ๆ ในโลกนี้ ;
เอวัมปิ โข ภิกขะเว ภิกขุ ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	ภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แล ชื่อว่าภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย ;
ปัญจะสุ อุปาทานักขันเธสุ ;	คืออุปาทานขันธ์ทั้งห้าอย่างอยู่. (เป็นประจำ)

(๑.๓ อายะตะนะปัพพะ กำหนดรู้อายตนะภายใน-ภายนอก ๖ อย่าง)

ปุนะ จะ ปะรัง ภิกขะเว ภิกขุ ;	ภิกษุทั้งหลาย อย่างอื่นยังมีอยู่อีก ;

ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	ภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย ;
ธัมเมสุ อัชฌัตติกะพาหิเรสุ อายะตะเนสุ ;	คือ อายตนะภายในและภายนอก ๖ อย่าง ;
กะถัญจะ ภิกขะเว ภิกขุ ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย ;
ฉะสุ อัชฌัตติกะพาหิเรสุ อายะตะเนสุ ;	คืออายตนะภายในและภายนอก ๖ อย่างนั้น เป็นอย่างไรเล่า? ;
อิธะ ภิกขะเว ภิกขุ ;	ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ ;
จักขุญจะ ปะชานาติ ;	รู้แจ้งชัด ซึ่งตาด้วย ;
รูเป จะ ปะชานาติ ;	รู้แจ้งชัด ซึ่งรูปทั้งหลายด้วย ;
ยัญจะ ตะทุภะยัง ปะฏิจจะ อุปปัชชะติ สัญโญชะนัง ตัญจะ ปะชานาติ จะ ;	รู้แจ้งชัดซึ่งสังโยชน์ *คือกิเลสเป็นเครื่องผูกอันอาศัยตาและรูปทั้งสองอย่าง แล้วบังเกิดขึ้นด้วย ;
โสตัญจะ ปะชานาติ สัทเท จะ ปะชานาติ ;	รู้แจ้งชัดซึ่งหูด้วย รู้แจ้งชัดซึ่งเสียงทั้งหลายด้วย ;
ยัญจะ ตะทุภะยัง ปะฏิจจะ อุปปัชชะติ สัญโญชะนัง ตัญจะ ปะชานาติ จะ ;	รู้แจ้งชัด ซึ่งสังโยชน์ อันอาศัยหูและเสียงทั้งสองอย่างแล้ว บังเกิดขึ้นด้วย ;
ฆานัญจะ ปะชานาติ คันเธ จะ ปะชานาติ ;	รู้แจ้งชัดซึ่งจมูกด้วย ; รู้แจ้งชัดซึ่งกลิ่นทั้งหลายด้วย ;
ยัญจะ ตะทุภะยัง ปะฏิจจะ อุปปัชชะติ สัญโญชะนัง ตัญจะ ปะชานาติ จะ ;	รู้แจ้งชัดซึ่งสังโยชน์ อันอาศัยจมูกและกลิ่นทั้งสองอย่างแล้ว บังเกิดขึ้นด้วย ;

---

* สังโยชน์ คือ กิเลสผูกใจไว้กับทุกข์ มี ๑๐ อย่าง ได้แก่ สักกายทิฏฐิ, วิจิกิจฉา, สีลัพพตปรามาส, กามราคะ, ปฏิฆะ, รูปราคะ, อรูปราคะ, มานะ, อุทธัจจะ, อวิชชา (สุตตันตนัย) กามราคะ, ปฏิฆะ, มานะ, ทิฏฐิ, วิจิกิจฉา, สีลัพพตปรามาส, ภวราคะ, อิสสา, มัจฉริยะ, อวิชชา (อภิธรรมนัย)

ชิวหัญจะ ปะชานาติ ระเส จะ ปะชานาติ ;
ยัญจะ ตะทุภะยัง ปะฏิจจะ อุปปัชชะติ สัญโญชะนัง ตัญจะ ปะชานาติ จะ ;

รู้แจ้งชัดซึ่งลิ้นด้วย รู้แจ้งชัดซึ่งรสทั้ง-หลายด้วย ;
รู้แจ้งชัดซึ่งสังโยชน์ อันอาศัยลิ้นและรส ทั้งสองอย่างแล้ว บังเกิดขึ้นด้วย ;

กายัญจะ ปะชานาติ โผฏฐัพเพ จะ ปะชานาติ ;
ยัญจะ ตะทุภะยัง ปะฏิจจะ อุปปัชชะติ สัญโญชะนัง ตัญจะ ปะชานาติ จะ ;

รู้แจ้งชัดซึ่งกายด้วย รู้แจ้งชัดซึ่งสิ่งที่ถูกต้องกาย ทั้งหลายด้วย ;
รู้แจ้งชัดซึ่งสังโยชน์ อันอาศัยกายและสิ่งที่ถูกต้องกาย ทั้งสองอย่างแล้ว บังเกิดขึ้นด้วย ;

มะนัญจะ ปะชานาติ ธัมเม จะ ปะชานาติ ;
ยัญจะ ตะทุภะยัง ปะฏิจจะ อุปปัชชะติ สัญโญชะนัง ตัญจะ ปะชานาติ จะ ;

รู้แจ้งชัดซึ่งใจด้วย รู้แจ้งชัดซึ่งอารมณ์ที่เกิดกับใจ ทั้งหลายด้วย ;
รู้แจ้งชัดซึ่งสังโยชน์อันอาศัยใจและอารมณ์ที่เกิดกับใจทั้งสองอย่างแล้วบังเกิดขึ้นด้วย ;

ยะถา จะ อะนุปปันนัสสะ สัญโญชะนัสสะ อุปปาโท โหติ ;
ตัญจะ ปะชานาติ ;

การบังเกิดขึ้นแห่งสังโยชน์ ที่ยังไม่บังเกิดขึ้นย่อมมีได้ด้วยอาการอย่างไร ;
เธอรู้แจ้งชัด ซึ่งการบังเกิดขึ้นนั้นด้วย ;

ยะถา จะ อุปปันนัสสะ สัญโญชะนัสสะ ปะหานัง โหติ ;
ตัญจะ ปะชานาติ ;

การละสังโยชน์ ที่บังเกิดขึ้นแล้ว ย่อมมีได้ด้วยอาการอย่างไร ;
เธอรู้แจ้งชัด ซึ่งการละนั้นด้วย ;

ยะถา จะ ปะหีนัสสะ สัญโญชะนัสสะ อายะติง อะนุปปาโท โหติ ;
ตัญจะ ปะชานาติ ;

การไม่บังเกิดขึ้นอีกต่อไป แห่งสังโยชน์ที่ละได้แล้ว ย่อมมีได้ด้วยอาการอย่างไร ;
เธอรู้แจ้งชัดซึ่งการไม่บังเกิดขึ้นอีกต่อไปนั้นด้วย ;

อิติ อัชฌัตตัง วา ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	ด้วยอาการอย่างนี้ ที่ภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอันเป็นภายในบ้าง ;
พะหิทธา วา ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	ในธรรมทั้งหลาย อันเป็นภายนอกบ้าง ;
อัชฌัตตะพะหิทธา วา ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	ในธรรมทั้งหลาย ทั้งอันเป็นภายใน และภายนอกบ้าง ;
สะมุทะยะธัมมานุปัสสี วา ธัมเมสุ วิหะระติ ;	และเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมอันเป็นเหตุเกิดขึ้นในธรรมบ้าง ;
วะยะธัมมานุปัสสี วา ธัมเมสุ วิหะระติ ;	เห็นธรรมอันเป็นเหตุเสื่อมไปในธรรมบ้าง ;
สะมุทะยะวะยะธัมมานุปัสสี วา ธัมเมสุ วิหะระติ ;	เห็นธรรมทั้งอันเป็นเหตุเกิดขึ้นและเสื่อมไปในธรรมบ้าง ;
อัตถิ ธัมมาติ วา ปะนัสสะ สะติ ปัจจุปัฏฐิตา โหติ ;	ก็แหละสติ คือความระลึกว่า "ธรรมมีอยู่" ดังนี้ ของเธอนั้นเป็นสติที่เธอดำรงไว้ ;
ยาวะเทวะ ญาณะมัตตายะ ;	เพียงเพื่อรู้ ;
ปะติสสะติมัตตายะ ;	เพียงเพื่ออาศัยระลึก ;
อะนิสสิโต จะ วิหะระติ ;	ที่แท้เธอเป็นผู้ที่ตัณหาและทิฏฐิอาศัยไม่ได้ ;
นะ จะ กิญจิ โลเก อุปาทิยะติ ;	เธอไม่ยึดมั่นอะไร ๆ ในโลกนี้ ;
เอวัมปิ โข ภิกขะเว ภิกขุ ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	ภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แล ชื่อว่าภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย ;
ฉะสุ อัชฌัตติกะพาหิเรสุ อายะตะเนสุ.	คืออายตนะภายในภายนอก ๖ อย่างอยู่.

(๑.๔ โพชฌังคะปัพพะ กำหนดรู้องค์ธรรมแห่งการรู้แจ้ง ๗ อย่าง)

ปุนะ จะปะรัง ภิกขะเว ภิกขุ ;	ภิกษุทั้งหลาย อย่างอื่นยังมีอยู่อีก ;

ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	ภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรม ในธรรมทั้งหลาย ;
สัตตะสุ โพชฌังเคสุ ;	คือองค์แห่งการรู้แจ้งเจ็ดอย่าง ;
กะถัญจะ ภิกขะเว ภิกขุ ;	ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ ;
ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	เป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรม ในธรรมทั้งหลาย ;
สัตตะสุ โพชฌังเคสุ ;	คือองค์แห่งการรู้แจ้งเจ็ดอย่างนั้น เป็นอย่างไรเล่า ? ;
อิธะ ภิกขะเว ภิกขุ ;	ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ ;
สันตัง วา อัชฌัตตัง สะติสัมโพชฌังคัง ;	ย่อมรู้แจ้งชัด ซึ่งองค์แห่งการรู้แจ้ง คือความระลึกได้ ;
อัตถิ เม อัชฌัตตัง สะติสัมโพชฌังโคติ ปะชานาติ ;	อันมีอยู่ภายในตนก็ตามว่า “องค์แห่งการรู้แจ้งคือความระลึกได้ในภายในของเรามีอยู่” ;
อะสันตัง วา อัชฌัตตัง สะติสัมโพชฌังคัง ;	รู้แจ้งชัด ซึ่งองค์แห่งการรู้แจ้ง คือความระลึกได้ ;
นัตถิ เม อัชฌัตตัง สะติสัมโพชฌังโคติ ปะชานาติ ;	อันไม่มีอยู่ภายในตนก็ตามว่า “องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความระลึกได้ในภายในของเราไม่มีอยู่” ;
ยะถา จะ อะนุปปันนัสสะ สะติสัมโพชฌังคัสสะ อุปปาโท โหติ ;	และการบังเกิดขึ้นซึ่งองค์แห่งการรู้แจ้งคือความระลึกได้ ที่ยังไม่บังเกิดขึ้น ย่อมมีได้ด้วยอาการอย่างไร ;
ตัญจะ ปะชานาติ ;	เธอรู้แจ้งชัด ซึ่งการบังเกิดขึ้นนั้นด้วย ;

ยะถา จะ อุปปันนัสสะ	การเจริญบริบูรณ์ซึ่งองค์แห่งการรู้แจ้ง
สะติสัมโพชฌังคัสสะ	คือความระลึกได้ ที่บังเกิดขึ้นแล้ว ย่อมมี
ภาวะนาปาริปูริ โหติ ;	ได้ด้วยอาการอย่างไร ;
ตัญจะ ปะชานาติ ;	เธอรู้แจ้งชัด ซึ่งการเจริญบริบูรณ์นั้นด้วย ;
สันตัง วา อัชฌัตตัง ธัมมะวิจะยะ	ย่อมรู้แจ้งชัด ซึ่งองค์แห่งการรู้แจ้ง
สัมโพชฌังคัญจะ ;	คือความเฟ้นธรรมด้วย ;
วิริยะสัมโพชฌังคัญจะ ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความเพียรด้วย ;
ปีติสัมโพชฌังคัญจะ ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความอิ่มใจด้วย ;
ปัสสัทธิสัมโพชฌังคัญจะ ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความสงบใจด้วย ;
สะมาธิสัมโพชฌังคัญจะ ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความตั้งมั่นของจิตด้วย ;
อุเปกขาสัมโพชฌังคัญจะ ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความมีจิตเป็นกลางเพราะรู้เห็นตามความเป็นจริงด้วย ;
อัตถิ เม อัชฌัตตัง ;	อันมีอยู่ภายในตนก็ตามว่า ;
ธัมมะวิจะยะสัมโพชฌังโค ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือการเฟ้นธรรมด้วย ;
วิริยะสัมโพชฌังโค ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความเพียรด้วย ;
ปีติสัมโพชฌังโค ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความอิ่มใจด้วย ;
ปัสสัทธิสัมโพชฌังโค ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความสงบใจด้วย ;
สะมาธิสัมโพชฌังโค ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความตั้งมั่นของจิตด้วย ;
อุเปกขาสัมโพชฌังโคติ	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความมีจิตเป็นกลาง
ปะชานาติ ;	เพราะรู้เห็นตามความเป็นจริงด้วยในภายในของเรามีอยู่ ;
อะสันตัง วา อัชฌัตตัง ธัมมะวิจะยะ	รู้แจ้งชัด ซึ่งองค์แห่งการรู้แจ้ง คือการ
สัมโพชฌังคัญจะ ;	เฟ้นธรรมด้วย ;
วิริยะสัมโพชฌังคัญจะ ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความเพียรด้วย ;
ปีติสัมโพชฌังคัญจะ ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความอิ่มใจด้วย ;

ปัสสัทธิสัมโพชฌังคัญจะ ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความสงบใจด้วย ;
สะมาธิสัมโพชฌังคัญจะ ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความตั้งมั่นของจิต-ด้วย ;
อุเปกขาสัมโพชฌังคัญจะ ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความมีจิตเป็นกลางเพราะรู้เห็นตามความเป็นจริงด้วย ;
นัตถิ เม อัตฌัตตัง ;	อันไม่มีอยู่ภายในตนก็ตามว่า ;
ธัมมะวิจะยะสัมโพชฌังโค ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือการเฟ้นธรรมด้วย ;
วิริยะสัมโพชฌังโค ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความเพียรด้วย ;
ปีติสัมโพชฌังโค ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความอิ่มใจด้วย ;
ปัสสัทธิสัมโพชฌังโค ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความสงบใจด้วย ;
สะมาธิสัมโพชฌังโค ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความตั้งมั่นของจิตด้วย ;
อุเปกขาสัมโพชฌังโคติ ปะชานาติ ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความมีจิตเป็นกลางเพราะรู้เห็นตามความเป็นจริงด้วย ในภายในของเราไม่มีอยู่ ;
ยะถา จะ อุปปันนัสสะ ธัมมะวิจะยะสัมโพชฌังคัสสะ จะ ;	และการบังเกิดขึ้นซึ่งองค์แห่งการรู้แจ้งคือความเฟ้นธรรมด้วย ;
วิริยะสัมโพชฌังคัสสะ จะ ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความเพียรด้วย ;
ปีติสัมโพชฌังคัสสะ จะ ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความอิ่มใจด้วย ;
ปัสสัทธิสัมโพชฌังคัสสะ จะ ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความสงบใจด้วย ;
สะมาธิสัมโพชฌังคัสสะ จะ ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความตั้งมั่นของจิตด้วย ;
อุเปกขาสัมโพชฌังคัสสะ จะ อุปปาโทโหติ ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความมีจิตเป็นกลางเพราะรู้เห็นตามความเป็นจริงด้วย ที่ยังไม่บังเกิดขึ้น ย่อมมีได้ด้วยอาการอย่างไร ;
ตัญจะ ปะชานาติ ;	เธอรู้แจ้งชัด ซึ่งการบังเกิดขึ้นนั้นด้วย ;
ยะถา จะ อุปปันนัสสะ ธัมมะวิจะยะ-สัมโพชฌังคัสสะ จะ ;	การเจริญบริบูรณ์ ซึ่งองค์แห่งการรู้แจ้งคือความเฟ้นธรรมด้วย ;

วิริยะสัมโพชฌังคัสสะ จะ ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความเพียรด้วย ;
ปีติสัมโพชฌังคัสสะ จะ ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความอิ่มใจด้วย ;
ปัสสัทธิสัมโพชฌังคัสสะ จะ ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความสงบใจด้วย ;
สะมาธิสัมโพชฌังคัสสะ จะ ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความตั้งมั่นของจิต-ด้วย ;
อุเปกขาสัมโพชฌังคัสสะ จะ อุปปาโท โหติ ;	องค์แห่งการรู้แจ้ง คือความมีจิตเป็นกลางเพราะรู้เห็นตามความเป็นจริงด้วยที่บังเกิดขึ้นแล้ว ย่อมมีได้ด้วยอาการอย่างไร ;
ตัญจะ ปะชานาติ ;	เธอรู้แจ้งชัด ซึ่งการบังเกิดขึ้นนั้นด้วย ;
อิติ อัชฌัตตัง วา ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	ด้วยอาการอย่างนี้ ที่ภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย อันเป็นภายในบ้าง ;
พะหิทธา วา ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	ในธรรมทั้งหลาย อันเป็นภายนอกบ้าง ;
อัชฌัตตะพะหิทธา วา ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	ในธรรมทั้งหลาย ทั้งอันเป็นภายในและภายนอกบ้าง ;
สะมุทะยะธัมมานุปัสสี วา ธัมเมสุ วิหะระติ ;	และเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมอันเป็นเหตุเกิดขึ้นในธรรมบ้าง ;
วะยะธัมมานุปัสสี วา ธัมเมสุ วิหะระติ ;	เห็นธรรมอันเป็นเหตุเสื่อมไปในธรรมบ้าง ;
สะมุทะยะวะยะธัมมานุปัสสี วา ธัมเมสุ วิหะระติ ;	เห็นธรรมทั้งอันเป็นเหตุเกิดขึ้นและเสื่อมไปในธรรมบ้าง ;
อัตถิ ธัมมาติ วา ปะนัสสะ สะติ ปัจจุปัฏฐิตา โหติ ;	ก็แหละสติ คือความระลึกว่า “ธรรมมีอยู่” ดังนี้ของเธอนั้น เป็นสติที่เธอดำรงไว้ ;
ยาวะเทวะ ญาณะมัตตายะ ;	เพียงเพื่อรู้ ;
ปะติสสะติมัตตายะ ;	เพียงเพื่ออาศัยระลึก ;

อะนิสสิโต จะ วิหะระติ ;	ที่แท้เธอเป็นผู้ที่ตัณหาและทิฏฐิอาศัยไม่ได้ ;
นะ จะ กิญจิ โลเก อุปาทิยะติ ;	เธอไม่ยึดมั่นอะไร ๆ ในโลกนี้ ;
เอวัมปิ โข ภิกขะเว ภิกขุ ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ; สัตเตสุ โพชฌังเคสุ.	ภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แล ชื่อว่าภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย ; คือองค์แห่งการรู้แจ้งเจ็ดอย่าง อยู่.

(๑.๕ สัจจะปัพพะ กำหนดรู้อริยสัจ ๔ อย่าง)

๑.๕.๑ ทุกข์ในอริยสัจจ์ ๑๒ อย่าง

ปุนะ จะปะรัง ภิกขะเว ภิกขุ ;	ภิกษุทั้งหลาย อย่างอื่นยังมีอยู่อีก ;
ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	ภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย ;
จะตูสุ อะริยะสัจเจสุ ;	คืออริยสัจจ์สี่อย่าง ;
กะถัญจะ ภิกขะเว ภิกขุ ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย ;
จะตูสุ อะริยะสัจเจสุ ;	คืออริยสัจจ์สี่อย่างนั้น เป็นอย่างไรเล่า? ;
อิธะ ภิกขะเว ภิกขุ ;	ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ ;
อิทัง ทุกขันติ ยะถาภูตัง ปะชานาติ ;	ย่อมรู้แจ้งชัดตามความเป็นจริงว่านี้คือ **“ทุกข์”** ;
อะยัง ทุกขะสะมุทะโยติ ยะถาภูตัง ปะชานาติ ;	ย่อมรู้แจ้งชัดตามความเป็นจริงว่า นี้คือ **“เหตุให้เกิดทุกข์”** ;
อะยัง ทุกขะนิโรโธติ ยะถาภูตัง ปะชานาติ ;	ย่อมรู้แจ้งชัดตามความเป็นจริงว่า นี่คือ **“ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์”** ;
อะยัง ทุกขะนิโรธะคามินีปะฏิปะทาติ ยะถาภูตัง ปะชานาติ ;	ย่อมรู้แจ้งชัดตามความเป็นจริงว่านี่คือ **“วิธีปฏิบัติให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์”** ;

กะตะมัญจะ ภิกขะเว ทุกขัง อะริยะสัจจัง ;	ภิกษุทั้งหลาย ก็ทุกข์ในอริยสัจจ์นั้น เป็นอย่างไรเล่า? ;
ชาติปิ ทุกขา ชะราปิ ทุกขา มะระณัมปิ ทุกขัง ;	ความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความตายก็เป็นทุกข์ ;
โสกะปะริเทวะทุกขะโทมะนัสสุปายาสาปิ ทุกขา ;	ความโศก ความร่ำไรรำพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจก็เป็นทุกข์ ;
อัปปิเยหิ สัมปะโยโค ทุกโข ;	ความประสบกับสิ่งไม่เป็นที่รักที่พอใจก็เป็นทุกข์ ;
ปิเยหิ วิปปะโยโค ทุกโข ;	ความพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รักที่พอใจก็เป็นทุกข์ ;
ยัมปิจฉัง นะ ละภะติ ตัมปิ ทุกขัง ;	มีความปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นนั่นก็เป็นทุกข์ ;
สังขิตเตนะ ปัญจุปาทานักขันธา ทุกขา ;	ว่าโดยย่อ อุปาทานขันธ์ทั้งห้า เป็นตัวทุกข์ ;
กะตะมา จะ ภิกขะเว ชาติ ;	ภิกษุทั้งหลาย ความเกิดเป็นอย่างไรเล่า? ;
ยา เตสัง เตสัง สัตตานัง ตัมหิ ตัมหิ ;	ภิกษุทั้งหลาย การเกิด การกำเนิด การก้าวลง การบังเกิด ;
สัตตะนิกาเย ชาติ สัญชาติ โอกกันติ นิพพัตติ อะภินิพพัตติ ขันธานัง ปาตุภาโว อายะตะนานัง ปะฏิลาโภ ;	การบังเกิดโดยยิ่ง ภาวะแห่งความปรากฏของขันธ์ทั้งหลาย การที่สัตว์ได้อายตนะทั้งหลายในจำพวกสัตว์นั้น ๆ ของสัตว์เหล่านั้น ๆ ;
อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว ชาติ ;	นี้เรียกว่า “**ความเกิด**” ;
กะตะมา จะ ภิกขะเว ชะรา ;	ภิกษุทั้งหลาย ความแก่เป็นอย่างไรเล่า? ;
ยา เตสัง เตสัง สัตตานัง ตัมหิ ตัมหิ ;	ภิกษุทั้งหลาย ความแก่ ภาวะแห่งความแก่ ;

สัตตะนิกาเย ชะรา ชีระณะตา ขัณฑิจจัง ปาลิจจัง วะลิตะจะตา ;	ภาวะที่สัตว์มีฟันหลุด ภาวะที่สัตว์มีผมหงอก ภาวะที่สัตว์หนังเหี่ยว ;
อายุโน สังหานิ อินทริยานัง ปะริปาโก ;	ความสิ้นไปแห่งอายุ ความแก่หง่อมแห่งอินทรีย์ทั้งหลาย ในจำพวกสัตว์นั้น ๆ ของสัตว์เหล่านั้น ๆ ;
อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว ชะรา ;	นี้เรียกว่า "**ความแก่**" ;
กะตะมัญจะ ภิกขะเว มะระณัง ;	ภิกษุทั้งหลาย ความตายเป็นอย่างไรเล่า? ;
ยา เตสัง เตสัง สัตตานัง ตัมหา ตัมหา สัตตะนิกายา จุติ จะวะนะตา เภโท อันตะระธานัง ;	ภิกษุทั้งหลาย การเคลื่อน ภาวะแห่งการเคลื่อน การแตกทำลาย การหายไป การวายชีพ ;
มัจจุมะระณัง กาละกิริยา ขันธานัง เภโท ;	การตาย การทำกาลกิริยา การแตกแห่งขันธ์ทั้งหลาย ;
กะเฬวะรัสสะ นิกเขโป ชีวิตินทริยัสสะ อุปัจเฉโท ;	การทอดทิ้งร่าง การเข้าไปตัดซึ่งอินทรีย์คือชีวิตในจำพวกสัตว์นั้น ๆ ของสัตว์เหล่านั้น ๆ ;
อิทัง วุจจะติ ภิกขะเว มะระณัง ;	นี้เรียกว่า "**ความตาย**" ;
กะตะโม จะ ภิกขะเว โสโก ;	ภิกษุทั้งหลาย ความโศกเป็นอย่างไรเล่า? ;
โย โข ภิกขะเว อัญญะตะรัญญะตะเรนะ พะยะสะเนนะ ;	ภิกษุทั้งหลาย ความโศก การโศก ภาวะแห่งการโศก ความโศกภายใน ;
สะมันนาคะตัสสะ อัญญะตะรัญญะตะเรนะ ทุกขะธัมเมนะ ผุฏฐัสสะ โสโก โสจะนา โสจิตัตตัง อันโตโสโก อันโตปะริโสโก ;	ความโศกทั่วไปในภายในของบุคคลผู้ประกอบแล้วด้วยความฉิบหายอันใดอันหนึ่ง หรือของบุคคล อันความทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งกระทบแล้ว ;
อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว โสโก ;	นี้เรียกว่า "**ความโศก**" ;

กะตะโม จะ ภิกขะเว ปะริเทโว ;	ภิกษุทั้งหลาย ความร่ำไรรำพันเป็นอย่างไรเล่า? ;
โย โข ภิกขะเว อัญญะตะรัญญะ-ตะเรนะ พะยะสะเนนะ ;	ภิกษุทั้งหลาย ความคร่ำครวญ ความร่ำไร รำพัน ;
สะมันนาคะตัสสะ อัญญะตะรัญญะ-ตะเรนะ ทุกขะธัมเมนะ ผุฏฐัสสะ อาเทโว ปะริเทโว อาเทวะนา อาเทวิตัตตัง ปะริเทวิตัตตัง ;	การคร่ำครวญ การร่ำไรรำพัน ภาวะแห่งผู้คร่ำครวญ ภาวะแห่งผู้ร่ำไรรำพันของบุคคลผู้ประกอบแล้ว ด้วยความฉิบหายอันใดอันหนึ่ง หรือของบุคคลผู้อันความทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งกระทบแล้ว ;
อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว ปะริเทโว ;	นี้เรียกว่า "**ความร่ำไรรำพัน**" ;
กะตะมัญจะ ภิกขะเว ทุกขัง ;	ภิกษุทั้งหลาย ความทุกข์กายเป็นอย่างไรเล่า? ;
ยัง โข ภิกขะเว กายิกัง ทุกขัง กายิกัง อะสาตัง ;	ภิกษุทั้งหลาย การทนได้ยากที่เป็นไปทางกาย การไม่ดีที่เป็นไปทางกาย ;
กายะสัมผัสสะชัง ทุกขัง อะสาตัง เวทะยิตัง ;	การทนยากที่เกิดแต่ความกระทบทางกาย ความรู้สึกที่ไม่ดี เกิดแต่การกระทบทางกายใด ๆ ;
อิทัง วุจจะติ ภิกขะเว ทุกขัง ;	นี้เรียกว่า "**ความทุกข์กาย**" ;
กะตะมัญจะ ภิกขะเว โทมะนัสสัง ;	ภิกษุทั้งหลาย ความทุกข์ใจเป็นอย่างไรเล่า? ;
ยัง โข ภิกขะเว เจตะสิกัง ทุกขัง เจตะสิกัง อะสาตัง ;	ภิกษุทั้งหลาย การทนได้ยากที่เป็นไปทางใจ การไม่ดีที่เป็นไปทางใจ ;
เจโตสัมผัสสะชัง อะสะตัง เวทะยิตัง ;	การทนยากที่เกิดแต่ความกระทบทางใจ ความรู้สึกที่ไม่ดีอันเกิดแต่ความกระทบทางใจใด ๆ ;
อิทัง วุจจะติ ภิกขะเว โทมะนัสสัง ;	นี้เรียกว่า "**ความทุกข์ใจ**" ;

กะตะโม จะ ภิกขะเว อุปายาโส ;	ภิกษุทั้งหลายความคับแค้นใจเป็นอย่างไรเล่า? ;
โย โข ภิกขะเว อัญญะตะรัญญะ-ตะเรนะ พะยะสะเนนะ ;	ภิกษุทั้งหลาย ความกลุ้มใจ ความคับแค้นใจ ;
สะมันนาคะตัสสะ อัญญะรัญญะ-ตะเรนะ ทุกขะธัมเมนะ ผุฏฐัสสะ อายาโส อุปายาโส อายาสิตัตตัง อุปายาสิตัตตัง ;	ภาวะแห่งผู้กลุ้มใจ ภาวะแห่งผู้คับแค้นใจของบุคคลผู้ประกอบแล้วด้วยความฉิบหายอันใดอันหนึ่ง หรือของบุคคลผู้อันความทุกข์อันใดอันหนึ่ง หรือของบุคคลผู้อันความทุกข์ อย่างใดอย่างหนึ่งกระทบแล้ว ;
อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว อุปายาโส ;	นี้เรียกว่า “**ความคับแค้นใจ**” ;
กะตะโม จะ ภิกขะเว อัปปิเยหิ สัมปะโยโค ทุกโข ;	ภิกษุทั้งหลาย ความประสบกับสิ่งไม่เป็นที่รัก ที่พอใจก็เป็นทุกข์ เป็นอย่างไรเล่า? ;
อิธะ ภิกขะเว ยัสสะ เต โหนติ อะนิฏฐา อะกันตา อะมะนาปา รูปา สัททา คันธา ระสา โผฏฐัพพา ;	ภิกษุทั้งหลาย ในโลกนี้ อารมณ์คือรูป เสียง กลิ่น รส สิ่งที่ถูกต้องกาย อันเป็นที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่ารักใคร่ ไม่น่าพอใจแก่ผู้ใด ;
เย วา ปะนัสสะ เต โหนติ อะนัตถะกามา อะหิตะกามา อะผาสุกามา อะโยคักเขมะกามา ;	หรือชนเหล่าใด เป็นผู้ไม่หวังประโยชน์ ไม่หวังความเกื้อกูล ไม่หวังความผาสุก ไม่หวังความเกษมจากเครื่องผูกรัดต่อเขา ;
ยา เตหิ สังคะติ สะมาคะโต สะโมธานัง มิสสีภาโว ;	การไปด้วยกัน การมาด้วยกัน การอยู่ร่วมกัน ความคลุกคลีกันกับด้วยอารมณ์หรือบุคคลเหล่านั้น ;
อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว อัปปิเยหิ สัมปะโยโค ทุกโข ;	นี้เรียกว่า “**ความประสบกับสิ่งไม่เป็นที่รัก ที่พอใจ ก็เป็นทุกข์**” ;

กะตะโม จะ ภิกขะเว ปิเยหิ วิปปะโยโค ทุกโข ;	ภิกษุทั้งหลาย ความพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รักที่พอใจ ก็เป็นทุกข์เป็นอย่างไรเล่า? ;
อิธะ ภิกขะเว ยัสสะ เต โหนติ อิฏฐา กันตา มะนาปา รูปา สัททา คันธา ระสา โผฏฐัพพา ;	ภิกษุทั้งหลาย ในโลกนี้ อารมณ์คือรูป เสียง กลิ่น รส สิ่งที่ถูกต้องกาย อันเป็นที่ปรารถนา ที่รักใคร่ ที่พอใจของผู้ใด ;
เย วา ปะนัสสะ เต โหนติ อัตถะกามา หิตะกามา ผาสุกามา โยคักเขมะกามา มาตา วา ปิตา วา ภาตา วา ภะคินี วา มิตตา วา อะมัจจา วา ญาติสาโลหิตา วา ;	หรือชนเหล่าใด เป็นผู้หวังประโยชน์ หวังความเกื้อกูล หวังความผาสุก หวังความเกษมจากเครื่องผูกรัดต่อเขา คือ มารดา บิดา พี่น้องชาย พี่น้องหญิง มิตร อำมาตย์ ญาติสายโลหิตก็ตาม ;
ยา เตหิ อะสังคะติ อะสะมาคะโม อะโสโมธานัง อะมิสสีภาโว ;	การไม่ได้ไปร่วม การไม่ได้มาร่วม การไม่ได้อยู่ร่วม ไม่ได้คลุกคลีกันด้วยอารมณ์ หรือบุคคลเหล่านั้น ;
อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว ปิเยหิ วิปปะโยโค ทุกโข ;	นี้เรียกว่า "**ความพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รักที่พอใจก็เป็นทุกข์**" ;
กะตะมัญจะ ภิกขะเว ยัมปิจฉัง นะ ละภะติ ตัมปิ ทุกขัง ;	ภิกษุทั้งหลาย ความที่สัตว์ปรารถนาสิ่งใด ไม่ได้สิ่งนั้น นั่นก็เป็นทุกข์ เป็นอย่างไรเล่า? ;
ชาติธัมมานัง ภิกขะเว สัตตานัง เอวัง อิจฉา อุปปัชชะติ ;	ภิกษุทั้งหลาย ความปรารถนาเกิดขึ้นแก่สัตว์ผู้มีความเกิดเป็นธรรมดาอย่างนี้ว่า ;
อะโห วะตะ มะยัง นะ ชาติธัมมา อัสสามะ นะ จะ วะตะ โน ชาติ อาคัจเฉยยาติ ;	โอหนอ ขอเราไม่พึงมีความเกิดเป็นธรรมดา และขอความเกิดไม่พึงมาถึงเราทั้งหลายหนอ ;
นะ โข ปะเนตัง อิจฉายะ ปัตตัพพัง ;	ก็ข้อนี้ ไม่ใช่สัตว์จะบรรลุได้ด้วยความปรารถนา ;

อิทัมปิ ยัมปิจฉัง นะ ละภะติ ตัมปิ ทุกขัง ;	แม้นี้ ก็ชื่อว่า "**ปรารถนาสิ่งใด ไม่ได้สิ่งนั้น นั่นก็เป็นทุกข์**" ;
ชะราธัมมานัง ภิกขะเว สัตตานัง เอวัง อิจฉา อุปปัชชะติ ;	ภิกษุทั้งหลายความปรารถนาเกิดขึ้นแก่สัตว์ผู้มีความแก่เป็นธรรมดาอย่างนี้ว่า ;
อะโห วะตะ มะยัง นะ ชะราธัมมา อัสสามะ ;	โอหนอ ขอเราไม่พึงมีความแก่เป็นธรรมดา ;
นะ จะ วะตะ โน ชะรา อาคัจเฉยยาติ ;	และขอความแก่ไม่พึงมาถึงเราทั้งหลายหนอ ;
นะ โข ปะเนตัง อิจฉายะ ปัตตัพพัง ;	ก็ข้อนี้ไม่ใช่สัตว์จะบรรลุได้ด้วยความปรารถนา ;
อิทัมปิ ยัมปิจฉัง นะ ละภะติ ตัมปิ ทุกขัง ;	แม้นี้ ก็ชื่อว่า "**ปรารถนาสิ่งใด ไม่ได้สิ่งนั้น นั่นก็เป็นทุกข์**" ;
พะยาธิธัมมานัง ภิกขะเว สัตตานัง เอวัง อิจฉา อุปปัชชะติ ;	ภิกษุทั้งหลาย ความปรารถนาเกิดขึ้นแก่หมู่สัตว์ผู้มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดาอย่างนี้ว่า ;
อะโห วะตะ มะยัง นะ พะยาธิธัมมา อัสสามะ ;	โอหนอ ขอเราไม่พึงมีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ;
นะ จะ วะตะ โน พะยาธิ อาคัจ-เฉยยาติ ;	และขอความเจ็บไข้ไม่พึงมาถึงเราทั้งหลายหนอ ;
นะ โข ปะเนตัง อิจฉายะ ปัตตัพพัง ;	ก็ข้อนี้ไม่ใช่สัตว์จะบรรลุได้ด้วยความปรารถนา ;
อิทัมปิ ยัมปิจฉัง นะ ละภะติ ตัมปิ ทุกขัง ;	แม้นี้ก็ชื่อว่า "**ปรารถนาสิ่งใด ไม่ได้สิ่งนั้น นั่นก็เป็นทุกข์**" ;
มะระณะธัมมานัง ภิกขะเว สัตตานัง เอวัง อิจฉา อุปปัชชะติ ;	ภิกษุทั้งหลาย ความปรารถนาเกิดขึ้นแก่หมู่สัตว์ผู้มีความตายเป็นธรรมดา อย่างนี้ว่า ;

อะโห วะตะ มะยัง นะ มะระณะธัมมา อัสสามะ ;	โอหนอ ขอเราไม่พึงมีความตายเป็นธรรมดา ;
นะ จะ วะตะ โน มะระณัง อาคัจเฉยยาติ ;	และขอความตายไม่พึงมาถึงเราทั้งหลายหนอ ;
นะ โข ปะเนตัง อิจฉายะ ปัตตัพพัง ;	ก็ข้อนี้ไม่ใช่สัตว์จะบรรลุได้ด้วยความปรารถนา ;
อิทัมปิ ยัมปิจฉัง นะ ละภะติ ตัมปิ ทุกขัง ;	แม้นี้ก็ชื่อว่า **"ปรารถนาสิ่งใด ไม่ได้สิ่งนั้น นั่นก็เป็นทุกข์"** ;
โสกะปะริเทวะทุกขะโทมะนัสสุปายาสะธัมมานัง ภิกขะเว สัตตานัง เอวัง อิจฉา อุปปัชชะติ ;	ภิกษุทั้งหลาย ความปรารถนาเกิดขึ้นแก่หมู่สัตว์ผู้มีความโศก ความร่ำไรรำพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจเป็นธรรมดา อย่างนี้ว่า ;
อะโห วะตะ มะยัง นะ โสกะปะริเทวะทุกขะโทมะนัส-สุปายาสะธัมมา อัสสามะ ;	โอหนอ ขอเราไม่พึงมีความโศก ความร่ำไรรำพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจ เป็นธรรมดา ;
นะ จะ วะตะ โน โสกะปะริเทวะทุกขะ-โทมะนัสสุปายาสา อาคัจเฉยยุนติ ;	และขอความโศก ความร่ำไรรำพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจไม่พึงมาถึงเรา ทั้งหลายหนอ ;
นะ โข ปะเนตัง อิจฉายะ ปัตตัพพัง ;	ก็ข้อนี้ไม่ใช่สัตว์จะบรรลุได้ด้วยความปรารถนา ;
อิทัมปิ ยัมปิจฉัง นะ ละภะติ ตัมปิ ทุกขัง ;	แม้นี้ก็ชื่อว่า **"ปรารถนาสิ่งใด ไม่ได้สิ่งนั้น นั่นก็เป็นทุกข์"** ;
กะตะเม จะ ภิกขะเว สังขิตเตนะ ปัญจุปาทานักขันธา ทุกขา ;	ภิกษุทั้งหลาย ว่าโดยย่อ อุปาทานขันธ์ทั้งห้าเป็นตัวทุกข์ เป็นอย่างไรเล่า ? ;
เสยยะถีทัง ;	ได้แก่สิ่งเหล่านี้คือ ;

รูปูปาทานักขันโธ ;	ขันธ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่นคือรูป ;
เวทะนูปาทานักขันโธ ;	ขันธ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่นคือเวทนา ;
สัญญูปาทานักขันโธ ;	ขันธ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่นคือสัญญา ;
สังขารูปาทานักขันโธ ;	ขันธ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่นคือสังขาร ;
วิญญาณูปาทานักขันโธ ;	ขันธ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่นคือวิญญาณ ;
อิเม วุจจันติ ภิกขะเว สังขิตเตนะ	ภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้เรียกโดยย่อว่า
ปัญจุปาทานักขันธา ทุกขา ;	**“อุปาทานขันธ์ทั้งห้า เป็นตัวทุกข์”** ;
อิทัง วุจจะติ ภิกขะเว ทุกขัง อะริยะสัจจัง.	ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า **“ทุกข์ในอริยสัจจ์”**.

๑.๕.๒ เหตุให้เกิดทุกข์ในอริยสัจจ์

กะตะมัญจะ ภิกขะเว ทุกขะสะมุทะโย อะริยะสัจจัง ;	ภิกษุทั้งหลาย เหตุให้เกิดทุกข์ ในอริยสัจจ์นั้น เป็นอย่างไรเล่า ? ;
ยายัง ตัณหา โปโนพภะวิกา ;	ความทะยานอยากอันใด ทำความเกิดใหม่ เป็นปรกติ ;
นันทิราคะสะหะคะตา ;	เป็นไปด้วยความกำหนัด ด้วยอำนาจ ความเพลิน ;
ตัตระ ตัตราภินันทินี ;	มักเพลินยิ่งในอารมณ์นั้นๆ ;
เสยยะถีทัง ;	ได้แก่สิ่งเหล่านี้คือ ;
กามะตัณหา ภะวะตัณหา วิภะวะตัณหา ;	ความทะยานอยากในกาม ความอยากมี อยากเป็น ความไม่อยากมีอยากเป็น ;

สา โข ปะเนสา ภิกขะเว ตัณหา	ภิกษุทั้งหลาย ก็ความทะยานอยากนั้น
กัตถะ อุปปัชชะมานา อุปปัชชะติ ;	เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดในที่ไหน ;
กัตถะ นิวีสะมานา นิวีสะติ ;	เมื่อจะตั้งมั่น ย่อมตั้งมั่นในที่ไหน ;
ยัง โลเก ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	สิ่งใดมีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ ยินดีในโลก ;

เอตเถสา ตัณหา อุปปัชชะมานา	ความทะยานอยากนี้ เมื่อจะเกิด
อุปปัชชะติ ;	ย่อมเกิดในที่นั้น ;
เอตถะ นิวีสะมานา นิวีสะติ.	เมื่อจะตั้งมั่น ย่อมตั้งมั่นในที่นั้น.
กิญจะ โลเก ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	ก็อะไรเล่ามีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ยินดีในโลก ;
จักขุ วา โสตัง วา ฆานัง วา	ตาก็ดี หู จมูก ลิ้น กาย
ชิวหา วา กาโย วา มะโน วา ;	หรือใจก็ดี ;
โลเก ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	มีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ยินดีในโลก ;
เอตเถสา ตัณหา อุปปัชชะมานา	ความทะยานอยากนี้ เมื่อจะเกิด
อุปปัชชะติ ;	ย่อมเกิดในที่นั้น ;
เอตถะ นิวีสะมานา นิวีสะติ.	เมื่อจะตั้งมั่น ย่อมตั้งมั่นในที่นั้น.
รูปา วา สัททา วา คันธา วา	รูป เสียง กลิ่น รส สิ่งที่ถูกต้องกาย
ระสา วา โผฏฐัพพา วา ธัมมา วา ;	หรืออารมณ์ที่เกิดกับใจทั้งหลาย ;
โลเก ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	มีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ยินดีในโลก ;
เอตเถสา ตัณหา อุปปัชชะมานา	ความทะยานอยากนี้ เมื่อจะเกิด
อุปปัชชะติ ;	ย่อมเกิดในที่นั้น ;
เอตถะ นิวีสะมานา นิวีสะติ.	เมื่อจะตั้งมั่น ย่อมตั้งมั่นในที่นั้น.
จักขุวิญญาณัง วา โสตะวิญญาณัง วา	ความรู้แจ้งทางตา หู
ฆานะวิญญาณัง วา ชิวหาวิญญาณัง วา	จมูก ลิ้น กาย
กายะวิญญาณัง วา มะโนวิญญาณัง วา ;	หรือใจ ;
โลเก ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	มีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ยินดีในโลก ;

เอตเถสา ตัณหา อุปปัชชะมานา	ความทะยานอยากนี้ เมื่อจะเกิด
อุปปัชชะติ ;	ย่อมเกิดในที่นั้น ;
เอตถะ นิวีสะมานา นิวีสะติ.	เมื่อจะตั้งมั่น ย่อมตั้งมั่นในที่นั้น.
จักขุสัมผัสโส วา โสตะสัมผัสโส วา	การกระทบทางตา หู
ฆานะสัมผัสโส วา ชิวหาสัมผัสโส วา	จมูก ลิ้น กาย
กายะสัมผัสโส วา มะโนสัมผัสโส วา ;	หรือใจ ;
โลเก ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	มีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ยินดีในโลก ;
เอตเถสา ตัณหา อุปปัชชะมานา	ความทะยานอยากนี้ เมื่อจะเกิด
อุปปัชชะติ ;	ย่อมเกิดในที่นั้น ;
เอตถะ นิวีสะมานา นิวีสะติ.	เมื่อจะตั้งมั่น ย่อมตั้งมั่นในที่นั้น.
จักขุสัมผัสสะชา เวทะนา วา	ความรู้สึก เกิดแต่การกระทบทางตา
โสตะสัมผัสสะชา เวทะนา วา	หู จมูก
ฆานะสัมผัสสะชา เวทะนา วา	ลิ้น กาย
ชิวหาสัมผัสสะชา เวทะนา วา	หรือใจ ;
กายะสัมผัสสะชา เวทะนา วา	
มะโนสัมผัสสะชา เวทะนา วา ;	
โลเก ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	มีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ยินดีในโลก ;
เอตเถสา ตัณหา อุปปัชชะมานา	ความทะยานอยากนี้ เมื่อจะเกิด
อุปปัชชะติ ;	ย่อมเกิดในที่นั้น ;
เอตถะ นิวีสะมานา นิวีสะติ.	เมื่อจะตั้งมั่น ย่อมตั้งมั่นในที่นั้น.
รูปะสัญญา วา สัททะสัญญา วา	ความจำหมายในรูป เสียง
คันธะสัญญา วา ระสะสัญญา วา	กลิ่น รส สิ่งที่ถูกต้องกาย
โผฏฐัพพะสัญญา วา ธัมมะสัญญา วา ;	หรืออารมณ์ที่เกิดกับใจ ;
โลเก ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	มีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ยินดีในโลก ;

เอตเถสา ตัณหา อุปปัชชะมานา อุปปัชชะติ ;	ความทะยานอยากนี้ เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดในที่นั้น ;
เอตถะ นิวีสะมานา นิวีสะติ.	เมื่อจะตั้งมั่น ย่อมตั้งมั่นในที่นั้น.
รูปะสัญเจตะนา วา สัททะสัญเจตะนา วา คันธะสัญเจตะนา วา ระสะสัญเจตะนา วา โผฏฐัพพะสัญเจตะนา วา ธัมมะสัญเจตะนา วา ;	ความนึกถึงรูป เสียง กลิ่น รส สิ่งที่ถูกต้องกาย หรืออารมณ์ ที่เกิดกับใจ ;
โลเก ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	มีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ยินดีในโลก ;
เอตเถสา ตัณหา อุปปัชชะมานา-อุปปัชชะติ ;	ความทะยานอยากนี้ เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดในที่นั้น ;
เอตถะ นิวีสะมานา นิวีสะติ.	เมื่อจะตั้งมั่น ย่อมตั้งมั่นในที่นั้น.
รูปะตัณหา วา สัททะตัณหา วา คันธะตัณหา วา ระสะตัณหา วา โผฏฐัพพะตัณหา วา ธัมมะตัณหา วา ;	ความทะยานอยากในรูป เสียง กลิ่น รส สิ่งที่ถูกต้องกาย หรืออารมณ์ที่เกิดกับใจ ;
โลเก ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	มีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ยินดีในโลก ;
เอตเถสา ตัณหา อุปปัชชะมานา อุปปัชชะติ ;	ความทะยานอยากนี้ เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดในที่นั้น ;
เอตถะ นิวีสะมานา นิวีสะติ.	เมื่อจะตั้งมั่น ย่อมตั้งมั่นในที่นั้น.
รูปะวิตักโก วา สัททะวิตักโก วา คันธะวิตักโก วา ระสะวิตักโก วา โผฏฐัพพะวิตักโก วา ธัมมะวิตักโก วา ;	ความครุ่นคิดในรูป เสียง กลิ่น รส สิ่งที่ถูกต้องกาย หรืออารมณ์ที่เกิดกับใจ ;
โลเก ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	มีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ยินดีในโลก ;

เอตเถสา ตัณหา อุปปัชชะมานา อุปปัชชะติ ;	ความทะยานอยากนี้ เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดในที่นั้น ;
เอตถะ นิวีสะมานา นิวีสะติ.	เมื่อจะตั้งมั่น ย่อมตั้งมั่นในที่นั้น.
รูปะวิจาโร วา สัททะวิจาโร วา คันธะวิจาโร วา ระสะวิจาโร วา โผฏฐัพพะวิจาโร วา ธัมมะวิจาโร วา ;	ความไตร่ตรองต่อรูป เสียง กลิ่น รส สิ่งที่ถูกต้องกาย หรืออารมณ์ที่เกิดกับใจ ;
โลเก ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	มีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ยินดีในโลก ;
เอตเถสา ตัณหา อุปปัชชะมานา อุปปัชชะติ ;	ความทะยานอยากนี้ เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดในที่นั้น ;
เอตถะ นิวีสะมานา นิวีสะติ.	เมื่อจะตั้งมั่น ย่อมตั้งมั่นในที่นั้น.
อิทัง วุจจะติ ภิกขะเว ทุกขะสะมุทะโย อะริยะสัจจัง.	ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า"เหตุให้เกิดทุกข์ในอริยสัจจ์".

๑.๕.๓ ความดับทุกข์ในอริยสัจจ์

กะตะมัญจะ ภิกขะเว ทุกขะนิโรโธ อะริยะสัจจัง ;	ภิกษุทั้งหลาย ก็ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ในอริยสัจจ์นั้น เป็นอย่างไรเล่า ? ;
โย ตัสสาเยวะ ตัณหายะ อะเสสะวิราคะนิโรโธ ;	คือความคลายคืน โดยไม่มีเหลือ และความดับไม่เหลือ ;
จาโค ปะฏินิสสัคโค มุตติ อะนาละโย ;	ความสลัดทิ้ง ความสลัดคืน ความปล่อยวาง ความไม่อาลัย ซึ่งความทะยานอยากนั้น นั่นเทียว ;
สาโข ปะเนสา ภิกขะเว ตัณหา ;	ภิกษุทั้งหลาย ก็ความทะยานอยากนี้ ;
กัตถะ ปะหิยยะมานา ปะหิยยะติ ;	เมื่อบุคคลจะละ ย่อมละได้ ในที่ไหน ;
กัตถะ นิรุชฌะมานา นิรุชฌะติ ;	เมื่อจะดับ ย่อมดับได้ในที่ไหน ;

ยัง โลเก ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	สิ่งใดมีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ยินดีในโลก ;
เอตเถสา ตัณหา ปะหิยยะมานา ปะหิยยะติ ;	ความทะยานอยากนี้ เมื่อบุคคลจะละ ย่อมละได้ ในที่นั้น ;
เอตถะ นิรุชฌะมานา นิรุชฌะติ.	เมื่อจะดับ ย่อมดับได้ในที่นั้น.
กิญจะ รูปัง ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	ก็อะไรเล่า มีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ยินดีในโลก ? ;
จักขุง วา โสตัง วา ฆานัง วา ชิวหา วา กาโย วา มะโน วา โลเก ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	ตาก็ดี หู จมูก ลิ้น กาย หรือใจก็ดี มีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ยินดีในโลก ;
เอตเถสา ตัณหา ปะหิยยะมานา ปะหิยยะติ ;	ความทะยานอยากนี้ เมื่อจะละ ย่อมละได้ในที่นั้น ;
เอตถะ นิรุชฌะมานา นิรุชฌะติ.	เมื่อจะดับ ย่อมดับได้ในที่นั้น.
รูปา วา สัททา วา คันธา วา ระสา วา โผฏฐัพพา วา ธัมมา วา ;	รูป เสียง กลิ่น รส สิ่งที่ถูกต้องกาย หรืออารมณ์ที่เกิดกับใจ ;
โลเก ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	มีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ยินดีในโลก ;
เอตเถสา ตัณหา ปะหิยยะมานา ปะหิยยะติ ;	ความทะยานอยากนี้ เมื่อจะละ ย่อมละได้ในที่นั้น ;
เอตถะ นิรุชฌะมานา นิรุชฌะติ.	เมื่อจะดับ ย่อมดับได้ในที่นั้น.
จักขุวิญญาณัง วา โสตะวิญญาณัง วา ฆานะวิญญาณัง วา ชิวหาวิญญาณัง วา กายะวิญญาณัง วา มะโนวิญญาณัง วา ;	ความรู้แจ้งทางตา หู จมูก ลิ้น กาย หรือใจ ;
โลเก ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	มีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ยินดีในโลก ;

เอตเถสา ตัณหา ปะหิยยะมานา ปะหิยยะติ ;	ความทะยานอยากนี้ เมื่อจะละ ย่อมละได้ในที่นั้น ;
เอตถะ นิรุชฌะมานา นิรุชฌะติ.	เมื่อจะดับ ย่อมดับได้ในที่นั้น.

จักขุสัมผัสโส วา โสตะสัมผัสโส วา ฆานะสัมผัสโส วา ชิวหาสัมผัสโส วา กายะสัมผัสโส วา มะโนสัมผัสโส วา ;	การกระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย หรือใจ ;
โลเก ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	มีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ยินดีในโลก ;
เอตเถสา ตัณหา ปะหิยยะมานา ปะหิยยะติ ;	ความทะยานอยากนี้ เมื่อจะละ ย่อมละได้ในที่นั้น ;
เอตถะ นิรุชฌะมานา นิรุชฌะติ.	เมื่อจะดับ ย่อมดับได้ในที่นั้น.

จักขุสัมผัสสะชา เวทะนา วา โสตะสัมผัสสะชา เวทะนา วา ฆานะสัมผัสสะชา เวทะนา วา ชิวหาสัมผัสสะชา เวทะนา วา กายะสัมผัสสะชา เวทะนา วา มะโนสัมผัสสะชา เวทะนา วา ;	ความรู้สึกเสวยอารมณ์อันเกิดจากการกระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย หรือใจ ;
โลเก ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	มีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ยินดีในโลก ;
เอตเถสา ตัณหา ปะหิยยะมานา ปะหิยยะติ ;	ความทะยานอยากนี้ เมื่อจะละ ย่อมละได้ในที่นั้น ;
เอตถะ นิรุชฌะมานา นิรุชฌะติ.	เมื่อจะดับ ย่อมดับได้ในที่นั้น.

รูปะสัญญา วา สัททะสัญญา วา คันธะสัญญา วา ระสะสัญญา วา โผฏฐัพพะสัญญา วา ธัมมะสัญญา วา ;	ความจำหมายในรูป เสียง กลิ่น รส สิ่งที่ถูกต้องกาย หรืออารมณ์ที่เกิดกับใจ ;

โลเก ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	มีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ยินดีในโลก ;
เอตเถสา ตัณหา ปะหิยยะมานา ปะหิยยะติ ;	ความทะยานอยากนี้ เมื่อจะละ ย่อมละได้ในที่นั้น ;
เอตถะ นิรุชฌะมานา นิรุชฌะติ.	เมื่อจะดับ ย่อมดับได้ในที่นั้น.
รูปะสัญเจตะนา วา สัททะสัญเจตะนา วา คันธะสัญเจตะนา วา ระสะสัญ-เจตะนา วา โผฏฐัพพะสัญเจตะนา วา ธัมมะสัญเจตะนา วา ;	ความนึกถึงรูป เสียง กลิ่น รส สิ่งที่ถูกต้องกาย หรืออารมณ์ ที่เกิดกับใจ ;
โลเก ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	มีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ยินดีในโลก ;
เอตเถสา ตัณหา ปะหิยยะมานา ปะหิยยะติ ;	ความทะยานอยากนี้ เมื่อจะละ ย่อมละได้ในที่นั้น ;
เอตถะ นิรุชฌะมานา นิรุชฌะติ.	เมื่อจะดับ ย่อมดับได้ในที่นั้น.
รูปะตัณหา วา สัททะตัณหา วา คันธะตัณหา วา ระสะตัณหา วา โผฏฐัพพะตัณหา วา ธัมมะตัณหา วา ;	ความทะยานอยากในรูป เสียง กลิ่น รส สิ่งที่ถูกต้องกาย หรืออารมณ์ที่เกิดกับใจ ;
โลเก ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	มีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ยินดีในโลก ;
เอตเถสา ตัณหา ปะหิยยะมานา ปะหิยยะติ ;	ความทะยานอยากนี้ เมื่อจะละ ย่อมละได้ในที่นั้น ;
เอตถะ นิรุชฌะมานา นิรุชฌะติ.	เมื่อจะดับ ย่อมดับได้ในที่นั้น.
รูปะวิตักโก วา สัททะวิตักโก วา คันธะวิตักโก วา ระสะวิตักโก วา โผฏฐัพพะวิตักโก วา ธัมมะวิตักโก วา ;	ความครุ่นคิดหารูป เสียง กลิ่น รส สิ่งที่ถูกต้องกาย หรืออารมณ์ที่เกิดกับใจ ;
โลเก ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	มีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ยินดีในโลก ;
เอตเถสา ตัณหา ปะหิยยะมานา-	ความทะยานอยากนี้ เมื่อจะละ ย่อมละ

ปะหิยยะติ ;	ได้ในที่นั้น ;
เอตถะ นิรุชฌะมานา นิรุชฌะติ.	เมื่อจะดับ ย่อมดับได้ในที่นั้น.

รูปะวิจาโร วา สัททะวิจาโร วา	ความไตร่ตรองต่อรูป เสียง กลิ่น รส
คันธะวิจาโร วา ระสะวิจาโร วา	สิ่งที่ถูกต้องกาย
โผฏฐัพพะวิจาโร วา ธัมมะวิจาโร วา ;	หรืออารมณ์ที่เกิดกับใจ ;
โลเก ปิยะรูปัง สาตะรูปัง ;	มีสภาวะเป็นที่รัก มีสภาวะเป็นที่ยินดีในโลก ;
เอตเถสา ตัณหา ปะหิยยะมานา	ความทะยานอยากนี้ เมื่อจะละย่อมละ
ปะหิยยะติ ;	ได้ในที่นั้น ;
เอตถะ นิรุชฌะมานา นิรุชฌะติ.	เมื่อจะดับ ย่อมดับได้ในที่นั้น.

อิทัง วุจจะติ ภิกขะเว	ภิกษุทั้งหลายนี้เรียกว่า **“ความดับไม่**
ทุกขะนิโรโธ อะริยะสัจจัง.	**เหลือแห่งทุกข์ในอริยสัจจ์”.**

๑.๕.๔ ทางดับทุกข์ในอริยสัจจ์

กะตะมัญจะ ภิกขะเว	ภิกษุทั้งหลาย ก็หนทางเป็น
ทุกขะนิโรธะคามินีปะฏิปะทา	เครื่องให้ถึง ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์
อะริยะสัจจัง ;	ในอริยสัจจ์นั้น เป็นอย่างไรเล่า? ;
อะยะเมวะ อะริโย	คือหนทางอันประกอบด้วยองค์แปด
อัฏฐังคิโก มัคโค ;	อันประเสริฐนี้เอง ;
เสยยะถีทัง ;	องค์แปด คือ ;

สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปโป ;	ความเห็นชอบ ความดำริชอบ ;
สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต ;	วาจาชอบ การงานชอบ ;
สัมมาอาชีโว สัมมาวายาโม ;	อาชีพชอบ ความเพียรชอบ ;
สัมมาสะติ สัมมาสะมาธิ ;	ความระลึกชอบ ความตั้งใจมั่นชอบ ;

กะตะมา จะ ภิกขะเว สัมมาทิฏฐิ ;	ภิกษุทั้งหลาย ความเห็นชอบเป็นอย่างไรเล่า? ;
ยัง โข ภิกขะเว ทุกเข ญาณัง ;	ภิกษุทั้งหลาย ความรู้ในทุกข์ ;
ทุกขะสะมุทะเย ญาณัง ;	ความรู้ในเหตุให้เกิดทุกข์ ;
ทุกขะนิโรเธ ญาณัง ;	ความรู้ในความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ ;
ทุกขะนิโรธะคามินิยา ปะฏิปะทายะ ญาณัง ;	ความรู้ในหนทางเป็นเครื่องให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ อันใด ;
อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว สัมมาทิฏฐิ.	นี้เรียกว่า "**ความเห็นชอบ**".

กะตะโม จะ ภิกขะเว สัมมาสังกัปโป ;	ภิกษุทั้งหลาย ความดำริชอบเป็นอย่างไรเล่า? ;
เนกขัมมะสังกัปโป ;	ภิกษุทั้งหลาย ความดำริในการออกจากกาม ;
อัพยาปาทะสังกัปโป ;	ความดำริในการไม่พยาบาท ;
อะวิหิงสาสังกัปโป ;	ความดำริในการไม่เบียดเบียน ;
อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว สัมมาสังกัปโป.	นี้เรียกว่า "**ความดำริชอบ**".

กะตะมา จะ ภิกขะเว สัมมาวาจา ;	ภิกษุทั้งหลาย วาจาชอบเป็นอย่างไรเล่า? ;
มุสาวาทา เวระมะณี ;	ภิกษุทั้งหลาย การเว้นจากการพูดเท็จ ;
ปิสุณายะ วาจายะ เวระมะณี ;	การเว้นจากการพูดส่อเสียด ;
ผรุสายะ วาจายะ เวระมะณี ;	การเว้นจากการพูดคำหยาบ ;
สัมผัปปะละปา เวระมะณี ;	การเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ ;
อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว สัมมาวาจา.	นี้เรียกว่า "**วาจาชอบ**".

กะตะโม จะ ภิกขะเว สัมมากัมมันโต ;	ภิกษุทั้งหลาย การงานชอบ เป็นอย่างไรเล่า ? ;
ปาณาติปาตา เวระมะณี ;	ภิกษุทั้งหลาย การเว้นจากการฆ่าสัตว์ ;
อะทินนาทานา เวระมะณี ;	การเว้นจากการลักทรัพย์ ;

กาเมสุมิจฉาจารา เวระมะณี ;	การเว้นจากการประพฤติผิดในกาม ;
อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว สัมมากัมมันโต.	นี้เรียกว่า **“การงานชอบ”.**
กะตะโม จะ ภิกขะเว สัมมาอาชีโว ;	ภิกษุทั้งหลาย อาชีพชอบเป็นอย่างไรเล่า ? ;
อิธะ ภิกขะเว อะริยะสาวะโก ;	ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกในศาสนานี้ ;
มิจฉาอาชีวัง ปะหายะ สัมมาอาชีเวนะ ชีวิกัง กัปเปติ ;	ละการเลี้ยงชีพที่ผิดเสีย สำเร็จความเป็นอยู่ด้วยการหาเลี้ยงชีพที่ชอบ ;
อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว สัมมาอาชีโว.	นี้เรียกว่า **“อาชีพชอบ”.**
กะตะโม จะ ภิกขะเว สัมมาวายาโม ;	ภิกษุทั้งหลายความเพียรชอบเป็นอย่างไรเล่า? ;
อิธะ ภิกขะเว ภิกขุ ;	ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ ;
อะนุปปันนานัง ปาปะกานัง อะกุสะลานัง ธัมมานัง อะนุปปาทายะ ฉันทัง ชะเนติ วายะมะติ วิริยัง อาระภะติ จิตตัง ปัคคัณหาติ ปะทะหะติ ;	ย่อมปลูกความพอใจ ย่อมพยายาม ย่อมปรารภความเพียร ย่อมประคองตั้งจิตไว้ เพื่อความไม่บังเกิดขึ้น แห่งอกุศลธรรมทั้งหลาย อันลามกที่ยังไม่บังเกิดขึ้น ;
อะนุปปันนานัง ปาปะกานัง อะกุสะลานัง ธัมมานัง ปะหานายะ ฉันทัง ชะเนติ วายะมะติ วิริยัง อาระภะติ จิตตัง ปัคคัณหาติ ปะทะหะติ ;	ย่อมปลูกความพอใจ ย่อมพยายาม ย่อมปรารภความเพียร ย่อมประคองตั้งจิตไว้ เพื่อการละเสียซึ่งอกุศลธรรมทั้งหลาย อันลามกที่ยังไม่บังเกิดขึ้น ;
อะนุปปันนานัง กุสะลานัง ธัมมานัง อุปปาทายะ ฉันทัง ชะเนติ วายะมะติ	ย่อมปลูกความพอใจ ย่อมพยายาม ย่อมปรารภความเพียร ย่อมประคอง

วิริยัง อาระภะติ จิตตัง ปัคคัณหาติ ปะทะหะติ ;	ตั้งจิตไว้ เพื่อความบังเกิดขึ้น แห่งกุศลธรรมทั้งหลาย ที่ยังไม่บังเกิดขึ้น ;
อุปปันนานัง กุสะลานัง ธัมมานัง ฐิติยา อะสัมโมสายะ ภิยโยภาวายะ เวปุลลายะ ภาวะนายะ ปาริปูริยา ฉันทัง ชะเนติ วายะมะติ วิริยัง อาระภะติ จิตตัง ปัคคัณหาติ ปะทะหะติ ;	ย่อมปลูกความพอใจ ย่อมพยายาม ย่อมปรารภความเพียร ย่อมประคองตั้งจิตไว้ เพื่อความยั่งยืน ความไม่เลอะเลือน ความงอกงามยิ่งขึ้น ความไพบูลย์ ความเจริญ ความเต็มรอบ แห่งกุศลธรรมทั้งหลาย ที่บังเกิดขึ้นแล้ว ;
อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว สัมมาวายาโม.	นี้เรียกว่า "**ความเพียรชอบ**".
กะตะมา จะ ภิกขะเว สัมมาสะติ ;	ภิกษุทั้งหลาย ความระลึกชอบเป็นอย่างไรเล่า? ;
อิธะ ภิกขะเว ภิกขุ ;	ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ ;
กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ ;	เป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ ;
อาตาปี สัมปะชาโน สะติมา ;	มีความเพียรเครื่องเผาบาปมีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ ;
วิเนยยะ โลเก อะภิชฌาโทมะนัสสัง ;	นำความพอใจ และความไม่พอใจในโลกออกเสียได้ ;
เวทะนาสุ เวทะนานุปัสสี วิหะระติ ;	เป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นเวทนา ในเวทนาทั้งหลายอยู่ ;
อาตาปี สัมปะชาโน สะติมา ;	มีความเพียรเครื่องเผาบาป มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ ;
วิเนยยะ โลเก อะภิชฌาโทมะนัสสัง ;	นำความพอใจ และความไม่พอใจในโลกออกเสียได้ ;
จิตเต จิตตานุปัสสี วิหะระติ ;	เป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ ;

อาตาปี สัมปะชาโน สะติมา ;	มีความเพียรเครื่องเผาบาป มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ ;
วิเนยยะ โลเก อะภิชฌาโทมะนัสสัง ;	นำความพอใจ และความไม่พอใจในโลกออกเสียได้ ;
ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	เป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย ;
อาตาปี สัมปะชาโน สะติมา ;	มีความเพียรเครื่องเผาบาป มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ ;
วิเนยยะ โลเก อะภิชฌาโทมะนัสสัง ;	นำความพอใจ และความไม่พอใจในโลกออกเสียได้ ;
อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว สัมมาสะติ.	นี้เรียกว่า **“ความระลึกชอบ”.**
กะตะโม จะ ภิกขะเว สัมมาสะมาธิ ;	ภิกษุทั้งหลาย ความตั้งใจมั่นชอบเป็นอย่างไรเล่า ? ;
อิธะ ภิกขะเว ภิกขุ ;	ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ ;
วิวิจเจวะ กาเมหิ วิวิจจะ อะกุสะเลหิ ธัมเมหิ สะวิตักกัง สะวิจารัง วิเวกะชัมปีติสุขัง ปะฐะมัง ฌานัง อุปะสัมปัชชะ วิหะระติ ;	เพราะสงัดจากกามทั้งหลาย เพราะสงัดจากอกุศลธรรมทั้งหลาย ย่อมเข้าถึงฌานที่หนึ่ง อันมีวิตก วิจาร ปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกแล้วแลอยู่ ;
วิตักกะ วิจาราณัง วูปะสะมา ;	เพราะวิตก วิจาร ระงับลง ;
อัชฌัตตัง สัมปะสาทะนัง เจตะโส เอโก ทิภาวัง อะวิตักกัง อะวิจารัง สะมาธิชัมปีติ สุขัง ทุติยัง ฌานัง-อุปะสัมปัชชะ วิหะระติ ;	เธอเข้าถึงฌานที่สอง อันเป็นเครื่องผ่องใสแห่งใจในภายใน ให้สมาธิเป็นธรรมอันเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก วิจาร มีแต่ปีติและสุขอันเกิดแต่สมาธิแล้วแลอยู่ ;

ปีติยา จะ วิราคา ;	เพราะปีติจางหายไป ;
อุเปกขะโก จะ วิหะระติ สะโต จะ สัมปะชาโน สุขัญจะ กาเยนะ ปะฏิสังเวเทติ ;	วางใจเป็นกลางอยู่ มีสติ มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม และได้เสวยสุขด้วยนามกาย ;
ยันตัง อะริยา อาจิกขันติ อุเปกขะโก สะติมา สุขะวิหารีติ ตะติยัง ฌานัง อุปะสัมปัชชะ วิหะระติ ;	ย่อมเข้าถึงฌานที่สาม อันเป็นฌานที่พระอริยะทั้งหลาย กล่าวสรรเสริญผู้ได้บรรลุว่า "เป็นผู้วางใจเป็นกลางอยู่ มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม" แล้วแลอยู่ ;
สุขัสสะ จะ ปะหานา ทุกขัสสะ จะ ปะหานา ;	เพราะละทุกข์และสุขเสียได้ ;
ปุพเพวะ โสมะนัสสะโทมะนัสสานัง ;	และเพราะความดับหายแห่งความพอใจและความไม่พอใจในกาลก่อน ;
อัตถังคะมา อะทุกขะมะสุขัง อุเปกขาสะติปาริสุทธิง จะตุตถัง ฌานัง อุปะสัมปัชชะ วิหะระติ ;	เธอย่อมเข้าถึงฌานที่สี่ อันไม่ทุกข์ไม่สุขมีแต่สติอันบริสุทธิ์และมีใจเป็นกลางเพราะรู้เห็นตามความเป็นจริงแล้วแลอยู่ ;
อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว สัมมาสะมาธิ.	นี้เรียกว่า "**ความตั้งใจมั่นชอบ**".
อิทัง วุจจะติ ภิกขะเว ทุกขะนิโรธะคามินี ปะฏิปะทา อะริยะสัจจัง.	ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า "**หนทางเป็นเครื่องให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ในอริยสัจจ์**".
อิติ อัชฌัตตัง วา ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	ด้วยอาการอย่างนี้ที่ภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอันเป็นภายในบ้าง ;

พะหิทธา วา ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	ในธรรมทั้งหลาย อันเป็นภายนอกบ้าง ;
อัชฌัตตะพะหิทธา วา ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	ในธรรมทั้งหลาย ทั้งอันเป็นภายในและภายนอกบ้าง ;
สะมุทะยะธัมมานุปัสสี วา ธัมเมสุ วิหะระติ ;	และเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมอันเป็นเหตุเกิดขึ้นในธรรมบ้าง ;
วะยะธัมมานุปัสสี วา ธัมเมสุ วิหะระติ ;	เห็นธรรมอันเป็นเหตุเสื่อมไปในธรรมบ้าง ;
สะมุทะยะวะยะธัมมานุปัสสี วา ธัมเมสุ วิหะระติ ;	เห็นธรรมทั้งอันเป็นเหตุเกิดขึ้นและเสื่อมไปในธรรมบ้าง ;
อัตถิ ธัมมาติ วา ปะนัสสะ สะติ ปัจจุปัฏฐิตา โหติ ;	ก็แหละสติ คือความระลึกว่า “ธรรมทั้งหลายมีอยู่” ดังนี้ของเธอนั้น เป็นสติที่เธอดำรงไว้ ;
ยาวะเทวะ ญาณะมัตตายะ ;	เพียงเพื่อรู้ ;
ปะติสสะติมัตตายะ ;	เพียงเพื่ออาศัยระลึก ;
อะนิสสิโต จะ วิหะระติ ;	ที่แท้ เธอเป็นผู้ที่ตัณหา และทิฏฐิอาศัยไม่ได้ ;
นะ จะ กิญจิ โลเก อุปาทิยะติ ;	เธอไม่ยึดมั่นอะไร ๆ ในโลกนี้ ;
เอวัมปิ โข ภิกขะเว ภิกขุ ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ ;	ภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แล ชื่อว่าภิกษุเป็นผู้มีปรกติพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย ;
จะตูสุ อะริยะสัจเจสุ.	คืออริยสัจจ์สี่อย่าง อยู่.

(อานิสงส์สติปัฏฐานสูตร)

โย หิ โกจิ ภิกขะเว ;
อิเม จัตตาโร สะติปัฏฐาเน เอวัง
ภาเวยยะ สัตตะ วัสสานิ ;
ตัสสะ ทะวินนัง ผะลานัง
อัญญะตะรัง ผะลัง ปาฏิกังขัง ;
ทิฏเฐวะ ธัมเม อัญญา
สะติ วา อุปาทิเสเส อะนาคามิตา ;

ภิกษุทั้งหลาย ก็ผู้หนึ่งผู้ใด ;
เจริญสติปัฏฐานสี่อย่างนี้ ด้วยอาการ
อย่างนี้ ตลอดเจ็ดปี ;
เขาพึงหวังผลอย่างใดอย่างหนึ่งใน
บรรดาผลทั้งสอง ;
คือพระอรหันต์ในปัจจุบันชาตินี้
หรือเมื่ออุปาทิ* คือสังโยชน์ยังเหลืออยู่
ก็เป็นพระอนาคามี ;

ติฏฐันตุ ภิกขะเว สัตตะ วัสสานิ ;
โย หิ โกจิ ภิกขะเว ;
อิเม จัตตาโร สะติปัฏฐาเน เอวัง
ภาเวยยะ ฉะ วัสสานิ จะ ปัญจะ
วัสสานิ จะ จัตตาริ วัสสานิ จะ ตีณิ
วัสสานิ จะ ทะเว วัสสานิ จะ เอกัง
วัสสัญจะ ;

ภิกษุทั้งหลาย เจ็ดปียกไว้ก็ได้ ;
ภิกษุทั้งหลาย ก็ผู้หนึ่งผู้ใด ;
เจริญสติปัฏฐานสี่อย่างนี้ ด้วยอาการ
อย่างนี้ ตลอดหกปี ห้าปี สี่ปี สามปี
สองปี หรือหนึ่งปีก็ดี ;

ตัสสะ ทะวินนัง ผะลานัง
อัญญะตะรัง ผะลัง ปาฏิกังขัง ;
ทิฏเฐวะ ธัมเม อัญญา สติ วา
อุปาทิเสเส อะนาคามิตา ;

เขาพึงหวังผลอย่างใดอย่างหนึ่งในบรรดา
ผลทั้งสอง ;
คือพระอรหันต์ในปัจจุบันชาตินี้ หรือ
เมื่ออุปาทิ คือสังโยชน์ยังเหลืออยู่ ก็เป็น
พระอนาคามี ;

---

* อุปาทิ คือ เชื้อหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดกิเลสอันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือในที่นี้หมายเอาอุปาทานขั้นละเอียด, อนุสัย, อาสวะ, อุทธัมภาคิยสังโยชน์ทั้ง ๕ (ดูการละสังโยชน์หน้า ๑๔๒)

ติฏฐันตุ ภิกขะเว ฉะ วัสสานิ จะ ปัญจะ วัสสานิ จะ จัตตาริ วัสสานิ จะ ตีณิ วัสสานิ จะ ทะเว วัสสานิ เอกัง วัสสัญจะ ;	ภิกษุทั้งหลาย หกปี ห้าปี สี่ปี สามปี สองปี หรือหนึ่งปีก็ดี ยกไว้ก็ได้ ;
โย หิ โกจิ ภิกขะเว ;	ภิกษุทั้งหลาย ก็ผู้หนึ่งผู้ใด ;
อิเม จัตตาโร สะติปัฏฐาเน เอวัง ภาเวยยะ สัตตะ มาสานิ ;	เจริญสติปัฏฐานสี่อย่างนี้ ด้วยอาการอย่างนี้ ตลอดเจ็ดเดือน ;
ตัสสะ ทะวินนัง ผะลานัง อัญญะตะรัง ผะลัง ปาฏิกังขัง ;	เขาพึงหวังผลอย่างใดอย่างหนึ่ง ในบรรดาผลทั้งสอง ;
ทิฏเฐวะ ธัมเม อัญญา สะติ วา อุปาทิเสเส อะนาคามิตา ;	คือพระอรหันต์ในปัจจุบันชาตินี้ หรือเมื่ออุปาทิ คือสังโยชน์ ยังเหลืออยู่ ก็เป็นพระอนาคามี ;
ติฏฐันตุ ภิกขะเว สัตตะ มาสานิ ;	ภิกษุทั้งหลาย เจ็ดเดือนยกไว้ก็ได้ ;
โย หิ โกจิ ภิกขะเว ;	ภิกษุทั้งหลาย ก็ผู้หนึ่งผู้ใด ;
อิเม จัตตาโร สะติปัฏฐาเน เอวัง ภาเวยยะ ฉะ มาสานิ จะ ปัญจะ มาสานิ จะ จัตตาริ มาสานิ จะ ตีณิ มาสานิ จะ ทะเว มาสานิ จะ-มาสัง จะ อัฑฒะมาสัญจะ ;	เจริญสติปัฏฐานสี่อย่างนี้ ด้วยอาการอย่างนี้ ตลอดหกเดือน ห้าเดือน สี่เดือน สามเดือน สองเดือน หนึ่งเดือน หรือกึ่งเดือนก็ดี ;
ตัสสะ ทะวินนัง ผะลานัง อัญญะตะรัง ผะลัง ปาฏิกังขัง ;	เขาพึงหวังผลอย่างใดอย่างหนึ่งในบรรดาผลทั้งสอง ;
ทิฏเฐวะ ธัมเม อัญญา สะติ วา อุปาทิเสเส อะนาคามิตา ;	คือพระอรหันต์ในปัจจุบันชาตินี้ หรือเมื่ออุปาทิ คือสังโยชน์ ยังเหลืออยู่ ก็เป็นพระอนาคามี ;

ติฏฐะตุ ภิกขะเว อัฑฒะมาโส ;	ภิกษุทั้งหลาย กึ่งเดือนยกไว้ก็ได้ ;
โย หิ โกจิ ภิกขะเว ;	ภิกษุทั้งหลาย ก็ผู้หนึ่งผู้ใด ;
อิเม จัตตาโร สะติปัฏฐาเน	เจริญสติปัฏฐานสี่อย่างนี้ ด้วยอาการ
เอวัง ภาเวยยะ สัตตาหัง ;	อย่างนี้ ตลอดเจ็ดวัน ;
ตัสสะ ทะวินนัง ผะลานัง	เขาพึงหวังผลอย่างใดอย่างหนึ่ง
อัญญะตะรัง ผะลัง ปาฏิกังขัง ;	ในบรรดาผลทั้งสอง ;
ทิฏเฐวะ ธัมเม อัญญา	คือพระอรหันต์ในปัจจุบันชาตินี้ หรือเมื่อ
สะติ วา อุปาทิเสเส อะนาคามิตา ;	อุปาทิ คือสังโยชน์ยังเหลืออยู่ ก็เป็นพระอนาคามี ;
เอกายะโน ภิกขะเว อะยัง มัคโค ;	ภิกษุทั้งหลาย หนทางนี้เป็นหนทางเพียงทางเดียว ;
สัตตานัง วิสุทธิยา ;	เพื่อความบริสุทธิ์หมดจดของสัตว์ทั้งหลาย ;
โสกะปะริเทวานัง สะมะติกกะมายะ ;	เพื่อการก้าวล่วงเสีย ซึ่งความโศกและความร่ำไรรำพัน ;
ทุกขะโทมะนัสสานัง อัตถังคะมายะ ;	เพื่อความตั้งอยู่ไม่ได้ แห่งทุกข์และโทมนัส ;
ญายัสสะ อะธิคะมายะ ;	เพื่อบรรลุธรรมอันสัตว์พึงรู้ ;
นิพพานัสสะ สัจฉิกิริยายะ ;	เพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง ;
ยะทิทัง จัตตาโร สะติปัฏฐานาติ ;	หนทางนี้คือ สติปัฏฐานสี่ด้วยประการฉะนี้ ;
อิติ ยันตัง วุตตัง ;	คำที่เรากล่าวมาแล้วนี้ ;
อิทะเมตัง ปะฏิจจะ วุตตันติ ;	เราอาศัยสติปัฏฐานสี่นั้น กล่าวแล้ว ;

อิทะมะโวจะ ภะคะวา อัตตะมะนา เต ภิกขู ภะคะวะโต ภาสิตัง อะภินันทุนติ.

พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสพระสูตรนี้จบแล้ว ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น มีใจยินดีชื่นชมในพระภาษิตของพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยประการฉะนี้แล.

การละสังโยชน์

1. โสดาปัตติมรรค มรรคให้ถึงความเป็นพระโสดาบัน ; มรรคให้ถึงกระแสที่นำไปสู่พระนิพพานทีแรก เป็นเหตุให้ละสังโยชน์ได้ 3 คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส
2. สกิทาคามิมรรค มรรคอันให้ถึงความเป็นสกทาคามี เป็นเหตุละสังโยชน์ได้ 3 ข้อต้น กับทำราคะ โทสะ โมหะ ให้เบาบางลง
3. อนาคามิมรรค มรรคอันให้ถึงความเป็นพระอนาคามี เป็นเหตุละสังโยชน์เพิ่มได้อีก 2 คือ กามราคะ ปฏิฆะ...ทั้งหมดนี้เป็นสังโยชน์เบื้องต่ำ เป็นอย่างหยาบ เรียกว่า โอรัมภาคิยสังโยชน์
4. อรหัตตมรรค มรรคอันให้ถึงความเป็นพระอรหันต์ เป็นเหตุละสังโยชน์ได้หมดทั้ง 10 คือละสังโยชน์เบื้องปลายอีก 5 ได้แก่ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา นี้เป็นสังโยชน์เบื้องสูงเป็นอย่างละเอียด เรียกว่า อุทธัมภาคิยสังโยชน์

ภิกษุนอกบัญชี

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุเหล่าใด เป็นคนหลอกลวง กระด้าง พูดพล่าม ยกตัว จองหอง ใจฟุ้ง ภิกษุเหล่านั้น ไม่ใช่ “คนของเรา”

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุเหล่านั้น ได้ออกไปนอกธรรมวินัยนี้เสียแล้ว และพวกภิกษุเหล่านั้น ย่อมไม่ถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยได้เลย

---

* จตุกฺก. ม.๒๐/๓๓/๒๖

(ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร)

เอวัมเม สุตัง ;	ข้าพเจ้า (พระอานนท์) ได้ฟังมาแล้วอย่างนี้ว่า ;
เอกัง สะมะยัง ภะคะวา พาราณะสิยัง วิหะระติ อิสิปะตะเน มิคะทาเย ;	สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวันใกล้พระนครพาราณสี ;
ตัตระ โข ภะคะวา ปัญจะวัคคิเย ภิกขู อามันเตสิ ;	ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกภิกษุปัญจวัคคีย์* มาแล้วตรัสว่า ;
ทะเวเม ภิกขะเว อันตา ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ที่สุดแห่งการกระทำสองอย่างเหล่านี้ มีอยู่ ;
ปัพพะชิเตนะ นะ เสวิตัพพา ;	เป็นสิ่งที่บรรพชิตไม่ควรข้องแวะเลย ;
โย จายัง กาเมสุ กามะสุขัลลิกา-นุโยโค ;	คือการประกอบตนพัวพันอยู่ด้วยความใคร่ในกามทั้งหลาย ;
หีโน ;	เป็นของต่ำทราม ;
คัมโม ;	เป็นเรื่องของชาวบ้าน ;
โปถุชชะนิโก ;	เป็นของชนชั้นปุถุชน ;
อะนะริโย ;	ไม่ใช่ข้อปฏิบัติของพระอริยเจ้า ;
อะนัตถะสัญหิโต ;	ไม่ประกอบด้วยประโยชน์เลย, นี้อย่างหนึ่ง ;
โย จายัง อัตตะกิละมะถานุโยโค ;	อีกอย่างหนึ่งคือการประกอบตนให้ลำบาก ;
ทุกโข ;	เป็นสิ่งที่นำมาซึ่งทุกข์ ;
อะนะริโย ;	ไม่ใช่ข้อปฏิบัติของพระอริยเจ้า ;
อะนัตถะสัญหิโต ;	ไม่ประกอบด้วยประโยชน์เลย ;

* คือ โกณฑัญญะ, วัปปะ, ภัททิยะ, มหานามะ, อัสสชิ

เอเต เต ภิกขะเว อุโภ อันเต อะนุปะคัมมะ มัชฌิมา ปะฏิปะทา ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อปฏิบัติเป็นทางสายกลางไม่เข้าไปหาที่สุดแห่งการกระทำสองอย่างนี้ มีอยู่ ;
ตะถาคะเตนะ อะภิสัมพุทธา ;	ข้อปฏิบัติที่ตถาคตได้ตรัสรู้พร้อมเฉพาะแล้ว ;
จักขุกะระณี ;	เป็นเครื่องกระทำให้เกิดจักษุ ;
ญาณะกะระณี ;	เป็นเครื่องกระทำให้เกิดญาณ ;
อุปะสะมายะ ;	เพื่อความสงบ ;
อภิญญายะ ;	เพื่อความรู้ยิ่ง ;
สัมโพธายะ ;	เพื่อความรู้พร้อม ;
นิพพานายะ สังวัตตะติ ;	เป็นไปพร้อมเพื่อพระนิพพาน ;
กะตะมา จะ สา ภิกขะเว มัชฌิมา ปะฏิปะทา ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อปฏิบัติเป็นทางสายกลางนั้น เป็นอย่างไรเล่า ? ;
อะยะเมวะ อะริโย อัฏฐังคิโก มัคโค ;	ข้อปฏิบัติเป็นทางสายกลางนั้น คือหนทางอันประเสริฐ ประกอบด้วยองค์แปดประการนี้เอง ;
อะยัง โข สา ภิกขะเว มัชฌิมา ปะฏิปะทา ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้แลคือข้อปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ;
ตะถาคะเตนะ อะภิสัมพุทธา ;	เป็นข้อปฏิบัติที่ตถาคตได้ตรัสรู้พร้อมเฉพาะแล้ว ;
เสยยะถีทัง ;	ได้แก่สิ่งเหล่านี้คือ ;
สัมมาทิฏฐิ ;	ความเห็นชอบ ;
สัมมาสังกัปโป ;	ความดำริชอบ ;

สัมมาวาจา ;	การพูดจาชอบ ;
สัมมากัมมันโต ;	การทำการงานชอบ ;
สัมมาอาชีโว ;	การเลี้ยงชีวิตชอบ ;
สัมมาวายาโม ;	ความพากเพียรชอบ ;
สัมมาสะติ ;	ความระลึกชอบ ;
สัมมาสะมาธิ ;	ความตั้งใจมั่นชอบ ;
อะยัง โข สา ภิกขะเว มัชฌิมา ปะฏิปะทา ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้แลคือข้อปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ;
ตะถาคะเตนะ อะภิสัมพุทธา ;	เป็นข้อปฏิบัติที่ตถาคตได้ตรัสรู้พร้อมเฉพาะแล้ว ;
จักขุกะระณี ;	เป็นเครื่องกระทำให้เกิดจักษุ ;
ญาณะกะระณี ;	เป็นเครื่องกระทำให้เกิดญาณ ;
อุปะสะมายะ ;	เพื่อความสงบ ;
อะภิญญายะ ;	เพื่อความรู้ยิ่ง ;
สัมโพธายะ ;	เพื่อความรู้พร้อม ;
นิพพานายะ สังวัตตะติ ;	เป็นไปพร้อมเพื่อพระนิพพาน ;
อิทัง โข ปะนะ ภิกขะเว ทุกขัง อะริยะสัจจัง ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็อริยสัจจ์คือทุกข์นี้ มีอยู่ ;
ชาติปี ทุกขา ;	ความเกิดก็เป็นทุกข์ ;
ชะราปี ทุกขา ;	ความแก่ก็เป็นทุกข์ ;
มะระณัมปิ ทุกขัง ;	ความตายก็เป็นทุกข์ ;
โสกะปะริเทวะ ทุกขะโทมะนัส สุปายาสาปี ทุกขา ;	แม้ความโศก ความร่ำไรรำพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจ ก็เป็นทุกข์ ;
อัปปิเยหิ สัมปะโยโค ทุกโข ;	ความประสบกับสิ่งไม่เป็นที่รักที่พอใจก็เป็นทุกข์ ;

ปิเยหิ วิปปะโยโค ทุกโข ;	ความพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รักที่พอใจก็เป็นทุกข์ ;
ยัมปิจฉัง นะ ละภะติ ตัมปิ ทุกขัง ;	มีความปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้น นั่นก็เป็นทุกข์ ;
สังขิตเตนะ ปัญจุปาทานักขันธา ทุกขา ;	ว่าโดยย่อ อุปาทานขันธ์ทั้งห้า เป็นตัวทุกข์ ;
อิทัง โข ปะนะ ภิกขะเว ทุกขะสะมุทะโย อะริยะสัจจัง ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็อริยสัจจ์ คือเหตุให้เกิดทุกข์นี้ มีอยู่ ;
ยายัง ตัณหา ;	นี่คือตัณหา ;
โปโนพภะวิกา ;	อันเป็นเครื่องทำให้มีการเกิดอีก ;
นันทิราคะ สะหะคะตา ;	อันประกอบอยู่ด้วยความกำหนัด ด้วยอำนาจความเพลิน ;
ตัตระ ตัตราภินันทินี ;	เป็นเครื่องให้เพลินอย่างยิ่งในอารมณ์นั้น ๆ ;
เสยยะถีทัง ;	ได้แก่ ตัณหาเหล่านี้คือ ;
กามะตัณหา ;	ตัณหาในกาม ; (รูป รส กลิ่น เสียง เป็นต้น)
ภะวะตัณหา ;	ตัณหาในความมี ความเป็น ;
วิภะวะตัณหา ;	ตัณหาในความไม่มีไม่เป็น ;
อิทัง โข ปะนะ ภิกขะเว ทุกขะนิโรโธ อะริยะสัจจัง ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ความดับไม่เหลือแห่งทุกนี้ มีอยู่ ;
โย ตัสสาเยวะ ตัณหายะ อะเสสะวิราคะนิโรโธ ;	คือความดับสนิทเพราะจางไปโดยไม่เหลือของตัณหานั้น นั่นเอง ;
จาโค ;	เป็นความสละทิ้ง ;
ปะฏินิสสัคโค ;	เป็นความสลัดคืน ;
มุตติ ;	เป็นความปล่อยวาง ;

อะนาละโย ;	เป็นการทำให้ไม่มีที่อาศัยซึ่งตัณหานั้น ;
อิทัง โข ปะนะ ภิกขะเว ทุกขะนิโรธะคามินีปะฏิปะทา อะริยะสัจจัง ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็อริยสัจจ์คือข้อปฏิบัติที่ทำสัตว์ให้ลุถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์นี้ มีอยู่ ;
อะยะเมวะ อะริโย อัฏฐังคิโก มัคโค ;	นี้คือข้อปฏิบัติเป็นหนทางอันประเสริฐ ประกอบไปด้วยองค์แปดประการ ;
ฯลฯ ;	ฯลฯ ;
อิทัง ทุกขัง อะริยะสัจจันติ เม ภิกขะเว ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ธัมเมสุ จักขุง อุทะปาทิ ญาณัง อุทะปาทิ ปัญญา อุทะปาทิ วิชชา อุทะปาทิ อาโลโก อุทะปาทิ ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักษุเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ญาณเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ปัญญาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา วิชชาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา แสงสว่างเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมที่เราไม่เคยได้ฟังมาแต่ก่อนว่าทุกข์ในอริยสัจจ์ เป็นอย่างนี้ ๆ ดังนี้ ;
ตังโข ปะนิทัง ทุกขัง อะริยะสัจจัง ปะริญเญยยันติ ;	ว่าทุกข์ในอริยสัจจ์นั้นแล เป็นสิ่งที่ควรกำหนดรู้ ดังนี้ ;
ตังโข ปะนิทัง ทุกขัง อะริยะสัจจัง ปะริญญาตันติ ;	ว่าทุกข์ในอริยสัจจ์นั้นแล เรากำหนดรู้ได้แล้ว ดังนี้ ;
อิทัง ทุกขะสะมุทะโย อะริยะสัจจันติ เม ภิกขะเว ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ธัมเมสุ จักขุง อุทะปาทิ ญาณัง อุทะปาทิ ปัญญา อุทะปาทิ วิชชา อุทะปาทิ อาโลโก อุทะปาทิ ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักษุเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ญาณเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ปัญญาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา วิชชาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา แสงสว่างเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมที่เราไม่เคยได้ฟังมาแต่ก่อน ว่าเหตุให้เกิดทุกข์ในอริยสัจจ์ เป็นอย่างนี้ ๆ ดังนี้ ;

ตังโข ปะนิทัง ทุกขะสะมุทะโย อะริยะสัจจัง ปะหาตัพพันติ ;

ว่าเหตุให้เกิดทุกข์ในอริยสัจจ์นั้นแล เป็นสิ่งที่ควรละเสีย ดังนี้ ;

ตังโข ปะนิทัง ทุกขะสะมุทะโย อะริยะสัจจัง ปะหีนันติ ;

ว่าเหตุให้เกิดทุกข์ในอริยสัจจ์นั้นแล เราละได้แล้ว ดังนี้ ;

อิทัง ทุกขะนิโรโธ อะริยะสัจจันติ เม ภิกขะเว ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ธัมเมสุ จักขุง อุทะปาทิ ญาณัง อุทะปาทิ ปัญญา อุทะปาทิ วิชชา อุทะปาทิ อาโลโก อุทะปาทิ ;

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักษุเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ญาณเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ปัญญาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา วิชชาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา แสงสว่างเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมที่เราไม่เคยได้ฟังมาแต่ก่อนว่าความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ ในอริยสัจจ์ เป็นอย่างนี้ ๆ ดังนี้ ;

ตังโข ปะนิทัง ทุกขะนิโรโธ อะริยะสัจจัง สัจฉิกาตัพพันติ ;

ว่าความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ในอริยสัจจ์นั้นแล เป็นสิ่งที่ควรทำให้แจ้ง ดังนี้ ;

ตังโข ปะนิทัง ทุกขะนิโรโธ อะริยะสัจจัง สัจฉิกะตันติ ;

ว่าความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ในอริยสัจจ์นั้นแล เราได้ทำให้แจ้งแล้ว ดังนี้ ;

อิทัง ทุกขะนิโรธะคามินีปะฏิปะทา อะริยะสัจจันติ เม ภิกขะเว ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ธัมเมสุ จักขุง อุทะปาทิ ญาณัง อุทะปาทิ ปัญญา อุทะปาทิ วิชชา อุทะปาทิ อาโลโก อุทะปาทิ ;

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักษุเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ญาณเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ปัญญาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา วิชชาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา แสงสว่างเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมที่เราไม่เคยได้ฟังมาแต่ก่อนว่าวิธีปฏิบัติที่ทำสัตว์ให้ลุถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ในอริยสัจจ์ เป็นอย่างนี้ ๆ ดังนี้ ;

ตังโข ปะนิทัง ทุกขะนิโรธะคามินีปะฏิปะทา อะริยะสัจจัง ภาเวตัพพันติ ;	ว่าวิธีปฏิบัติที่ทำสัตว์ให้ลุถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ในอริยสัจจ์นั้นแล เป็นสิ่งที่ควรทำให้เกิดมี ดังนี้ ;
ตังโข ปะนิทัง ทุกขะนิโรธะคามินี-ปะฏิปะทา อะริยะสัจจัง ภาวิตันติ ;	ว่าวิธีปฏิบัติที่ทำสัตว์ให้ลุถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ในอริยสัจจ์นั้นแล เราทำให้เกิดมีได้แล้ว ดังนี้ ;
ยาวะกีวัญจะ เม ภิกขะเว อิเมสุ จะตูสุ อะริยะสัจเจสุ เอวันติปะริวัฏฏัง ทะวาทะสาการัง ยะถาภูตัง ญาณะทัสสะนัง นะ สุวิสุทธัง อะโหสิ ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ปัญญาเครื่องรู้เห็นตามความเป็นจริง มีปริวัฏฏ์สาม มีอาการสิบสองเช่นนี้ในอริยสัจจ์ทั้งสี่เหล่านี้ ยังไม่เป็นของบริสุทธิ์ หมดจดด้วยดีแก่เราเพียงใด ;
เนวะ ตาวาหัง ภิกขะเว สะเทวะเก โลเก สะมาระเก สะพรัหมะเก สัสสะมะณะพราหมะณิยา ปะชายะ สะเทวะมะนุสสายะ อะนุตตะรัง สัมมาสัมโพธิง อะภิสัมพุทโธ ปัจจัญญาสิง ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ตลอดกาลเพียงนั้น เรายังไม่ปฏิญญาว่า ได้ตรัสรู้พร้อมเฉพาะแล้วซึ่งอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ พร้อมทั้งเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ;
ยะโต จะ โข เม ภิกขะเว อิเมสุ จะตูสุ อะริยะสัจเจสุ เอวันติปะริวัฏฏัง ทะวาทะสาการัง ยะถาภูตัง ญาณะทัสสะนัง นะ สุวิสุทธัง อะโหสิ ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ปัญญาเครื่องรู้เห็นตามความเป็นจริง มีปริวัฏฏ์สาม มีอาการสิบสองเช่นนี้ในอริยสัจจ์ทั้งสี่เหล่านี้ เป็นของบริสุทธิ์หมดจดด้วยดีแก่เรา เมื่อใด ;

อะถาหัง ภิกขะเว สะเทวะเก โลเก สะมาระเก สะพรัหมะเก สัสสะมะณะ-พราหมะณิยา ปะชายะ สะเทวะ-มะนุสสายะ อะนุตตะรัง สัมมาสัมโพธิง อะภิสัมพุทโธ ปัจจัญญาสิง ;	เมื่อนั้นเราปฏิญญาว่าได้ตรัสรู้พร้อมเฉพาะแล้ว ซึ่งอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ พร้อมทั้งเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ;
ญาณัญจะ ปะนะ เม ภิกขะเว ทัสสะนัง อุทะปาทิ ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ญาณและทัสสนะนั้นได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ;
อะกุปปา เม วิมุตติ ;	ว่าความหลุดพ้นของเราไม่กำเริบ ;
อะยะมันติมา ชาติ ;	ความเกิดนี้ เป็นความเกิดครั้งสุดท้าย ;
นัตถิทานิ ปุนัพภะโวติ ;	บัดนี้ ความเกิดอีก ย่อมไม่มีแก่เรา ดังนี้ ;
อิทะมะโวจะ ภะคะวา ;	พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสเทศนานี้แล้ว ;
อัตตะมะนา ปัญจะวัคคิยา ภิกขู ภะคะวะโต ภาสิตัง อะภินันทุง ;	ภิกษุปัญจวัคคีย์ก็มีใจยินดี ชื่นชมในพระภาษิตของพระผู้มีพระภาคเจ้า ;
อิมัสมิญจะ ปะนะ เวยยากะระณัสมิง ภัญญะมาเน ;	ก็แลเมื่อไวยากรณ์นี้ อันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสอยู่ ;
อายัสมะโต โกณฑัญญัสสะ วิระชัง วีตะมะลัง ธัมมะจักขุง อุทะปาทิ ;	ธรรมจักษุ อันปราศจากธุลี ปราศจากมลทินได้เกิดขึ้นแล้ว แก่พระผู้มีอายุโกณฑัญญะ ;
ยังกิญจิ สะมุทะยะธัมมัง สัพพันตัง นิโรธะธัมมันติ ;	ว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งปวง ย่อมมีความดับไปเป็นธรรมดา ;
ปะวัตติเต จะ ภะคะวะตา ธัมมะจักเก ภุมมา เทวา สัททะมะนุสสะเวสุง เอตัมภะคะวะตา พาราณะสิยัง อิสิปะตะเน มิคะทาเย อะนุตตะรัง ธัมมะจักกัง ปะวัตติตัง-	ก็ครั้นเมื่อธรรมจักร อันพระผู้มีพระภาคเจ้าให้เป็นไปแล้ว เหล่าภุมมเทวดา ก็ยังเสียงให้บรรลือลั่น ว่านั่นจักรคือธรรม ไม่มีจักรอื่นยิ่งกว่า อันพระผู้มีพระภาคเจ้าให้เป็นไปแล้วที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวันใกล้

อัปปะฏิวัตติยัง สะมะเณนะ วา พราหมะเณนะ วา เทเวนะ วา มาเรนะ วา พรัหมุนา วา เกนะจิ วา โลกัสมินติ ;	พระนครพาราณสี อันสมณพราหมณ์ เทวดา มาร พรหม และใคร ๆ ในโลก ยังให้เป็นไปไม่ได้ ดังนี้ ;
ฯลฯ	ฯลฯ
อะถะ โข ภะคะวา อุทานัง อุทาเนสิ ;	ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงเปล่งอุทานว่า ;
อัญญาสิ วะตะ โภ โกณฑัญโญ	โกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ
อัญญาสิ วะตะ โภ โกณฑัญโญติ ;	ผู้เจริญโกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ ;
อิติหิทัง อายัสมะโต โกณฑัญญัสสะ อัญญาโกณฑัญโญตะเววะ นามัง อะโหสีติ.	เพราะเหตุนี้ นามว่าอัญญาโกณฑัญญะนี้ นั่นเทียว ได้มีมาแล้วแก่พระผู้มีอายุ ด้วยประการฉะนี้แล.

(อนัตตลักขณสูตร)

เอวัม เม สุตัง ;	ข้าพเจ้า (พระอานนท์) ได้ฟังมาแล้ว อย่างนี้ว่า ;
เอกัง สะมะยัง ภะคะวา พาราณะสิยัง วิหะระติ อิสิปะตะเน มิคะทาเย ;	สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวันใกล้พระนคร พาราณสี ;
ตัตระ โข ภะคะวา ปัญจะวัคคิเย ภิกขู อามันเตสิ เอตะทะโวจะ ;	ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสเรียกภิกษุปัญจวัคคีย์มาแล้วตรัสว่า ;

รูปัง ภิกขะเว อะนัตตา ;	ภิกษุทั้งหลาย รูปไม่ใช่ตัวตน ;
รูปัญจะ หิทัง ภิกขะเว	ก็หากว่ารูปนี้เป็นตัวตนแล้วไซร้ ;
อัตตา อะภะวิสสะ ;	
นะยิทัง รูปัง อาพาธายะ สังวัตเตยยะ ;	รูปนี้ก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ ;
ลัพเภถะ จะ รูเป เอวัง	ทั้งยังจะได้ตามความปรารถนาในรูปว่า
เม รูปัง โหตุ เอวัง	ขอรูปของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด
เม รูปัง มา อะโหสีติ ;	อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ;
ยัสมา จะ โข ภิกขะเว	ก็เพราะเหตุที่รูปไม่ใช่ตัวตน ;
รูปัง อะนัตตา ;	
ตัสมา รูปัง อาพาธายะ สังวัตตะติ ;	รูปจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ ;
นะ จะ ลัพภะติ รูเป	และไม่ได้ตามความปรารถนาในรูปว่า
เอวัง เม รูปัง โหตุ เอวัง	ขอรูปของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้
เม รูปัง มา อะโหสีติ ;	เป็นอย่างนั้นเลย ;
เวทะนา อะนัตตา ;	ภิกษุทั้งหลาย เวทนาไม่ใช่ตัวตน ;
เวทะนา จะ หิทัง ภิกขะเว	ก็หากว่าเวทนานี้เป็นตัวตนแล้วไซร้ ;
อัตตา อะภะวิสสะ ;	
นะยิทัง เวทะนา อาพาธายะ	ก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ ;
สังวัตเตยยะ ;	
ลัพเภถะ จะ เวทะนายะ	ทั้งยังจะได้ตามความปรารถนาในเวทนา
เอวัง เม เวทะนา โหตุ เอวัง	ว่า ขอเวทนาของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด
เม เวทะนา มา อะโหสีติ ;	อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ;
ยัสมา จะ โข ภิกขะเว	ก็เพราะเหตุที่เวทนาไม่ใช่ตัวตน ;
เวทะนา อะนัตตา ;	
ตัสมา เวทะนา อาพาธายะ	เวทนาจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ ;
สังวัตตันติ ;	

นะ จะ ลัพภะติ เวทะนายะ เอวัง เม เวทะนา โหตุ เอวัง เม เวทะนา มา อะโหสีติ ;	และไม่ได้ตามความปรารถนาในเวทนาว่า ขอเวทนาของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ;
สัญญา อะนัตตา ;	ภิกษุทั้งหลาย สัญญาไม่ใช่ตัวตน ;
สัญญา จะ หิทัง ภิกขะเว อัตตา อะภะวิสสะ ;	ก็หากว่าสัญญานี้เป็นตัวตนแล้วไซร้ ;
นะยิทัง สัญญา อาพาธายะ สังวัตเตยยะ ;	ก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ ;
ลัพเภถะ จะ สัญญายะ เอวัง เม สัญญา โหตุ เอวัง เม สัญญา มา อะโหสีติ ;	ทั้งยังจะได้ตามความปรารถนาในสัญญาว่า ขอสัญญาของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ;
ยัสมา จะ โข ภิกขะเว สัญญา อะนัตตา ;	ก็เพราะเหตุที่สัญญาไม่ใช่ตัวตน ;
ตัสมา สัญญา อาพาธายะ สังวัตตะติ ;	สัญญาจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ ;
นะ จะ ลัพภะติ สัญญายะ เอวัง เม สัญญา โหตุ เอวัง เม สัญญา มา อะโหสีติ ;	และไม่ได้ตามความปรารถนาในสัญญาว่า ขอสัญญาของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ;
สังขารา อะนัตตา ;	ภิกษุทั้งหลาย สังขารไม่ใช่ตัวตน ;
สังขารา จะ หิทัง ภิกขะเว อัตตา อะภะวิสสังสุ ;	ก็หากว่าสังขารนี้เป็นตัวตนแล้วไซร้ ;
นะยิทัง สังขารา อาพาธายะ สังวัตเตยยุง ;	ก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ ;
ลัพเภถะ จะ สังขาเรสุ เอวัง เม	ทั้งยังจะได้ตามความปรารถนาในสังขาร

สังขารา โหนตุ เอวัง เม สังขารา มา อะเหสุนติ ;	ว่า ขอสังขารของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ;
ยัสมา จะ โข ภิกขะเว สังขารา อะนัตตา ;	ก็เพราะเหตุที่สังขารไม่ใช่ตัวตน ;
ตัสมา สังขารา อาพาธายะ สังวัตตันติ ;	สังขารจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ ;
นะ จะ ลัพภะติ สังขาเรสุ เอวัง เม สังขารา โหนตุ เอวัง เม สังขารา มา อะเหสุนติ ;	และไม่ได้ตามความปรารถนาในสังขาร ว่า สังขารของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ;
วิญญาณัง อนัตตา ;	ภิกษุทั้งหลาย วิญญาณไม่ใช่ตัวตน ;
วิญญาณัญจะ หิทัง ภิกขะเว อัตตา อะภะวิสสะ ;	ก็หากว่าวิญญาณนี้เป็นตัวตนแล้วไซร้ ;
นะยิทัง วิญญาณัง อาพาธายะ สังวัตเตยยะ ;	ก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ ;
ลัพเภถะ จะ วิญญาเณ เอวัง เม วิญญาณัง โหตุ เอวัง เม วิญญาณัง มา อะโหสีติ ;	ทั้งยังจะได้ตามความปรารถนาในวิญญาณ ว่า ขอวิญญาณของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ;
ยัสมา จะ โข ภิกขะเว วิญญาณัง อะนัตตา ;	ก็เพราะเหตุที่วิญญาณไม่ใช่ตัวตน ;
ตัสมา วิญญาณัง อาพาธายะ สังวัตตะติ ;	วิญญาณจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ ;
นะ จะ ลัพภะติ วิญญาเณ เอวัง เม วิญญาณัง โหตุ เอวัง เม วิญญาณัง มา อะโหสีติ ;	และไม่ได้ตามความปรารถนาในวิญญาณ ว่า ขอวิญญาณของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ;
ตัง กิง มัญญะถะ ภิกขะเว รูปัง	ภิกษุทั้งหลาย เธอจะสำคัญความข้อนี้

นิจจัง วา อะนิจจัง วาติ ;
อะนิจจัง ภันเต ;

เป็นไฉน รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง ? ;
ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่าไม่เที่ยงพระเจ้าข้า ;

ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วา ตัง สุขัง วาติ ;
ทุกขัง ภันเต ;

ก็สิ่งใดไม่เที่ยงสิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ? ;
เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ;

ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วิปะริณามะธัมมัง กัลลัง นุ ตัง สะมะนุปัสสิตุง เอตัง มะมะ เอโสหะมัสมิ เอโส เม อัตตาติ ;
โน เหตัง ภันเต ;

ก็สิ่งใดไม่เที่ยงเป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรแล้วหรือที่เราจะตามเห็นสิ่งนั้น นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ? ;
ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ;

ตัง กิง มัญญะถะ ภิกขะเว เวทะนา นิจจา วา อะนิจจา วาติ ;
อะนิจจา ภันเต ;

ภิกษุทั้งหลาย เธอจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน เวทนาเที่ยงหรือไม่เที่ยง ? ;
ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ไม่เที่ยงพระเจ้าข้า ;

ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วา ตัง สุขัง วาติ ;
ทุกขัง ภันเต ;

ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ หรือเป็นสุขเล่า ? ;
เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ;

ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วิปะริณามะธัมมัง กัลลัง นุ ตัง สะมะนุปัสสิตุง เอตัง มะมะ เอโสหะมัสมิ เอโส เม อัตตาติ ;
โน เหตัง ภันเต ;

ก็สิ่งใดไม่เที่ยงเป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรแล้วหรือที่เราจะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ? ;
ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ;

ตัง กิง มัญญะถะ ภิกขะเว สัญญา นิจจา วา อะนิจจา วาติ ;	ภิกษุทั้งหลาย เธอจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน สัญญาเที่ยงหรือไม่เที่ยง ? ;
อะนิจจา ภันเต ;	ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ไม่เที่ยงพระเจ้าข้า ;
ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วา ตัง สุขัง วาติ ;	ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ? ;
ทุกขัง ภันเต ;	เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ;
ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วิปะริณา-มะธัมมัง กัลลัง นุ ตัง สะมะนุ-ปัสสิตุง เอตัง มะมะ เอโสหะมัสมิ เอโส เม อัตตาติ ;	ก็สิ่งใดไม่เที่ยงเป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรแล้วหรือที่เราจะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ? ;
โน เหตัง ภันเต ;	ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ;
ตัง กิง มัญญะถะ ภิกขะเว สังขารา นิจจา วา อะนิจจา วาติ ;	ภิกษุทั้งหลาย เธอจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน สังขารเที่ยงหรือไม่เที่ยง?;
อะนิจจา ภันเต ;	ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ไม่เที่ยงพระเจ้าข้า ;
ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วา ตัง สุขัง วาติ ;	ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ? ;
ทุกขัง ภันเต ;	เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ;
ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วิปะริณา-มะธัมมัง กัลลัง นุ ตัง สะมะนุ-ปัสสิตุง เอตัง มะมะ เอโสหะมัสมิ เอโส เม อัตตาติ ;	ก็สิ่งใดไม่เที่ยงเป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรแล้วหรือที่เราจะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ? ;
โน เหตัง ภันเต ;	ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ;

ตัง กิง มัญญะถะ ภิกขะเว วิญญาณัง นิจจัง วา อะนิจจัง วาติ ;	ภิกษุทั้งหลาย เธอจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน วิญญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยง? ;
อะนิจจา ภันเต ;	ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ไม่เที่ยงพระเจ้าข้า ;
ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วา ตัง สุขัง วาติ ;	ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า? ;
ทุกขัง ภันเต ;	เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ;
ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วิปะริณามะธัมมัง กัลลัง นุ ตัง สะมะนุปัสสิตุง เอตัง มะมะ เอโสหะมัสมิ เอโส เม อัตตาติ ;	ก็สิ่งใดไม่เที่ยงเป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรแล้วหรือที่เราจะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ? ;
โน เหตัง ภันเต ;	ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ;
ตัสมาติหะ ภิกขะเว ;	ภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะเหตุนั้นแล ;
ยังกิญจิ รูปัง ;	รูปอย่างใดอย่างหนึ่ง ;
อะตีตานาคะตะปัจจุปปันนัง ;	ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ;
อัชฌัตตัง วา พะหิทธา วา ;	ภายในก็ตาม ภายนอกก็ตาม ;
โอฬาริกัง วา สุขุมัง วา ;	หยาบก็ตาม ละเอียดก็ตาม ;
หีนัง วา ปะณีตัง วา ;	เลวก็ตาม ประณีตก็ตาม ;
ยันทูเร สันติเก วา ;	อยู่ไกลก็ตาม อยู่ใกล้ก็ตาม ;
สัพพัง รูปัง เนตัง มะมะ เนโสหะมัสมิ นะ เมโส อัตตาติ เอวะเมตัง ยะถาภูตัง สัมมัปปัญญายะ ทัฏฐัพพัง ;	รูปทั้งหมดนั้น เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ;
ยา กาจิ เวทะนา ;	เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ;
อะตีตานาคะตะปัจจุปปันนา ;	ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ;

อัชฌัตตา วา พะหิทธา วา ;	ภายในก็ตาม ภายนอกก็ตาม ;
โอฬาริกา วา สุขุมา วา ;	หยาบก็ตาม ละเอียดก็ตาม ;
หีนา วา ปะณีตา วา ;	เลวก็ตาม ประณีตก็ตาม ;
ยา ทูเร สันติเก วา ;	อยู่ไกลก็ตาม อยู่ใกล้ก็ตาม ;
สัพพา เวทะนา เนตัง มะมะ เนโส-หะมัสมิ นะ เมโส อัตตาติ เอวะ-เมตัง ยะถาภูตัง สัมมัปปัญญายะ ทัฏฐัพพัง ;	เวทนาทั้งหมดนั้น เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ;
ยา กาจิ สัญญา ;	สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง ;
อะตีตานาคะตะปัจจุปปันนา ;	ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ;
อัชฌัตตา วา พะหิทธา วา ;	ภายในก็ตาม ภายนอกก็ตาม ;
โอฬาริกา วา สุขุมา วา ;	หยาบก็ตาม ละเอียดก็ตาม ;
หีนา วา ปะณีตา วา ;	เลวก็ตาม ประณีตก็ตาม ;
ยา ทูเร สันติเก วา ;	อยู่ไกลก็ตาม อยู่ใกล้ก็ตาม ;
สัพพา สัญญา เนตัง มะมะ เนโส-หะมัสมิ นะ เมโส อัตตาติ เอวะ-เมตัง ยะถาภูตัง สัมมัปปัญญายะ ทัฏฐัพพัง ;	สัญญาทั้งหมดนั้น เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ;
เย เกจิ สังขารา ;	สังขารเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ;
อะตีตานาคะตะปัจจุปปันนา ;	ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ;
อัชฌัตตา วา พะหิทธา วา ;	ภายในก็ตาม ภายนอกก็ตาม ;

โอฬาริกา วา สุขุมา วา ;	หยาบก็ตาม ละเอียดก็ตาม ;
หีนา วา ปะณีตา วา ;	เลวก็ตาม ประณีตก็ตาม ;
เย ทูเร สันติเก วา ;	อยู่ไกลก็ตาม อยู่ใกล้ก็ตาม ;
สัพเพ สังขารา เนตัง มะมะ เนโส-หะมัสมิ นะ เมโส อัตตาติ เอวะ-เมตัง ยะถาภูตัง สัมมัปปัญญายะ ทัฏฐัพพัง ;	สังขารทั้งหมดนั้น เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ;
ยังกิญจิ วิญญาณัง ;	ความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง ;
อะตีตานาคะตะปัจจุปปันนา ;	ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ;
อัชฌัตตัง วา พะหิทธา วา ;	ภายในก็ตาม ภายนอกก็ตาม ;
โอฬาริกัง วา สุขุมัง วา ;	หยาบก็ตาม ละเอียดก็ตาม ;
หีนัง วา ปะณีตัง วา ;	เลวก็ตาม ประณีตก็ตาม ;
ยันทูเร สันติเก วา ;	อยู่ไกลก็ตาม อยู่ใกล้ก็ตาม ;
สัพพัง วิญญาณัง เนตัง มะมะ เนโส-หะมัสมิ นะ เมโส อัตตาติ เอวะ-เมตัง ยะถาภูตัง สัมมัปปัญญายะ ทัฏฐัพพัง ;	ความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ;
เอวัง ปัสสัง ภิกขะเว สุตวา อะริยะสาวะโก ;	ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้วอย่างนี้ ;
รูปัสมิงปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่ายในรูป ;
เวทะนายะปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่ายในเวทนา ;
สัญญายะปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่ายในสัญญา ;
สังขาเรสุปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่ายในสังขาร ;
วิญญาณัสมิงปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่ายในวิญญาณ ;

นิพพินทัง วิรัชชะติ ; ย่อมเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด ;
วิราคา วิมุจจะติ ; เพราะสิ้นกำหนัด จิตก็หลุดพ้น ;
วิมุตตัสมิง วิมุตตะมีติ ญาณัง โหติ ; เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า จิตหลุดพ้นแล้ว ;

ขีณา ชาติ วุสิตัง พรัหมะจะริยัง ; รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว ;
กะตัง กะระณียัง นาปะรัง อิตถัตตายาติ ปะชานาตีติ ; กิจที่ควรทำ ได้กระทำสำเร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้ มิได้มีอีกแล้ว ;

อิทะมะโวจะ ภะคะวา ; พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสอนัตตลักขณสูตรนี้จบลง ;
อัตตะมะนา ปัญจะวัคคิยา ภิกขู ภะคะวะโต ภาสิตัง อะภินันทุง ; ภิกษุปัญจวัคคีย์ต่างก็มีใจยินดี ชื่นชมในพระภาษิตของพระผู้มีพระภาคเจ้า ;

อิมัสมิญจะ ปะนะ เวยยากะระณัสมิง ภัญญะมาเน ; ก็ขณะเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า กำลังตรัสเทศนาพระภาษิตนี้อยู่ ;
ปัญจะวัคคิยานัง ภิกขูนัง อะนุปาทายะ อาสะเวหิ จิตตานิ วิมุจจิงสูติ. ภิกษุปัญจวัคคีย์ก็มีจิตหลุดพ้นแล้ว จากอาสวะ[๑] ทั้งหลาย เพราะไม่ยึดมั่นถือมั่นด้วยอุปาทาน ดังนี้แล.

(อาทิตตปริยายสูตร)

เอวัมเม สุตัง ; ข้าพเจ้า (พระอานนท์) ได้ฟังมาแล้วอย่างนี้ว่า ;
เอกัง สะมะยัง ภะคะวา คะยายัง วิหะระติ คะยาสีเส ; สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า เสด็จประทับอยู่ที่ตำบลคะยาสีสะ ใกล้แม่น้ำคะยา ;
สัทธิง ภิกขะเว สะหัสเสนะ ; พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หนึ่งพันรูป[๒] ;

---

๑ อาสวะ กิเลสที่เป็นผลของความเคยชินแห่งการเกิดกิเลส (อนุสัย) พร้อมที่จะไหลออกมา (เกิดขึ้น) เมื่อมีอารมณ์.
๒ หมายถึง ภิกษุชฎิล ๓ พี่น้อง ได้แก่ อุรุเวลกัสสปะ, นทีกัสสปะ, คยากัสสปะ พร้อมบริวาร

ตัตระ โข ภะคะวา ภิกขู อามันเตสิ ;	ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกภิกษุทั้งหลาย เพื่อให้สดับเนื้อความแห่งพุทธภาษิตนี้ว่า ;
สัพพัง ภิกขะเว อาทิตตัง ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงเป็นของร้อน ;
กิญจะ ภิกขะเว อาทิตตัง ;	ก็อะไรเล่า ชื่อว่าสิ่งทั้งปวงเป็นของร้อน? ;
จักขุง ภิกขะเว อาทิตตัง ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ตาเป็นของร้อน ;
รูปา อาทิตตา ;	รูปทั้งหลายเป็นของร้อน ;
จักขุวิญญาณัง อาทิตตัง ;	การเสวยอารมณ์ทางตาเป็นของร้อน ;
จุกขุสัมผัสโส อาทิตโต ;	การสัมผัสทางตาเป็นของร้อน ;
ยัมปิทัง จักขุสัมผัสสะปัจจะยา อุปัชชะติ เวทะยิตัง ;	เวทนาคือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้เกิดขึ้นเพราะอาศัยการสัมผัสทางตาเป็นปัจจัยแม้อันใด ;
สุขัง วา ทุกขัง วา ;	เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี ;
อะทุกขะมะสุขัง วา ;	หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี ;
ตัมปิ อาทิตตัง ;	แม้อันนั้น ก็เป็นของร้อน ;
เกนะ อาทิตตัง ;	ร้อนเพราะอะไร? ;
อาทิตตัง ราคัคคินา โทสัคคินา โมหัคคินา ;	ร้อนเพราะไฟคือราคะ โทสะ และโมหะ ;
อาทิตตัง ชาติยา ชะรามะระเณนะ ;	ร้อนเพราะความเกิด ความแก่ และความตาย ;
โสเกหิ ปะริเทเวหิ ทุกเขหิ โทมะนัสเสหิ อุปายาเสหิ ;	ร้อนเพราะความโศก ความร่ำไรรำพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจทั้งหลาย ;

อาทิตตันติ วะทามิ ;	เรากล่าวว่า นี้เป็นของร้อน ;
โสตัง อาทิตตัง ;	หูเป็นของร้อน ;
สัททา อาทิตตา ;	เสียงทั้งหลายเป็นของร้อน ;
โสตะวิญญาณัง อาทิตตัง ;	การเสวยอารมณ์ทางหูเป็นของร้อน ;
โสตะสัมผัสโส อาทิตโต ;	การสัมผัสทางหูเป็นของร้อน ;
ยัมปิทัง โสตะสัมผัสสะปัจจะยา อุปัชชะติ เวทะยิตัง ;	เวทนาคือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้ เกิดขึ้นเพราะอาศัยการสัมผัสทางหูเป็นปัจจัย แม้อันใด ;
สุขัง วา ทุกขัง วา ;	เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี ;
อะทุกขะมะสุขัง วา ;	หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี ;
ตัมปิ อาทิตตัง ;	แม้อันนั้น ก็เป็นของร้อน ;
เกนะ อาทิตตัง ;	ร้อนเพราะอะไร ? ;
อาทิตตัง ราคัคคินา โทสัคคินา โมหัคคินา ;	ร้อนเพราะไฟคือราคะ โทสะ และโมหะ ;
อาทิตตัง ชาติยา ชะรามะระเณนะ ;	ร้อนเพราะความเกิด ความแก่ และความตาย ;
โสเกหิ ปะริเทเวหิ ทุกเขหิ โทมะนัสเสหิ อุปายาเสหิ ;	ร้อนเพราะความโศก ความร่ำไรรำพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจทั้งหลาย ;
อาทิตตันติ วะทามิ ;	เรากล่าวว่า นี้เป็นของร้อน ;
ฆานัง อาทิตตัง ;	จมูกเป็นของร้อน ;
คันธา อาทิตตา ;	กลิ่นทั้งหลายเป็นของร้อน ;
ฆานะวิญญาณัง อาทิตตัง ;	การเสวยอารมณ์ทางจมูกเป็นของร้อน ;

ฆานะสัมผัสโส อาทิตโต ;	การสัมผัสทางจมูกเป็นของร้อน ;
ยัมปิทัง ฆานะสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง ;	เวทนาคือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้ เกิดขึ้นเพราะอาศัยการสัมผัสทางจมูกเป็นปัจจัย แม้อันใด ;
สุขัง วา ทุกขัง วา ;	เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี ;
อะทุกขะมะสุขัง วา ;	หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี ;
ตัมปิ อาทิตตัง ;	แม้อันนั้น ก็เป็นของร้อน ;
เกนะ อาทิตตัง ;	ร้อนเพราะอะไร ? ;
อาทิตตัง ราคัคคินา โทสัคคินา โมหัคคินา ;	ร้อนเพราะไฟคือราคะ โทสะ และโมหะ ;
อาทิตตัง ชาติยา ชะรามะระเณนะ ;	ร้อนเพราะความเกิด ความแก่ และความตาย ;
โสเกหิ ปะริเทเวหิ ทุกเขหิ โทมะนัสเสหิ อุปายาเสหิ ;	ร้อนเพราะความโศก ความร่ำไรรำพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจทั้งหลาย ;
อาทิตตันติ วะทามิ ;	เรากล่าวว่า นี้เป็นของร้อน ;
ชิวหา อาทิตตา ;	ลิ้นเป็นของร้อน ;
ระสา อาทิตตา ;	รสทั้งหลายเป็นของร้อน ;
ชิวหาวิญญาณัง อาทิตตัง ;	การเสวยอารมณ์ทางลิ้นเป็นของร้อน ;
ชิวหาสัมผัสโส อาทิตโต ;	การสัมผัสทางลิ้นเป็นของร้อน ;
ยัมปิทัง ชิวหาสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง ;	เวทนาคือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้ เกิดขึ้นเพราะอาศัยการสัมผัสทางลิ้นเป็นปัจจัย แม้อันใด ;

สุขัง วา ทุกขัง วา ;	เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี ;
อะทุกขะมะสุขัง วา ;	หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี ;
ตัมปิ อาทิตตัง ;	แม้อันนั้น ก็เป็นของร้อน ;
เกนะ อาทิตตัง ;	ร้อนเพราะอะไร ? ;
อาทิตตัง ราคัคคินา โทสัคคินา โมหัคคินา ;	ร้อนเพราะไฟคือราคะ โทสะ และโมหะ ;
อาทิตตัง ชาติยา ชะรามะระเณนะ ;	ร้อนเพราะความเกิด ความแก่ และความตาย ;
โสเกหิ ปะริเทเวหิ ทุกเขหิ โทมะนัสเสหิ อุปายาเสหิ ;	ร้อนเพราะความโศก ความร่ำไรรำพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจทั้งหลาย ;
อาทิตตันติ วะทามิ ;	เรากล่าวว่า นี้เป็นของร้อน ;
กาโย อาทิตโต ;	กายเป็นของร้อน ;
โผฏฐัพพา อาทิตตา ;	สิ่งที่ถูกต้องกายเป็นของร้อน ;
กายะวิญญาณัง อาทิตตัง ;	การเสวยอารมณ์ทางกายเป็นของร้อน ;
ยัมปิทัง กายะสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง ;	เวทนาคือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้ เกิดขึ้นเพราะอาศัยการสัมผัสทางกายเป็นปัจจัย แม้อันใด ;
สุขัง วา ทุกขัง วา ;	เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี ;
อะทุกขะมะสุขัง วา ;	หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี ;
ตัมปิ อาทิตตัง ;	แม้อันนั้น ก็เป็นของร้อน ;
เกนะ อาทิตตัง ;	ร้อนเพราะอะไร ? ;
อาทิตตัง ราคัคคินา โทสัคคินา โมหัคคินา ;	ร้อนเพราะไฟคือราคะ โทสะ และโมหะ ;
อาทิตตัง ชาติยา ชะรามะระเณนะ ;	ร้อนเพราะความเกิด ความแก่ และความตาย ;
โสเกหิ ปะริเทเวหิ ทุกเขหิ โทมะนัสเสหิ	ร้อนเพราะความโศก ความร่ำไรรำพัน

อุปายาเสหิ ;	ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจทั้งหลาย ;
อาทิตตันติ วทามิ ;	เรากล่าวว่า นี้เป็นของร้อน ;
มะโน อาทิตโต ;	ใจเป็นของร้อน ;
ธัมมา อาทิตตา ;	อารมณ์ที่เกิดกับใจ เป็นของร้อน ;
มะโนวิญญาณัง อาทิตตัง ;	การเสวยอารมณ์ทางใจ เป็นของร้อน ;
มะโนสัมผัสโส อาทิตโต ;	การสัมผัสทางใจ เป็นของร้อน ;
ยัมปิทัง มะโนสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง ;	เวทนาคือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้ เกิดขึ้นเพราะอาศัยการสัมผัสทางใจเป็นปัจจัย แม้อันใด ;
สุขัง วา ทุกขัง วา ;	เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี ;
อะทุกขะมะสุขัง วา ;	หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี ;
ตัมปิ อาทิตตัง ;	แม้อันนั้น ก็เป็นของร้อน ;
เกนะ อาทิตตัง ;	ร้อนเพราะอะไร ? ;
อาทิตตัง ราคัคคินา โทสัคคินา โมหัคคินา ;	ร้อนเพราะไฟคือราคะ โทสะ และโมหะ ;
อาทิตตัง ชาติยา ชะรามะระเณนะ ;	ร้อนเพราะความเกิด ความแก่ และความตาย ;
โสเกหิ ปะริเทเวหิ ทุกเขหิ โทมะนัสเสหิ อุปายาเสหิ ;	ร้อนเพราะความโศก ความร่ำไรรำพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจทั้งหลาย ;
อาทิตตันติ วทามิ ;	เรากล่าวว่า นี้เป็นของร้อน ;
เอวัง ปัสสัง ภิกขะเว สุตวา อะริยะสาวะโก ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ;
จักขุสมิงปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในตา ;

รูเปสุปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในรูป ;
จักขุวิญญาเณปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในการเสวยอารมณ์ทางตา ;
จักขุสัมผัสเสปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในการสัมผัสทางตา ;
ยัมปิทัง จักขุสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง ;	เวทนาคือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้ เกิดขึ้น เพราะอาศัยการสัมผัสทางตาเป็นปัจจัย แม้อันใด ;
สุขัง วา ทุกขัง วา ;	เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี ;
อะทุกขะมะสุขัง วา ;	หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี ;
ตัสมิงปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในเวทนา คือความรู้สึก เสวยอารมณ์อันนั้น ;
โสตัสมิงปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในหู ;
สัทเทสุปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในเสียง ;
โสตะวิญญาเณปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในการเสวยอารมณ์ทางหู ;
โสตะสัมผัสเสปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในการสัมผัสทางหู ;
ยัมปิทัง โสตะสัมผัสสะปัจจะยา อุปัชชะติ เวทะยิตัง ;	เวทนาคือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้ เกิดขึ้น เพราะอาศัยการสัมผัสทางหูเป็นปัจจัย แม้อันใด ;
สุขัง วา ทุกขัง วา ;	เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี ;
อะทุกขะมะสุขัง วา ;	หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี ;
ตัสมิงปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในเวทนา คือความรู้สึก เสวยอารมณ์อันนั้น ;
ฆานัสมิงปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในจมูก ;
คันเธสุปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในกลิ่น ;
ฆานะวิญญาเณปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในการเสวยอารมณ์ ทางจมูก ;

ฆานะสัมผัสเสปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในการสัมผัสทางจมูก ;
ยัมปิทัง ฆานะสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง ;	เวทนาคือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้ เกิดขึ้นเพราะอาศัยการสัมผัสทางจมูกเป็นปัจจัย แม้อันใด ;
สุขัง วา ทุกขัง วา ;	เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี ;
อะทุกขะมะสุขัง วา ;	หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี ;
ตัสมิงปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในเวทนา คือความรู้สึกเสวยอารมณ์อันนั้น ;
ชิวหายะปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในลิ้น ;
ระเสสุปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในรส ;
ชิวหาวิญญาเณปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในการเสวยอารมณ์ทางลิ้น ;
ชิวหาสัมผัสเสปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในการสัมผัสทางลิ้น ;
ยัมปิทัง ชิวหาสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง ;	เวทนาคือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้ เกิดขึ้นเพราะอาศัยการสัมผัสทางลิ้นเป็นปัจจัย แม้อันใด ;
สุขัง วา ทุกขัง วา ;	เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี ;
อะทุกขะมะสุขัง วา ;	หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี ;
ตัสมิงปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในเวทนา คือความรู้สึกเสวยอารมณ์อันนั้น ;
กายัสมิงปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในกาย ;
โผฏฐัพเพสุปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในสิ่งที่ถูกต้องกาย ;
กายะวิญญาเณปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในการเสวยอารมณ์ทางกาย ;
กายะสัมผัสเสปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในการสัมผัสทางกาย ;

ยัมปิทัง กายะสัมผัสสะปัจจะยา อุปัชชะติ เวทะยิตัง ;	เวทนาคือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้ เกิดขึ้นเพราะอาศัยการสัมผัสทางกายเป็นปัจจัยแม้อันใด ;
สุขัง วา ทุกขัง วา ;	เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี ;
อะทุกขะมะสุขัง วา ;	หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี ;
ตัสมิงปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในเวทนา คือความรู้สึกเสวยอารมณ์อันนั้น ;
มะนัสมิงปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในใจ ;
ธัมเมสุปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในธรรมารมณ์ที่เกิดกับใจ ;
มะโนวิญญาเณปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในการเสวยอารมณ์ทางใจ ;
มะโนสัมผัสเสปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในการสัมผัสอารมณ์ทางใจ ;
ยัมปิทัง มะโนสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง ;	เวทนาคือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้ เกิดขึ้นเพราะอาศัยการสัมผัสทางใจเป็นปัจจัยแม้อันใด ;
สุขัง วา ทุกขัง วา ;	เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี ;
อะทุกขะมะสุขัง วา ;	หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี ;
ตัสมิงปิ นิพพินทะติ ;	ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในเวทนา คือความรู้สึกเสวยอารมณ์อันนั้น ;
นิพพินทัง วิรัชชะติ ;	เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด ;
วิราคา วิมุจจะติ ;	เพราะสิ้นกำหนัด จิตก็หลุดพ้น ;
วิมุตตัสมิง วิมุตตะมีติ ญาณัง โหติ ;	เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่าจิตหลุดพ้นแล้ว ;
ขีณา ชาติ วุสิตัง พรัหมะจะริยัง-	อริยสาวกนั้นย่อมทราบชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว

กะตัง กะระณียัง นาปะรัง อิตถัตตายาติ ปะชานาตีติ ;	พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้กระทำสำเร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มีอีกแล้ว ;
อิทะมะโวจะ ภะคะวา ;	พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสธรรมอันเป็นปริยายอันนี้แล้ว ;
อัตตะมานา เต ภิกขู ภะคะวะโต ภาสิตัง อะภินันทุง ;	ภิกษุเหล่านั้น ต่างก็มีใจยินดี ชื่นชมในพระภาษิตของพระผู้มีพระภาคเจ้า ;
อิมัสมิญจะ ปะนะ เวยยากะระณัสมิง ภัญญะมาเน ;	ก็แลเมื่อไวยากรณ์ภาษิต อันพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสอยู่ ;
ตัสสะ ภิกขุสะหัสสัสสะ อะนุปาทายะ อาสะเวหิ จิตตานิ วิมุจจิงสูติ.	จิตของภิกษุหนึ่งพันรูปนั้นก็พ้นจากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ยึดมั่นถือมั่นด้วยอุปาทาน ดังนี้แล.

(ธัมมปหังสนสูตร)

เอวัง สวากขาโต ภิกขะเว มะยา ธัมโม ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมอันเรากล่าวดีแล้วอย่างนี้ ;
อุตตาโน ;	เป็นการทำให้เป็นดุจของที่คว่ำให้หงายขึ้นแล้ว ;
วิวะโฏ ;	เป็นการทำให้เป็นดุจของที่ปิดให้เปิดออกแล้ว ;
ปะกาสิโต ;	เป็นธรรมอันเราตถาคตประกาศก้องแล้ว ;
ฉินนะปิโลติโก ;	เป็นธรรมมีส่วนขี้ริ้ว อันเราตถาคตเฉือนออกหมดสิ้นแล้ว ;

เอวัง สวากขาเต โข ภิกขะเว มะยา ธัมเม ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหมด เมื่อธรรมนี้เป็นธรรมอันเรากล่าวดีแล้วอย่างนี้ ;
อะลัง เอวะ ;	ย่อมเป็นการสมควรแล้วนั่นเทียว ;
สัทธาปัพพะชิเตนะ กุละปุตเตนะ วิริยัง อาระภิตุง ;	ที่กุลบุตรผู้บวชแล้วด้วยศรัทธา จะพึงปรารภความเพียร ;
กามัง ตะโจ จะ นะหารุ จะ อัฏฐิ จะ อะวะสิสสะตุ ;	ด้วยการอธิษฐานจิตว่า แม้หนัง เอ็น กระดูกจะเหลืออยู่หรือไม่ ;
สะรีเร อุปะสุสสะตุ มังสะโลหิตัง ;	เนื้อและเลือดในสรีระนี้จะเหือดแห้งไปก็ตาม ;
ยันตัง ปุริสะถาเมนะ ปุริสะวิริเยนะ ปุริสะปะรักกะเมนะ ปัตตัพพัง ;	ประโยชน์ใด อันบุคคลจะพึงลุถึงได้ด้วยกำลัง ด้วยความเพียรบากบั่นของบุรุษ ;
นะ ตัง อะปาปุณิตวา ปุริสัสสะ วิริยัสสะ สัณฐานัง ภะวิสสะตีติ ;	ถ้ายังไม่บรรลุประโยชน์นั้นแล้ว จักหยุดความเพียรของตนเสียเป็นไม่มี ดังนี้ ;
ทุกขัง ภิกขะเว กุสีโต วิหะระติ ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คนผู้เกียจคร้านย่อมอยู่เป็นทุกข์ ;
โวกิณโณ ปาปะเกหิ อะกุสะเลหิ ธัมเมหิ ;	ระคนอยู่ด้วยอกุลศลธรรมอันลามกทั้งหลายด้วย ;
มะหันตัญจะ สะทัตถัง ปะริหาเปติ ;	ย่อมทำประโยชน์อันใหญ่หลวงของตนให้เสื่อมด้วย ;
อารัทธะวิริโย จะ โข ภิกขะเว สุขัง วิหะระติ ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความเพียรอันปรารภแล้ว ย่อมอยู่เป็นสุข ;
ปะวิวิตโต ปาปะเกหิ อะกุสะเลหิ ธัมเมหิ ;	สงัดแล้วจากอกุศลธรรมอันลามกทั้งหลายด้วย ;

มะหัญญตัญจะ สะทัตถัง ปาริปูเรติ ;	ย่อมทำประโยชน์อันใหญ่หลวงของตนให้บริบูรณ์ด้วย ;
นะ ภิกขะเว หีเนนะ อัคคัสสะ ปัตติ โหติ ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การบรรลุธรรมอันเลิศด้วยการกระทำอันเลว ย่อมมีไม่ได้เลย ;
อัคเคนะ จะ โข อัคคัสสะ ปัตติ โหติ ;	แต่การบรรลุธรรมอันเลิศ ด้วยการกระทำอันเลิศ ย่อมมีได้แล ;
มัณฑะเปยยะมิทัง ภิกขะเว พรัหมะจะริยัง ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พรหมจรรย์นี้น่าดื่มเหมือนมัณฑะยอดโอชาแห่งโครส ;
สัตถา สัมมุขีภูโต ;	ทั้งพระศาสดา ก็อยู่ที่เฉพาะหน้านี้แล้ว ;
ตัสมาติหะ ภิกขะเว วิริยัง อาระภะถะ ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้นเธอทั้งหลายจงปรารภความเพียรเถิด ;
อัปปัตตายะ ปัตติยา ;	เพื่อการบรรลุถึงซึ่งธรรมอันยังไม่บรรลุ ;
อะนะธิคะตัสสะ อะธิคะมายะ ;	เพื่อการถึงซึ่งธรรมอันยังไม่ถึง ;
อะสัจฉิกะตัสสะ สัจฉิกิริยายะ ;	เพื่อการทำให้แจ้งซึ่งธรรมอันยังไม่ได้ทำให้แจ้ง ;
เอวัง โน อะยัง ตุมหากัง ปัพพัชชา ;	เมื่อเป็นอย่างนี้ บรรพชานี้ของเราทั้งหลาย ;
เอวังกะตา อะวัญฌา ภะวิสสะติ ;	จักเป็นบรรพชาไม่ต่ำทราม จักไม่เป็นหมันเปล่า ;
สะผะลา สะอุทะระยา ;	แต่จักเป็นบรรพชาที่มีผล เป็นบรรพชาที่มีกำไร ;
เยสัง มะ ปะริภุญชามะ จีวะระปิณฑะปาตะเสนาสะนะคิลานะปัจจะยะเภสัชชะปะริกขารัง ;	เราทั้งหลาย บริโภคจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัชของชนทั้งหลายเหล่าใด ;

เตสัง เต การา อัมเหสุ ;	การกระทำนั้น ๆ ของชนทั้งหลายเหล่านั้นในเราทั้งหลาย ;
มะหัปผะลา ภะวิสสันติ มะหานิสังสาติ ;	จักเป็นการกระทำที่มีผลใหญ่ มีอานิสงส์อันใหญ่ ดังนี้ ;
เอวัง หิ โว ภิกขะเว สิกขิตัพพัง ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล ;
อัตตัตถัง วา หิ ภิกขะเว สัมปัสสะมาเนนะ ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อบุคคลมองเห็นอยู่ซึ่งประโยชน์แห่งตนก็ตาม ;
อะละเมวะ อัปปะมาเทนะ สัมปาเทตุง ;	ก็ควรแล้วนั่นเทียว เพื่อยังประโยชน์แห่งตนให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท ;
ปะรัตถัง วา หิ ภิกขะเว สัมปัสสะมาเนนะ ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อบุคคลมองเห็นอยู่ซึ่งประโยชน์แห่งชนเหล่าอื่นก็ตาม ;
อะละเมวะ อัปปะมาเทนะ สัมปาเทตุง ;	ก็ควรแล้วนั่นเทียว เพื่อยังประโยชน์แห่งชนเหล่าอื่นให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท ;
อุภะยัตถัง วา หิ ภิกขะเว สัมปัสสะมาเนนะ ;	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย หรือว่าเมื่อบุคคลมองเห็นอยู่ซึ่งประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายก็ตาม ;
อะละเมวะ อัปปะมาเทนะ สัมปาเทตุง ;	ก็ควรแล้วนั่นเทียว เพื่อยังประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด ;
อิติ.	ด้วยประการฉะนี้แล.

(โคตมีสูตร)

เย จะ โข ตะวัง โคตะมิ ธัมเม ชาเนยยาสิ ;
ดูก่อนพระนางโคตมี ก็ท่านพึงรู้ไว้ว่าธรรมเหล่าใดแล ;

อิเม ธัมมา วิราคายะ สังวัตตันติ ;
เป็นไปเพื่อความคลายกำหนัด ;

โน สะราคายะ ;
หาเป็นไป เพื่อความกำหนัดไม่ ;

วิสังโยคายะ สังวัตตันติ ;
เป็นไปเพื่อปราศจากความประกอบทุกข์ ;

โน สะโยคายะ ;
หาเป็นไป เพื่อความประกอบทุกข์ไม่ ;

อะปะจะยายะ สังวัตตันติ ;
เป็นไปเพื่อความไม่สั่งสมกองกิเลส ;

โน อาจะยายะ ;
หาเป็นไป เพื่อสั่งสมกองกิเลสไม่ ;

อัปปิจฉัตายะ สังวัตตันติ ;
เป็นไปเพื่อความอยากอันน้อย ;

โน มะหิจฉะตายะ ;
หาเป็นไป เพื่อความอยากใหญ่ไม่ ;

สันตุฏฐิยา สังวัตตันติ ;
เป็นไปเพื่อความสันโดษ ;

โน อะสันตุฏฐิยา ;
หาเป็นไป เพื่อความไม่สันโดษไม่ ;

ปะวิเวกายะ สังวัตตันติ ;
เป็นไปเพื่อความสงัดจากหมู่คณะ ;

โน สังคะณิกายะ ;
หาเป็นไป เพื่อความคลุกคลีด้วยหมู่คณะไม่ ;

วิริยารัมภายะ สังวัตตันติ ;
เป็นไปเพื่อความปรารภความเพียร ;

โน โกสัชชายะ ;
หาเป็นไป เพื่อความเกียจคร้านไม่ ;

สุภะระตายาติ สังวัตตันติ ;
เป็นไปเพื่อความเป็นคนเลี้ยงง่าย ;

โน ทุพภะระตายะ ;
หาเป็นไป เพื่อความเป็นคนเลี้ยงยากไม่ ;

เอกังเสนะ โคตะมิ ธะระเรยยาสิ ;
ดูก่อนพระนางโคตมี ท่านพึงทรงจำไว้โดยส่วนเดียว ;

เอโส ธัมโม เอโส วินะโย เอตัง สัตถุสาสะนันติ ;
ว่านี่ไม่ใช่ธรรม นี่ไม่ใช่วินัย นี่ไม่ใช่สัตถุศาสนา ;

อิทะมะโวจะ ภะคะวา ;
พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสพระสูตรนี้จบลง ;

อัตตะมะนา มะหาปะชาปะติ โคตะมิ ;
พระนางมหาปชาบดีโคตมี ก็มีใจยินดี ;

ภะคะวะโต ภาสิตัง อะภินันทีติ.
ชื่นชมในพระภาษิตของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วแล.

พีชมงคลคาถา (พุทธเกษตร)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต ;	ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้น ;
สุนิพพุตัสสะ ตาทิโน สัมมาวิรุฬหะ-ธัมมัสสะ สาวะกานัง ปะรัมปะรา ;	ผู้เสด็จนิพพานดีแล้ว ยังมีพระคุณคงที่ มีพระธรรมงอกงามโดยชอบแล้ว เพราะการสืบต่อแห่งพระสาวกทั้งหลาย ;
ตัสสะ ปาระมิเตเชนะ ;	ด้วยเดชแห่งพระบารมี ของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ;
สัทธัมโม อะมะตัปผะโล กิเลสะสันตาปัจ-จุณเหปิโลเก รูหะติ ฐานะโส ;	พระสัทธรรมมีอมตะเป็นผล ย่อมเจริญขึ้นในโลกแม้ท่ามกลางความแผดเผาแห่งกิเลสตามฐานะ ;
ตัง โข พุทธัง ภะคะวันตัง สะสัทธัมมัง สะสาวะกัง อะภิวันทิยะ ปูเชตวา ;	เราทั้งหลาย อภิวาทบูชาแล้ว (ปฏิบัติบูชา) ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า ทั้งพระธรรมและพระสาวกนั้น ;
สุเขตเต ระตะนัตตะเย โรเปมะ ปุญญะพีชานิ ;	ชื่อว่าหว่านพืชคือบุญทั้งหลายในพระรัตนตรัย อันเป็นเนื้อนาบุญอันดี ;
ญาณัสสะ สาธะกานิ โน โลเกทุกขัสสะ โลกัมหา สัมมา นิสสะระณัสสะ จะ ;	พืชคือบุญนั้น เป็นเครื่องยังญาณของเราทั้งหลายให้สำเร็จด้วย ยังความทุกข์ในโลกให้สิ้นด้วย ยังความหลีกออกจากทุกข์โดยชอบให้สำเร็จด้วย ;
ภาสิตัง พุทธะเสฏเฐนะ สัจจัง โลกัคคะวาทินา สัทธา พีชัง ตะโป	คำสัจจ์อันพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด เป็นอรรควาทีในโลก ได้ตรัสไว้แล้วว่า

วุฏฐิ ปัญญา เม ยุคะนังคะลัง ;
ศรัทธาของเราเป็นพืช ความเพียรเป็นฝน ปัญญาเป็นแอกและคันไถ ;

หิริ อีสา มะโน โยตตัง สะติ เม ผาละปาจะนัง ;
หิริเป็นงอนไถ ใจเป็นเชือก สติเป็นผาลและปฏัก ;

กายะคุตโต วะจีคุตโต อาหาเร อุทะเร ยะโต สัจจัง กะโรมิ นิททานัง โสรัจจัง เม ปะโมจะนัง ;
การคุ้มครองกาย วาจา การรู้ประมาณในอาหาร การมีสัจจะเป็นเครื่องตัดใจ ช่วยให้เลิกได้เด็ดขาด ;

วิริยัง เม ธุระโธรัยหัง โยคักเขมาธิวาหะนัง ;
วิริยะของเราเป็นหน้าที่การงาน นำให้ถึงซึ่งพระนิพพาน อันเป็นแดนเกษมจากโยคะ ;

คัจฉะติ อะนิวัตตันตัง ยัตถะ คันตวา นะ โสจะติ ;
ไปอย่างไม่เลี้ยวกลับ ไปถึงที่แล้วไม่เศร้าโศก ;

เอวะเมสา กูสี กัฏฐา สา โหติ อะมะตัปผะลา ;
การทำนา ใครทำได้อย่างนี้ ย่อมมีอมตะเป็นผล ;

เอตัง กะสิง กะสิตวานะ สัพพะทุกขา ปะมุจจะตีติ.
บุคคลทำนาอย่างนี้แล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ ดังนี้แล.

ภิกษุเห็นแก่การกินดี

ภิกษุทั้งหลาย ! ในภายภาคหน้า จะมีภิกษุผู้ต้องการความเอร็ดอร่อยในอาหาร เมื่อเป็นเช่นนั้นอยู่ จักเลิกร้างจากการเที่ยวบิณฑบาต จักเหินห่างที่นั่งอันเป็นป่าและป่าชัฏเงียบสงัด จักมั่วสุม ชุมนุมกันอยู่ในย่านหมู่บ้าน นิคม และเมืองหลวง และจักแสวงหาสิ่งอันไม่สมควรหลายแบบหลายวิธี เพราะความต้องการเอร็ดอร่อยในอาหารนั้นเป็นเหตุ

ภิกษุทั้งหลาย ! นี้เป็นภัยในอนาคตข้อที่สอง ยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในเวลาต่อไป พวกเธอทั้งหลายพึงสำนึกไว้ ครั้นได้สำนึกแล้ว ก็พึงพยายามกำจัดภัยนั้นเสีย

*ปญฺจก. องฺ ๒๒ / ๑๒๔ / ๘๐

ภาค ๘
บทอนุโมทนา

อนุโมทนารัมภคาถา

ยะถา วาริวะหา ปูรา	ห้วงน้ำที่เต็มย่อมยังสมุทรสาครให้บริบูรณ์
ปะริปูเรนติ สาคะรัง ;	ได้ฉันใด ;
เอวะเมวะ อิโต ทินนัง เปตานัง	ทานที่ท่านอุทิศให้แล้วในโลกนี้ ย่อมสำเร็จ
อุปะกัปปะติ ;	ประโยชน์แก่ผู้ที่ละโลกนี้ไปแล้วได้ฉันนั้น ;
อิจฉิตัง ปัตถิตัง ตุมหัง ;	ขออิฏฐผลที่ท่านปรารถนาแล้ว ตั้งใจแล้ว ;
ขิปปะเมวะ สะมิชฌะตุ ;	จงสำเร็จโดยฉับพลัน ;
สัพเพ ปูเรนตุ สังกัปปา ;	ขอความดำริทั้งปวงจงเต็มที่ ;
จันโท ปัณณะระโส ยะถา ;	เหมือนพระจันทร์ในวันเพ็ญ ;
มะณิโชติระโส ยะถา.	เหมือนแก้วมณีอันสว่างไสวควรยินดี.

สามัญญานุโมทนาคาถา

สัพพีติโย วิวัชชันตุ ;	ความจัญไรทั้งปวงจงบำราศไป ;
สัพพะโรโค วินัสสะตุ ;	โรคทั้งปวงของท่านจงหาย ;
มา เต ภะวัตวันตะราโย ;	อันตรายอย่ามีแก่ท่าน ;
สุขี ฑีฆายุโก ภะวะ ;	ท่านจงเป็นผู้มีความสุข มีอายุยืน ;
อะภิวาทะนะสีลิสสะ นิจจัง	พรสี่ประการ คืออายุ วรรณะ สุขะ พละ
วุฑฒาปะจายิโน จัตตาโร ธัมมา	ย่อมเจริญแก่บุคคลผู้มีปรกติไหว้กราบ
วัฑฒันติ อายุ วัณโณ สุขัง พะลัง ;	มีปรกติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่เป็นนิจ ;

ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง ;	ขอสรรพมงคลจงมีแก่ท่าน ;
รักขันตุ สัพพะเทวะตา ;	ขอเหล่าเทวดาทั้งปวงจงรักษาท่าน ;
สัพพะพุทธานุภาเวนะ ;	ด้วยอานุภาพแห่งพระพุทธเจ้า ;
สัพพะธัมมานุภาเวนะ ;	ด้วยอานุภาพแห่งพระธรรม ;
สัพพะสังฆานุภาเวนะ ;	ด้วยอานุภาพแห่งพระสงฆ์ ;
สะทา โสตถี ภะวันตุ เต.	ขอความสวัสดีทั้งหลาย จงมีแก่ท่านทุกเมื่อเทอญ.

โภชนทานยานุโมทนาคาถา

อายุโท พะละ โท ธีโร ;	ผู้มีปัญญาย่อมให้อายุ ให้กำลัง ;
วัณณะโท ปะฏิภาณะโท ;	ให้วรรณะ ให้ปฏิภาณ ;
สุขัสสะ ทาตา เมธาวี ;	ผู้มีปัญญาให้ความสุข ;
สุขัง โส อะธิคัจฉะติ ;	ย่อมได้ประสบสุข ;
อายุง ทัตวา พะลัง วัณณัง สุขัญจะ ปะฏิภาณะโท ;	บุคคลผู้ให้อายุ พละ วรรณะ สุขะ และปฏิภาณ ;
ฑีฆายุ ยะสะวา โหติ ยัตถะ ยัตถูปะปัชชะตีติ ;	จะไปเกิดในที่ใด ๆ ย่อมเป็นผู้มีอายุยืนมียศในที่นั้น ๆ ดังนี้ ;
สัพพะโรคะวินิมุตโต ;	ท่านจงเป็นผู้พ้นจากโรคทั้งปวง ;
สัพพะสันตาปะวัชชิโต ;	จงว่างเว้นจากความเดือดร้อนทั้งปวง ;
สัพพะเวระมะติกกันโต ;	จงก้าวล่วงเสียซึ่งเวรทั้งปวง ;
นิพพุโต จะ ตุวัง ภะวะ ;	จงถึงความดับไปซึ่งทุกข์ทั้งปวงแห่งท่านทั้งหลาย ;
สัจเจนะ จะ สีเลนะ จะ ;	ด้วยสัจจะ ด้วยศีล ;
ขันติเมตตา พะเลนะ จะ ;	ด้วยพลังของขันติและเมตตา ;

เตสัง พุทธานัง	แห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
อะนุรักขันตุ เต ;	จงรักษาท่านทุกเมื่อ ;
อะโรคะเยนะ จะ ;	ด้วยสภาวะหาโรคมิได้ก็ดี ;
สุเขนะ จะ ;	ด้วยความสุขก็ดี ;
โหนตุ เต.	จงมีแด่ท่านทุกเมื่อ เทอญ.

โสอัตถลัทโท

โส อัตถะลัทโท สุขิโต ;	ท่านชายจงเป็นผู้มีประโยชน์อันได้แล้ว ถึงแล้วซึ่งความสุข ;
วิรุฬโห พุทธะสาสะเน ;	เจริญในพระพุทธศาสนา ;
อะโรโค สุขิโต โหหิ ;	ไม่มีโรค ถึงแล้วซึ่งความสุข ;
สะหะ สัพเพหิ ญาติภิ ;	พร้อมกับด้วยญาติทั้งหลาย ;
สา อัตถะลัทธา สุขิตา ;	ท่านหญิงจงเป็นผู้มีประโยชน์อันได้แล้ว ถึงแล้วซึ่งความสุข ;
วิรุฬหา พุทธะสาสะเน ;	เจริญในพระพุทธศาสนา ;
อะโรคา สุขิตา โหหิ ;	ไม่มีโรค ถึงแล้วซึ่งความสุข ;
สะหะ สัพเพหิ ญาติภิ ;	พร้อมกับด้วยญาติทั้งหลาย ;
เต อัตถะลัทธา สุขิตา ;	ท่านชายและท่านหญิง จงเป็นผู้มีประโยชน์อันได้แล้ว ถึงแล้วซึ่งความสุข ;
วิรุฬหา พุทธะสาสะเน ;	เจริญในพระพุทธศาสนา ;
อะโรคา สุขิตา โหถะ ;	ไม่มีโรค ถึงแล้วซึ่งความสุข ;
สะหะ สัพเพหิ ญาติภิ.	พร้อมกับด้วยญาติทั้งหลาย ทั้งชายและหญิง จงรักษาศีลให้บริบูรณ์เทอญ.

อัคคัปปทานสุตตคาถา

อัคคะโต เว ปะสันนานัง อัคคัง ธัมมัง วิชานะตัง ;	เมื่อบุคคลรู้จักธรรมอันเลิศ เลื่อมใสแล้วโดยความเป็นของเลิศ ;
อัคเค พุทเธ ปะสันนานัง ;	เลื่อมใสแล้วในพระพุทธเจ้าผู้เลิศ ;
ทักขิเณยเย อะนุตตะเร ;	ซึ่งเป็นทักษิเณยยะบุคคลอันยอดเยี่ยม ;
อัคเค ธัมเม ปะสันนานัง ;	เลื่อมใสแล้วในพระธรรมอันเลิศ ;
วิราคูปะสะเม สุเข ;	ซึ่งเป็นธรรมปราศจากราคะ สงบระงับเป็นสุข ;
อัคเค สังเฆ ปะสันนานัง ;	เลื่อมใสแล้วในพระสงฆ์ผู้เลิศ ;
ปุญญักเขตเต อะนุตตะเร ;	ซึ่งเป็นเนื้อนาบุญอย่างยอดเยี่ยม ;
อัคคัสมิง ทานัง ทะทะตัง ;	ถวายทานในท่านผู้เลิศ ;
อัคคัง ปุญญัง ปะวัฑฒะติ ;	บุญที่เลิศย่อมเจริญ ;
อัคคัง อายุ จะ วัณโณ จะ ;	อายุวรรณะที่เลิศ ;
ยะโส กิตติ สุขัง พะลัง ;	และยศเกียรติคุณสุขะพละที่เลิศย่อมเจริญ ;
อัคคัสสะ ทาตา เมธาวี ;	ผู้มีปัญญาย่อมให้ทานแก่ท่านผู้เลิศ ;
อัคคะ ธัมมะ สะมาหิโต ;	และเป็นผู้ตั้งมั่นอยู่ในธรรมอันเลิศ ;
เทวะ ภูโต มะนุสโส วา ;	จะไปเกิดเป็นเทวดาหรือเป็นมนุษย์ก็ตาม ;
อัคคัปปัตโต ปะโมทะตีติ.	ย่อมถึงความเป็นผู้เลิศอันบันเทิงอยู่ ดังนี้แล.

กาลทานสุตตคาถา

กาเล ทะทันติ สะปัญญา วะทัญญู วีตะมัจฉะรา ;

ผู้มีปัญญารอบรู้และปราศจากความตระหนี่ ;

กาเลนะ ทินนัง อะริเยสุ อุชุภูเตสุ ตาทิสุ ;

ย่อมถวายทานตามกาลสมัย ในพระอริยะเจ้าทั้งหลายผู้ประพฤติตรงคงที่ ;

วิปปะสันนะมะนา ตัสสะ วิปุลา โหติ ทักขิณา ;
เมื่อมีใจเลื่อมใสศรัทธาแล้ว ทักษิณาทานย่อมมีผลอันไพบูลย์ ;

เย ตัตถะ อะนุโมทันติ เวยยะวัจจัง กะโรนติ วา ;
ชนทั้งหลายเหล่าใดร่วมอนุโมทนา หรือช่วยกระทำการขวนขวายในทานนี้ ;
นะ เตนะ ทักขิณา โอนา ;
ทักษิณาทานนั้น มิได้พร่องไปด้วยเหตุแห่งอนุโมทนานั้นเลย ;
เตปิ ปุญญัสสะ ภาคิโน ;
แม้ชนผู้ร่วมอนุโมทนา ก็มีส่วนแห่งบุญด้วย ;

ตัสมา ทะเท อัปปะฏิวานะจิตโต ยัตถะ ทินนัง มะหัปผะลัง ;
เพราะฉะนั้น เมื่อบุคคลไม่มีจิตท้อถอยในทาน ทานนั้นย่อมมีผลมาก ;
ปุญญานิ ปะระโลกัสมิง ปะติฏฐา โหนติ ปาณินันติ.
บุญที่ทำแล้ว ย่อมเป็นที่พึ่งของท่านทั้งหลาย ในกาลข้างหน้าได้แล.

ติโรกุฑฑกัณฑคาถา

อะทาสิ เม อะกาสิ ญาติมิตตา สะขา จะ เม เปตานัง ;
เมื่อบุคคลได้มาระลึกถึงคุณอุปการะ อันท่านได้กระทำแล้วแก่ตนในกาลก่อนว่า ผู้นี้ได้ให้สิ่งนี้แก่เรา ผู้นี้ช่วยทำกิจนี้ของเรา ผู้นี้เป็นญาติเป็นมิตรของเราดังนี้ ;
ทักขิณัง ทัชชา ปุพเพ กะตะมะนุสสะรัง ;
ก็ควรให้ทักษิณานุปาทาน เพื่อผู้ที่ละโลกนี้ไปแล้วนั้น ;

นะ หิ รุณณัง วา โสโก วา ยาวัญญา ปะริเทวะนา ;
การร้องไห้ก็ดี การเศร้าโศกก็ดี หรือการร่ำไรรำพันอย่างอื่นก็ดี บุคคลไม่ควรทำทีเดียว ;

นะ ตัง เปตานะมัตถายะ ;

เพราะการร้องไห้เป็นต้นนั้น ไม่เป็นประโยชน์แก่ญาติทั้งหลายผู้ที่ละโลกนี้ไปแล้ว ;

เอวัง ติฏฐันติ ญาตะโย ; ญาติทั้งหลาย ย่อมตั้งอยู่อย่างนั้น ;

อะยัญจะ โข ทักขิณา ทินนา ; ก็ทักษิณานุปาทานนี้แล อันท่านได้ให้แล้ว ;

สังฆัมหิ สุปะติฏฐิตา ; ประดิษฐานไว้ดีแล้วในพระสงฆ์ ;

ฑีฆะรัตตัง หิตายัสสะ ฐานะโส อุปะกัปปะติ ;

ย่อมสำเร็จประโยชน์เกื้อกูล แก่ผู้ที่ละโลกนี้ไปแล้วนั้น ตลอดกาลนานตามฐานะ ;

โส ญาติธัมโม จะ อะยัง นิทัสสิโต ;

ญาติธรรมนั้นท่านได้แสดงให้ปรากฏแล้วแก่ญาติทั้งหลาย ผู้ที่สละโลกนี้ไปแล้ว ;

เปตานะปูชา จะ กะตา อุฬารา ;

แลบูชาอย่างยิ่ง ท่านก็ได้ทำแล้วแก่ญาติทั้งหลาย ผู้ที่ละโลกนี้ไปแล้วนั้น ;

พะลัญจะ ภิกขูนะมะนุปปะทินนัง ;

กำลังแห่งภิกษุทั้งหลาย ชื่อว่าท่านได้เพิ่มให้แล้วด้วย ;

ตุมเหหิ ปุญญัง ปะสุตัง อะนัปปะกันติ.

บุญไม่น้อย ท่านได้ขวนขวายแล้ว ดังนี้.

มงคลจักรวาลน้อย

สัพพะพุทธานุภาเวนะ ; ด้วยอานุภาพแห่งพระพุทธเจ้าทั้งปวง ;

สัพพะธัมมานุภาเวนะ ; ด้วยอานุภาพแห่งพระธรรมทั้งปวง ;

สัพพะสังฆานุภาเวนะ ; ด้วยอานุภาพแห่งพระสงฆ์ทั้งปวง ;

พุทธะระตะนัง ธัมมะระตะนัง สังฆะระตะนัง ติณณัง ระตะนานัง อานุภาเวนะ ; ด้วยอานุภาพแห่งรัตนะทั้งสามคือ พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ;

จะตุราสีติสะหัสสะธัมมักขันธา นุภาเวนะ ;	ด้วยอานุภาพแห่งพระธรรมขันธ์แปดหมื่นสี่พัน ;
ปิฎะกัตตะยานุภาเวนะ ;	ด้วยอานุภาพแห่งพระไตรปิฎก ;
ชินะสาวะกานุภาเวนะ ;	ด้วยอานุภาพแห่งสาวกพระชินเจ้า ;
สัพเพ เต โรคา สัพเพ เต ภะยา ;	โรคทั้งหลายของท่าน ภัยทั้งหลายของท่าน ;
สัพเพ เต อันตะรายา สัพเพ เต อุปัททะวา ;	อันตรายทั้งหลายของท่าน อุปัทวะทั้งหลายของท่าน ;
สัพเพ เต ทุนนิมิตตา สัพเพ เต อะวะมังคะลา วินัสสันตุ ;	นิมิตร้ายทั้งหลายของท่าน สิ่งไม่เป็นมงคลทั้งหลายของท่าน จงพินาศไป ;
อายุวัฑฒะโก ธะนะวัฑฒะโก ;	ความเจริญอายุ ความเจริญทรัพย์ ;
สิริวัฑฒะโก ยะสะวัฑฒะโก ;	ความเจริญศิริ ความเจริญยศ ;
พะละวัฑฒะโก วัณณะวัฑฒะโก ;	ความเจริญกำลัง ความเจริญวรรณะ ;
สุขะวัฑฒะโก โหตุ สัพพะทา ;	ความเจริญสุข จงมีแก่ท่านในกาลทั้งปวง ;
ทุกขะ โรคะ ภะยา เวรา ;	ความทุกข์ โรค ภัย และเวรทั้งหลาย ;
โสกา สัตตุ จุปัททะวา ;	ความโศก ศัตรู และอุปัทวะทั้งปวง ;
อะเนกา อันตะรายาปิ วินัสสันตุ จะ เตชะสา ;	อันตรายทั้งหลายเป็นอเนกประการ จงพินาศไปด้วยเดชะ ;
ชะยะสิทธิ ธะนัง ลาภัง ;	ความชนะ ความสำเร็จ ทรัพย์และลาภ ;
โสตถี ภาคะยัง สุขัง พะลัง ;	ความสวัสดี ความมีโชค ความสุขและกำลัง ;
สิริ อายุ จะ วัณโณ จะ โภคัง ;	ศิริ อายุ วรรณะ โภคทรัพย์ ;
วุฑฒี จะ ยะสะวา ;	ความเจริญและความเป็นผู้มียศ ;
สะตะวัสสา จะ อายู จะ ;	การได้อายุยืนเป็นร้อยปี ;
ชีวะสิทธี ภะวันตุ เต.	และความสำเร็จกิจในความเป็นอยู่ จงมีแก่ท่านในกาลทุกเมื่อ เทอญ.

ยันทุนนิมิตตัง

ยันทุนนิมิตตัง อะวะมังคะลัญจะ โย จามะนาโป สะกุณัสสะ สัทโท ปาปัคคะโห ทุสสุปินัง อะกันตัง พุทธานุภาเวนะ วินาสะเมนตุ ;

ลางชั่วร้ายอันใด และอวมงคลอันใด เสียงนกเป็นที่ไม่ชอบใจอันใด และบาปเคราะห์อันใด สุบิน (ความฝัน) ชั่วอันไม่พอใจอันใดมีอยู่ สิ่งเหล่านั้นจงถึงความพินาศไปด้วยอานุภาพพระพุทธเจ้า ;

ยันทุนนิมิตตัง อะวะมังคะลัญจะ โย จามะนาโป สะกุณัสสะ สัทโท ปาปัคคะโห ทุสสุปินัง อะกันตัง ธัมมานุภาเวนะ วินาสะเมนตุ ;

ลางชั่วร้ายอันใด และอวมงคลอันใด เสียงนกเป็นที่ไม่ชอบใจอันใด และบาปเคราะห์อันใด สุบิน (ความฝัน) ชั่วอันไม่พอใจอันใดมีอยู่ สิ่งเหล่านั้นจงถึงความพินาศไปด้วยอานุภาพพระธรรม ;

ยันทุนนิมิตตัง อะวะมังคะลัญจะ โย จามะนาโป สะกุณัสสะ สัทโท ปาปัคคะโห ทุสสุปินัง อะกันตัง สังฆานุภาเวนะ วินาสะเมนตุ.

ลางชั่วร้ายอันใด และอวมงคลอันใด เสียงนกเป็นที่ไม่ชอบใจอันใด และบาปเคราะห์อันใด สุบิน (ความฝัน) ชั่วอันไม่พอใจอันใดมีอยู่ สิ่งเหล่านั้นจงถึงความพินาศไปด้วยอานุภาพพระสงฆ์.

เทวตาอุยโยชนคาถา

ทุกขัปปัตตา จะ นิททุกขา ภะยัปปัตตา จะ นิพภะยา โสกัปปัตตา จะ นิสโสกา โหนตุ สัพเพปิ ปาณิโณ ;

ขอสรรพสัตว์ทั้งหลายที่ถึงแล้วซึ่งทุกข์ จงเป็นผู้ไม่มีทุกข์ และที่ถึงแล้วซึ่งภัย จงเป็นผู้ไม่มีภัย และที่ถึงแล้วซึ่งโศก จงเป็นผู้ไม่มีโศก ;

เอตตาวะตา จะ อัมเหหิ สัมภะตัง ปุญญะสัมปะทัง สัพเพเทวานุโมทันตุ ;

และขอเหล่าเทพเจ้าทั้งปวง จงอนุโมทนาซึ่งบุญสมบัติ อันเราทั้งหลายก่อสร้างแล้วด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้ ;

สัพพะสัมปัตติสิทธิยา ;	เพื่ออันสำเร็จสมบัติทั้งปวง ;
ทานัง ทะทันตุ สัทธายะ ;	มนุษย์ทั้งหลาย จงให้ทานด้วยศรัทธา ;
สีลัง รักขันตุ สัพพะทา ;	จงรักษาศีลในกาลทั้งปวง ;
ภาวะนาภิระตา โหนตุ ;	จงเป็นผู้ยินดีแล้วในภาวนา ;
คัจฉันตุ เทวะตา คะตา ;	เทพดาทั้งหลายที่มาแล้ว เชิญกลับไปเถิด ;
สัพเพ พุทธา พะลัปปัตตา ;	พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ล้วนทรงพระกำลังทั้งหมด ;
ปัจเจกานัญจะ ยัง พะลัง อะระหันตานัญจะ เตเชนะ รักขังพันธามิ สัพพะโส.	กำลังใดแห่งพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลาย และแห่งพระอรหันต์ทั้งหลายมีอยู่ ข้าพเจ้าขอผูกความรักษาด้วยเดชแห่งกำลังนั้น โดยประการทั้งปวง.

พุทธชัยมงคลคาถา

(พุทธวิธีชนะมาร)

พาหุง สะหัสสะมะภินิมมิตะสาวุธันตัง ;	พระจอมมุนี ได้ชนะพญามารผู้นิรมิตแขนมากตั้งพัน ;
ครีเมขะลัง อุทิตะโฆระสะเสนะมารัง ;	ถืออาวุธครบมือ ขี่คชสารครีเมขละ พร้อมเสนามาร ;
ทานาธิธัมมะวิธินา ชิตวา มุนินโท ;	โห่ร้องกึกก้องด้วยธรรมวิธีทานบารมีเป็นต้น ;
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ;	ขอชัยมงคลทั้งหลายจงมีแก่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น ;
มาราติเรกะมะภิยุชฌิตะสัพพะรัตติง ;	พระจอมมุนีได้ชนะอาฬวกยักษ์ผู้มีจิตกระด้าง ;

โฆรัมปะนาฬะวะกะมักขะมะถัทธะยักขัง ;	ปราศจากความอดทน มีฤทธิ์พิลึกยิ่งกว่าพญามารเข้ามาต่อสู้ยิ่งนัก ;
ขันตีสุทันตะวิธินา ชิตวา มุนินโท ;	จนตลอดรุ่ง ด้วยวิธีทรมานเป็นอันดี คือพระขันตี ;
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ;	ขอชัยมงคลทั้งหลายจงมีแก่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น ;

นาฬาคิริง คะชะวะรัง อะติมัตตะภูตัง ;	พระจอมมุนีได้ชนะช้างตัวประเสริฐชื่อนาฬาคิรี เป็นช้างเมายิ่งนัก ;
ทาวัคคิจักกะมะสะนีวะสุทารุณันตัง ;	แสนที่จะทารุณประดุจไฟป่าและจักราวุธและสายฟ้า ;
เมตตัมพุเสกะวิธินา ชิตวา มุทินโท ;	ด้วยวิธีรดลงด้วยน้ำคือพระเมตตา ;
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ;	ขอชัยมงคลทั้งหลายจงมีแก่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น ;

อุกขิตตะขัคคะมะติหัตถะสุทารุณันตัง ;	พระจอมมุนีมีพระหฤทัยไปในที่จะกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ ;
ธาวันติโยชะนะปะถังคุลิมาละวันตัง ;	ได้ชนะโจรชื่อองคุลีมาล (ผู้มีนิ้วมนุษย์เป็นพวงมาลัย) แสนร้ายกาจ ;
อิทธีภิสังขะตะมะโน ชิตวา มุนินโท ;	มีฝีมือถือดาบวิ่งไล่พระองค์ไปสิ้นทาง ๓ โยชน์ ;
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ;	ขอชัยมงคลทั้งหลาย จงมีแก่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น ;

กัตวานะ กัฏฐะมุทะรัง อิวะคัพภินียา ;	พระจอมมุนีได้ชนะความกล่าวร้ายของนางจิญจมาณวิกา ;
จิญจายะ ทุฏฐะวะจะนังชะนะกายา มัชเฌ ;	ทำอาการประการหนึ่งว่ามีครรภ์ ทำไม้มีสัณฐานอันกลม ให้เป็นประดุจมีท้อง ;

สันเตนะ โสมะวิธินา ชิตวา มุนินโท ;	ด้วยวิธีสมาธิอันงาม คือความระงับพระหฤทัยในท่ามกลางหมู่ชน ;
ตันเตชะสา ภะวะตุ เตชะยะมังคะลานิ ;	ขอชัยมงคลทั้งหลาย จงมีแก่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น ;

สัจจัง วิหายะ มะติสัจจะกะวาทะเกตุง ;	พระจอมมุนี รุ่งเรืองแล้วด้วยประทีป คือปัญญา ได้ชนะสัจจกนิครนถ์ ;
วาทาภิโรปิตะมะนัง อะติอันธะภูตัง ;	ผู้มีอัชฌาสัย ในที่จะสละเสียซึ่งความสัตย์ มีใจในที่จะยกถ้อยคำของตนให้สูงดุจยกธง ;
ปัญญาปะทีปะชะลิโต ชิตวา มุนินโท ;	เป็นผู้มืดมนยิ่งนัก ด้วยเทศนาญานวิธี คือรู้อัชฌาสัยแล้วตรัสเทศนา ;
ตันเตชะสา ภะวะตุ เตชะยะมังคะลานิ ;	ขอชัยมงคลทั้งหลาย จงมีแก่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น ;

นันโทปะนันทะภุชะคัง วิพุทธัง มะหิทธิง ;	พระจอมมุนี โปรดให้พระโมคคัลลานเถระพุทธชิโนรส นิมิตกาย ;
ปุตเตนะ เถระภุชะเคนะ ทะมาปะยันโต ;	เป็นนาคราชไปทรมานพญานาคราช ชื่อนันโทปนันทะผู้มีความรู้ผิด มีฤทธิ์มาก ;
อิทธูปะเทสะวิธินา ชิตวา มุนินโท ;	ด้วยวิธีอันให้อุปเท่ส์แห่งฤทธิ์ แก่พระเถระ ;
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ;	ขอชัยมงคลทั้งหลาย จงมีแก่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น ;

ทุคคาหะทิฏฐิภุชะเคนะ สุทัฏฐะหัตถัง ;	พระจอมมุนี ได้ชนะพรหมผู้มีนามว่าท้าวผกาผู้มีฤทธิ์ ;
พรัหมัง วิสุทธิชุติมิทธิพะกาภิธานัง ;	อันสำคัญตนว่า เป็นผู้รุ่งเรืองด้วยคุณอันบริสุทธิ์ มีมืออันท้าวภุชงค์ คือทิฏฐิที่ตนถือผิด ;

ญาณาคะเทนะ วิธินา ชิตวา มุนินโท ;	รัดรึงไว้แน่นแฟ้นแล้วด้วยวิธีวางยาอันพิเศษคือเทศนาญาณ ;
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ;	ขอชัยมงคลทั้งหลาย จงมีแก่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น ;
เอตาปิ พุทธะชะยะมังคะละอัฏฐะคาถา ;	นรชนใด มีปัญญา ไม่เกียจคร้าน สวดก็ดี ระลึกก็ดี ;
โย วาจะโน ทินะทิเน สะระเต มะตันที ;	ซึ่งพระพุทธชัยมงคล ๘ คาถา แม้เหล่านี้ ทุก ๆ วัน ;
หิตวานะเนกะวิวิธานิ จุปัททะวานิ ;	นรชนนั้นจะพึงละเสียได้ ซึ่งอุปัทวันตรายทั้งหลายมีประการต่าง ๆ เป็นอเนก ;
โมกขัง สุขัง อะธิคะเมยยะ นะโร สะปัญโญ.	ถึงซึ่งวิโมกสิวาลัย อันเป็นบรมสุขแล.

ชยปริตตัง (ชยันโต)

มหาการุณิโก นาโถ หิตายะ สัพพะปาณินัง ;	พระพุทธเจ้าทรงเป็นที่พึ่งของสัตว์ ประกอบแล้วด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ;
ปูเรตวา ปาระมี สัพพา ปัตโต สัมโพธิ มุตตะมัง ;	ยังบารมีทั้งหลายทั้งปวงให้เต็ม เพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย ถึงแล้วซึ่งความตรัสรู้อันอุดม ;
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โหตุ เต ชะยะมังคะลัง ;	ด้วยความกล่าวคำสัตย์นี้ ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน ;
ชะยันโต โพธิยา มูเล สักยานัง นันทิวัฑฒะโน เอวัง ตะวัง วิชะโย โหหิ ;	ขอท่านจงมีชัยชนะในมงคลพิธี เหมือนพระจอมมุนีทรงชนะมารที่โคนโพธิพฤกษ์ ;

ชะยัสสุ ชะยะมังคะเล อะปะราชิตะปัลลังเก สีเส ปะฐะวิโปกขะเร ;	ถึงความเป็นผู้เลิศ ในสรรพพุทธาภิเษก ทรงปราโมทย์อยู่บนอปราชิตบัลลังก์อัน สูงเป็นจอมมหาปฐพี ;
อะภิเสเก สัพพะพุทธานัง อัคคัปปัตโต ปะโมทะติ ;	ทรงเพิ่มพูนความยินดีแก่เหล่าประยูรญาติ ศากยวงศ์ ฉะนั้นเทอญ ;
สุนักขัตตัง สุมังคะลัง ;	เวลาที่สัตว์ประพฤติชอบ ชื่อว่าฤกษ์ดี มงคลดี ;
สุปะภาตัง สุหุฏฐิตัง สุขะโณ สุมุหุตโต จะ ;	สว่างดี รุ่งดี ขณะดี ยามดี ;
สุยิฏฐัง พรัหมะจาริสุ ;	บูชาดีแล้ว ในพรหมจารีบุคคลทั้งหลาย ;
ปะทักขิณัง กายะกัมมัง ;	กายกรรม อันเป็นกุศล ;
ปะทักขิณัง มะโนกัมมัง ;	มโนกรรม อันเป็นกุศล ;
ปะณีธี เต ปะทักขิณา ;	ความปรารถนาของท่าน อันเป็นกุศล ;
ปะทักขิณานิ กัตวานะ ;	สัตว์ทั้งหลาย ทำกรรมอันเป็นกุศลแล้ว ;
ละภันตัตเถ ปะทักขิเณ.	ย่อมได้ประสบโชคดี แล.

ภาค ๙
บทคำอาราธนา

คำอาราธนาศีล ๕

มะยัง* ภันเต, (วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ,) ติสะระเณนะ สะหะ, ปัญจะ* สีลานิ ยาจามะ * ;

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต, (วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ,) ติสะระเณนะ สะหะ, ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ ;

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต, (วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ,) ติสะระเณนะ สะหะ, ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ.

คำแปล

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอศีล ๕ พร้อมทั้งไตรสรณคมน์, เพื่อจะรักษา (ต่าง ๆกัน หรือแยกรักษาแต่ละข้อ) แม้ครั้งที่ ๒ ....แม้ครั้งที่ ๓............

คำอาราธนาศีลอุโบสถ

มะยัง ภันเต ติสะระเณนะ สะหะ อัฏฐังคะสะมันนาคะตัง อุโปสะถัง ยาจามะ ;

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต ติสะระเณนะ สะหะ อัฏฐังคะสะมันนาคะตัง อุโปสะถัง ยาจามะ ;

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต ติสะระเณนะ สะหะ อัฏฐังคะสะมันนาคะตัง อุโปสะถัง ยาจามะ.

---

* ถ้าว่าคนเดียวพึงเปลี่ยนคำว่า มะยัง เป็น อะหัง, ยาจามะ เป็น ยาจามิ

* ถ้าศีล ๘ พึงเปลี่ยน ปัญจะ เป็น อัฏฐะ

คำแปล

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอสมาทานอุโบสถศีล, อันประกอบไปด้วยองค์แปดประการ, เพื่อที่จะรักษา.

คำอธิษฐานหรือสมาทานศีลอุโบสถเอง

พุทธะปัญญัตตัง อุโปสะถัง อะธิฏฐามิ.

ข้าพเจ้าขออธิษฐานอุโบสถศีลที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ เพื่อที่จะรักษา.

ต่อจากนั้นพึงกล่าวคำสมาทานเองทีละข้อ หรือจะว่าตามหัวหน้าแล้วแต่กรณี โดยเริ่มจาก นะโม.......................เช่นเดียวกับที่สมาทานกับพระ

คำอาราธนาพระปริตร

วิปัตติปะฏิพาหายะ, สัพพะสัมปัตติสิทธิยา, สัพพะทุกขะวินาสายะ, ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง ;

วิปัตติปะฏิพาหายะ, สัพพะสัมปัตติสิทธิยา, สัพพะภะยะวินาสายะ, ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง ;

วิปัตติปะฏิพาหายะ, สัพพะสัมปัตติสิทธิยา, สัพพะโรคะวินาสายะ, ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง.

คำแปล

ขอพระคุณเจ้าโปรดสวดพระปริตร (เจริญพระพุทธมนต์) อันเป็นมงคล, เพื่อป้องกันความวิบัติ, เพื่อสำเร็จสมบัติทุกประการ , เพื่อให้ทุกข์ภัยโรคอันตรายใด ๆ ทั้งปวง, จงพินาศสูญไป.

---

* คำสอนพระพุทธเจ้า หากเข้าใจในความหมาย ฝึกจิตให้ถึงแก่น จะสามารถเอื้อประโยชน์ได้กับทุก ๆ ชีวิต ทุกขณะจิตและทุกสถานการณ์

คำอาราธนาธรรม

พรัหมา จะ โลกาธิปะติ สะหัมปะตี, กัตอัญชะลี อันธิวะรัง อะยาจะถะ, สันตีธะ สัตตาปปะระชักขะชาติกา, เทเสตุ ธัมมัง อะนุกัมปิมัง ปะชัง.

คำแปล

ท้าวสหัมบดีพรหม ผู้เป็นอธิบดีแห่งโลก, ได้ประคองอัญชลี, ทูลวิงวอนพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐว่า, สัตว์ผู้มีธุลีในดวงตาน้อยมีอยู่ในโลก, ขอพระคุณเจ้าโปรดแสดงธรรมอนุเคราะห์ด้วยเถิด.

คำขอบวชชี

เอสาหัง ภันเต, สุจิระปะรินิพพุตัมปิ, ตัง ภะคะวันตัง สะระณัง คัจฉามิ, ธัมมัญจะ ภิกขุสังฆัญจะ, ปัพพัชชัง มัง ภันเต, สังโฆ ธาเรตุ อัชชะตัคเคปาณุเปตัง, สะระณัง คะตัง. (พระสงฆ์รับสาธุ)

คำแปล

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ, ข้าพเจ้าขอถึงสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า, แม้เสด็จดับขันธ์ปรินิพพานนานแล้ว, กับทั้งพระธรรม และพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะที่พึ่งที่ระลึก, ขอพระสงฆ์จงจำข้าพเจ้าไว้ว่า, เป็นผู้บวชในพระธรรมวินัย, ผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป. (จากนั้นสมาทานศีล ๘ ต่อไป)

คำลาสิกขา (สึก)

ผู้จะลาสิกขาพึงแสดงอาบัติ แล้วเข้าไปหาพระที่เป็นประธาน กราบ ๓ ครั้ง แล้วว่า นะโม......... ๓ จบ แล้วกล่าวคำลาสิกขาดังนี้ “ข้าพเจ้าขอปฏิญาณว่า ไม่สามารถประพฤติพรหมจรรย์เป็นภิกษุต่อไปได้ ***สิกขังปัจจักขามิ คิหิติ มัง ธาเรถะ*** = ข้าพเจ้าขอลาสิกขา ขอท่านทั้งหลายจงจำข้าพเจ้าว่าเป็นคฤหัสถ์ ณ บัดนี้ (ว่า ๓ หน) พระผู้เป็นประธานชักสังฆาฏิออกจากบ่า กราบ ๓ ครั้ง เปลี่ยนผ้านุ่งห่ม แล้วกลับมาที่เดิม

สมาทานศีล ๕ จบ กราบ ๓ ครั้ง ตั้งใจฟังโอวาท ถวายไทยทาน (ถ้ามี) พระสงฆ์อนุโมทนา เป็นเสร็จพิธี.

คำลากลับบ้าน

(ผู้ลา) **หันทะทานิ มะยัง ภันเต อาปุจฉามะ พะหุกิจจา มะยัง พะหุกะระณียา ;**
(พระสงฆ์ผู้รับลา) **ยัสสะทานิ ตุมเห กาลัง มัญญะถะ ;**
(ผู้ลา) **สาธุ ภันเต.** (แล้วกราบ ๓ หน)

คำขอขมาโทษ

(ผู้ขอ) **เถเร ปะมาเทนะ, ทะวารัตตะเยนะ กะตัง, สัพพัง อะปะราธัง ขะมะถะ เม ภันเต ;** (ถ้าขอหลายรูปเปลี่ยน **ขะมะถะ เม** เป็น **ขะมะตุ โน**)
(ผู้รับ) **อะหัง ขะมามิ, ตะยาปิ เม ขะมิตัพพัง ;** (ถ้าขอหลายรูปเปลี่ยน **ตะยาปิ** เป็น **ตุมเหหิปิ**)
(ผู้ขอ) **ขะมามิ ภันเต.** (ถ้าขอหลายรูปเปลี่ยน **ขะมามิ** เป็น **ขะมามะ**)

คำอธิษฐานเข้าพรรษา

อิมัสมิง อาวาเส อิมัง เตมาสัง วัสสัง อุเปมิ. (ว่า ๓ จบ)
เราเข้าอยู่ในอาวาสนี้ ตลอดพรรษา ๓ เดือน.

คำปวารณาออกพรรษา

สังฆัมภันเต
ทุติยัมปิ ภันเต สังฆัง
ตะติยัมปิ ภันเต สังฆัง
} **ปะวาเรมิ ทิฏเฐนะ วา, สุเตนะ วา, ปะริสังกายะ วา, วะทันตุ มัง อายัสมันโต, อะนุกัมปัง อุปาทายะ, ปัสสันโต ปะฏิกกะริสสามิ.**

ข้าพเจ้าขอปวารณาต่อสงฆ์ ด้วยได้เห็นก็ดี ได้ยินได้ฟังก็ดี หรือด้วยสงสัยก็ดี ขอท่านทั้งหลายอาศัยความเมตตากรุณา ว่ากล่าวตักเตือนข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเห็นอยู่ จักทำคืนเสีย แม้ครั้งที่ ๒..................แม้ครั้งที่ ๓.....................จักทำคืนเสีย.

คำแสดงอาบัติ

(ผู้แสดงพรรษาอ่อนกว่า)

สัพพา ตา อาปัตติโย อาโรเจมิ (ว่า ๓ หน)

กระผมขอบอกอาบัติทั้งหลายเหล่านั้น

สัพพา ละหุกา อาปัตติโย อาโรเจมิ (ว่า ๓ หน)

กระผมขอบอกอาบัติเบาทั้งหลายเหล่านี้

อะหัง ภันเต สัมพะหุลา นานาวัตถุกาโย อาปัตติโย อาปัชชิง ตา ตุมหะมูเล ปะฏิเทเสมิ

ท่านผู้เจริญ กระผมต้องอาบัติทั้งหลาย มีวัตถุต่างกันมากมาย กระผมขอแสดงอาบัติทั้งหลายเหล่านั้น ณ แทบเท้าท่าน

(ผู้รับพรรษาแก่กว่าว่า)

ปัสสะสิ อาวุโส ตา อาปัตติโย

ผู้มีอายุ ท่านย่อมเห็นอาบัติทั้งหลายเหล่านั้นหรือ ?

(ผู้แสดงพรรษาอ่อนกว่าว่า)

อุกาสะ อามะ ภันเต ปัสสามิ

ขอโอกาสขอรับ ท่านผู้เจริญ กระผมเห็น

(ผู้รับพรรษาแก่กว่าว่า)

อายะติง อาวุโส สังวะเรยยาสิ

ผู้มีอายุ ต่อไปท่านพึงสำรวมเถิด

(ผู้แสดงพรรษาอ่อนกว่าว่า)

สาธุ สุฏฐุ ภันเต สังวะริสสามิ

ดีละ ท่านผู้เจริญ แต่นี้ไปกระผมจักสำรวมด้วยดี

ทุติยัมปิ สาธุ สุฏฐุ ภันเต สังวะริสสามิ

แม้ครั้งที่สอง กระผมจักสำรวมด้วยดี

ตะติยัมปิ สาธุ สุฏฐุ ภันเต สังวะริสสามิ

แม้ครั้งที่สาม กระผมจักสำรวมด้วยดี

นะ ปุเนวัง กะริสสามิ (ผู้รับว่า) **สาธุ**
กระผมจักไม่ทำอย่างนั้นอีก ดีละ
นะ ปุเนวัง ภาสิสสามิ (ผู้รับว่า) **สาธุ**
กระผมจักไม่กล่าวอย่างนั้นอีก ดีละ
นะ ปุเนวัง จินตะยิสสามิ (ผู้รับว่า) **สาธุ**
กระผมจะไม่คิดอย่างนั้นอีก ดีละ

(ผู้แสดงพรรษาแก่กว่าว่า)

สัพพา ตา อาปัตติโย อาโรเจมิ (ว่า ๓ หน)
ข้าพเจ้าขอบอกอาบัติทั้งหลายเหล่านั้น
สัพพา ละหุกา อาปัตติโย อาโรเจมิ (ว่า ๓ หน)
ข้าพเจ้าขอบอกอาบัติเบาทั้งหลายเหล่านั้น

อะหัง อาวุโส สัมพะหุลา นานาวัตถุกาโย อาปัตติโย อาปัชชิง ตา ตุยหะมูเล ปะฏิเทเสมิ

ท่านผู้มีอายุ ข้าพเจ้าต้องอาบัติทั้งหลาย มีวัตถุต่างกันมากมาย ข้าพเจ้าขอแสดงอาบัติทั้งหลายเหล่านั้นต่อท่าน

(ผู้รับพรรษาอ่อนกว่าว่า)

อุกาสะ ปัสสะถะ ภันเต ตา อาปัตติโย
ท่านผู้เจริญ ท่านย่อมเห็นอาบัติทั้งหลายเหล่านั้นหรือ ?

(ผู้แสดงพรรษาแก่กว่าว่า)

อามะ อาวุโส ปัสสามิ
ขอโอกาสขอรับ ท่านผู้มีอายุ ข้าพเจ้าเห็น

(ผู้รับพรรษาอ่อนกว่าว่า)

อายะติง ภันเต สังวะเรยยาถะ
ท่านผู้เจริญ ต่อไปท่านพึงสำรวมเถิด

(ผู้แสดงพรรษาแก่กว่าว่า)

สาธุ สุฏฐุ อาวุโส สังวะริสสามิ
ดีละ ท่านผู้มีอายุ แต่นี้ไปข้าพเจ้าจักสำรวมด้วยดี

ทุติยัมปิ สาธุ สุฏฐุ อาวุโส สังวะริสสามิ
แม้ครั้งที่สอง ดีละ ท่านผู้มีอายุ ข้าพเจ้าจักสำรวมด้วยดี
ตะติยัมปิ สาธุ สุฏฐุ อาวุโส สังวะริสสามิ
แม้ครั้งที่สาม ดีละ ท่านผู้มีอายุ ข้าพเจ้าจักสำรวมด้วยดี
นะ ปุเนวัง กะริสสามิ (ผู้รับว่า) **สาธุ**
ข้าพเจ้าจักไม่ทำอย่างนั้นอีก ดีละ
นะ ปุเนวัง ภาสิสสามิ (ผู้รับว่า) **สาธุ**
ข้าพเจ้าจักไม่พูดอย่างนั้นอีก ดีละ
นะ ปุเนวัง จินตะยิสสามิ (ผู้รับว่า) **สาธุ**
ข้าพเจ้าจักไม่คิดอย่างนั้นอีก ดีละ

สัตตาหะกะระณียะ

เมื่อมีกิจจำเป็นตามที่วินัยบัญญัติให้ลาได้ ภิกษุจะลาพรรษาไปภายใน ๗ วัน วิธีลานั้นบางแห่งเป็นแต่ทำความอาลัยไว้เท่านั้น บางแห่งมีวิธี คือต้องบอกแก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ดังนี้

สัตตาหะกะระณียัง กิจจัง เม อัตถิ, ตัสมา มะยา คันตัพพัง, อิมัสมิ สัตตาหัพภันตะเร นิวัตติสสามิ.

กิจที่ต้องทำสัตตาหะของผมมีอยู่ เพราะฉะนั้น ผมจำต้องไป, ผมจักกลับมาภายใน ๗ วันนี้.

คำพินทุผ้า

อิมัง พินทุกัปปัง กะโรมิ เราทำเครื่องหมายไว้ด้วยจุดนี้ (ก่อนจะใช้)

สงบแบบไม่รู้ หมายถึงความสงบที่ขาดตัวรู้ สงบแบบกดข่ม สงบแบบอยู่ในถ้ำ สงบใต้โมหะ สงบแบบศิลาทับหญ้า สงบแบบข่มใจ สงบแบบสมถะ สงบแบบฤาษี

สงบแบบรู้ หมายถึงความสงบที่มีสติรู้ สงบแบบอยู่นอกถ้ำ สงบด้วยปัญญารู้ สงบแบบปล่อยวาง สงบแบบเปิดเผย สงบแบบวิปัสสนา สงบแบบพระอริยะ

คำอธิษฐาน
(ก่อนจะใช้ผ้า ๓ ผืนนี้ เรียกว่าไตรครอง)

(สังฆาฏิ) **อิมัง สังฆาฏิง อะธิฏฐามิ**
(เราอธิษฐานซึ่งผ้าสังฆาฏิผืนนี้)

(จีวร) **อิมัง อุตตะราสังคัง อะธิฏฐามิ**
(เราอธิษฐานซึ่งผ้าห่มผืนนี้)

(สบง) **อิมัง อันตะระวาสะกัง อะธิฏฐามิ**
(เราอธิษฐานซึ่งผ้านุ่งผืนนี้)

(ผ้าอาบน้ำฝน) **อิมัง วัสสิกะสาฏิกัง อะธิฏฐามิ**
(เราอธิษฐานซึ่งผ้าอาบน้ำฝนผืนนี้)

(บาตร) **อิมัง ปัตตัง อะธิฏฐามิ**
(เราอธิษฐานซึ่งบาตรใบนี้)

คำเสียสละ

(ถ้าบริขารที่กำหนดให้มีแต่สิ่งเดียว ของเดิมมีอยู่ เป็นแต่ต้องการจะเปลี่ยนใหม่ ต้องยกเลิกบริขารเดิมเสียก่อน)

(สังฆาฏิ) **อิมัง สังฆาฏิ ปัจจุทธะรามิ**
(ข้าพเจ้ายกเลิกผ้าสังฆาฏิผืนนี้)

(จีวร) **อิมัง อุตตะราสังคัง ปัจจุทธะรามิ**
(ข้าพเจ้ายกเลิกผ้าห่มผืนนี้)

(สบง) **อิมัง อันตะระวาสะกัง ปัจจุทธะรามิ**
(ข้าพเจ้ายกเลิกผ้านุ่งผืนนี้)

คำวิกัปป์

(ทำให้เป็น ๒ เจ้าของร่วมกัน)

อิมัง จีวะรัง ตุยหัง วิกัปเปมิ

(ถ้าหลายผืนว่า **อิมานิ จีระรานิ ตุยหัง วิกัปเปมิ**)

คำแปล ข้าพเจ้าวิกัปป์จีวรผืนนี้ แก่ท่าน

คำถอน

(สละสิทธิ์ในผ้านั้น)

อิมัง จีวะรัง มัยหัง สันตะกัง ปะริภุญชะ (ปะริภุญชะถะ) วา วิสัชเชหิ (วิสัชเชถะ) วา ยะถาปัจจะยัง วา กะโรหิ (กะโรถะ)

(ในวงเล็บสำหรับผู้ถอน พรรษาอ่อนกว่าว่า)

คำแปล จีวรผืนนี้ของข้าพเจ้า ท่านจะใช้สอยก็ตาม จะสละก็ตาม พึงทำตามสมควรแก่ปัจจัย

แบบกรรมวาจาสวดให้ผ้ากฐิน

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (ว่า ๓ หน)

สุณาตุ เม ภันเต สังโฆ, อิทัง สังฆัสสะ กะฐินะทุสสัง อุปปันนัง, ยะทิ สังฆัสสะ ปัตตะกัลลัง, สังโฆ อิมัง กะฐินะทุสสัง อายัสมะโต (...............) ทะเทยยะ, กะฐินัง อัตถะริตุง, เอสา ญัตติ ;

สุณาตุ เม ภันเต สังโฆ, อิทัง สังฆัสสะ กะฐินะทุสสัง อุปปันนัง, สังโฆ อิมัง กะฐินะทุสสัง อายัสมะโต (...........) เทติ, กะฐินัง อัตถะริตุง, ยัสสายัสมะโตขะมะติ, อิมัสสะ กะฐินะทุสสัสสะ อายัสมะโต (........) ทานัง, กะฐินัง อัตถะริตุง, โส ตุณหัสสะ ยัสสะ นักขะมะติ, โส ภาเสยยะ ;

ทินนัง อิทัง สังเฆนะ, กะฐินะทุสสัง อายัสมะโต (...........), กะฐินัง อัตถะริตุง, ขะมะติ สังฆัสสะ ตัสมา ตุณหี, เอวะเมตัง, ธาระยามิ.

(ในวงเล็บนั้นให้ใส่ชื่อผู้ครองกฐิน)

คำแปล

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผ้ากฐินนี้เกิดขึ้นแล้วแก่สงฆ์ ถ้าความพรั่งพร้อมของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงให้ผ้ากฐินนี้แก่ท่าน...................................... เพื่อจะกรานกฐิน นี้เป็นญัตติ.

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผ้ากฐินนี้เกิดขึ้นแล้วแก่สงฆ์ สงฆ์ให้ผ้านี้แก่ท่าน............................เพื่อจะกรานกฐิน ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นเป็นผู้นิ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงทักท้วง ผ้ากฐินนี้อันสงฆ์ให้แล้วแก่ท่าน.............. เพื่อกรานกฐิน ย่อมชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นสงฆ์จึงนิ่งอยู่ ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอาการอย่างนี้.

คำอธิษฐานผ้ากฐิน (กราน)

(สังฆาฏิ) **อิมายะ สังฆาฏิยา กะฐินัง อัตถะรามิ** (ว่า ๓ หน)
ข้าพเจ้ากรานกฐินด้วยผ้าสังฆาฏิผืนนี้.

(จีวร) **อิมินา อุตตะราสังเคนะ กะฐินัง อัตถะรามิ** (ว่า ๓ หน)
ข้าพเจ้ากรานกฐินด้วยจีวรผืนนี้.

(สบง) **อิมินา อันตะระวาสะเกนะ กะฐินัง อัตถะรามิ** (ว่า ๓ หน)
ข้าพเจ้ากรานกฐินด้วยสบงผืนนี้.

คำเสนออนุโมทนากฐิน

อัตถะตัง อาวุโส (ภันเต) สังฆัสสะ กะฐินัง ธัมมิโก กะฐินัตถาโร อะนุโมทะถะ (ว่า ๓ หน) ในวงเล็บสำหรับมีภิกษุอื่น ที่มีพรรษามากกว่าผู้ครองกฐินแล้ว

---

*กรานกฐิน หมายรวมเอาทุกขั้นตอนของงานทำผ้ากฐิน, แต่ปัจจุบันเข้าใจว่าหมายเอาเฉพาะพิธีกรรมสงฆ์ในวันรับผ้ากฐิน เช่น อุปโลกน์ สวด อธิษฐาน เท่านั้น

คำแปล

ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย กฐินของสงฆ์ ข้าพเจ้าได้กรานเสร็จแล้ว การกรานชอบธรรม ขอท่านทั้งหลายอนุโมทนาด้วยเถิด.

(แล้วพระสงฆ์ทั้งปวง กล่าวอนุโมทนาต่อไป.)

คำอนุโมทนากฐิน

อัตถะตัง ภันเต (อาวุโส) สังฆัสสะ กะฐินัง ธัมมิโก กะฐินัตถาโร อะนุโมทามะ (ว่า ๓ หน) ในวงเล็บสำหรับมีภิกษุอื่น ที่มีพรรษามากกว่าผู้ครองกฐิน

คำแปล

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กฐินของสงฆ์ท่านกรานเสร็จแล้ว การกรานกฐินชอบธรรม ข้าพเจ้าอนุโมทนา.

คำอปโลกน์กฐิน (แบบ ๒ รูป)

รูปที่ ๑ ตั้งพัดว่า

ผ้ากฐินทานกับทั้งผ้าอานิสังสบริวารทั้งปวงนี้ เป็นของ................................. พร้อมด้วย...................................ผู้ประกอบด้วยศรัทธา อุตสาหะพร้อมเพรียงกันนำมาถวาย, แด่พระภิกษุสงฆ์ผู้จำพรรษาถ้วนไตรมาส ในอาวาสนี้ ;

ก็แลผ้ากฐินทานนี้, เป็นของบริสุทธิ์ ดุจเลื่อนลอยมาโดยนภากาศ, แล้วตกลงในท่ามกลางระหว่างสงฆ์, จะจำเพาะเจาะจงภิกษุรูปหนึ่งรูปใดก็หามิได้, มีพระบรมพุทธานุญาตไว้ว่า, ให้พระสงฆ์ทั้งปวงยินยอมอนุญาตให้แก่ภิกษุรูปหนึ่ง, ซึ่งมีจีวรอันเก่า หรือมีจีวรอันคร่ำคร่า, หรือมีสติปัญญาสามารถ, อาจกระทำกฐินัตถารกิจให้ถูกต้องตามวินัยนิยม บรมพุทธานุญาตได้ ;

บัดนี้ พระสงฆ์ทั้งปวง จะเห็นสมควรแก่ภิกษุรูปใด, จงพร้อมกันยินยอมยกให้แก่ภิกษุรูปนั้นเทอญ (ไม่ต้องสาธุ)

รูปที่ ๒ ตั้งพัดว่า

ผ้ากฐินทาน กับทั้งผ้าอานิสังสบริวารทั้งปวง, ข้าพเจ้าพิจารณาแล้วเห็นสมควรแก่...................... เป็นผู้มีสติปัญญาสามารถ, อาจกระทำกฐินัตถารกิจให้ถูกต้องตามพระบรมพุทธานุญาตได้, ถ้าพระภิกษุรูปใดเห็นไม่สมควร, จงทักท้วงขึ้นในท่ามกลางสงฆ์, (หยุดนิดหนึ่ง) ถ้าเห็นสมควรแล้วไซร์, จงให้สัททสัญญาสาธุการขึ้นให้พร้อมกันเทอญ. (พระสงฆ์รับสาธุ)

หมายเหตุ ที่ละไว้.....................ออกชื่อเจ้าภาพและญาติมิตรสำหรับรูปที่หนึ่ง, ออกชื่อพระที่ครองกฐิน สำหรับรูปที่สอง

คำขอบรรพชาอุปสมบทนาคเดี่ยว

กุลบุตรผู้มีศรัทธามุ่งบรรพชาอุปสมบท พึงรับผ้าไตรจากผู้มอบให้ อุ้มประณมมือเข้าไปในท่ามกลางสงฆ์ วางผ้าไตรไว้ข้างตัวด้านซ้าย รับเครื่องสักการะถวายแก่พระอุปัชฌาย์ แล้วกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้ง นั่งคุกเข่าอุ้มผ้าไตรประณมมือเปล่งวาจาถึงสรณะและขอบรรพชาว่า.-

๑. เอสาหัง ภันเต
ทุติยัมปาหัง ภันเต
ตะติยัมปาหัง ภันเต
} **สุจิระปะรินิพพุตัมปิ, ตัง ภะคะวันตัง สะระณัง คัจฉามิ, ธัมมัญจะ ภิกขุสังฆัญจะ, ละเภยยาหัง ภันเต, ตัสสะ ภะคะวะโต, ธัมมะวินะเย ปัพพะชัง ละเภยยัง อุปะสัมปะทัง ;**

๒. อะหัง ภันเต
ทุติยัมปิ อะหัง ภันเต
ตะติยัมปิ อะหัง ภันเต
} **ปัพพัชชัง ยาจามิ, อิมานิ กาสายานิ วัตถานิ คะเหตวา, ปัพพาเชถะ มัง ภันเต, อะนุกัมปัง อุปาทายะ ;**

ถ้าบวชเป็นสามเณร ให้ยกคำว่า "**ละเภยยัง อุปะสัมปะทัง**" ออกเสีย.

ในลำดับนั้น พระอุปัชฌาย์รับเอาผ้าไตรจากผู้บวชวางไว้หน้าตัก แล้วกล่าวสอนถึงพระรัตนตรัยเป็นต้น และบอก "ตะจะปัญจะกะกัมมัฏฐาน" ให้ว่าตามไปทีละบท โดยอนุโลม และปฏิโลม ดังนี้.-

๓. **เกสา โลมา นะขา ทันตา ตะโจ** (อนุโลม)

ตะโจ ทันตา นะขา โลมา เกสา (ปฏิโลม)

ครั้นสอนแล้ว พระอุปัชฌาย์ชักอังสะออกจากไตรสวมให้แล้ว สั่งให้ออกไปครองไตรจีวรตามระเบียบ ครั้นเสร็จแล้วเข้าไปหาพระอาจารย์ รับเครื่องสักการะถวายท่านแล้วกราบ ๓ หน นั่งคุกเข่าประณมมือเปล่งวาจาขอสรณะและศีล ดังนี้.-

๔. **อะหัง ภันเต สะระณะสีลัง ยาจามิ ;**

ทุติยัมปิ อะหัง ภันเต สะระณะสีลัง ยาจามิ ;

ตะติยัมปิ อะหัง ภันเต สะระณะสีลัง ยาจามิ ;

ลำดับนั้น พระอาจารย์กล่าวคำนมัสการนำ ให้ผู้มุ่งบรรพชาว่าตามไป ดังนี้.-

๕. **นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ,** (ว่า ๓ หน)

แต่นั้นพระอาจารย์พึงสั่งด้วยคำว่า **"เอวัง วะเทหิ"** หรือ **"ยะมะหัง วะทามิ ตัง วะเทหิ"** พึงรับว่า **"อามะ ภันเต"** ครั้นแล้วท่านนำให้เปล่งวาจาว่าสรณคมน์ตามไปทีละพากย์ดังนี้.-

พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ ;

ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ ;

สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ ;

ทุติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ ;

ทุติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ ;

ทุติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ ;

ตะติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ ;

ตะติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ ;

ตะติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ ;

เมื่อจบแล้วท่านบอกว่า **"ติสะระณะคะมะนัง นิฏฐิตัง"** ให้พึงรับว่า **"อามะ ภันเต"** ลำดับนั้น พระอาจารย์จะบอกให้รู้ว่า การบวชเป็นสามเณรสำเร็จด้วยสรณคมน์เพียงเท่านี้ ทีนี้พึงสมาทานสิกขาบท ๑๐ ประการ ว่าตามท่าน ดังนี้.-

๑. ปาณาติปาตา เวระมะณี

๒. อะทินนาทานา เวระมะณี

๓.	**อะพรัหมะจะริยา**	**เวระมะณี**
๔.	**มุสาวาทา**	**เวระมะณี**
๕.	**สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา**	**เวระมะณี**
๖.	**วิกาละโภชะนา**	**เวระมะณี**
๗.	**นัจจะคีตะวาทิตะวิสูกะทัสสะนา**	**เวระมะณี**
๘.	**มาลาคันธะวิเลปะนะ ธาระณะมัณฑะนะ วิภูสะนัฏฐานา**	**เวระมะณี**
๙.	**อุจจาสะยะนะมะหาสะยะนา**	**เวระมะณี**
๑๐.	**ชาตะรูปะระชะตะปะฏิคคะหะณา**	**เวระมะณี**
	อิมานิ ทะสะ สิกขาปะทานิ สะมาทิยามิ. (ว่า ๓ หน)	

ลำดับนั้น สามเณรพึงรับบาตร อุ้มเข้าไปหาพระอุปัชฌาย์ในท่ามกลางสงฆ์ วางไว้ข้างตัวด้านซ้าย รับเครื่องสักการะถวายท่าน แล้วกราบ ๓ หน นั่งคุกเข่าประณมมือ กล่าวคำขอนิสัยว่าดังนี้.-

๖.	**อะหัง ภันเต**	**นิสสะยัง ยาจามิ ;**
	ทุติยัมปิ อะหัง ภันเต	**นิสสะยัง ยาจามิ ;**
	ตะติยัมปิ อะหัง ภันเต	**นิสสะยัง ยาจามิ ;**
	พระอุปัชฌาย์กล่าวคำว่า	*สามเณรพึงรับว่า*
	โอปายิกัง	**สาธุ ภันเต**
	ปะฏิรูปัง	**สาธุ ภันเต**
	ปาสาทิเกนะ สัมปาเทหิ ;	**สาธุ ภันเต**
	อุปัชฌาโย เม ภันเต โหหิ	(ว่า ๓ หน)

อัชชะตัคเคทานิ เถโร, มัยหัง ภาโร, อะหัมปิ เถรัสสะ ภาโร, (ว่า ๓ หน)

(สำหรับการบวชเป็นสามเณรพึงจบเพียงขอนิสัยเท่านี้)

๗. เสร็จแล้วกราบ ๓ หน ลำดับนั้น พระอุปัชฌาย์แนะนำสามเณรไปตามระเบียบแล้ว พระอาจารย์ผู้เป็นกรรมวาจา (คู่สวด) เอาบาตรมีสายคล้องตัวผู้บวช บอกบาตรและจีวร ผู้บวชพึงรับว่า **“อามะ ภันเต”** ๔ หน ดังนี้.-

คำบอกบาตรจีวร	*คำรับ*
อะยันเต ปัตโต (นี่บาตรของเธอ)	**อามะ ภันเต** (ขอรับ เจ้าข้า)
อะยัง สังฆาฏิ (นี่ผ้าห่ม)	**อามะ ภันเต** (ขอรับ เจ้าข้า)
อะยัง อุตตะราสังโค (นี่ผ้าจีวร)	**อามะ ภันเต** (ขอรับ เจ้าข้า)
อะยัง อันตะระวาสะโก (นี่ผ้านุ่ง)	**อามะ ภันเต** (ขอรับ เจ้าข้า)

๘. ต่อจากนั้น พระอาจารย์ท่านบอกให้ออกไปข้างนอกว่า **"คัจฉะ อะมุมหิ โอกาเส ติฏฐาหิ"** พึงถอยออกลุกขึ้นไปยืนอยู่ในที่ที่กำหนดไว้ พระอาจารย์ท่านสวดสมมติตนเป็นผู้สอนซ้อม แล้วออกไปสวดถามอันตรายิกธรรม ให้พึงรับว่า **"นัตถิ ภันเต"** ๕ หน **"อามะ ภันเต"** ๘ หน ดังนี้.-

ถาม		*ตอบ*
กุฏฐัง	(โรคเรื้อน)	**นัตถิ ภันเต** (ไม่มี เจ้าข้า)
คัณโฑ	(โรคฝี, หัด, อีสุกอีใส)	**นัตถิ ภันเต** (ไม่มี เจ้าข้า)
กิลาโส	(โรคกลาก)	**นัตถิ ภันเต** (ไม่มี เจ้าข้า)
โสโส	(โรคมองคร่อ)	**นัตถิ ภันเต** (ไม่มี เจ้าข้า)
อะปะมาโร	(โรคลมบ้าหมู)	**นัตถิ ภันเต** (ไม่มี เจ้าข้า)
มะนุสโสสิ๊	(เจ้าเป็นมนุษย์หรือ)	**อามะ ภันเต** (ขอรับ เจ้าข้า)
ปุริโสสิ๊	(เป็นชายหรือ)	**อามะ ภันเต** (ขอรับ เจ้าข้า)
ภุชิสโสสิ๊	(เป็นไทไม่ใช่ทาสหรือ)	**อามะ ภันเต** (ขอรับ เจ้าข้า)
อะนะโณสิ๊	(ไม่มีหนี้สินหรือ)	**อามะ ภันเต** (ขอรับ เจ้าข้า)
นะสิ๊ ราชะภะโฏ	(ไม่ใช่ข้าราชการหรือ)	**อามะ ภันเต** (ขอรับ เจ้าข้า)

(ปัจจุบันในกรณีที่ผู้ขอบวชเป็นข้าราชการ ต้องได้รับการอนุมัติจากผู้บังคับบัญชาก่อน)

อะนุญญาโตสิ๊ มาตาปีตูหิ	**อามะ ภันเต**
(มารดาบิดาอนุญาตแล้วหรือ)	(ขอรับ เจ้าข้า)
ปะริปุณณะวีสะติวัสโสสิ๊	**อามะ ภันเต**
(อายุครบ ๒๐ ปี แล้วหรือ)	(ขอรับ เจ้าข้า)

ปะริปุณณันเต ปัตตะจีวะรัง — **อามะ ภันเต**
(บาตรจีวรมีครบแล้วหรือ) — (ขอรับ เจ้าข้า)
กินนาโมสิ — **อะหัง ภันเต....................นามะ**
(เธอชื่ออะไร) — (กระผมชื่อ...............................)
โก นามะ เต อุปัชฌาโย ;
(อุปัชฌาย์เธอชื่ออะไร)
อุปัชฌาโย เม ภันเต อายัสมา...............................นามะ
(อุปัชฌาย์ของกระผมชื่อ...)

ถ้าตอบพร้อมกันให้เปลี่ยน **"อุปัชฌาโย เม"** เป็น **"อุปัชฌาโย โน"**
ช่องที่ ....ไว้ ข้อที่ ๑. เป็นชื่อฉายาของผู้บวช ซึ่งอุปัชฌาย์เป็นผู้ตั้งให้
ส่วนช่องที่ ....ไว้ ข้อที่ ๒. เป็นชื่อฉายาของอุปัชฌาย์

ครั้นสวดซ้อมแล้ว ท่านกลับเข้ามาสวดเรียกอุปสัมปทาเปกขะ (สามเณร) พึงเข้ามาในท่ามกลางสงฆ์ กราบลงตรงหน้าพระอุปัชฌาย์ ๓ หน แล้วนั่งคุกเข่าประณมมือเปล่งวาจาขออุปสมบท ดังนี้.-

๙. **สังฆัมภันเต**
ทุติยัมปิ ภันเต สังฆัง
ตะติยัมปิ ภันเต สังฆัง
} **อุปะสัมปะทัง ยาจามิ, อุลลุมปะตุ มัง ภันเต, สังโฆ อะนุกัมปัง อุปาทายะ.**

(กระผมขออุปสมบทต่อสงฆ์ ขอสงฆ์จงโปรดยกกระผมขึ้นเถิด. แม้ครั้งที่ ๒...........................แม้ครั้งที่ ๓...................................)

ในลำดับนั้น พระอุปัชฌาย์กล่าวเผดียงสงฆ์แล้ว และพระอาจารย์ (คู่สวด) สวดสมมติตน ถามอันตรายิกธรรมอุปสัมปทาเปกขะ พึงรับว่า **"นัตถิ ภันเต"** ๕ หน **"อามะ ภันเต"** ๘ หน บอกชื่อตนและชื่ออุปัชฌาย์ โดยนัยหนหลัง แต่นั้นพึงนั่งฟังท่านสวดกรรมวาจาอุปสมบทไปจนจบ ครั้นจบแล้ว เอาบาตรออกจากตัวพึงกราบ ๓ หน นั่งพับเพียบประณมมือฟังพระอุปัชฌาย์บอกอนุศาสน์ไปจนจบ แล้วรับว่า "อามะ ภันเต" กราบ ๓ หน ถวายไทยทาน กรวดน้ำ เป็นอันเสร็จพิธี.

คำขอบรรพชาอุปสมบทนาคคู่

(ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะคำบาลีเท่านั้น ส่วนลำดับวิธีการปฏิบัติได้กล่าวไว้แล้วในวิธีอุปสมบทแบบเอสาหัง นาคเดี่ยว)

เอเต มะยัง ภันเต, สุจิระปะรินิพพุตัมปิ, ตัง ภะคะวันตัง สะระณัง คัจฉามะ, ธัมมัญจะ ภิกขุสังฆัญจะ, ละเภยยามะ มะยัง ภันเต, ตัสสะ ภะคะวะโต ธัมมะวินะเย ปัพพัชชัง, ละเภยยามะ อุปสัมปะทัง ;

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต, สุจิระปะรินิพพุตัมปิ, ตัง ภะคะวันตัง สะระณัง คัจฉามะ, ธัมมัญจะ ภิกขุสังฆัญจะ, ละเภยยามะ มะยัง ภันเต, ตัสสะ ภะคะวะโต ธัมมะวินะเย ปัพพัชชัง, ละเภยยามะ อุปสัมปะทัง ;

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต, สุจิระปะรินิพพุตัมปิ, ตัง ภะคะวันตัง สะระณัง คัจฉามะ, ธัมมัญจะ ภิกขุสังฆัญจะ, ละเภยยามะ มะยัง ภันเต, ตัสสะ ภะคะวะโต ธัมมะวินะเย ปัพพัชชัง, ละเภยยามะ อุปสัมปะทัง ;

มะยัง ภันเต ปัพพัชชัง ยาจามะ, อิมานิ กาสายานิ วัตถานิ คะเหตวา, ปัพพาเชถะ โน ภันเต อะนุกัมปัง อุปาทายะ ;

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต ปัพพัชชัง ยาจามะ, อิมานิ กาสายานิ วัตถานิ คะเหตวา, ปัพพาเชถะ โน ภันเต อะนุกัมปัง อุปาทายะ ;

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต ปัพพัชชัง ยาจามะ, อิมานิ กาสายานิ วัตถานิ คะเหตวา, ปัพพาเชถะ โน ภันเต อะนุกัมปัง อุปาทายะ.

คำขอนิสสัยนาคคู่

มะยัง ภันเต, นิสสะยัง ยาจามะ,
ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต, นิสสะยัง ยาจามะ,
ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต, นิสสะยัง ยาจามะ,
อุปัชฌาโย โน ภันเต โหหิ ; (ว่า ๓ หน)
อัชชะตัคเคทานิ เถโร, อัมหากัง ภาโร, มะยัมปิ เถรัสสะ ภารา. (ว่า ๓ หน)

คำขออุปสมบทพร้อมกัน

สังฆัมภันเต, อุปะสัมปะทัง ยาจามะ, อุลลุมปะตุ โน ภันเต, สังโฆ อะนุกัมปัง อุปาทายะ, ทุติยัมปิ ภันเต สังฆัง, อุปะสัมปะทัง ยาจามะ, อุลลุมปะตุ โน ภันเต, สังโฆ อะนุกัมปัง อุปาทายะ, ตะติยัมปิ ภันเต สังฆัง , อุปะสัมปะทัง ยาจามะ, อุลลุมปะตุ โน ภันเต, สังโฆ อะนุกัมปัง อุปาทายะ .

ตัวอย่างฎีกานิมนต์พระสงฆ์
ฎีกาอาราธนา

ขออาราธนา.......................................วัด.......................................จำนวน..........................รูป

☐ เจริญพระพุทธมนต์ ☐ แสดงพระธรรมเทศนา อื่นๆ (โปรดระบุ)..............................

☐ ฉันภัตตาหารเช้า ☐ ฉันภัตตาหารเพลในงาน...

วันที่..........เดือน.................พ.ศ...........เวลา...........น. ตรงกับวันขึ้น / แรม........ค่ำ เดือน................

ณ บ้านเลขที่.................หมู่ที่ ....ถนน...............................ตำบล..

อำเภอ...จังหวัด..

☐ มีพาหนะมารับ

☐ จัดพาหนะไปเอง

ลงนาม.......................................ผู้อาราธนา

................../................./.................

ภิกษุทำศาสนาเสื่อม

ภิกษุทั้งหลาย! มูลเหตุ ๔ ประการเหล่านี้ ทำให้พระสัทธรรมเลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป ๔ อย่าง อะไรกันเล่า? ๔ อย่าง คือ

๑. พวกภิกษุเล่าเรียนสูตรอันถือกันมาผิด ๆ ด้วยคำและสำเนียงก็ใช้กันผิด ๆ เมื่อคำและสำเนียงที่ใช้กันผิดแล้ว ความหมายก็คลาดเคลื่อน และทำให้พระสัทธรรมเลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป

๒. พวกภิกษุเป็นคนว่ายาก ประกอบด้วยเหตุที่ทำให้เป็นคนว่ายาก ไม่อดทน ไม่ยอมรับคำตักเตือนโดยความเคารพหนักแน่น นี้ทำให้พระสัทธรรมเลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป

๓. พวกภิกษุเหล่าใดเป็นผู้เรียนมาก คล่องแคล่วในหลักพระพุทธพจน์ รู้ธรรม รู้วินัย รู้แม่บท ภิกษุเหล่านั้นไม่ได้เอาใจใส่ที่จะบอกสอนใจความแห่งสูตรทั้งหลายแก่คนอื่น ๆ เมื่อท่านเหล่านั้นล่วงลับดับไป สูตรทั้งหลายก็เลยขาดอาจารย์ ไม่มีผู้สอนสืบไป ทำให้พระสัทธรรมเลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป

๔. พระภิกษุชั้นเถระ ทำการสะสมเครื่องอุปโภคบริโภค ประพฤติย่อหย่อนในไตรสิกขา มีจิตต่ำด้วยอำนาจแห่งนิวรณ์ ไม่สนใจในกิจแห่งวิเวกธรรม ไม่ริเริ่มทำความเพียรเพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งในสิ่งที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง ผู้บวชในภายหลังได้เห็นพวกเถระนั้นทำแบบแผนเช่นนั้นไว้ ต่างก็ถือเอาไปเป็นแบบอย่าง จึงทำให้เป็นผู้ทำการสะสมเครื่องอุปโภคบริโภคบ้าง ประพฤติย่อหย่อนในไตรสิกขา มีจิตต่ำด้วยอำนาจแห่งนิวรณ์ ไม่สนใจในกิจแห่งวิเวกธรรม ไม่ริเริ่มทำความเพียรเพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้งตามกันสืบไป นี้ทำให้พระสัทธรรมเลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป

ภิกษุทั้งหลาย ! มูลเหตุ ๔ ประการเหล่านี้แล ทำให้พระสัทธรรมเลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป.

---

* จตุกฺก. องฺ ๒๑ / ๑๙๗ / ๑๖๐

ภาค 10
บทคำถวายทาน

คำถวายทาน (แบบสามัญ)

อิมานิ มะยัง ภันเต, ภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ ภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ซึ่งภัตตาหาร, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, แก่พระสงฆ์, ขอพระสงฆ์จงรับ, ซึ่งภัตตาหาร, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.

คำถวายสังฆทานอุทิศให้ผู้ตาย

อิมานิ มะยัง ภันเต, มะตะกะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุโน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ มะตะกะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ญาตะกานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ซึ่งมะตะกะภัตตาหาร, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, แด่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ, ซึ่งมะตะกะภัตตาหาร, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, แก่ญาติของข้าพเจ้าทั้งหลาย, มีมารดาบิดาเป็นต้น, ผู้ที่ละโลกนี้ไปแล้วด้วย, สิ้นกาลนานเทอญ.

คำถวายสลากภัตต์

เอตานิ มะยัง ภันเต, สะลากะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, อะสุกัฏฐาเน, ฐะปิตานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, เอตานิ, สะลากะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, สลากภัตตาหารกับบริวารทั้งหลาย, ซึ่งตั้งไว้ ณ ที่โน้นนั้น, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายแด่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ, ซึ่งสลากภัตตาหารกับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านั้น, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.

คำถวายสังฆทาน (ของแห้ง)

อิมานิ มะยัง ภันเต, เทยยะทานานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, สังฆะทานัง กัตวา โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ เทยยะทานานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายซึ่งเครื่องไทยทานเหล่านี้, แด่พระสงฆ์, เพื่อเป็นสังฆทาน, ขอพระสงฆ์จงรับซึ่งเครื่องไทยทานเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ตลอดสิ้นกาลนานเทอญ.

คำถวายข้าวพระพุทธ

อิมัง, สูปะพยัญชะนะสัมปันนัง, สาลีนัง, โอทะนัง, อุทะกัง วะรัง, พุทธัสสะ, ปูเชมิ.

ข้าพเจ้าขอบูชาพระพุทธเจ้า, ด้วยข้าวอันประกอบด้วยสูปะและพยัญชนะ, และน้ำอันประเสริฐนี้.

คำลาข้าวพระพุทธ

เสสัง มังคะลัง ยาจามิ. ข้าพเจ้า ขอส่วนเหลืออันเป็นมงคลนี้.

คำถวายข้าวสาร

อิมานิ มะยัง ภันเต, ตัณฑุลานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ ตัณฑุลานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ซึ่งข้าวสาร, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, แก่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ, ซึ่งข้าวสาร, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายยาบำบัดความป่วยไข้

อิมานิ มะยัง ภันเต, คิลานะเภสัชชานิ, สะปะริวารานิ, สังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, คิลานะเภสัชชานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ญาตะกานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ซึ่งยาบำบัดความป่วยไข้, กับทั้งเวชภัณฑ์ทั้งหลายเหล่านี้, แก่พระสงฆ์, ขอพระสงฆ์จงรับ, ซึ่งยาบำบัดความป่วยไข้, กับทั้งเวชภัณฑ์ทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, แก่ญาติของข้าพเจ้าทั้งหลาย, มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย, สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายผ้าป่า

อิมานิ มะยัง ภันเต, ปังสุกุละจีวะรานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, ปังสุกุละจีวะรานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ซึ่งผ้าบังสุกุลจีวรกับทั้ง

บริวารทั้งหลายเหล่านี้, แก่พระสงฆ์, ขอพระสงฆ์จงรับ, ซึ่งผ้าบังสุกุลจีวร, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.

คำชักผ้าป่า

อิมัง ปังสุกุละจีวะรัง อัสสามิกัง มัยหัง ปาปุณาติ.
ผ้าบังสุกุลจีวรผืนนี้ เป็นผ้าไม่มีเจ้าของหวงแหน ย่อมถึงแก่ข้าพเจ้า ดังนี้.

คำถวายผ้ากฐิน

อิมัง ภันเต, สะปะริวารัง, กะฐินะจีวะระทุสสัง, สังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, สังโฆ, อิมัง สะปะริวารัง, กะฐินะจีวะระทุสสัง, ปะฏิคคัณหาตุ, ปะฏิคคะเหตวา จะ, อิมินา ทุสเสนะ, กะฐินังอัตถะระตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ซึ่งผ้ากฐินจีวร, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, แก่พระสงฆ์, ขอพระสงฆ์จงรับ, ซึ่งผ้ากฐินจีวร, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, รับแล้วจงกรานกฐินด้วยผ้าผืนนี้, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.

คำถวายผ้าอาบน้ำฝน

อิมานิ มะยัง ภันเต, วัสสิกะสาฏิกานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, วัสสิกะสาฏิกานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

---

* ถ้าไม่มีเครื่องบริวารพ่วงด้วย ก็ให้ตัดคำบาลีว่า **สะปะริวารานิ** กับคำแปลว่า **กับทั้งบริวาร** ออกเสียทุกแห่ง

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ซึ่งผ้าอาบน้ำฝน, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, แก่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ, ซึ่งผ้าอาบน้ำฝน, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.

คำถวายผ้าจำนำพรรษา

อิมานิ มะยัง ภันเต, วัสสาวาสิกะจีวะรานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, วัสสาวาสิกะจีวะรานิ, สะปะริวารานิ, ปฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ซึ่งผ้าจำนำพรรษา, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, แก่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ, ซึ่งผ้าจำนำพรรษา, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.

คำถวายผ้าไตรอุทิศแก่ผู้ตาย

อิมานิ มะยัง ภันเต, ติจีวะรานิ, อัยยัสสะ เทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง ติจีวะระปูชาวิปาโก, อัมหากัง, มาตาปิตุอาทีนัง, ญาตีนัง, กาละกะตานัง, สังวัตตะตุ, อัมหากัง, มาตาปิตุอาทะโย, ญาตะกาทานะ, ปัตติง, ละภันตุ, อัมหากัง เจตะสา.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอถวายซึ่งไตรจีวรนี้, แก่พระสงฆ์, ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, อันว่าผลวิบากของการบูชาด้วยไตรจีวรนี้, จงเป็นไปเพื่อญาติทั้งหลาย, มีมารดาบิดาของข้าพเจ้าทั้งหลายเป็นต้น, จงได้ส่วนแห่งทานนี้, ตามความประสงค์, ของข้าพเจ้าทั้งหลายด้วยเทอญ.

---

* **พุทธศาสนา** คือ ตัวสติ สมาธิ ปัญญา ที่มีอยู่ในคนทุกคนนั่นแหละ แต่มันถูกโทสะ โลภะ โมหะ ปกปิดไว้ มันเลยไม่ได้ทำหน้าที่ของมัน คนเราเลยจมอยู่กับทุกข์.

คำถวายดอกไม้ธูปเทียนเพื่อบูชา

อิมานิ มะยัง ภันเต, ทีปะธูปะปุปผะวะรานิ, ระตะนัตตะยัสเสวะ, อิภิปูเชมะ, อัมหากัง, ระตะนัตตะยัสสะปูชา, ทีฆะรัตตัง, หิตะสุขาวะหา โหตุ, อาสะวักขะยัปปัตติยา.

ข้าแต่พระคุณเจ้าทั้งหลายผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอบูชาดอกไม้และธูปเทียนอันประเสริฐเหล่านี้, แก่พระรัตนตรัย, ด้วยการที่บูชาพระรัตนตรัย, ด้วยดอกไม้และธูปเทียนอันประเสริฐเหล่านี้, จงเป็นผลนำมาซึ่งประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายตราบสิ้นกาลนาน, และจงเป็นไปเพื่อให้ถึงซึ่งพระนิพพาน, เป็นที่สิ้นแห่งอาสวกิเลสด้วยเทอญ.

คำถวายกระทงสำหรับลอยประทีป

มะยัง อิมินา ปะทีเปนะ, อะสุกายะ, นัมมะทายะ, นะทิยา, ปุลิเน ฐิตัง, มุนิโน ปาทะวะลัญชัง, อะภิปูเชมะ, อะยัง ปะทีเปนะ, มุนิโน ปาทะวะลัญชัสสะ ปูชา, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ.

ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอบูชาซึ่งรอยพระพุทธบาท ที่ตั้งอยู่เหนือหาดทราย, ในแม่น้ำชื่อนัมมทานทีโน้น, ด้วยประทีปนี้, ด้วยการที่บูชารอยพระพุทธบาท, ด้วยประทีปนี้, ขอจงเป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.

คำถวายปราสาทผึ้ง

มะยัง ภันเต, อิมัง สะปะริวารัง, มะธุปุปผะปาสาทัง, อิมัสมิง วิหาเร, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมัง สะปะริวารัง, มะธุปุปผะปาสาทัง, สะปะริวารัง, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ สุขายะ.

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายซึ่งประสาทผึ้ง, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, แด่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ, ซึ่งปราสาทผึ้ง, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.

คำถวายพระพุทธรูป

อิมัง ภันเต, พุทธะรูปัง สังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, อายะติง สาสะนัสสะ, อะติโรจะนายะ จะ, ถาวะรายะ จะ, สาธุ โน ภันเต, สังโฆ, อิมัง พุทธะรูปัง, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ซึ่งพระพุทธรูปนี้, แก่พระสงฆ์, เพื่อความรุ่งเรืองและความถาวร, แห่งพระศาสนาสืบต่อไป, ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ขอพระสงฆ์จงรับ, ซึ่งพระพุทธรูปนี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.

คำถวายเวจกุฎี (ห้องน้ำ ห้องสุขา)

มะยัง ภันเต, อิมัง วัจจะกุฏิง, อะนาคะตานาคะตัสสะ, จาตุททิสัสสะ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมัง วัจจะกุฏิง, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ซึ่งเวจกุฎีหลังนี้, แก่พระสงฆ์ผู้มีมาในทิศทั้ง ๔, ที่มาแล้วก็ดี, ที่ยังไม่มาก็ดี, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ, ซึ่งเวจกุฎีหลังนี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.

คำถวายคัมภีร์พระธรรม

มะยัง ภันเต, อิมัง สะปะริวารัง, โปฏฐะกะคันถัง, พะหุชชะนะหิตายะ, พะหุชชะนะสุขายะ, มะหาเถเรหิ, ยุตตัปปะยุตตัง ธัมมิกัง, ธัมมะลัทธัง, จาตุททิสัสสะ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมัง สะปะริวารัง, โปฏฐะกะคันถัง, พะหุชชะนะหิตายะ, พะหุชชะนะสุขายะ, มหาเถเรหิ, ยุตตะสัมปะยุตตัง ธัมมิกัง, ธัมมะลัทธัง, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ซึ่งคัมภีร์พระธรรม,

อันพระมหาเถระทั้งหลาย, ได้ชำระสอบทานแล้ว, อันเกิดขึ้นโดยชอบธรรม, อันได้มาโดยชอบธรรม, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, แก่พระภิกษุสงฆ์, ผู้มีมาในทิศทั้ง ๔, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ, ซึ่งคัมภีร์พระธรรม, อันพระมหาเถระทั้งหลาย, ได้ชำระสอบทานแล้ว, อันเกิดขึ้นโดยชอบธรรม, อันได้มาโดยธรรม, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.

คำถวายเทียนพรรษา

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เอตัง ปะทีปะสะปะริวารัง, เตมาสังพุทธัสสะ, ปูชะนัตถายะ, อิมัสมิง อุโปสะถาคาเร (วิหาเร), นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง เตมาสัง, พุทธัสสะ, ปูชะนัตถายะ, ปะทีปะ, นานัสสะ อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตันตุ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ขอพระสงฆ์จงรับทราบ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายซึ่งเทียนพรรษา, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ไว้ ณ พระอุโบสถ (วิหาร) นี้, เพื่อเป็นพุทธบูชาตลอดพรรษา, ขออานิสงส์แห่งการถวายเทียนพรรษา, เพื่อเป็นพุทธบูชาตลอดพรรษานี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, จงเป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย, แก่ปิยชนทั้งหลาย, มีมารดาบิดาเป็นต้น, สิ้นกาลนานเทอญ.

คำถวายเสนาสนะ กุฏิ วิหาร

อิมานิ มะยัง ภันเต, เสนาสนะนิ, อาคะตานาคะตัสสะ, จาตุททิสสัสสะ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุ สังโฆ, อิมานิ เสนาสนะนิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ซึ่งเสนาสนะเหล่านี้, แก่พระภิกษุสงฆ์, ผู้มีมาในทิศทั้งสี่, ที่มาแล้วก็ดี, ที่ยังไม่มาก็ดี, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ, ซึ่งเสนาสนะเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.

คำถวายปาฏิปุคคลิกทาน

อิมานิ มะยัง ภันเต, สีละวันโต, ภัตตานิ, สะปะริวารานิ, สีละวันตัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, สีละวันโต, อิมานิ ภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ญาตะกานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่ท่านผู้มีศีล, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ซึ่งภัตตาหาร, กับทั้งเครื่องบริวารทั้งหลายเหล่านี้, แก่ท่านผู้มีศีล, ขอท่านผู้มีศีลจงรับ, ซึ่งภัตตาหาร, กับทั้งเครื่องบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย, แก่ญาติของข้าพเจ้าทั้งหลาย, มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย สิ้นกาลนานเทอญ.

คำถวายทานแบบย่อ

ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอุทิศผล, บุญกุศลนี้ไปให้ไพศาล, ถึงมารดาบิดาครูอาจารย์, ทั้งลูกหลานญาติมิตรสนิทกัน, คนเคยร่วมเคยรักสมัครใคร่, มีส่วนได้ในกุศลผลของฉัน, ทั้งเจ้ากรรมนายเวรและเทวัญ, ขอทุกท่านได้กุศลผลนี้เทอญ.

สุทินนัง วะตะ เม ทานัง, อาสะวักขะยะวะหัง โหตุ. (ว่า ๓ จบ)

ทานอันเราถวายดีแล้วหนอ, ขอผลทานนี้, จงเป็นเหตุนำมาซึ่งความสิ้นอาสวะด้วยเทอญฯ.

ภิกษุควรอยู่ในคอก

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุผู้ประกอบด้วยเหตุ ๕ อย่าง เป็นผู้ที่ไม่ควรได้รับการปล่อยออกจากหมู่ไปอยู่ผู้เดียวก่อน เหตุ ๕ อย่างไรกันเล่า ? ๕ อย่างคือ:-

๑. เธอ ยังไม่รู้จักพอด้วยจีวรตามมีตามได้
๒. เธอ ยังไม่รู้จักพอด้วยอาหารตามมีตามได้
๓. เธอ ยังไม่รู้จักพอด้วยที่อยู่อาศัยตามมีตามได้
๔. เธอ ยังไม่รู้จักพอด้วยยารักษาโรคตามมีตามได้
๕. เธอ ยังมีความคิดหนักไปในของน่ารักน่าใคร่อยู่มาก

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุผู้ประกอบด้วยเหตุห้าอย่างเหล่านี้แล เป็นผู้ที่ยังไม่ควรได้รับการปล่อยออกจากหมู่ไปอยู่ผู้เดียวก่อน

ปญฺจก.องฺ. ๒๒/๑๒๔/๑๒๗

๗
ภิกษุเก๊

ภิกษุทั้งหลาย ! ลาที่เดินตามฝูงโคไปข้างหลัง แม้มันจะร้องอยู่ว่า **“กูก็เป็นโค กูก็เป็นโค”** ดังนี้ก็ตามที แต่สีของมันก็หาเป็นโคไปได้ไม่ เสียงของมันก็หาเป็นโคไปได้ไม่ เท้าของมันก็หาเป็นโคไปได้ไม่ มันได้แต่เดินตามฝูงโคไปข้างหลัง แล้วร้องเอาเองว่า “กูก็เป็นโค กูก็เป็นโค” ดังนี้เท่านั้น ข้อนี้ฉันใด

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุบางรูปก็ฉันนั้นเหมือนกัน คือแม้จะเดินตามหมู่ภิกษุ(แท้)ไปข้างหลัง แม้ร้องประกาศอยู่ว่า **“ข้าเป็นภิกษุ ข้าเป็น ภิกษุ”** ดังนี้ก็ตามที แต่ความปรารถนาในการประพฤติศีลสิกขาของเขาไม่เหมือนภิกษุ(แท้)ทั้งหลาย ความปรารถนาในการประพฤติจิตตสิกขาของเขาไม่เหมือนของภิกษุ(แท้)ทั้งหลาย ความปรารถนาในการประพฤติปัญญาสิกขาของเขาไม่เหมือนของภิกษุ(แท้)ทั้งหลาย ภิกษุรูปนั้นได้แต่เดินตามหมู่ภิกษุ(แท้)ไปข้างหลัง แล้วร้องประกาศเอาเองว่า *“ข้าเป็นภิกษุ! ข้าเป็นภิกษุ!”* ดังนี้เท่านั้น

ภิกษุทั้งหลาย! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ว่า “ความปรารถนาในการประพฤติศีลสิกขาของเราต้องเข้มงวดเสมอ ความปรารถนาในการประพฤติจิตตสิกขาของเราต้องเข้มงวดเสมอ ความปรารถนาในการประพฤติปัญญาสิกขาของเราต้องเข้มงวดเสมอ” ดังนี้ ภิกษุทั้งหลาย ! พวกเธอทั้งหลายพึงสำเหนียกใจไว้อย่างนี้แล.

พระพุทธภาษิต ติก.อํ. ๒๐/๒๙๔/๕๒๒

ภาคผนวก

พุทธศาสนสุภาษิต

เกี่ยวกับภิกษุ

อัตตะนา โจทะยัตตานัง ปะฏิมัง เสตะมัตตะนา
โส อัตตะคุตโต สะติมา สุขัง ภิกขุ วิหาหิสิ ;

จงเตือนตนด้วยตนเอง จงพิจารณาตนด้วยตนเอง ถ้าเธอคุ้มครองตนได้ มีสติสม่ำเสมอ เธอจักอยู่เป็นสุข ;

สิญจะ ภิกขุ อิมัง นาวัง สิตตา เต ละหุเมสสะติ
เฉตวา ราคัญจะ โทสัญจะ ตะโต นิพพานะเมหิสิ ;

ภิกษุ เธอจงเป็นผู้วิดน้ำออกจากเรือ เมื่อวิดน้ำออกหมดแล้ว เรือจักแล่นเร็ว ทำลาย ราคะ โทสะ (โมหะ) เสียแล้ว เธอจักไปถึงพระนิพพาน ;

ปัญจะ ฉินเท ปัญจะ ชะเห ปัญจะ จุตตะริ ภาวะเย
ปัญจะ สังคาติโค ภิกขุ โอฆะติณโณติ วุจจะติ ;

จงตัดออกห้า และละทิ้งห้า แล้วทำให้เจริญเติบโตอีกห้า พ้นเครื่องผูกพันห้าชนิดนี้แล้ว ภิกษุจึงชื่อว่าเป็นผู้ข้ามห้วงน้ำได้อย่างปลอดภัย ;

ฌายะ ภิกขุ มา จะ ปะมาโท มา เต กามะคุเณ ภะมัสสุ จิตตัง
มา โลหะคุฬัง คิลี ปะมัตโต มา กันทิ ทุกขะมิทันติ ทัยหะมาโน ;

เจริญภาวนาเถิดภิกษุ อย่ามัวประมาท อย่าปล่อยใจเวียนวนอยู่แต่ในกามคุณ อย่าได้เผลอกลืนกินก้อนเหล็กแดง อย่าปล่อยให้ความทุกข์เผาลนจนต้องมาคร่ำครวญว่า “โอหนอ นี่ทุกข์จริง ๆ” ;

สัพพะโส นามะรูปัสมิง ยัสสะ นัตถิ มะมายิตัง
อะสะตา จะ นะ โสจะติ สะ เว ภิกขูติ วุจจะติ ;

ผู้ใดไม่มีความยึดมั่นถือมั่นในนามรูปโดยประการทั้งปวง และเมื่อไม่มีก็ไม่เศร้าโศก ท่านเรียกผู้นั้นแลว่า เป็นภิกษุแท้ ;

ยัมหิ สัจจัญจะ ธัมโม จะ อะหิงสา สัญญะโม ทะโม
สะ เว วันตะมะโล ธีโร โส เถโรติ ปะวุจจะติ ;

ผู้ใดมีสัจจะ มีธรรม มีความไม่เบียดเบียน มีความสำรวมและความข่มใจ ผู้นั้นแหละ ชื่อว่าผู้มีปัญญา หมดมลทิน เขาเรียกท่านว่า "เถระ" ;

หัตถะสัญญะโต ปาทะสัญญะโต วาจาสัญญะโต สัญญะตัตตะโม
อัชฌัตตะระโต สะมาหิโต เอโก สันตุสิโต ตะมาหุ ภิกขุ ;

บุคคลผู้สำรวมมือ เท้า วาจา และกาย ยินดีในการบำเพ็ญกรรมฐาน มีใจตั้งมั่น สันโดษ อยู่ตามลำพัง ได้ชื่อว่า เป็นภิกษุ ;

โย มุขะสัญญะโต ภิกขุ มันตะภาณี อะนุทธะโต
อัตถัง ธัมมัญจะ ทีเปติ มะธุรันตัสสะ ภาสิตัง ;

ภิกษุใด สำรวมวาจา พูดด้วยปัญญา มีจิตใจสงบ ชี้แจงตำรา และใจความอย่างถูกต้อง คำพูดของภิกษุนั้น นับว่าไพเราะน่าฟัง ;

ธัมมาราโม ธัมมะระโต ธัมมัง อะนุวิจินตะยัง
ธัมมัง อะนุสสะรัง ภิกขุ สัทธัมมา นะ ปะริหายะติ ;

ภิกษุผู้อยู่ในธรรม ยินดีในธรรม พินิจพิจารณาธรรม และรำลึกถึงธรรมเสมอ ย่อมไม่เสื่อมจากพระสัทธรรม ;

นัตถิ ฌานัง อะปัญญัสสะ นัตถิ ปัญญา อะฌายิโน
ยัมหิ ฌานัญจะ ปัญญา จะ สะ เว นิพพานะสันติเก ;

ผู้ไม่มีปัญญา ย่อมไม่มีสมาธิ ผู้ไม่มีสมาธิ ย่อมไม่มีปัญญา ผู้ใดมีทั้งสมาธิ และปัญญา ชื่อว่าอยู่ใกล้พระนิพพาน ;

ยะโต ยะโต สัมมะสะติ ขันธานัง อุทะยัพพะยัง
ละภะติ ปีติปาโมชชัง อะมะตันตัง วิชานะตัง ;

เมื่อใดก็ตามภิกษุพิจารณาเห็นความเกิดและความดับแห่งขันธ์ทั้งหลาย ย่อมได้ปีติและปราโมช ซึ่งเป็นอมตะสำหรับท่านผู้รู้ทั้งหลาย ;

ตัตรายะมาทิ ภะวะติ อิธะ ปัญญัสสะ ภิกขุโน
อินทะริยะคุตติ สันตุฏฐิ ปาฏิโมกเข จะ สังวะโร
มิตเต ภะชัสสะ กัลยาเณ สุทธาชีเว อะตันทิเต ;

สิ่งแรกที่ภิกษุผู้มีปัญญาในพระศาสนานี้จะพึงทำคือความสำรวมอินทรีย์ ความสันโดษ และการระมัดระวังในพระปาฏิโมกข์ พึงคบกัลยาณมิตร ผู้เป็นอยู่อย่างสะอาดและไม่เกียจคร้าน ;

โย หะเว ทะหะโร ภิกขุ ยุญชะติ พุทธะสาสะเน
โสมัง โลกัง ปะภาเสติ อัพภา มุตโตวะ จันทิมา.

ภิกษุใด ถึงแม้ยังอยู่ในวัยหนุ่ม แต่อุทิศตนแก่พระศาสนา ย่อมส่องโลกนี้ ให้สว่างเหมือนพระจันทร์ที่ผ่านพ้นจากหมู่เมฆ.

เกี่ยวกับจิต

อะนาคะตัปปะสัปปายะ อะตีตัสสานุโสจะนา
เอเตนะ พาลา สุสสันติ นะโฬ วะ หะริโต ลุโต ;

คนเขลาซูบซีด เพราะคำนึงถึงแต่สิ่งที่ยังไม่มาถึง เพราะเศร้าโศกถึงแต่สิ่งที่ล่วงไปแล้ว เหมือนต้นอ้อสดที่ถูกตัด ;

อะนะวัฏฐิตะจิตตัสสะ สัทธัมมัง อะวิชชานะโต
ปะริปละวะปะสาทัสสะ ปัญญา นะ ปะริปูระติ ;

เมื่อจิตไม่มั่นคง ไม่รู้พระสัทธรรม มีความเลื่อมใสเลื่อนลอย ปัญญาย่อมไม่บริบูรณ์ ;

อัปปะมาณัง หิตัง จิตตัง ปะริปุณณัง สุภาวิตัง
ยัง ปะมาณัง กะตัง กัมมัง นะ ตัง ตัตราวะสิสสะติ ;

จิตเกื้อกูลที่อบรมบริบูรณ์ดีแล้ว เป็นจิตหาประมาณมิได้ กรรมที่ทำแล้วพอประมาณ กรรมนั้นจักไม่เหลือในจิตนั้น ;

ทูรังคะมัง เอกะจะรัง อะสะรีรัง คูหาสะยัง
เย จิตตัง สัญญะเมสสันติ โมกขันติ มาระพันธะนา ;

ผู้ใดจักสำรวมจิตที่ไปไกล เที่ยวไปดวงเดียว ไม่มีรูปร่าง มีถ้ำคือกายเป็นที่อาศัย ผู้นั้นจักพ้นจากเครื่องผูกของมาร ;

ผันทะนัง จะปะลัง จิตตัง ทุรักขัง ทุนนิวาระยัง
อุชุง กะโรติ เมธาวี อุสุกาโรวะ เตชะนัง ;

คนมีปัญญาทำจิตที่ดิ้นรน กวัดแกว่ง รักษายาก ห้ามยาก ให้ตรงได้ เหมือนนายช่างศรดัดลูกศรให้ตรงได้ ฉันนั้น ;

ยะถา อะคารัง ทุจฉันนัง วุฏฐี สะมะติวิชฌะติ
เอวัง อะภาวิตัง จิตตัง ราโค สะมะติวิชฌะติ ;

ฝนย่อมรั่วรดเรือนที่มุงไม่ดีฉันใด ราคะย่อมรั่วรดจิตที่ไม่ได้อบรมดี ฉันนั้น ;

วาริโชวะ ถะเล ขิตโต โอกะโมกะตะอุพภะโต
ปะริผันทะติทัง จิตตัง มาระเธยยัง ปะหาตะเว ;

จิตนี้ ถูกยกขึ้นจากอาลัยคือกามคุณ เพื่อละที่ตั้งแห่งมาร ย่อมดิ้นรนเหมือนปลาที่ถูกจับขึ้นจากน้ำ แล้วโยนขึ้นบนบก ฉันนั้น ;

อะนะวัสสุตะจิตตัสสะ อะนันวาหะตะเจตะโส
ปุญญะปาปะปะหีนัสสะ นัตถิ ชาคะระโต ภะยัง ;

ผู้มีจิตอันไม่ชุ่มด้วยราคะ มีใจอันโทสะไม่กระทบแล้ว มีบุญและบาปอันละได้แล้วตื่นอยู่ ย่อมไม่มีภัย ;

จิตเตนะ นียะโต โลเก จิตเตนะ ปะริกัสสะติ
จิตตัสสะ เอกะธัมมัสสะ สัพเพวะ วะสะมันวะคู ;

โลกถูกจิตนำไป ถูกจิตชักไป สัตว์ทั้งปวงเป็นไปด้วยอำนาจจิตอย่างเดียว ;

ทุนนิคคะหัสสะ ละหุโน ยัตถะ กามะนิปาติโน
จิตตัสสะ ทะมะโถ สาธุ จิตตัง ทันตัง สุขาวะหัง ;

การฝึกจิตที่ข่มยาก ที่เบา มักตกไปในอารมณ์ที่น่าใคร่ เป็นความดี, เพราะจิตที่ฝึกดีแล้ว นำสุขมาให้ ;

โย จะ สัททัปปะริตตาสี วะเน วาตะมิโค ยะถา
ละหุจิตโตติ ตัง อาหุ นาสสะ สัมปัชชะเต วะตัง ;

ผู้ใดมักหวาดสะดุ้งต่อเสียงดุจเนื้อสมันในป่า ท่านเรียกผู้นั้นว่าผู้มีจิตเบา พรตของเขาย่อมไม่สำเร็จผล ;

สุทุททะสัง สุนิปุณัง ยัตถะ กามะนิปาตินัง
จิตตัง รักขะถะ เมธาวี จิตตัง คุตตัง สุขาวะหัง ;

ผู้มีปัญญาพึงรักษาจิตที่เห็นได้ยากนัก ละเอียดนัก มักตกไปในอารมณ์ที่น่าใคร่ เพราะจิตที่คุ้มครองดีแล้วนำสุขมาให้ ;

เย สันตะจิตตา นิปะกา สะติมันโต จะ ฌายิโน
สัมมา ธัมมัง วิปัสสันติ กาเมสุ อะนะเปกขิโน ;

ผู้มีจิตสงบ มีปัญญาเครื่องรักษาตัว มีสติ เป็นผู้เพ่งพินิจ ไม่เยื่อใยในกาม ย่อมเห็นธรรมโดยชอบ ;

ภิกขุ สิยา ฌายิ วิมุตตะจิตโต อากังเข เว หะทะยัสสานุปัตติง
โลกัสสะ ญัตวา อุทะยัพพะยัญจะ สุเจตะโส อะนิสสิโต ตะทานิสังโส ;

ภิกษุผู้เพ่งพินิจ มีจิตหลุดพ้น รู้เห็นอาการเกิดดับของจิตแล้ว มีใจดี ไม่ถูกกิเลสอาศัย มีธรรมนั้นเป็นอานิสงส์ พึงหวังความบริสุทธิ์แห่งใจได้ ;

โย เตสุ คุตโต วิทิตินทะริโย จะเร ธัมเม ฐิโต อัชชะวะมัททะเว ระโต
สังคาติโค สัพพะทุกขัปปะหีโน นะ ลิมปะตี ทิฏฐะสุเตสุ ธีโร ;

ผู้ใดระมัดระวังอินทรีย์เหล่านั้น รู้จักอินทรีย์ ๖ ตั้งอยู่ในธรรม ยินดีในความซื่อตรงและความอ่อนโยน ล่วงกิเลสเครื่องข้องเสียได้ ละทุกข์ได้ทั้งหมด เที่ยวไป, ผู้นั้นเป็นธีรชน ย่อมไม่ติดในสิ่งที่เห็นแล้ว และได้ฟังแล้ว ;

โย จะ คุตเตนะ จิตเตนะ สุณาติ ชินะสาสะนัง
เชเปตวา อาสะเว สัพเพ สัจฉิกัตวา อะกุปปะตัง
ปัปปุยยะ ปะระมัง สันติง ปะรินิพพาติ อาสะโว.

ผู้ใดมีจิตคุ้มครองแล้ว ฟังคำสอนของพระชินเจ้า ผู้นั้นชื่อว่าทำอาสวะทั้งปวงให้สิ้นไป ทำให้แจ้งซึ่งอกุปธรรม บรรลุความสงบอย่างยิ่ง ไม่มีอาสวะย่อมดับสนิท.

เกี่ยวกับสติ

ทะเว ธัมมา พะหุปะการา สะติ จะ สัมปะชัญญะ จะ ;

ธรรมมีอุปการะมาก ๒ อย่าง คือ สติ และสัมปชัญญะ ;

โสรัจจัง อะวิหิงสา จะ ปาทา นาคัสสะ เต ทุเว
สะติ จะ สัมปะชัญญัญจะ จะระณา นาคะตัสสะ เต ปะเร ;

ธรรมคือโสรัจจะและอวิหิงสาเป็นช้างเท้าหลัง ส่วนสติสัมปชัญญะนั้นเป็นช้างเท้าหน้า ;

สะติ โลกัสมิ ชาคะโร สะติมะโต สะทา ภัททัง
สะติ เตสัง นิวาระณัง สะติ สัพพัตถะ ปัตติยา ;

สติเป็นธรรมเครื่องปลุกให้ตื่นจากทุกข์ ผู้มีสติเป็นคนทันสมัย สติเป็นเครื่องกั้นนิวรณ์ สติจำปรารถนาในที่ทั้งปวง ;

กาเมสุ นาภิคิชเฌยยะ มะนะสานาวิโล สิยา
กุสะโล สัพพะธัมมานัง สะโต ภิกขุ ปะริพพะเช ;

ภิกษุไม่ควรติดในกามทั้งหลาย ควรมีใจไม่ขุ่นมัว ควรเป็นผู้ฉลาดในธรรมทั้งปวง ควรเป็นผู้มีสติอยู่ทุกเมื่อ ;

อัชฌัตตัญจะ พะหิทธา จะ เวทะนัง นาภินันทะโต
เอวังสะตัสสะ จะระโต วิญญาณัง อุปะรุชฌะติ ;

บุคคลไม่เพลินในเวทนา ทั้งภายในและภายนอก มีสติตามรู้เห็นอยู่อย่างนี้ วิญญาณย่อมดับ ;

เอวะมาทีนะวัง ญัตวา ตัณหา ทุกขัสสะ สัมภะวัง
วีตะตัณโห อะนาทาโน สะโต ภิกขุ ปะริพพะเช ;

ภิกษุรู้โทษอย่างนี้ว่า ตัณหาเป็นแดนเกิดแห่งทุกข์แล้ว พึงเป็นผู้ปราศจากตัณหา ไม่ถือมั่น มีสติอยู่ทุกอิริยาบถ ;

โย จะ เมตตัง ภาวะยะติ อัปปะมาณัง ปะฏิสสะโต
ตะนู สังโยชะนา โหนติ ปัสสะโต อุปะธิกขะยัง ;

ผู้ใดมีสติเฉพาะหน้า เจริญเมตตาไม่มีประมาณ สังโยชน์ของผู้เห็นความสิ้นไปแห่งอุปธินั้น ย่อมเบาบาง ;

สัมมัปปะธานะสัมปันโน สะติปัฏฐานะโคจะโร
วิมุตติกุสุมะสัญฉันโน ปะรินิพพายิสสัตยะนาสะโว.

ผู้ถึงพร้อมด้วยสัมมัปปธาน มีสติปัฏฐานเป็นอารมณ์ ดารดาษไปด้วยดอกไม้คือวิมุติ หาอาสวะมิได้ จักปรินิพพาน.

เกี่ยวกับความเพียร

อุฏฐาตา กัมมะเธยเยสุ อัปปะมัตโต วิธานะวา
สะมัง กัปเปติ ชีวิตัง สัมภะตัง อะนุรักขะติ ;

ผู้ขยันในหน้าที่การงาน ไม่ประมาท เข้าใจจัดการ เลี้ยงชีวิตพอประมาณ จึงรักษาทรัพย์ที่หามาได้ ;

อัปปะมายุ มะนุสสานัง หิเชยยะ นัง สุโปริโส
จะเรยยาทิตตะสีโสวะ นัตถิ มัจจุสสะ นาคะโม ;

อายุของสัตว์มีน้อย คนดีพึงดูถูกอายุนั้นเสีย พึงประพฤติดุจคนมีศีรษะถูกไฟไหม้ มฤตยูจะไม่มาถึง ;

โอโนทะโร โย สะหะเต ชิฆัจฉัง ทันโต ตะปัสสี มิตะปานะโภชะโน
อาหาระเหตุ นะ กะโรติ ปาปัง ตัง เว นะรัง สะมะณะมาหุ โลเก ;

คนใดมีท้องพร่อง แต่ทนต่อความหิวได้ ผู้ฝึกตนมีความเพียร กินดื่มพอประมาณ ไม่ทำบาปเพราะอาหาร ท่านเรียกคนนั้นแล ว่าเป็นสมณะในโลก ;

โย จะ วัสสะสะตัง ชีเว กุสีโต หีนะวีริโย
เอกาหัง ชีวิตัง เสยโย วิริยัง อาระภะโต ทัฬหัง ;

ผู้เกียจคร้าน มีความเพียรอันเลว พึงเป็นอยู่ต่อไปถึงร้อยปีก็เท่านั้น ส่วนท่านผู้ปรารภความเพียรมั่นคง แม้มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียวประเสริฐกว่า ;

นิททัง ตันทิง วิชิมหิตัง อาระติง ภัตตะสัมมะทัง
วิริเยนะ นัง ปะณาเมตวา อะริยะมัคโค วิสุชฌะติ ;

อริยมรรคย่อมบริสุทธิ์ได้ เพราะการขับไล่ความหลับ ความเกียจคร้าน และความบิดขี้เกียจ ความไม่ยินดี และความเมาอาหารนั้น ด้วยการปรารภความเพียร ;

นะ มานะกามัสสะ ทะโม อิธัตถิ นะ โมนะมัตถิ อะสะมาหิตัสสะ
เอโก อะรัญเญ วิหะรัมปะมัตโต นะ มัจจุเธยยัสสะ ตะเรยยะ ปารัง ;

ในโลกนี้ ผู้ที่ชอบถือตัวย่อมไม่มีการฝึกฝน คนมีใจไม่มั่นคงย่อมไม่มีความรู้ ผู้ประมาทแม้อยู่ป่าคนเดียว ก็ข้ามฝั่งแห่งแดนมฤตยูไม่ได้ ;

ยะถาปิ มูเล อะนุปัททะเว ทัฬเห ฉินโนปิ รุกโข ปุนะเรวะ รูหะติ
เอวัมปิ ตัณหานุสะเย อะนูหะเต นิพพัตตะติ ทุกขะมิทัง ปุนัปปุนัง ;

เมื่อรากยังมั่นคงไม่มีอันตราย ต้นไม้แม้ถูกตัดแล้วย่อมงอกได้อีกฉันใด เมื่อตัณหานุสัยยังไม่ถูกกำจัด ทุกข์นี้ย่อมเกิดร่ำไป ฉันนั้น ;

ราคัญจะ โทสัญจะ ปะหายะ โมหัง สันทาละยิตวานะ สังโยชะนานิ
อะสันตะสัง ชีวิตะสังขะยัมหิ เอโก จะเร ขัคคะวิสาณะกัปโป.

บัณฑิตละราคะ โทสะ และโมหะ ทำลายสังโยชน์ได้แล้ว ย่อมไม่หวาดเสียวในการสิ้นชีวิต พึงเที่ยวไปผู้เดียว เหมือนนอแรดฉะนั้น.

เกี่ยวกับการคบหา

นะ ชัจจา วะสะโล โหติ นะ ชัจจา โหติ พราหมโณ
กัมมุนา วะสะโล โหติ กัมมุนา โหติ พราหมโณ ;

บุคคลจะเป็นคนเลวหรือประเสริฐเพราะชาติกำเนิดก็หาไม่ แต่เป็นคนเลวก็เพราะการกระทำ เป็นผู้ประเสริฐก็เพราะการกระทำ ;

ยัสสะ สะพรัหมจารีสุ คาระโว นูปะลัพภะติ
อาระภา โหติ สัทธัมมา นะภัง ปะฐะวิยา ยะถา ;

ผู้ใดไม่มีความเคารพในเพื่อนสพรหมจารี ผู้นั้นย่อมห่างจากพระสัทธรรม เหมือนฟ้ากับดิน ฉันนั้น ;

สัทเธนะ จะ เปสะเลนะ จะ ปัญญะวะตา พะหุสสุเตนะ จะ
สะขิตังหิ หิ กะเรยยะ ปัณฑิโต ภัทโท สัปปุริเสหิ สังคะโม ;

บัณฑิตพึงทำความเป็นเพื่อนกับคนมีศรัทธา มีศีลเป็นที่รัก มีปัญญาและเป็นพหูสูตร เพราะการสมาคมกับคนดี เป็นความเจริญ ;

ปูติมัจฉัง กุสัคเคนะ โย นะโร อุปะนัยหะติ
กุสาปิ ปูติ วายันติ เอวัง พาลูปะเสวะนา ;

นรชนห่อปลาเน่าด้วยใบหญ้าคา แม้หญ้าคาก็พลอยเหม็นไปด้วยฉันใด การส้องเสพกับคนพาลก็ฉันนั้น ;

นิธีนังวะ ปะวัตตารัง ยัง ปัสเส วัชชะทัสสินัง
นิคคัยหะวาทิง เมธาวิง ตาทิสัง ปัณฑิตัง ภะเช
ตาทิสัง ภะชะมานัสสะ เสยโย โหติ นะ ปาปิโย ;

พึงเห็นผู้มีปัญญา ผู้ชี้ความผิดให้ คอยว่ากล่าวตักเตือน เหมือนผู้ชี้บอกขุมทรัพย์ให้ พึงคบกับบุคคลเช่นนั้น เพราะเมื่อคบกับบุคคลเช่นนั้น ก็มีแต่ดี ไม่มีเลว ;

อุทธะโต จะปะโล ภิกขุ มิตเต อาคัมมะ ปาปะเก
สังสีทะติ มะโหฆัสมิง อุมมิยา ปะฏิกุชชิโต ;

ภิกษุผู้ฟุ้งซ่าน มีจิตคลอนแคลน หากอาศัยมิตรชั่ว ถูกคลื่นซัด ย่อมจมลงในแม่น้ำใหญ่ ;

ธัมมะกาโม สุตาธาโร ภะเวยยะ ปะริปุจฉะโก
สักกัจจัง ปะริยุปาเสยยะ สีละวันเต พะหุสสุเต ;

พึงเป็นผู้ใคร่ธรรม ทรงไว้ซึ่งสุตะ เป็นผู้สอบถาม เข้าไปนั่งใกล้ผู้มีศีล และเป็นพหูสูตรโดยเคารพ ;

นะ หิ สัพเพสุ ฐาเนสุ ปุริโส โหติ ปัณฑิโต
อิตถีปิ ปัณฑิตา โหติ ตัตถะ ตัตถะ วิจักขะณา ;

บุรุษจะเป็นบัณฑิตในที่ทั้งปวงก็หาไม่ แม้สตรีก็เป็นบัณฑิตมีปัญญาเฉียบแหลมในที่นั้น ๆ ได้เหมือนกัน ;

ปัณฑิโตติ สะมัญญาโต เอกะจะริยัง อะธิฏฐิโต
อะถาปิ เมถุเน ยุตโต มันโทวะ ปะริกิสสะติ ;

ผู้ตั้งใจประพฤติตนเป็นคนโสด เขารู้กันว่าเป็นบัณฑิต ส่วนคนโง่ฝักใฝ่ในเมถุนย่อมเศร้าหมอง ;

ปุตตา มัตถิ ธะนะมัตถิ อิติ พาโล วิหัญญะติ
อัตตา หิ อัตตะโน นัตถิ กุโต ปุตตา กุโต ธะนัง ;

คนเขลาคิดว่า เรามีบุตร มีทรัพย์ จึงเดือดร้อน ที่แท้ตนของตนก็ไม่มี จะมีบุตรมีทรัพย์มาแต่ที่ไหนเล่า ;

มะธุวา มัญญะตี พาโล ยาวะ ปาปัง นะ ปัจจะติ
ยะทา จะ ปัจจะตี ปาปัง อะถะ ทุกขัง นิคัจฉะติ;

ตราบเท่าที่บาปยังไม่ให้ผล คนโง่ยังเข้าใจว่ามีรสหวาน แต่บาปให้ผลเมื่อใด คนโง่ย่อมประสบทุกข์เมื่อนั้น ;

---

* ผู้ใดดูจิตตัวเองเป็น เห็นสภาวะการเกิดดับของความคิด เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาได้ ชื่อว่าเป็นผู้ก้าวเข้าสู่เส้นทางธรรมแล้ว ภารกิจต่อแต่นั้นก็คือ ความมุ่งมั่นในการเดินไปให้ถึงเป้าหมาย

ธรรมที่พึงปฏิบัติโดยลำดับ

ดูก่อน! พราหมณ์ เราอาจบัญญัติการศึกษาธรรมโดยลำดับ ในธรรมวินัยนี้ได้ ตถาคตย่อมแนะนำอย่างนี้ว่า ดูก่อน! ภิกษุทั้งหลาย

๑. เธอจงเป็นผู้มีศีล สำรวมในปาติโมกข์ พร้อมด้วยอาจาระคือมารยาท และโคจรคือที่เที่ยวไปถึงพร้อมแล้วอยู่เถิด จงเป็นผู้เห็นภัยในโทษทั้งหลายมาตรว่าเล็กน้อย สมาทานศึกษาในสิกขาบททั้งหลายเถิด

๒. เธอจงเป็นผู้คุ้มอินทรีย์ทั้งหลาย เธอเห็นรูปด้วยจักษุแล้ว จงอย่าถือเอาโดยนิมิต (เหมารวมในอาการที่เห็น) อย่าถือเอาโดยอนุพยัญชนะ คิดถึงสำคัญมั่นหมายในอาการใดอาการหนึ่ง จงปฏิบัติเพื่อสำรวมอันมีการเห็นรูปเป็นเหตุ ซึ่งบุคคลผู้ไม่สำรวมอยู่ พึงถูกอกุศลธรรมอันลามก คือ อภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้ จงรักษาจักขุนทรีย์ เข้าถึงความสำรวมในจักขุนทรีย์เถิด เธอได้ยินเสียงด้วยหูแล้ว.....เธอดมกลิ่นด้วยจมูกแล้ว.....เธอลิ้มรสด้วยลิ้นแล้ว.....เธอถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกายแล้ว.....เธอรู้ธัมมารมณ์ด้วยใจแล้ว.....จงอย่าถือเอาโดยนิมิต อย่าถือเอาโดยอนุพยัญชนะ จงปฏิบัติเพื่อสำรวมมนินทรีย์อันมีการรู้ธัมมารมณ์เป็นเหตุ ซึ่งบุคคลผู้ไม่สำรวมอยู่ พึงถูกอกุศลธรรมอันลามก คือ อภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้ จงรักษาอินทรีย์ ถึงความสำรวมในมนินทรีย์เถิด

๓. เธอจงเป็นผู้รู้จักประมาณในโภชนะ คือ พึงบริโภคอาหาร ด้วยการพิจารณาโดยแยบคายแล้วฉันบิณฑบาต ไม่ให้เป็นไปเพื่อความเพลิดเพลินสนุกสนาน ไม่ให้เป็นไปเพื่อความเมามัน เกิดกำลังพลังทางกาย มิให้เป็นไปเพื่อประดับ มิให้เป็นไปเพื่อตกแต่ง แต่ให้เป็นเพียงเพื่อความตั้งอยู่ได้แห่งกายนี้ เพื่อความเป็นไปได้แห่งอัตตภาพ เพื่อความสิ้นไปแห่งความลำบากทางกาย เพื่ออนุเคราะห์แก่การประพฤติพรหมจรรย์ ด้วยการทำอย่างนี้ เราย่อมระงับเสียได้ซึ่งทุกขเวทนาเก่าคือความหิว และไม่ทำทุกขเวทนาใหม่ให้เกิดขึ้น อนึ่งความเป็นไปโดยสะดวกแห่งอัตตภาพนี้ด้วย ความเป็นผู้หาโทษมิได้ด้วย และความเป็นอยู่โดยผาสุกด้วย จักมีแก่เรา ดังนี้

๔. เธอจงเป็นผู้ประกอบเนือง ๆ ซึ่งความเป็นผู้ตื่นอยู่ คือ จงชำระจิตให้บริสุทธิ์

จากอาวรณียธรรม (ธรรมที่ทำให้อาวรณ์) ด้วยการเดินจงกรมและการนั่งตลอดปฐมยามแห่งราตรี พึงนอนด้วยท่าสีหไสยาสน์เอาเท้าซ้อนเท้า มีสติรู้สึกตัว สำเหนียกอยู่เสมอว่าจะลุกขึ้น ไว้ในใจ โดยข้างเบื้องขวาตลอดมัชฌิมยามแห่งราตรี จงลุกขึ้นชำระจิตให้บริสุทธิ์จากอาวรณียธรรมด้วยการเดินจงกรมและการนั่งตลอดปัจฉิมยามแห่งราตรีเถิด

๕. เธอจงเป็นผู้ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ คือ ทำความรู้สึกตัวในเวลาก้าวไปและถอยกลับ ในเวลาแลดูและเหลียวดู ในเวลาคู้แขนและเหยียดแขน ในเวลาทรงผ้าสังฆาฏิ บาตรและจีวร ในเวลาฉัน ดื่ม เคี้ยว และลิ้มรส ในเวลาถ่ายอุจจาระและปัสสาวะ ในเวลายืน เดิน นั่ง นอน ตื่น พูด และนิ่ง

๖. เธอจงพอใจในเสนาสนะอันสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำบนภูเขา ป่าช้า ป่าชัฏ ที่แจ้ง และลอมฟางเถิด เธอกลับจากบิณฑบาต ภายหลังเวลาอาหารแล้ว นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติมั่นเฉพาะหน้า ละอภิชฌาในโลกแล้ว มีใจปราศจากอภิชฌาอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากอภิชฌาได้ ละความชั่วคือพยาบาทแล้ว เป็นผู้มีจิตไม่พยาบาท อนุเคราะห์ด้วยความเกื้อกูลในสรรพสัตว์แล้ว ย่อมชำระจิตใจให้บริสุทธิ์จากความชั่วคือพยาบาทได้ ละถีนมิทธะแล้ว เป็นผู้มีจิตปราศจากถีนมิทธะ มีอาโลกสัญญา มีสติสัมปชัญญะอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากถีนะมิทธะได้ ละอุทธัจจะกุกกุจจะแล้ว เป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่าน มีจิตสงบกายภายในอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากอุทธัจจกุกกุจจะได้ ละวิจิกิจฉาแล้ว เป็นผู้ข้ามความสงสัย ไม่มีปัญหาอะไรในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากวิจิกิจฉาได้

เธอครั้นละนิวรณ์ ๕ ประการ อันเป็นเครื่องทำใจให้เศร้าหมอง ทำปัญญาให้ถอยกำลังนี้ได้แล้ว จึงสงัดจากกามทั้งหลาย สงัดจากอกุศลธรรมทั้งหลาย ย่อมเข้าถึงฌานที่หนึ่ง อันมีวิตก วิจาร ปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกแล้วแลอยู่... เพราะวิตกวิจารระงับลง เธอเข้าถึงฌานที่สอง อันเป็นเครื่องผ่องใสแห่งใจในภายใน ให้สมาธิเป็นธรรมอันเอกผุดขึ้น ไม่มีมีวิตกวิจาร มีแต่ปีติและสุขอันเกิดแต่สมาธิแล้วแลอยู่... เพราะปีติจางหายไป เธอวางใจเป็นกลางอยู่ มีสติ มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม และได้เสวยสุขด้วยนามกาย ย่อมเข้าถึงฌานที่สาม อันเป็นฌานที่พระอริยเจ้าทั้งหลาย กล่าวสรรเสริญผู้ได้บรรลุว่า *"เป็นผู้วางใจเป็นกลางอยู่ มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม"* แล้วแลอยู่...เพราะละทุกข์ละสุข

เสียได้ และเพราะความดับหายแห่งความพอใจและความไม่พอใจในกาลก่อน เธอย่อมเข้าถึงฌานที่สี่ อันไม่ทุกข์ไม่สุข มีแต่สติอันบริสุทธิ์ และมีใจเป็นกลางเพราะรู้เห็นตามความเป็นจริงแล้วแลอยู่...

(๘๐.๒๑/๙๕-๙๙ หรือ ๔๕.๑๔/๖๗-๗๐ คณกโมคคัลลานสูตร พระผู้มีพระภาคตรัสกับพราหมณ์คณะกะโมคคัลลานะ)

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! เราย่อมอยู่ประพฤติพรหมจรรย์นี้ อันมีสิกขาเป็นอานิสงส์ มีปัญญาเป็นยอด มีวิมุติเป็นแก่น มีสติเป็นอธิปไตย

(๘๐.๓๒/๓๙๖ หรือ ๔๕.๒๑/๒๗๖ อาปัตติภยวรรค)

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนัด ความพอใจ ความหลงใหล ความกระหาย ความเร่าร้อน ไม่ปราศจากความอยากในกาม ในกายและในรูป จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำติดต่อ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุฉันอาหารเต็มท้องตามความต้องการแล้ว ย่อมประกอบความสุขในการนอน การเอน การหลับอยู่ จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำติดต่อ ซึ่งสติสัมปชัญญะ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุประพฤติพรหมจรรย์ด้วยความปรารถนาเป็นเทพนิกายหมู่ใดหมู่หนึ่ง หวังอิทธิปาฏิหาริย์ หวังคำยกย่องชื่นชมสรรเสริญ ว่าด้วย ศีล พรต ตบะ หรือพรหมจรรย์นี้ จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำติดต่อ เพื่อบำเพ็ญเพียรภาวนา

(๘๐.๓๗/๒๙-๓๐ หรือ ๔๕.๒๔/๒๑-๒๒ ขีลสูตร)

เธอทั้งหลายจงลุกขึ้นเถิด จงนั่งเถิด จงเดินจงกรมเถิด เธอทั้งหลายจะได้ประโยชน์อะไรด้วยความหลับ เพราะความหลับจะเป็นประโยชน์อะไรแก่เธอทั้งหลาย ผู้เร่าร้อนเพราะโรคคือ กิเลสมีประการต่าง ๆ ถูกลูกศร คือราคะเป็นต้น แทงแล้วย่อยยับอยู่ เธอทั้งหลายจงลุกขึ้นเถิด จงนั่งเถิด จงเดินจงกรมเถิด จงหมั่นศึกษาเพื่อสันติเถิด

จงอย่าให้มัจจุราชรู้ว่าเธอทั้งหลายประมาทแล้ว กล่อมเธอทั้งหลายผู้ตกอยู่ในอำนาจให้ลุ่มหลงเลย

(๘๐.๓๙/๕๒๗-๕๒๘ หรือ ๔๕.๒๕/๓๕๔ อุฏฐานสูตร)

เธอจงลุกขึ้นเถิด ภิกษุ ท่านจะต้องการอะไรด้วยความหลับ ท่านผู้เร่าร้อนกิเลสอันลูกศรคือตัณหาเสียบแทง ดิ้นรนอยู่ มัวแต่หลับแล้วจะมีประโยชน์อันใด เธอออกจากเรือนบวชด้วยความเป็นผู้ไม่มีเรือนด้วยศรัทธาใด เธอจงเพิ่มพูนศรัทธานั้นเถิด อย่าไปสู่อำนาจของความหลับเลย

(๘๐.๒๔/๔๐๒ หรือ ๔๕.๑๕/๒๗๖ อุปัตถานสูตร)

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! เราย่อมไม่เล็งเห็นธรรมอื่นอย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้อกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น หรือกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมไป เหมือนความเป็นผู้เกียจคร้านเลย

(๘๐.๓๑/๑๕ หรือ ๔๕.๒๐/๑๑ บาลีแห่งเอกธรรม)

ท่านจงยกตนของท่านขึ้นจากความเกียจคร้าน เหมือนช่างศรยกลูกศรขึ้นดัดฉะนั้น ท่านจงทำจิตให้ตรงแล้วทำลายอวิชชาเสีย

(๘๐.๔๑/๓๗๑ หรือ ๔๕.๒๖/๒๕๑ หาริตเถรคาถา)

ผู้ใดมีจิตไม่ท้อถอย มีใจไม่หดหู่ เจริญกุศลธรรมเพื่อบรรลุธรรมอันเป็นแดนอันเกษมจากโยคะ ผู้นั้นพึงบรรลุธรรมอันเป็นที่สิ้นสังโยชน์ทั้งปวงได้โดยลำดับ

(๘๐.๔๒/๒๓ หรือ ๔๕.๒๗/๑๗-๑๘ ปัญจาวุธชาดก)

เมื่อใด บุคคลเป็นผู้ง่วงเหงาและกินมาก มักนอนหลับกลิ้งเกลือกไปมา เมื่อนั้นเขาเป็นคนโง่ ย่อมเข้าห้องบ่อยๆ เหมือนสุกรใหญ่ที่เขาปรนเปรอด้วยเหยื่อฉะนั้น

(๘๐.๔๑/๓๖๗ หรือ ๔๕.๒๖/๒๔๘ ทาสกเถรคาถา)

คนโง่เขลา มัวแต่นอนหลับตลอดทั้งคืน และคลุกคลีอยู่ในหมู่ชนตลอดทั้งวัน เมื่อไรจักทำที่สุดทุกข์ได้เล่า

(๘๐.๔๑/๓๙๓ หรือ ๔๕.๒๖/๒๖๘ นีตเถรคาถา)

การเกิดบ่อยๆ เป็นทุกข์ร่ำไป ท่านทั้งหลายจงปรารภความเพียร จงก้าวออกไป จงประกอบความเพียรในพระธรรมวินัยนี้ จงกำจัดเสนาแห่งมัจจุราชเสีย เหมือนกุญชรหักไม้อ้อ ฉันนั้น, ผู้ใดจักเป็นผู้ไม่ประมาทอยู่ธรรมวินัยนี้ ผู้นั้นจักละชาติสงสาร ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้

(๘๐.๔๑/๔๔๐-๔๔๑ หรือ ๔๕.๒๖/๓๐๔ อภิภูตเถตคาถา)

คนโง่ ประพฤติธรรมของสมณะสิ้นวันคืนนานเท่าใด หากไม่ห้ามใจตนเองได้ เขาอยู่ในอำนาจของความคิดทั้งหลาย ติดขัดอยู่ทุกๆ อารมณ์ ยังวิตกแม้เรื่องเล็กน้อย จงทำเหมือนเต่าหดอวัยวะทั้งหลายไว้ในกระดองของตน อันตัณหานุสัยและทิฐินุสัย ไม่พัวพันแล้ว เบียดเบียนสัตว์อื่น, ปรินิพพานแล้ว ไม่พึงติเตียนใคร

(๘๐.๒๓/๑๔ หรือ ๔๕.๑๕/๑๑ ทุกกรสูตร)

คนโกรธมีผิวพรรณทราม ย่อมนอนเป็นทุกข์ ถือเอาสิ่งที่เป็นประโยชน์แล้ว กลับปฏิบัติสิ่งอันไม่เป็นประโยชน์ ทำปาณาติบาตด้วยกายและวาจา ย่อมถึงความเสื่อมทรัพย์ ผู้มัวเมาเพราะความโกรธย่อมถึงความไม่มียศ ญาติ มิตร และสหาย จงเว้นคนโกรธเสียให้ห่างไกล

คนโกรธย่อมไม่รู้จักความเจริญ ทำจิตใจให้กำเริบ ภัยที่เกิดมาจากภายในนั้น คนผู้โกรธย่อมไม่รู้สึก คนโกรธย่อมไม่รู้อรรถ ไม่เห็นธรรม ความโกรธย่อมครอบงำนรชนในขณะนั้น ความมืดตื้อย่อมมีในขณะนั้น

บุคคลผู้มักโกรธ มีการฝึกตน คือมีปัญญา มีความเพียรและมีสัมมาทิฐิ พึงตัดความโกรธนั้นขาดได้ บัณฑิตพึงตัดอกุศลธรรมแต่ละอย่างเสียให้ขาด พึงศึกษาในธรรมเหมือนอย่างนั้น เธอทั้งหลายปรารถนาอยู่ว่าขอความเป็นผู้ว่ายากสอนยาก อย่าได้มีแก่เราทั้งหลายเลย เธอทั้งหลายเป็นผู้ปราศจากความโกรธ

ไม่มีความคับแค้นใจ ปราศจากความโลภ ไม่มีความริษยา ฝึกฝนตนแล้ว ละความโกรธได้แล้ว เป็นผู้ไม่มีอาสวะ จักปรินิพพาน

(๘๐.๓๕/๑๒๗-๑๒๙ หรือ ๔๕.๒๓/๙๑-๘๒ โกธนาสูตร)

ความโกรธเกิดแต่ความไม่อดทน ทีแรกเป็นของน้อย แต่ภายหลังเป็นของมาก ย่อมเจริญขึ้นโดยลำดับ ความโกรธมักทำคนผู้เกี่ยวข้องให้มีความคับแค้นมาก

ผู้ใดไม่ทำความโกรธในบุคคลผู้ควรโกรธ ผู้นั้นเป็นสัตบุรุษ ย่อมไม่โกรธในกาลไหนๆ บุคคลนั้นแม้จะโกรธ ก็ไม่ทำความโกรธให้ปรากฏ นักปราชญ์ทั้งหลาย กล่าวบุคคลนั้นแลว่า เป็นสมณะในโลก

(๘๐.๔๒/๓๙๗-๓๙๙ หรือ ๔๕.๒๗/๒๖๕-๒๖๖ จตุโปสถชาดก

ผู้ไม่โกรธ ฝึกฝนตนดีแล้ว มีความเป็นอยู่ปกติ หลุดพ้นแล้วเพราะรู้แจ้ง ยินดีพอใจในความสงบ จิตคงที่เป็นปรกติดีอยู่ ความโกรธจักมีมาแต่ไหน

ผู้ใดโกรธตอบบุคคลผู้โกรธแล้ว ผู้นั้นนับว่าเป็นผู้แย่กว่าบุคคลผู้โกรธนั้น;

บุคคลไม่โกรธตอบบุคคลผู้โกรธแล้ว ชื่อว่าย่อมชนะสงครามอันบุคคลชนะได้โดยยาก ผู้ใดรู้ว่าผู้อื่นโกรธแล้ว เป็นผู้มีสติสงบเสียได้ ผู้นั้นชื่อว่าย่อมประพฤติประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย ทั้งของตนและของบุคคลอื่น แต่ชนทั้งหลายผู้ไม่ฉลาดในธรรม ย่อมสำคัญบุคคลนั้นว่าเป็นคนโง่เขลาดังนี้

(๘๐.๒๔/๔๕๑ หรือ ๔๕.๑๕/๓๐๙ เปจิตติสูตร)

ดูก่อนโมฆราช ! ท่านจงเป็นผู้มีสติทุกเมื่อ พิจารณาเห็นโลกโดยความเป็นของว่างเปล่าเถิด จงถอนความเห็นว่าเป็นตัวตนเสีย พึงเป็นผู้ข้ามพ้นมัจจุราชได้ด้วยอาการอย่างนี้ บุคคลผู้พิจารณาเห็นโลกอยู่อย่างนี้ มัจจุราชจึงจะไม่เห็น

(๘๐.๓๙/๗๔๓ หรือ ๕๔.๒๕/๔๙๒ โมฆราชปัญหา)

จิตของท่านรุ่มร้อนเพราะสัญญาวิปลาส ท่านจงละเว้นนิมิตสวยงามอันเป็นที่ตั้งแห่งราคะเสีย ท่านจงเห็นสังขารทั้งหลายโดยความเป็นของแปรปรวน เป็นทุกข์

และอย่าเห็นโดยความเป็นตัวตน ท่านจงดับราคะอันแรงกล้า ท่านจงอย่าถูกราคะเผาผลาญบ่อย ๆ ท่านจงเจริญจิตในอสุภกัมมัฏฐานให้เป็นจิตมีอารมณ์เป็นหนึ่งตั้งมั่นด้วยดีเถิด ท่านจงเป็นผู้มีสติระลึกรู้อยู่กับกาย จงเป็นผู้มากด้วยความหน่าย จงเจริญความไม่มีนิมิต และจงถอนมานานุสัยเสีย เพราะการรู้เท่าถึงมานะ ท่านจักเป็นผู้สงบระงับเที่ยวไป ดังนี้

(๔๐.๒๔/๓๘๐-๓๘๑ หรือ ๔๕.๑๕/๒๖๓ อานันทสูตร)

ผู้ใดพึงตั้งสติระลึกรู้กายไว้มั่นแล้วเนือง ๆ ในกาลทุกเมื่อ พ้นอุปาทานในขันธ์ห้า จากขันธ์ไม่มีอะไร ที่เป็นเรา ไม่มีอะไร ที่เป็นของเรา พ้นจากขันธ์ห้า เป็นตัวตนของเรา ตามรู้เห็นในสังขารอยู่เช่นนั้น พึงข้ามตัณหาได้โดยกาลเกิดขึ้นแห่งอริยมรรคแล

(๔๐.๓๘/๒๕๕-๒๕๖ หรือ ๔๕.๒๕/๑๗๑ มหากัจจายนสูตร)

รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อย่างใดอย่างหนึ่งทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต อยู่ในที่ไกลหรือใกล้ อริยสาวกย่อมพิจารณาเห็นรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ทั้งหมดนั้นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา บุคคลรู้เห็นอย่างนี้จึงไม่มีอหังการมมังการ ละมานานุสัยในกายที่มีวิญญาณนี้ และในสรรพนิมิตภายนอกได้ด้วย

(๔๐.๒๖/๑๒๑ หรือ ๔๕.๑๗/๘๗-๘๘ ราธสูตร)

ดูก่อนพาหิยะ ! เพราะเหตุนั้นแล ท่านพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เมื่อเห็น ให้เป็นสักแต่ว่าเห็น เมื่อฟัง ให้เป็นสักแต่ว่าฟัง เมื่อรับรู้ให้เป็นสักแต่ว่ารับรู้ เมื่อรู้แจ้งให้เป็นสักแต่ว่ารู้แจ้ง

ดูก่อนพาหิยะ ! ในกาลใดแล ที่ทำได้อยู่เช่นนั้น ในกาลนั้นท่านย่อมไม่มี ในกาลใดตัวตนท่านไม่มี ในกาลนั้นย่อมไม่มีตัวตนท่านในโลกนี้ และย่อมไม่มีในโลกหน้า ย่อมไม่มีในระหว่างโลกทั้งสอง นี้แลเป็นที่สุดแห่งทุกข์

(๔๐.๓๘/๑๐๙-๑๑๐ หรือ ๔๕.๒๕/๗๑ พาหิยสูตร)

ธรรมอย่างอื่นอันมีอุปการะมากเพื่อบรรลุประโยชน์อันสูงสุดแห่งภิกษุผู้เป็นพระเสขะ เหมือนโยนิโสมนสิการ นั้นไม่มีเลย ภิกษุเริ่มตั้งไว้ซึ่งมนสิการโดยแยบคาย พึงบรรลุนิพพานอันเป็นที่สิ้นไปแห่งทุกข์ได้

(๘๐.๓๘/๓๐๕-๓๐๖ หรือ ๔๕.๒๕/๒๐๓-๒๐๔)

ความหวั่นไหวไม่มีแก่บุคคลใดในโลกไหน ๆ เพราะรู้ความสูงต่ำในโลก บุคคลนั้นเป็นผู้สงบ ปราศจากควันคือความโกรธ เป็นผู้ไม่มีความคับแค้นใจ เป็นผู้หมดหวัง เรากล่าวว่า ข้ามชาติชราได้แล้ว

(๘๐.๓๒/๗๗ หรือ ๔๕.๒๑/๕๓ สมาธิสูตร)

ภิกษุผู้มีกำลังปัญญา สมบูรณ์ด้วยศีลและวัตร มีจิตตั้งมั่นยินดีในฌาน มีสติ บริโภคโภชนะตามมีตามได้ มีราคะไปปราศแล้ว พึงหวังได้ซึ่งกาลปรินิพพานในธรรมวินัยนี้

(๘๐.๔๑/๓๖๕ หรือ ๔๕.๒๖/๒๔๗ มหาวัจฉเถรคาถา)

บุคคลตัดวัฏฏะสงสารได้แล้ว บรรลุถึงนิพพานอันเป็นสถานที่ไม่มีตัณหา ตัณหาที่บุคคลให้เหือดแห้งแล้วย่อมไม่ไหลไป วัฏฏะที่บุคคลตัดได้แล้ว ย่อมไม่เป็นไปอีก นี้แหละเป็นที่สุดแห่งทุกข์

(๘๐.๔๘/๒๔๘-๒๔๙ หรือ ๔๕.๒๕/๑๖๖ ภัททิยสูตร)

คติของพระขีณาสพทั้งหลายผู้หลุดพ้นแล้วโดยชอบ ข้ามเครื่องผูกคือกามและโอฆะได้แล้ว ถึงซึ่งความสุขอันหาความหวั่นไหวมิได้ ไร้สมมติบัญญัติเหมือนคติแห่งไฟจุดโพลงอยู่ที่ภาชนะสัมริดเป็นต้น อันนายช่างเหล็กตีด้วยค้อนเหล็กดับสนิท ย่อมรู้ไม่ได้ฉันนั้น

(๘๐.๓๘/๒๘๖-๒๘๗ หรือ ๔๕.๒๕/๑๙๒ ทัพพสูตร)

นวกภิกขุธรรม ๕

ธรรมที่ควรฝึกสอนภิกษุบวชใหม่ให้ประพฤติปฏิบัติอย่างมั่นคง, องค์ธรรมแห่งภิกษุใหม่

๑. ปาติโมกขสังวร สำรวมในพระปาติโมกข์ รักษาศีลเคร่งครัด

๒. อินทรียสังวร สำรวมอินทรีย์ มีสติระวังรักษาใจ มิให้ความยินดียินร้ายครอบงำ

๓. ภัสสปริยันตะ พูดคุยมีขอบเขต จำกัดการพูดให้น้อยลง ไม่เอิกเกริกเฮฮา

๔. กายวูปกาสะ ปลีกกายอยู่สงบ คือ เข้าอยู่ในเสนาสนะอันสงัด

๕. สัมมาทัสสนะ ปลูกฝังสร้างเสริมสัมมาทิฏฐิ

ภิกขุอปริหานิยธรรม ๗

(ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว)

๑. นะ กัมมารามะตา ไม่หลงมัวเพลินในการงาน

๒. นะ ภัสสารามะตา ไม่หลงมัวเพลินในการพูดคุย

๓. นะ นิททารามะตา ไม่หลงมัวเพลินในการหลับนอน

๔. นะ สังคะณิการามะตา ไม่หลงมัวเพลินในการคลุกคลีกับหมู่คณะ

๕. นะ ปาปิจฉะตา ไม่เป็นผู้มีความปรารถนาลามก

๖. นะ ปาปะมิตตะตา ไม่เป็นผู้มีบาปมิตร

๗. นะ อันตะรา โวสานะมาปัชชะนา ไม่หลงหยุดยั้งนอนใจเสียในระหว่างด้วยการบรรลุคุณวิเศษเพียงชั้นต้น ๆ

สัปปุริสธรรม ๗ (ธรรมของสัตบุรุษ)

๑. ธัมมัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักธรรมหรือเหตุ

๒. อัตถัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักผล

๓. อัตตัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักตน

๔. มัตตัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ

๕. กาลัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักกาละ

๖. **ปริสัญญุตา** ความเป็นผู้รู้จักบริษัท/ชุมชน
๗. **ปุคคลัญญุตา** ความเป็นผู้รู้จักบุคคล (ทั้งสมมติและปรมัตถ์)

กัลยาณมิตตธรรม ๗

องค์คุณของกัลยาณมิตร หรือมิตรแท้ (ครูบาอาจารย์) ที่ผู้เข้าหาแล้วจะได้รับความเจริญก้าวหน้าทางคุณธรรมยิ่งๆ ขึ้นไป

๑. **ปิโย** บุคลิกน่ารัก น่าเคารพศรัทธา
๒. **คะรุ** มีความหนักแน่นสุขุม
๓. **ภาวะนีโย** ดำรงตนอยู่ในคุณความรู้หรือภูมิธรรมได้อย่างน่ายกย่อง
๔. **วัตตาจะ** ให้คำแนะนำปรึกษาว่ากล่าวตักเตือนผู้อื่นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
๕. **วะจะนักขะโม** อดทนต่อถ้อยคำ การวิพากษ์วิจารณ์
๖. **คัมภีรัญจะ กะถัง กัตตา** แสดงอรรถธรรมได้ลึกซึ้ง
๗. **โน จัฏฐาเน นิโยชะเย** ไม่แนะนำชักจูงในทางที่เสื่อมเสีย

วิสุทธิ ๗

ความบริสุทธิ์หมดจดแห่งจิต เป็นขั้นๆ จนถึงนิพพาน

๑. **สีลวิสุทธิ** ความบริสุทธิ์หมดจดแห่งศีล
๒. **จิตตวิสุทธิ** ความบริสุทธิ์หมดจดแห่งจิตหรือสมาธิ
๓. **ทิฏฐิวิสุทธิ** ความบริสุทธิ์หมดจดแห่งความเห็น ความเข้าใจ
๔. **กังขาวิตรณวิสุทธิ** ความบริสุทธิ์หมดจดแห่งการกำจัดความสงสัย
๕. **มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ** ความบริสุทธิ์หมดจดในความเห็นว่าใช่ทางหรือไม่ใช่ทาง
๖. **ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ** ความบริสุทธิ์หมดจดในปฏิปทาการเดินทางสู่เป้าหมาย
๗. **ญาณทัสสนวิสุทธิ** ความบริสุทธิ์หมดจดแห่งการเห็นแจ้งในมรรคญาณ(ส่งผลต่อความเป็นอริยบุคคลในขั้นนั้นๆ)

ลักษณะในรีตของพระพุทธศาสนา ๘

ธรรมเหล่าใดที่เรียนรู้และปฏิบัติแล้วเป็นธรรม เป็นวินัย เป็นสัตถุสาสน์ ตรงตามคำสอนของพระพุทธเจ้าคือ...

๑. **วิราคะ**	เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายคลายกำหนัด
๒. **วิสังโยค**	เป็นไปเพื่อความพ้นจากทุกข์
๓. **อะปะจะยะ**	เป็นไปเพื่อการไม่สั่งสมกองกิเลส
๔. **อัปปีจฉะตา**	เป็นไปเพื่อความอยากอันน้อย
๕. **สันตุฏฐี**	เป็นไปเพื่อความสันโดษยินดีในของที่มีอยู่
๖. **ปะวิเวกกะ**	เป็นไปเพื่อความสงัดจากหมู่คณะ
๗. **วิริยารัมภะ**	เป็นไปเพื่อความเพียร
๘. **สุภะระตา**	เป็นไปเพื่อการเลี้ยงง่าย

วัตถุประสงค์ในการบัญญัติวินัย ๑๐

๑. **สังฆะสุฏฐุตายะ**	เพื่อความเรียบร้อยดีงามแห่งสงฆ์
๒. **สังฆะผาสุตายะ**	เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์
๓. **ทุมมังกูนัง ปุคคะลานัง นิคคะหายะ**	เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก
๔. **เปสะลานัง ภิกขูนัง ผาสุวิหารายะ**	เพื่อความผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลอันดีงาม
๕. **ทิฏฐะธัมมิกานัง อาสะวานัง สังวะรายะ**	เพื่อบำบัดแก้ไขอาสวธรรมทั้งหลายที่บังเกิดขึ้นในปัจจุบัน
๖. **สัมปะรายิกานัง อาสะวานัง ปะฏิฆาตายะ**	เพื่อป้องกันบาปและอาสวธรรมทั้งหลายที่จะบังเกิดขึ้นในอนาคต
๗. **อัปปะสันนานัง ปะสาทายะ**	เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส
๘. **ปะสันนานัง ภิยโยภาวายะ**	เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นของชุมชนผู้เลื่อมใสแล้ว
๙. **สัทธัมมัฏฐิติยา**	เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
๑๐. **วินะยานุคคะหายะ**	เพื่ออนุเคราะห์วินัย สำหรับใช้เป็นกฎเกณฑ์ในการจัดระเบียบของหมู่คณะให้มีความหนักแน่นมั่นคงยิ่ง ๆ ขึ้น

กาลามสูตรกังขานิยฐาน ๑๐

๑. **มา อะนุสสะเวนะ**	อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการฟังตามกันมา
๒. **มา ปะรัมปะรายะ**	อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการถือสืบ ๆ กันมา
๓. **มา อิติกิรายะ**	อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการตื่นข่าวเล่าลือ
๔. **มา ปิฏะกะสัมปะทาเนนะ**	อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์
๕. **มา ตักกะเหตุ**	อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการนึกเดาเอา
๖. **มา นะยะเหตุ**	อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการคาดคะเน
๗. **มา อาการะปะริวิตักเกนะ**	อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการตรึกตามอาการ
๘. **มา ทิฏฐินิชฌานักขันติยา**	อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยเข้าได้กับความเห็นเดิมของตนเอง
๙. **มา ภัพพะรูปะตายะ**	อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยผู้พูดควรเชื่อได้
๑๐. **มา สะมะโณ โน คะรูติ**	อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยเห็นว่าสมณะท่านนี้เป็นครูของเรา

วิปัสสนูปกิเลส ๑๐

(อุปกิเลสแห่งวิปัสสนา, ธรรมารมณ์ที่เกิดแก่ผู้ได้ดรุณวิปัสสนา หรือวิปัสสนาอ่อน ๆ ทำให้เข้าใจผิดว่าตนได้บรรลุมรรคผลแล้ว เป็นเหตุขัดขวางไม่ให้ก้าวหน้าในวิปัสสนาญาณ)

๑. **โอภาส**	แสงสว่าง, ความสว่างที่ปรากฏภายในจิต
๒. **ญาณ**	ความหยั่งรู้, ความรู้เท่าทันอารมณ์
๓. **ปีติ**	ความชุ่มใจ, อิ่มใจ
๔. **ปัสสัทธิ**	ความสงบเย็น,
๕. **สุข**	ความสุขสบายใจ
๖. **อธิโมกข์**	ความน้อมใจเชื่อ, ศรัทธาแกล้วกล้า ความปลงใจ
๗. **ปัคคาหะ**	ความเพียรที่พอดี
๘. **อุปัฏฐาน**	สติแก่กล้า, สติชัด
๙. **อุเบกขา**	ความมีจิตเป็นกลาง
๑๐. **นิกันติ**	ความพอใจ, ติดใจ

สังโยชน์ ๑๐

(กิเลสผูกใจสัตว์, ธรรมที่มัดสัตว์ไว้กับทุกข์หรือผูกกรรมไว้กับผล)

๑. **สักกายะทิฏฐิ**	ความเห็นว่าเป็นของตน เช่น เห็นรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นตัวตน เป็นต้น
๒. **วิจิกิจฉา**	ความลังเลสงสัยไม่แน่ใจ
๓. **สีลัพพะตะปรามาส**	ความถือมั่นในศีลพรตอย่างงมงาย คิดว่าจะบริสุทธิ์ได้ด้วยศีลและข้อวัตรเท่านั้น
๔. **กามะราคะ**	ความกำหนัด ความติดใจในกามคุณ
๕. **ปะฏิฆะ**	ความกระทบกระทั่งใจ ความหงุดหงิดขัดเคือง
๖. **รูปะราคะ**	ความติดใจในอารมณ์แห่งรูปฌาณ หรือรูปธรรมอันประณีต
๗. **อะรูปะราคะ**	ความติดใจในอารมณ์แห่งอรูปฌาณ หรืออรูปธรรม
๘. **มานะ**	ความสำคัญมั่นหมายในตนเองว่าเป็นนั่นเป็นนี่
๙. **อุจธัจจะ**	ความฟุ้งซ่าน
๑๐. **อะวิชชา**	ความไม่รู้จริง, ความหลง

วิปัสสนาญาณ ๓

ความรู้ที่จัดอยู่ในขั้นเป็นวิปัสสนา ญาณที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ ได้แก่

๑. **ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ**	ญาณหยั่งรู้อดีตของขันธ์ที่เคยอาศัยอยู่ก่อนได้, ระลึกชาติได้
๒. **จุตูปปาตญาณ**	ญาณหยั่งรู้เห็นการจุติและอุบัติของขันธ์, ทิพพจักขุ
๓. **อาสวักขยญาณ**	ญาณหยั่งรู้เห็นความสิ้นไปแห่งอาสวะในขันธ์

วิปัสสนาญาณ ๑๖

ความรู้ที่จัดอยู่ในขั้นเป็นวิปัสสนา, อารมณ์วิปัสสนากรรมฐานตามลำดับของผู้เจริญสติได้อย่างถูกต้อง

๑. **นามรูปปริจเฉทญาณ**	เห็นความคิด, รู้จิตในจิต

๒.	**ปัจจยปริคคหญาณ**	เห็นเหตุปัจจัยการเกิดของความคิด (นามรูป)
๓.	**สัมมสนญาณ**	เห็นไตรลักษณ์ในนามรูป
๔.	**อุทยัพพยญาณ**	เห็นความเกิดดับของความคิด
๕.	**ภังคญาณ**	เห็นความสลายไปของความคิด
๖.	**ภยตูปัฏฐานญาณ**	เห็นความคิดปรุงแต่งเป็นของน่ากลัว
๗.	**อาทีนวญาณ**	เห็นโทษภัยของความคิดปรุงแต่ง
๘.	**นิพพิทาญาณ**	เห็นความหน่ายในสังขาร
๙.	**มุญจิตุกัมมยตาญาณ**	เห็นความใคร่จะหลุดพ้นไปเสีย
๑๐.	**ปฏิสังขานุปัสสนาญาณ**	เห็นการที่จิตพิจารณาไตรลักษณ์ในขันธ์ห้า
๑๑.	**สังขารุเปกขาญาณ**	วางเฉยต่อการปรุงแต่ง
๑๒.	**สัจจานุโลมิญาณ**	ประจักษ์แจ้งอริยสัจ, จิตถลำสู่เส้นทางอริยมรรคอย่างสมบูรณ์
๑๓.	**โคตรภูญาณ**	เห็นความข้ามพ้นของสภาวะจิตจากปุถุชนสู่อริยชน
๑๔.	**มัคคญาณ**	เห็นทางสู่ความเป็นอริยะแต่ละขั้น
๑๕.	**ผลญาณ**	เห็นผลสำเร็จของจิตที่เข้าสู่ภาวะอริยบุคคลได้ในแต่ละขั้น
๑๖.	**ปัจจเวกขณญาณ**	ทวนญาณ (เป็นของอริยบุคคลขั้นต้นส่วนพระอรหันต์ไม่ต้องทวนญาณเพราะเกิดอาสวขยญาณหยั่งรู้เห็นว่าจิต ได้หลุดพ้นแล้ว)

**วิปัสสนาญาณ ๙ นับจากข้อ ๔-๑๒*

**โสฬสญาณหรือญาณ ๑๖ นี้ มิได้มีมาในพระไตรปิฎกโดยตรง แต่พระผู้สอนวิปัสสนาประมวลมาจากคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรค และวิสุทธิมรรค*

(ขุ. ปฏิ. ๓๑ / มาติกา / ๑๒ และวิสุทธิ.๓ / ๒๐๖ – ๓๒๘)

วิธีเจริญสติในอริยาบถนั่ง

เมื่อเรามีเวลาว่าง จะเดินจงกรมสลับกับการนั่งสร้างจังหวะก็ได้ การฝึกสติแบบนี้ ทีแรกต้องนั่งอย่างนี้ นั่งพับเพียบก็ได้ นั่งเหยียดขาก็ได้ นั่งขัดสมาธิก็ได้ นั่งเก้าอี้ก็ได้ นั่งเก้าอี้ห้อยเท้าก็ได้ แต่ไม่ต้องหลับตา ให้ลืมตาทำ

๑. เอามือวางไว้ที่ขาทั้งสองข้าง..คว่ำไว้

๒. พลิกมือขวาตะแคงขึ้น...................ทำช้า ๆ ....ให้รู้สึก

๓. ยกมือขวาขึ้นครึ่งตัว.....................ให้รู้สึก........................มันหยุดก็ให้รู้สึก

๔. เอามือขวามาที่สะดือ...ให้รู้สึก

๕. พลิกมือซ้ายตะแคงขึ้น..ให้รู้สึก

๖. ยกมือซ้ายขึ้นครึ่งตัว...ให้มีความรู้สึก

๗. เอามือซ้ายมาที่สะดือ...ให้รู้สึก

๘. เลื่อนมือขวาขึ้นที่หน้าอก...ให้รู้สึก

๙. เอามือขวาออกตรงข้าง..ให้รู้สึก

๑๐. ลดมือขวาลงที่ขาขวา ตะแคงไว้.......................................ให้รู้สึก

๑๑. คว่ำมือขวาลงที่ขาขวา..ให้รู้สึก

๑๒. เลื่อนมือซ้ายขึ้นที่หน้าอก..ให้มีความรู้สึก

๑๓. เอามือซ้ายออกมาตรงข้าง...ให้มีความรู้สึก

๑๔. ลดมือซ้ายลงที่ขาซ้าย ตะแคงไว้ข้าง................................ให้มีความรู้สึก

๑๕. คว่ำมือซ้ายลงที่ขาซ้าย...ให้รู้สึก

ทำต่อไปเรื่อย ๆ...ให้รู้สึก

(โปรดดูภาพประกอบ)

วิธีเจริญสติในการเดินจงกรม

สำหรับการเดินจงกรม ให้ก้าวเท้าตามปกติ ให้พอดี ไม่เร็วไม่ช้า ไม่ยาวไม่สั้นจนเกินไป เอามือไขว้หลัง หรือจับกันไว้ด้านหน้าก็ได้ ไม่ไกวแขวน เดินไป-กลับทางตรงประมาณ ๑๐-๑๒ ก้าวก็พอ สติระลึกรู้เท้าขณะสัมผัสพื้นทุกครั้งไปเรื่อย ๆ รู้เป็นธรรมชาติ อย่าจดจ้อง ทำสลับกับการนั่งสร้างจังหวะ แต่ละครั้งใช้เวลาช้านานขึ้นอยู่กับอินทรีย์ของแต่ละบุคคล, ขณะปฏิบัติหากมีความคิดเกิดขึ้นก็ให้รู้แล้วปัดทิ้งแล้วกลับมาอยู่กับความรู้สึกตัวกับอิริยาบถที่กำลังเคลื่อนไหวอยู่ ณ ขณะนั้นทันที เฝ้าดูเฝ้ารู้ ทำให้ต่อเนื่อง ทำให้มาก ๆ ทำจนถึงธรรม.

ภาพสาธิตการเจริญสติแบบเคลื่อนไหว

(นั่งสร้างจังหวะ)

๑

๒

๓

๔

๕

๖

๗

๘

๙

๑๐

๑๑

๑๒

๑๓

๑๔

๑๕

มีสติกำหนดรู้ ดูกายเคลื่อนไหว ดูใจนึกคิด

ศีล ๒๒๗ ของภิกษุ

ความผิดเพราะการละเมิดในข้อที่พระพุทธเจ้าห้าม เรียกว่า อาบัติ มี ๗ อย่าง คือ :-

๑. ปาราชิก
๒. สังฆาทิเสส
๓. ถุลลัจจัย
๔. ปาจิตตีย์
๕. ปาฏิเทสนียะ
๖. ทุกกฎ
๗. ทุพภาษิต

ปาราชิกนั้น ภิกษุละเมิดเข้าแล้ว ขาดจากความเป็นภิกษุ สังฆาทิเสสนั้นผิดเข้าแล้วต้องอยู่กรรมจึงจะพ้นได้ อาบัติอีก ๕ อย่างนั้นต้องแสดงอาบัติหรือประจานตัวเองให้สงฆ์รู้ หรือภิกษุรูปอื่นรู้ จึงจะพ้นผิด

ปาราชิก ๔

๑. ภิกษุเสพเมถุน
๒. ภิกษุขโมยเอาสิ่งของผู้อื่นราคาเกิน ๑ บาท (๕ มาสก)
๓. ภิกษุจงใจฆ่ามนุษย์ตาย
๔. ภิกษุอวดคุณวิเศษที่ไม่มีในตน (มรรค ผล ฌาน สมาบัติ)

สังฆาทิเสส ๑๓

๑. ภิกษุแกล้งทำให้น้ำอสุจิเคลื่อน
๒. กำหนัด แล้วจับต้องกายหญิง
๓. กำหนัด แล้วพูดเกี้ยวหญิง
๔. กำหนัด แล้วพูดหลอกล่อหญิงให้บำเรอตนด้วยกาม
๕. ชักสื่อให้ชายหญิงเป็นผัวเมียกัน
๖. สร้างกุฎีของตนเองใหญ่เกิน ๗x๑๒ คืบพระสุคตและไม่ได้ให้สงฆ์อนุมัติที่ซึ่งจะปลูกสร้างเสียก่อน
๗. ให้ผู้อื่นสร้างกุฏิให้ แต่ไม่ได้ให้สงฆ์อนุมัติที่ปลูกสร้าง

๘. โกรธเคืองแล้ว กล่าวหาภิกษุอื่นว่าเป็นปาราชิกโดยไม่มีมูล
๙. โกรธเคืองแล้ว สร้างเรื่องขึ้นกล่าวหาภิกษุอื่นว่าเป็นปาราชิกหรือสังฆาทิเสส
๑๐. พากเพียรเพื่อให้สงฆ์แตกกัน
๑๑. ประพฤติตามเขาที่ยุให้สงฆ์แตกกัน
๑๒. ว่ายากสอนยาก ห้ามไม่ฟัง สงฆ์เตือนแล้วไม่เลิกประพฤติ
๑๓. ประจบประแจงคฤหัสถ์

อนิยต ๒

๑. ภิกษุนั่งในที่ลับตากับหญิงสองต่อสอง ถ้ามีคนที่ควรเชื่อถือได้ กล่าวหาด้วยธรรม ๓ อย่าง เช่น ว่าเป็นปาราชิก หรือสังฆาทิเสส หรือปาจิตตีย์ อย่างใดอย่างหนึ่ง เจ้าตัวสารภาพอย่างใด ให้ปรับอย่างนั้น หรือคนนั้นเจาะจงว่าเป็นอาบัติใด ก็ให้ปรับอาบัตินั้น

๒. ภิกษุนั่งในที่ลับหูกับหญิงสองต่อสอง ถ้ามีคนที่ควรเชื่อถือได้ กล่าวหาด้วยธรรม ๒ อย่าง เช่น ว่าเป็นปาราชิก หรือสังฆาทิเสส อย่างใดอย่างหนึ่ง เจ้าตัวสารภาพอย่างใด ให้ปรับอย่างนั้น หรือคนนั้นเจาะจงว่าเป็นอาบัติใด ก็ให้ปรับอาบัตินั้น

นิสสัคคิยปาจิตตีย์ ๓๐

๑. ภิกษุใช้จีวรผืนที่เกินไตรจีวรได้ ๑๐ วัน ถ้าเกิน ก็ผิด
๒. อยู่ปราศจากไตรจีวร แม้คืนเดียว ก็ผิด
๓. เก็บสะสมผ้าจะทำจีวรเกิน ๑ เดือน ก็ผิด
๔. ใช้ภิกษุณี ให้ซักหรือย้อม หรือทุบผ้าจีวรที่ตนใช้ ก็ผิด
๕. ยอมรับการถวายทานจีวรจากภิกษุณี ก็ผิด
๖. ขอจีวร จากผู้ที่ไม่ใช่ญาติ หรือผู้ไม่ได้ปวารณา ก็ผิด
๗. ในโอกาสจะขอจีวรได้ ให้ขอได้เพียงผ้านุ่งผ้าห่ม ถ้าเกินความจำเป็น ก็ผิด
๘. พูดให้เขาถวายจีวร ให้ดีกว่าที่เขาตั้งใจไว้เดิม ก็ผิด
๙. พูดให้เขารวมทุนกันซื้อจีวรให้ดีกว่า แพงกว่าที่เขาตั้งใจไว้เดิม ก็ผิด
๑๐. ขวนขวายทวงจีวรจากผู้ที่รับจัดหาจีวรหลายครั้งเกินงาม ก็ผิด
๑๑. ทำที่รองนั่งด้วยขนสัตว์ปนไหม ก็ผิด
๑๒. ทำที่รองนั่งด้วยขนสัตว์สีดำล้วน ก็ผิด
๑๓. ทำที่รองนั่งด้วยขนสัตว์สีดำปนสีอื่นมากกว่า ๒ ส่วน ก็ผิด

๑๔. ใช้ที่รองนั่ง ไม่ทนถึง ๖ ปี ก็ผิด
๑๕. ทำที่รองนั่งอันใหม่ โดยไม่เอาของเก่ามาปนด้วย ก็ผิด
๑๖. หอบหิ้วสิ่งที่จะมาทำที่รองนั่งเป็นระยะไกลเกิน ๓ โยชน์ ก็ผิด
๑๗. ใช้ภิกษุณีให้ทำความสะอาด ให้ย้อม ให้สางขนสัตว์ เพื่อทำที่รองนั่ง ก็ผิด
๑๘. รับเอง หรือให้ผู้อื่นรับแทน ด้วยความยินดียึดถือ ซึ่งทองและเงิน ก็ผิด
๑๙. ทำการซื้อขายด้วยเงินตรา ก็ผิด
๒๐. แลกเปลี่ยนสิ่งของกับคฤหัสถ์ ก็ผิด
๒๑. ภิกษุมีบาตรเกินจำนวน (ให้อธิษฐาน ใช้ได้เพียงบาตรเดียว) ก็ผิด
๒๒. บาตรยังไม่ชำรุดมาก ขอเปลี่ยนใหม่ ก็ผิด
๒๓. เก็บเนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เกิน ๗ วัน ก็ผิด
๒๔. แสวงหาผ้าอาบน้ำฝนเนิ่นนานเกินไป คือก่อนฤดูฝนเกิน ๑ เดือน ก็ผิด
๒๕. ให้จีวรเขา ทีหลังโกรธเขา ชิงเอาคืนมา ก็ผิด
๒๖. ขอด้ายมาให้ช่างทอเอง ผิด
๒๗. ให้สินบนช่างหูกให้ทอจีวรดี ๆ สำหรับผืนที่เขาจะถวาย ก็ผิด
๒๘. ก่อนออกพรรษา ๑๐ วัน ให้รับผ้าจำนำพรรษาได้ แต่ถ้าเก็บนาน* ก็ผิด
๒๙. ฝากจีวรคนอื่นแล้วไม่เหลียวแล เกิน ๖ คืน ก็ผิด
๓๐. นำลาภที่เขาจะถวายแก่สงฆ์ส่วนรวม มาเป็นของตนผู้เดียว ก็ผิด

ปาจิตตีย์ ๙๒

๑. ภิกษุพูดปด ก็ผิด
๒. ด่าภิกษุอื่น ก็ผิด
๓. ส่อเสียดยุยงภิกษุ ก็ผิด
๔. สอนผู้ไม่ใช่ภิกษุโดยการออกเสียงพร้อม ๆ กัน* ก็ผิด
๕. นอนรวมในที่มุงที่บังเดียวกัน กับผู้ไม่ใช่ภิกษุเกิน ๓ คืน ก็ผิด
๖. นอนในที่มุง ที่บังอันเดียวกันกับหญิง แม้คืนเดียว ก็ผิด
๗. แสดงธรรมให้หญิงฟัง ไม่มีผู้ชายอยู่ด้วย เกิน ๖ คำ ก็ผิด
๘. อวดคุณวิเศษ เช่น มรรค ผล สมาธิ สมาบัติ ฯลฯ ที่มีจริงแก่คนที่ไม่ใช่ภิกษุ ก็ผิด

---

* ถ้าไม่ได้กรานกฐินเก็บไว้ได้นานเพียง ๑ เดือน, แต่ถ้าได้กรานกฐินเก็บไว้ได้นาน ๕ เดือน

* ขณะแสดงธรรม หากเกิดการโต้แย้ง ถกเถียงขึ้น ถือว่าจิตของผู้ฟังไม่เป็นสมาธิแล้ว ไม่พร้อมที่จะรับคำสอน ควรรอให้จิตผู้ฟังสู่ภาวะปกติก่อนแล้วค่อยแสดง จะเกิดประโยชน์มากกว่า หากดันทุรังถือว่าผิดอาบัติ

๙. บอกเรื่องการต้องอาบัติชั่วหยาบของภิกษุอื่น ให้คนไม่เป็นภิกษุทราบ ก็ผิด
๑๐. ขุดดินเอง หรือใช้ให้คนอื่นขุด ก็ผิด
๑๑. พรากพืชเขียว ก็ผิด
๑๒. ตนเองประพฤติไม่ดีสงฆ์พากันซักถาม แกล้งพูดกลบเกลือนหรือนั่งเฉยไม่พูด ก็ผิด
๑๓. ติเตียนภิกษุ เจ้าหน้าที่ผู้ทำการสงฆ์ อย่างผิด ๆ ก็ผิด
๑๔. ละเลยสิ่งของของสงฆ์ ที่ตนนำมาใช้แล้วไม่เก็บ ก็ผิด
๑๕. ละเลยเครื่องนอนของสงฆ์ที่ตนนำมาใช้แล้วไม่เก็บ ก็ผิด
๑๖. แกล้งเบียดภิกษุที่นอนอยู่ด้วย ด้วยหวังให้เขาย้ายหนีไป ก็ผิด
๑๗. โกรธ ขับไล่ภิกษุออกจากกุฏิ ก็ผิด
๑๘. นั่ง นอน บนที่ไม่แข็งแรงด้วยความสะเพร่า ก็ผิด
๑๙. ก่อหลังคาให้หนักเกินสมควร ก็ผิด
๒๐. เอาน้ำที่มีตัวสัตว์ เทไปที่หญ้าหรือดิน ก็ผิด
๒๑. สอนหรือสอบอารมณ์นางภิกษุณี*(ผู้หญิง) โดยที่ยังไม่ถูกแต่งตั้งจากสงฆ์ ก็ผิด
๒๒. สอนนางภิกษุณี (ผู้หญิง) ภายหลังที่อาทิตย์ตกแล้ว ก็ผิด
๒๓. สอนนางภิกษุณี (ผู้หญิง) ถึงในที่อยู่ ก็ผิด
๒๔. ติเตียนอย่างผิด ๆ ผู้รับหน้าที่สอนนางภิกษุณี ก็ผิด
๒๕. เป็นฝ่ายให้จีวรแก่นางภิกษุณี ก็ผิด
๒๖. เย็บจีวรเอง หรือให้ผู้อื่นเย็บให้แก่ภิกษุณี ก็ผิด
๒๗. ชวนภิกษุณีร่วมเดินทางด้วย ก็ผิด
๒๘. ชวนภิกษุณีร่วมลงเรือลำเดียวกัน ก็ผิด
๒๙. ยอมฉันของเคี้ยวของฉันที่ภิกษุณีเป็นเจ้ากี้เจ้าการให้คฤหัสถ์ถวาย ก็ผิด
๓๐. นั่ง นอน ในที่ลับสองต่อสองกับนางภิกษุณี ก็ผิด
๓๑. ไม่ป่วยไข้ ฉันอาหารในโรงทานติด ๆ กันหลายวัน ไม่ออกไปบิณฑบาต ก็ผิด
๓๒. ฉันอาหารที่เขานิมนต์ร่วมกันเป็นหมู่ ๆ ตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป ก็ผิด (เว้นแต่สมัย*)
๓๓. รับนิมนต์ไว้ในที่หนึ่งแล้ว กลับไปฉันเสียที่อื่น ก็ผิด
๓๔. รับอาหารบิณฑบาตเกินกว่า ๓ บาตร ก็ผิด
๓๕. บอกเขาว่าอิ่มแล้ว ไม่รับแล้ว แต่ยังไปฉันของผู้อื่นอีก ก็ผิด
๓๖. แกล้งล่อให้ภิกษุผู้ไม่รับอาหารต่อไปแล้ว รับอีกจนได้ ก็ผิด

---

* ปัจจุบัน ภิกษุณีไม่มีแล้ว น่าจะอนุโลมใช้กับชีหรือหญิงผู้เข้าปฏิบัติในสำนักทั่วไป

* เดินทางไกล, ไปทางเรือ, อยู่ด้วยกันมากรูปบิณฑบาตไม่พอฉัน, ฤดูกาลทำจีวร, งานโยธา, เวลาป่วยไข้, โภชนะเป็นของสมณะ

๓๗. ฉันอาหารในเวลาเกินเที่ยงวัน ก็ผิด
๓๘. ฉันอาหารที่เขาประเคนค้างคืน ก็ผิด
๓๙. ขออาหารอันประณีตจากคนที่ไม่ใช่ญาติ ไม่ใช่ปวารณา ก็ผิด
๔๐. กลืนอาหารที่ยังไม่ได้ประเคนหรือถวาย ก็ผิด
๔๑. ถวายของกินแก่นักบวชนอกศาสนาด้วยมือตนเอง ก็ผิด
๔๒. ชวนเพื่อนภิกษุออกบิณฑบาต แล้วไล่กลับ เพื่อประจานเธอ ก็ผิด
๔๓. เข้าไปขัดจังหวะที่ครอบครัวเขากำลังรับประทานอาหาร ก็ผิด
๔๔. นั่งอยู่ในห้องกับหญิงสองต่อสอง ก็ผิด
๔๕. นั่งอยู่กับหญิงสองต่อสอง แม้ในที่แจ้ง ก็ผิด
๔๖. ก่อนไปฉันหรือหลังจากฉันแล้วจากที่เขานิมนต์ ไถลไปที่อื่น ไม่บอกใคร ก็ผิด
๔๗. ขอปัจจัยสี่ที่เขาปวารณา แต่ล่วงเขตกำหนดเวลา ก็ผิด
๔๘. ไปดูกระบวนทัพที่เขายกไปจะรบกัน ก็ผิด
๔๙. ถ้าจำเป็นไปอยู่ในกองทัพได้ แต่ถ้าอยู่เกิน ๓ คืน ก็ผิด
๕๐. เวลาอยู่ในกองทัพ เที่ยวไปดูการซ้อมรบ ก็ผิด
๕๑. ดื่มน้ำเมา ก็ผิด
๕๒. เล่นจี้ภิกษุ ก็ผิด
๕๓. ว่ายน้ำเล่น ก็ผิด
๕๔. ไม่เอื้อเฟื้อ (ประพฤติตนตามพระ) วินัย ก็ผิด
๕๕. เล่นหลอกให้ภิกษุอื่นกลัวผี ก็ผิด
๕๖. ติดไฟ หรือให้ผู้อื่นติด เพื่อจะผิง ก็ผิด
๕๗. ภิกษุที่อยู่ภาคกลางๆ ของประเทศอินเดีย (หาน้ำยาก) อาบน้ำถี่กว่า ๑๕ วัน* ต่อครั้ง ก็ผิด
๕๘. จีวรได้ใหม่มา ไม่ทำให้เสียสี ไม่ทำเครื่องหมายไว้ ก็ผิด
๕๙. จีวรใดที่ใช้ร่วมกันกับภิกษุอื่น ไม่บอกให้เขารู้ก่อน เอามานุ่งห่ม ก็ผิด
๖๐. เล่นซ่อนบริขารของภิกษุอื่น ก็ผิด
๖๑. แกล้งฆ่าสัตว์ ก็ผิด
๖๒. ใช้น้ำที่ตัวรู้ว่ามีสัตว์อยู่ ก็ผิด
๖๓. เรื่องคดีความอันใดใดที่สงฆ์ส่วนรวมพร้อมกันทำดีแล้ว ยกเลิกเสีย แล้วรื้อฟื้นมาทำใหม่ ก็ผิด
๖๔. แกล้งปกปิดอาบัติชั่วหยาบของภิกษุอื่น ก็ผิด

* วันหนึ่งๆ อาบสรงน้ำมากครั้งเกินควรก็ไม่เหมาะสม

๖๕. เป็นอุปัชฌายะ ทำการบวชให้แก่คนอายุไม่ครบ ๒๐ ปี ก็ผิด
๖๖. จงใจชวนพ่อค้าผู้หนีภาษีเดินทางด้วยกัน ก็ผิด
๖๗. ชวนหญิงเดินทางด้วยกันสองต่อสอง ก็ผิด
๖๘. กล่าวคัดค้านธรรมะของพระพุทธเจ้า ก็ผิด
๖๙. คบกับภิกษุผู้คัดค้านธรรมะของพระพุทธเจ้า ที่สงฆ์ลงโทษไปแล้ว ก็ผิด
๗๐. รับเอาสามเณร ผู้ค้านธรรมะของพระพุทธเจ้าที่สงฆ์ลงโทษไปแล้วให้มาอยู่ด้วย ก็ผิด
๗๑. ประพฤติผิดแล้วอ้างว่าที่ทำไปเพราะยังไม่รู้ ก็ผิด (เพราะก่อนบวชอุปัชฌาย์ก็อบรมให้แล้ว)
๗๒. แกล้งพูดให้ภิกษุผู้ท่องปาติโมกข์อยู่ คลายอุตสาหะ ก็ผิด
๗๓. ประพฤติไม่ดี เขาบอกให้ว่าไม่ดี แกล้งทำเป็นว่าเพิ่งรู้ ก็ผิด
๗๔. โกรธ ทำร้ายภิกษุอื่น ก็ผิด
๗๕. โกรธ ทำท่าจะทำอันตรายภิกษุอื่น ก็ผิด
๗๖. กล่าวหาภิกษุอื่นด้วยอาบัติสังฆาทิเสสที่ไม่มีมูลความจริง ก็ผิด
๗๗. แกล้งก่อความรำคาญให้เกิดแก่ภิกษุอื่น ก็ผิด
๗๘. แอบฟังความเพื่อจะรู้ว่าเขาว่าอะไรตนหรือพวกของตน ก็ผิด
๗๙. ยอมรับ เรื่องอะไรที่สงฆ์ทำนั้นว่าดีแล้ว แต่ภายหลังกลับติเตียน ก็ผิด
๘๐. กำลังประชุมตัดสินอะไรยังไม่เสร็จ หลีกออกไปเสีย ก็ผิด
๘๑. ร่วมกับสงฆ์ให้บำเหน็จแก่ผู้ที่สมควร แล้วที่หลังติเตียน ก็ผิด
๘๒. นำลาภที่เขาจะถวายสงฆ์ส่วนรวม ไปใช้เฉพาะตน ก็ผิด
๘๓. เข้าไปในห้องที่สามีภรรยาเขาอยู่ด้วยกัน โดยไม่ให้เขารู้ตัวเสียก่อน ก็ผิด
๘๔. เก็บเอาของผู้อื่นที่ทำตกหล่น เอามาเป็นของตน ก็ผิด
๘๕. ในเวลาวิกาล ไปไหนไม่บอกลาใคร ก็ผิด
๘๖. นิยมตามสมัย* เช่น ทำกล่องเข็มแข่งขันกัน ก็ผิด
๘๗. ทำเตียงตั่ง สูงกว่า ๘ นิ้วพระสุคต ก็ผิด
๘๘. ทำเตียงตั่ง หุ้มนุ่น ก็ผิด
๘๙. ทำผ้าปูนั่งเกินประมาณ คือ กว้างคืบครึ่ง, ยาวสองคืบ, ชายคืบครึ่ง ก็ผิด
๙๐. ทำผ้าปิดแผล เกินประมาณ คือ กว้างสองคืบ ยาวสี่คืบ ก็ผิด
๙๑. ทำผ้าอาบน้ำฝนเกินประมาณ คือ กว้างสองคืบครึ่ง ยาวหกคืบ ก็ผิด
๙๒. ทำจีวรเกินประมาณ คือ ๖x๘ คืบ ก็ผิด

* เห่อตามแฟชั่นยุคปัจจุบัน เช่น เห่อรถยนต์ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ กล้องถ่ายรูป บาตรสวยๆ งามๆ ฯลฯ

ปาฏิเทสนียะ ๔

๑. ภิกษุรับอาหารจากมือนางภิกษุณี ก็ผิด

๒. ไม่ไล่ภิกษุณีผู้ทำตัวเป็นเจ้ากี้เจ้าการ ให้คนเขาถวายอาหาร ก็ผิด

๓. ภิกษุไม่ได้อาพาธรับของเคี้ยวของฉัน จากครอบครัวที่สงฆ์สมมุติว่าเป็นเสขะมาบริโภค ก็ผิด

๔. ภิกษุอยู่ป่า ยอมตามใจให้คนอื่นที่ไม่แจ้งล่วงหน้า เข้ามาถวายทาน ก็ผิด

เสขิยวัตร ๗๕

กิจพึงกระทำ ที่ภิกษุต้องลงมือประพฤติกระทำ เรียกว่า เสขิยวัตร ถ้าไม่อย่างนั้นต้องอาบัติทุกกฏ :-

๑-๒. ภิกษุพึงระลึกเสมอว่า เราจักนุ่ง, จักห่ม ให้เรียบร้อย

๓-๔. จักปิดกายด้วยดี เวลาเข้าบ้านและนั่งในบ้าน

๕-๖. จักระวังมือระวังเท้า เวลาเข้าบ้านและนั่งในบ้าน

๗-๘. จักทอดสายตาลงต่ำ เวลาเข้าบ้านและนั่งในบ้าน

๙-๑๐. จักไม่เวิกผ้า เวลาเข้าบ้านและนั่งในบ้าน

๑๑-๑๒. จักไม่หัวเราะ เวลาเข้าบ้านและนั่งในบ้าน

๑๓-๑๔. จักไม่พูดเสียงดัง เวลาเข้าบ้านและนั่งในบ้าน

๑๕-๑๖. จักไม่โคลงกาย เวลาเข้าบ้านและนั่งในบ้าน

๑๗-๑๘. จักไม่ไกวแขน เวลาเข้าบ้านและนั่งในบ้าน

๑๙-๒๐. จักไม่สั่นศีรษะ เวลาเข้าบ้านและนั่งในบ้าน

๒๑-๒๒. จักไม่เอามือเท้าสะเอว เวลาเข้าบ้านและนั่งในบ้าน

๒๓-๒๔. จักไม่คลุมศีรษะด้วยผ้า เวลาเข้าบ้านและนั่งในบ้าน

๒๕. จักไม่เดินกระโหย่ง เวลาเข้าบ้าน

๒๖. จักไม่นั่งกอดเข่า เวลานั่งในบ้าน

๒๗. พึงระลึกเสมอว่า จักรับอาหารบิณฑบาตโดยเคารพ

๒๘. เวลารับบาตร จักแลดูแต่ในบาตร

๒๙. จะรับอาหารพอสมควรกับข้าวสุก

๓๐. รับพอเสมอขอบปากบาตร (บาตรสมัยพุทธกาลเล็กกว่าสมัยนี้มาก)

๓๑. จักฉันอาหารโดยเคารพ

๓๒. เวลาฉัน จักแลดูแต่ในบาตร
๓๓. เวลาฉัน จักไม่ขุดข้าวให้แหว่งเป็นโพรง
๓๔. จักฉันแกงพอสมควรกับจำนวนข้าวสุก
๓๕. จักไม่ฉันขยุ้มข้าวสุก ตั้งแต่ยอดลงไป (เจาะกินแต่ไส้ในที่ร้อน ๆ)
๓๖. จักไม่กลบอาหารด้วยข้าวสุก เพื่อจะรับอาหารมาก ๆ
๓๗. ไม่ป่วยไม่ไข้ จักไม่ขออาหาร หรือข้าวมาเพื่อตัวเอง
๓๘. จักไม่คอยดูจับผิดผู้อื่นที่กำลังฉันด้วย
๓๙. ไม่ทำคำข้าวให้ใหญ่นัก
๔๐. จักทำคำข้าวให้กลมกล่อม
๔๑. เมื่อคำข้าวยังไม่ถึงปาก จะไม่อ้าปากก่อน
๔๒. เวลาส่งข้าวเข้าปาก จะไม่สอดนิ้วเข้าไปในปาก
๔๓. เวลาข้าวยังมีอยู่ในปาก จักไม่พูด
๔๔. จักไม่ใช้วิธีโยนคำข้าวเข้าปาก
๔๕. จักไม่กัดคำข้าว
๔๖. จักไม่ทำกระพุ้งแก้มให้ตุ่ย
๔๗. จักไม่ฉันพลาง สบัดมือพลาง
๔๘. ขณะฉันจักไม่ทำให้เมล็ดข้าวตกหล่น
๔๙. จักฉันโดยไม่แลบลิ้น
๕๐. จักไม่ฉันให้เกิดเสียงดังจั๊บ ๆ
๕๑. จักไม่ฉันให้เกิดเสียงดังซูด ๆ
๕๒. จักไม่ฉัน เลียมือ
๕๓. จักไม่ฉัน เลียบาตร
๕๔. จักไม่ฉัน เลียริมฝีปาก
๕๕. จักไม่เอามือเปื้อนจับภาชนะน้ำ
๕๖. จักไม่เทน้ำล้างบาตรซึ่งมีเมล็ดข้าว ลงในบ้าน
๕๗. จักไม่พูดคุย* กับคนกางร่ม
๕๘. จักไม่พูดคุย กับคนถือไม้พลอง
๕๙. จักไม่พูดคุย กับคนถือศาสตรา
๖๐. จักไม่พูดคุย กับคนมีอาวุธ

---

*การพูดคุย เจรจาการสนทนา การแสดงธรรม เป็นกิริยาที่ไม่ต่างกัน, เจตนาสิกขาบทคงต้องการให้ระลึกสำเหนียกถึงความเหมาะสม ไม่ให้ไหลไปกับความอยาก ความเคยชิน, ป้องกันอาสวะที่จักเกิดใหม่ แก้ไข ทำลาย สลาย อาสวะเก่าให้ดับสนิทสูญสิ้นไปด้วย.

๖๑. จักไม่พูดคุย กับคนสวมรองเท้าไม้ (เกี๊ยะ)
๖๒. จักไม่พูดคุย กับคนสวมรองเท้า (คนสมัยนั้นไม่นิยมใส่รองเท้า)
๖๓. จักไม่พูดคุยกับผู้ขึ้นอยู่บนยานพาหนะ
๖๔. จักไม่พูดคุยกับคนผู้อยู่บนที่นอน
๖๕. จักไม่พูดคุยกับคนนั่งกอดเข่า
๖๖. จักไม่พูดคุยกับคนโพกศีรษะ
๖๗. จักไม่พูดคุยกับคนคลุมศีรษะ
๖๘. เวลานั่งที่แผ่นดิน จักไม่พูดคุยกับคนที่นั่งสูงกว่า
๖๙. เวลานั่งที่อาสนะต่ำ จักไม่พูดคุยกับคนที่นั่งอาสนะสูง
๗๐. เวลายืนจักไม่พูดคุยกับคนที่นั่งโดยไม่แสดงอาการเคารพ
๗๑. เวลาเดินข้างหลัง จักไม่พูดคุยกับคนที่เดินไปข้างหน้า
๗๒. เวลาอยู่ข้างทาง จักไม่พูดคุยกับคนที่เดินอยู่ในทาง
๗๓. จักไม่ยืนถ่ายอุจจาระ หรือปัสสาวะ
๗๔. จักไม่ถ่ายอุจจาระปัสสาวะ บ้วนน้ำลายรดของเขียว (ที่อันไม่สมควร)
๗๕. จักไม่ถ่ายอุจจาระ ถ่ายปัสสาวะ บ้วนน้ำลายลงในน้ำ

อธิกรณสมถะ ๗

ธรรมกฎระเบียบ เพื่อด้วยอธิกรณ์ ๗ อย่าง

๑. **สัมมุขาวินัย** คือ การระงับอธิกรณ์ทั้งสี่ต่อหน้าสงฆ์ วัตถุ บุคคล ต่อหน้าพยานแวดล้อม

๒. **สติวินัย** คือ การที่สงฆ์ประกาศสมมุติให้แก่พระอรหันต์ว่า เป็นผู้มีสติสมบูรณ์ เพื่อจะไม่ให้ใครโจทย์อาบัติท่าน

๓. **อมูฬหวินัย** คือ การที่สงฆ์ประกาศว่า ผู้ที่เคยเป็นบ้านั้นได้หายดีแล้ว ไม่ให้ใครโจทย์เธอเมื่อครั้งที่เป็นบ้า

๔. **ปฏิญญาตกรณะ** คือ ลงโทษตามคำรับสารภาพของจำเลย

๕. **เยภุยยสิกา** คือ การตัดสินเอาเสียงส่วนมากเป็นประมาณ

๖. **ตัสสปาปิยสิกา** คือ การลงโทษแก่ผู้ผิด

๗. **ติณวัตถารกวินัย** คือ การประนีประนอมยอมความกัน

ภิกษุเมา

ภิกษุทั้งหลาย ! ความเมาสามอย่างนี้มีอยู่ สามอย่างอะไรกันเล่า ? สามอย่าง คือความเมาว่ายังหนุ่มอยู่ ความเมาว่ายังไม่มีโรคเบียดเบียน และความเมาว่ายังมีชีวิตอยู่

ภิกษุทั้งหลาย ! ปุถุชน (ภิกษุที่ยังมิได้เป็นพระอริยบุคคล) ผู้มิได้สดับธรรม มัวเมาว่ายังหนุ่มอยู่ ย่อมประพฤติทุจริตทางกาย ทางวาจา ทางใจ ครั้นเขาประพฤติทุจริตทางกาย ทางวาจา และทางใจแล้ว พอเขาตายเพราะการแตกทำลายแห่งกาย ย่อมเข้าถึงอบายทุคติ วินิบาต นรก

ภิกษุทั้งหลาย ! ปุถุชน (ภิกษุผู้ยังไม่ได้เป็นพระอริยเจ้า) ผู้มิได้สดับธรรม มัวเมาว่ายังไม่มีโรคเบียดเบียน ย่อมประพฤติทุจริตทางกาย ทางวาจา ทางใจ ครั้นเขาประพฤติทุจริตทางกาย ทางวาจา ทางใจแล้ว พอเขาตายเพราะการแตกทำลายแห่งกาย ย่อมเข้าถึงทุคติ วินิบาต นรก

ภิกษุทั้งหลาย ! (ภิกษุผู้ที่ยังไม่ได้เป็นอริยสงฆ์) ผู้มิได้สดับธรรมมัวเมาว่ายังมีชีวิตอยู่ ย่อมประพฤติทุจริตทางกาย ทางวาจา ทางใจ ครั้นเขาประพฤติทุจริตทางกาย ทางวาจา ทางใจแล้ว เมื่อเขาตายเพราะการแตกทำลายแห่งกาย ย่อมเข้าถึงอบายทุคติ วินิบาต นรก

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุผู้มัวเมาด้วยความเมาว่ายังหนุ่มอยู่ มัวเมาว่ายังไม่มีโรคเบียดเบียน มัวเมาว่ายังมีชีวิต ย่อมบอกเลิกสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศต่ำแห่งคฤหัสถ์ตามเดิมแล.

ติก. องฺ. ๒๐/๑๘๕/๔๗๘

"จิตที่ฝึกดีแล้วนำสุขมาให้"
ขอเชิญร่วมบำเพ็ญกุศล เจริญสติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
ณ วัดป่าโสมพนัส บ้านภูเพ็ก ต.นาหัวบ่อ อ.พรรณานิคม จ.สกลนคร

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเป็นการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้า ด้วยการเจริญสติแบบเคลื่อนไหว ตามแนวทางของหลวงพ่อเทียน จิตฺตสุโภ

๒. เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สนใจในธรรมปฏิบัติทั้งหลาย ได้มีโอกาสฝึกฝนอบรมจิตอย่างจริงจังต่อเนื่อง

๓. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมรับการอบรม สามารถเอาประสบการณ์จากการเข้าอบรมในครั้งนี้ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามแนวทางพระพุทธศาสนาได้ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น

คุณสมบัติผู้เข้ารับการฝึกอบรม

๑. เป็นผู้มีศรัทธาสนใจต่อการปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง

๒. สามารถอยู่ร่วมรับการอบรมได้ตลอดงาน (๗ วันขึ้นไป)

๓. งดเว้นการอ่านหนังสือ ตำรา งดใช้เครื่องมือสื่อสาร เช่น โทรศัพท์มือถือ เป็นต้น

๔. ไม่ติดสิ่งเสพติดทุกประเภท เช่น หมาก บุหรี่ กาแฟ ฯลฯ

๕. มีบริขารเครื่องใช้ส่วนตัวเท่าที่จำเป็น เช่น ชุดขาว ไฟฉาย ผู้หญิงใช้ผ้าถุงหรือกางเกงขายาวสีดำหรือสีขาวก็ได้ (เสื่อและหมอนทางวัดมีให้)

๖. เป็นผู้เอื้อเฟื้อต่อพระธรรมวินัย กฎระเบียบ ขนบธรรมเนียมของทางสำนักฯ ยอมรับการว่ากล่าวตักเตือนของพระเจ้าหน้าที่ผู้ให้การอบรมชี้แนะ ที่มุ่งกล่าวโดยธรรม

ระยะเวลาในการอบรม

ครั้งที่ ๑ ระหว่างวันที่ ๔-๑๑ เมษายนของทุกปี

ครั้งที่ ๒ ก่อนออกพรรษา ๑๐ วันของทุกปี

(อบรมก่อนพระนวกะประจำอำเภอ และผู้สนใจใฝ่ธรรมทั่วไป)

สำหรับกลุ่มบุคคลผู้สนใจทั่วไป สามารถติดต่อขอเข้ารับการฝึกอบรมได้ครั้งละ ๗ วันของทุกปี

ตารางการฝึกอบรมนักปฏิบัติใหม่
หลักสูตร ๗ วัน

เวลา / วันที่	๐๔.๓๐ น.-๐๖.๐๐ น.	๐๗.๐๐ น. – ๑๑.๐๐ น. ๑๓.๐๐ น. – ๑๕.๐๐ น.	๑๘.๓๐ น. – ๒๐.๓๐ น.
	- ออกเดินทางมาถึง วัดป่าโสมพนัส	- จัดเตรียมสถานที่พัก - แต่งกายสุภาพชน (ชุดขาว)	- พิธีบวช/รับศีล ๘ - ปฐมนิเทศ (ระเบียบ/ข้อวัตร/วิธีปฏิบัติ/อานิสงส์)
๑.	- สติคืออะไร ? - ทำไมจึงต้องเจริญสติ ?	- ฝึกปฏิบัติ - เจริญสติร่วมกันในศาลา	- ความรู้ทางโลก - ความรู้ทางธรรม (โลกียธรรม-โลกุตรธรรม)
๒.	- อุปสรรคการปฏิบัติธรรม กับการแก้ไขอารมณ์ (นิวรณ์ธรรม ๕ อย่าง)	- แยกกลุ่มปฏิบัติ	- ทุกข์กาย - ทุกข์ใจกับการปล่อยวาง (รู้ทันอุปาทานในธาตุ ๔ ขันธ์ ๕)
๓.	- ประสบการณ์การเจริญสติ (วิทยากรมือใหม่/ วีดีทัศน์ผู้ฝึกใหม่)	- ศึกษาธรรมนิทรรศการ - พุทธประวัติ/วันสำคัญ - มงคล ๓๘ ประการ - พระมาลัยสูตร-ปริศนาธรรม - อสุภะ- ฮีต ๑๒ คอง ๑๔	พุทธประวัติปริทัศน์ (ภาษาคน-ภาษาธรรม/ ทฤษฎีสู่ภาคปฏิบัติ)
๔	- ดูกาย-เวทนา-จิต-ธรรม (พัฒนาการของสติปัฏฐาน ๔)	- ฝึกปฏิบัติ (เจริญสติกับการทำงาน)	- อริยสัจจ์ในชีวิตประจำวัน (ความจริงของชีวิต)
๕.	- การเห็นธรรม (ลำดับอารมณ์กรรมฐาน การเจริญสติ) - สมถะ/วิปัสสนา/ วิปัสสนูปกิเลส	- ฝึกปฏิบัติ	- ทสชาติชาดกปริทัศน์ - ปริศนาธรรมในวรรณคดี อีสาน/นิทานไทยบางเรื่อง/ ผญาปรัชญา/ ชีวิตที่ควรแก่การเรียนรู้
๖.	- ปัจจุบันธรรม(สติ) กับการตัดความคิด/วางอารมณ์ - กฎไตรลักษณ์กับสรรพสิ่ง	- ฝึกปฏิบัติ	- พุทธธรรมกำมือเดียว - ปฏิจจสมุปบาท - แก่นพุทธศาสน์
๗. วันสุดท้าย	- การปฏิบัติธรรมกับการดำเนิน ชีวิตประจำวัน (พุทธธรรมประยุกต์) - สัปปุริสธรรม ๗	- บำเพ็ญสาธารณกุศล - ทำความสะอาดสถานที่พัก ที่ปฏิบัติ/ห้องน้ำ-สุขา	๑๒.๓๐ น. - สัมมนา/ประเมินผล - ขอขมา/พิธีลาสิกขา ๑๔.๓๐ น. - เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

หมายเหตุ -หลักสูตรระยะเวลา ๗ วัน
-ตารางการอบรมอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ระเบียบผู้เข้าอยู่ร่วมในสำนัก วัดป่าโสมพนัส

๑. เป็นผู้มีศรัทธา สนใจในการปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริง
๒. ละเว้นสิ่งเสพติดมึนเมาทุกชนิด
๓. ละเว้นการมั่วสุมอบายมุขทั้งปวง
๔. ไม่นิยมหรือฝักใฝ่ในไสยศาสตร์
๕. ไม่นิยมการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ
๖. งดใช้เครื่องมือติดต่อสื่อสารใด ๆ เช่นโทรศัพท์ วิทยุ เทป ซีดี ทีวี เป็นต้น
๗. สามารถอยู่ร่วมรับการอบรมได้ตลอดงาน (อย่างน้อย ๗ วันขึ้นไป)
๘. ต้องเข้าอยู่ในเฉพาะเขตพื้นที่ ๆ จัดเตรียมให้ ไม่ก้าวล่วงเขตสงฆ์ เขตชี อุบาสก อุบาสิกา
๙. เป็นผู้ต้องการเจริญสติปัฏฐานสี่เป็นวัตรและต้องปรารภความเพียรอยู่เสมอ
๑๐. ถ้าคณะสงฆ์ไม่ได้กำหนดให้เก็บอารมณ์เข้ม ต้องเข้าร่วมทำวัตรเช้า-เย็นทุกวัน
๑๑. ต้องเอื้อเฟื้อเชื่อฟังการว่ากล่าวตักเตือนของเพื่อนสหพรหมจรรย์ ที่มุ่งกล่าวด้วยเมตตาธรรม
๑๒. ไม่ออกจากวัดฯ ไปในที่ต่าง ๆ โดยไม่ได้บอกลาหรือได้รับอนุญาต
๑๓. ไม่สะสมปัจจัยสี่เกินความจำเป็นไว้ในที่พักอาศัย เว้นไว้แต่อาพาธ
๑๔. ให้ความร่วมมือเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกิจสงฆ์ที่อาจเกิดมีขึ้น ด้วยสามัคคีธรรม
๑๕. รักษาความเป็นระเบียบในการนุ่งห่ม เช่น สีผ้า, รูปแบบการนุ่งห่ม
๑๖. ใช้และรักษาเสนาสนะ สิ่งของต่าง ๆ ที่เป็นสมบัติของวัดฯ ด้วยความระมัดระวัง เอาใจใส่อยู่เสมอ
๑๗. หลังจากเข้ารับการฝึกอบรม ๗ วันผ่านไปแล้ว ประสงค์จะอยู่ต่อให้แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ โดยจะพิจารณาเป็นราย ๆ ไป
๑๘. สมณะหรือบรรพชิตต้องเป็นผู้สำรวม เอื้อเฟื้อต่อพระวินัย ใส่ใจในพระปาติโมกข์
๑๙. ภิกษุทุกรูปต้องเข้าร่วมสังฆกรรมทุกกึ่งเดือน

กิจวัตรประจำวัน
วัดป่าโสมพนัส

๐๓.๓๐ น.	สัญญาณระฆังปลุก
	ทำธุระส่วนตัว
	ร่วมกันทำความสะอาดศาลา
	จัดเตรียมเสนาสนะทำวัตรเช้า/ที่ฉัน
	เข้าทำความเพียรร่วมกันใน *“ศาลา ๑๒ ปี”*
๐๔.๐๐ น.	ทำวัตรสวดมนต์เช้า
๐๔.๓๐ น.	ศึกษาพระวินัย หรือธรรมบรรยาย
๐๖.๐๐ น.	ภิกษุบิณฑบาต, ฆราวาสทำความสะอาด ปัดกวาดบริเวณวัด
๐๘.๐๐ น.	ฉันบิณฑบาตร่วมกันใน *“ศาลา ๑๒ ปี”*
๐๙.๐๐ น.	ปรารภความเพียรเจริญสติร่วมกันในสถานที่ที่กำหนดให้
๑๗.๐๐ น.	สัญญาณระฆัง ร่วมกันทำความสะอาด จัดเตรียมสถานที่ทำวัตรเย็น
๑๘.๐๐ น.	รับน้ำปานะ
	เข้าทำความเพียรร่วมกันใน *“ศาลา ๑๒ ปี”*
๑๘.๓๐ น.	ทำวัตรเย็น
๑๙.๐๐ น.	ศึกษาพระสูตร หรือธรรมบรรยาย
๒๐.๓๐ น.	ปรารภความเพียรในที่พักตามอัธยาศัย
๒๑.๐๐ น.	จำวัด

หมายเหตุ - ผู้เข้าเก็บอารมณ์เข้ม งดเว้นกิจกรรม กิจวัตรร่วมกับหมู่คณะ
- การฟังพระปาติโมกข์ในวันอุโบสถ เริ่มเวลา ๑๓.๐๐น.

แผนที่ทางไปวัดป่าโสมพนัส
จังหวัดสกลนคร

องค์ประกอบของผู้ปรารภความเพียร เพื่อการหยั่งรู้ในสัจธรรม

๑. เป็นผู้มีศรัทธา
๒. เป็นผู้มีโรคน้อย
๓. เป็นผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา
๔. เป็นผู้ปรารภความเพียรสม่ำเสมอ
๕. เป็นผู้มีปัญญา เจาะแทงทะลุกิเลส เห็นการเกิดดับได้

หากผู้ปฏิบัติมีคุณสมบัติครบทั้ง ๕ อย่าง มีพลังแก่กล้า และมีผู้รู้จริงฉลาดในอุบายแนะนำเป็นกัลยาณมิตร ปฏิบัติเช้าจะรู้ธรรมเข้าถึงธรรมได้ในตอนเย็น ปฏิบัติตอนเย็น จะสามารถรู้แจ้งเห็นจริงได้ในตอนเช้า

ตรัสแก่โพธิราชกุมาร ที่ป่าเภสกฬาวัน แคว้นภัคคุ
โพธิราชกุมารสูตร ม.ม.๑๓/๔๗๒/๕๑๘

รายนามผู้มีจิตศรัทธาร่วมจัดพิมพ์หนังสือ บทสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น และมหาสติปัฏฐานสูตรแปล

รายละ 120,000 บาท
สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัย ราชภัฏสกลนคร

รายละ 80,000 บาท
คุณประไพพันธ์ แดงใจ

รายละ 70,000 บาท
คุณสมพร อินทรีประยงค์

รายละ 20,000 บาท
คุณไพฑูรย์ อิงคสุวรรณ

รายละ 9,600 บาท
คุณยิ่งยง โอภากุล และครอบครัว

รายละ 6,000 บาท
คุณสรวงกนก สอนจิต , Dr.Don Nakaya และคณะ

รายละ 5,000 บาท
คุณสุกิจ-คุณลัดดา คุณคงคาพันธ์, คุณอชิรา-คุณณัฐญาดา คุณคงคาพันธ์
คุณบุญรินทร์ ทองดีเลิศ และครอบครัว
คุณJOHN MOLLOY AND FAMILY
คุณบุญเสริม-คุณปราณี-คุณณัฏฐา มณฑปใหญ่
คุณวิชัย ชินาลัย
คุณสุวลัย จันทวานิช และครอบครัว
คุณเลี้ยง-คุณลำใย อินทรีประยงค์ และครอบครัว

รายละ 3,350 บาท
คุณLEE J CHINALAI AND FAMILY

รายละ 3,000 บาท
คุณกิมไล้ อินทรีประยงค์ บุตร- ธิดา และครอบครัว
คุณLAWRENCE KOH SENG HOCK
คุณวีระวรรณ สุทธพงษ์
คุณจิตรลดา หิริวัฒนวงศ์
คุณอิทธิพงษ์ อินทรนันท์ และครอบครัว

รายละ 2,400 บาท
คุณศรัทธา -คุณลภัสสร ดำเนินสุข, คุณธรรมดา ดำเนินสุข, คุณจักษพล ดำเนินสุข, คุณณฐวรรณ ดำเนินสุข, คุณพิบูรณ์-คุณพนิดา ประสิทธิศักดิ์, คุณสุทธินันท์ งามบรรจง, คุณวารุณี พรประสิทธศิลป์, คุณนภัทรา เกียรติไกรภพ, คุณดล เกียรติไกรภพ, คุณภัฐนวดี เกียรติไกรภพ
คุณวันเพ็ญ ดวงทิพย์

รายละ 2,300 บาท
คุณCHRISTINA ONG AND FAMILY
คุณLOOH SOW LING

รายละ 2,100 บาท
คุณธีระ รัตนภิญโญวงศ์
คุณบรูโน ฟรีเซ็น

รายละ 2,000 บาท
คุณสุมาลี เฮ้งเจริญเลิศ
คุณวิมลรัตน์ เจนจรัสสกุล
คุณพร เกษมวุฒิ
คุณอลิสา-คุณอภิชาติ นันทะเทิม
คุณปิยวรรณ-คุณธนสิทธิ์ ปิ่นทองปิติพัฒน์

รายละ 1,200 บาท
คุณนภาพร อูริยา และครอบครัว
คุณไทวิจิต-คุณพรสิริ พึ่งเกษมสมบูรณ์
คุณทรงพล เนรกัณฐี และครอบครัว
คุณดลฤดี พรพิพัฒน์
คุณเส็ง-ลิ้นจี่ พึ่งทา

รายละ 1,000 บาท
คุณนิพนธ์ ทางธนกุณ - คุณดรุณี จิรไมยสิงห์, คุณเกษรา จิรไมยสิงห์
คุณมยุรี วงศ์สมบูรณ์ และครอบครัว
คุณธนัญชย์ ศิริพันธ์พิริยะ
คุณKEIKO IWASARU AND FAMILY
คุณMARTHA BANYAS-MICHEEL HOEYE
คุณจินตนา ปาริฉัตร
คุณสุระสิทธิ์-คุณรวิพันธุ์ พานิช และครอบครัว
คุณจรูญ ชินาลัย และครอบครัว
คุณอุทุมพร-คุณอุริษา เริงสุวรรณ
คุณปิริยา มูสิมูล
คุณสำราญ วีระพงษ์
คุณพิกุล นาแล
คุณวินัย สุรพิพิธ
คุณอารยา รัตนภิญโญวงศ์
คุณงี่ซี แซ่เฮ้ง และครอบครัว
คุณรัตนาวดี ลีฬหวณิช
คุณพิชญ์สินี ชัยวัฒนาสถิตย์
คุณสินชัย-คุณสมจิตร ชัยวัฒนาสถิตย์
คุณสมชาย บุญสงเคราะห์
คุณกุณรัตน์ สิงห์ดี
คุณชัยพร สิงห์ดี
คุณพรเทพ สิงห์ดี
คุณสมพิศ อินทรีประยงค์
ผู้ไม่ประสงค์จะออกนาม
คุณศิริ ตวงชัยปีติ

รายละ 600 บาท
คุณนภาพร เรืองมณฑป, คุณสราวุฒิ สมกานดา-ด.ญ นภัสร สมกานดา
คุณภูษิต แซ่อุย
คุณสุภา-คุณสุพิณ หมื่นไร่
คุณปราณี กองศุข
คุณวิสูตร วงค์โอฬาร

รายละ 500 บาท
คุณวิชิต - คุณอาภรณ์ นิลเสนา
คุณธนัช คุ้มพันธ์ และครอบครัว
คุณอังคณา วัฒนกุล
คุณโศภิษฐ์ เสนเกลี้ยง
JUST FOR FUN (แดง + แต๋ว)
คุณมณฑา ภานุพัฒน์
คุณรัตน์ เทพสุวรรณ
คุณล้วน ไหลสกุล
คุณสมชาย อินทรีประยงค์
คุณอัปสร ลิ้มตระกูล

รายละ 300 บาท
คุณบุญเลิศ ฤทธิ์ดี และครอบครัว
ดร.ชมพูนุท รุ่งทาบนภา

รายละ 200 บาท
คุณสุรชัย สุมะนา
คุณสุทธิศักดิ์ ดำเนินสุข
คุณดอม่าเคว

รายละ 100 บาท
คุณวราวุธ กลั่นนุรักษ์